MAX

GALLO

SERIA

ROMANII

volumul 2

NERO

DOMNIA ANTIHRISTULUI

Max Gallo

seria

ROMANII

volumul 2

NERO

Domnia Antihristului

Descrierea CIP a Bibliotecii Naţionale a României
GALLO, MAX
Nero - Domnia Antihristului/Max Gallo; trad.: Aurelia Ulici. - Bucureşti: RAO International Publishing Company, 2009

ISBN 978-973-103-989-3

I. Ulici, Aurelia (trad.)

821.133.1-31=135.1

RAO International Publishing Company
Grupul Editorial RAO
Str. Turda nr. 117-119, Bucureşti, România
www.rabooks.com
www.rao.ro

MAX GALLO
Les Romains
Néron. Le règne de l'Antéchrist
WORLD COPYRIGHT © LIBRAIRIE ARTHÈME FAYARD, 2006
Toate drepturile rezervate

Traducere din limba franceză
AURELIA ULICI

© RAO International Publishing Company, 2007
pentru versiunea în limba română

februarie 2010

ISBN 978-973-103-989-3

REPERE CRONOLOGICE

Romulus: 754–715 î. Hr.
Marius, consul: 107 î. Hr.
Sylla, consul: 88 î. Hr.
„Războaiele sclavilor conduse de *Spartacus:* 73–71 î. Hr. *Romanii,* vol. 1
Pompei şi Crassus, consuli: 70 î. Hr.
Caesar trece Rubiconul: 49 î. Hr.
Asasinarea lui Caesar: 44 î. Hr.

	Imperiul roman	Dinastia iulio-claudiană
Octavian-Augustus: 27 î. Hr.		
Tiberius: 14–37		
Răstignirea lui Hristos: în jurul anului 30		
Caligula: 37–41		
Claudius: 41–54		
Nero: 54–68	*Romanii,* vol. 2	
Galba		
Otho		
Vitellius: 68–69		
		Dinastia flaviană
Vespasian: 69–70		
Titus: 79–81	*Romanii,* vol. 3	
Domiţian: 81–96		
Nerva: 96–98		
		Dinastia Antoninilor
Traian: 98–117		
Hadrian: 117–138		
Antonin cel Pios: 138–161		
Marcus Aurelius: 161–180	*Romanii,* vol. 4	
Commodus: 180–192		
Pertinax: 193		
		Dinastia Severilor
Septimiu Sever: 193–211		
Diocleţian: 284–304		
Maximian: 306–310		
Galerius: 304–311		
Constanţiu I Chlorus: 5–306		
Severus: 306–307		
Maximinus II Daia: 307–323		
Licinius: 307–323		
		Dinastia constantiniană
Constantin I: 306–337	*Romanii,* vol. 5	
Crispus Caesar: 317–326		
Constantin II: 337–340		
Constant I: 337–350		
Constanţiu II: 337–361		
Iulian: 361–363		
Iovianus: 363–364		

476 – Sfârşitul Imperiului de Apus.

„Desfrâul, lubricitatea, exuberanţa, lăcomia şi cruzimea s-au manifestat treptat la început şi într-un mod ascuns ca rătăciri ale tinereţii, şi, totuşi, chiar şi atunci, nimeni nu s-a putut îndoi că aceste vicii aparţineau mai degrabă caracterului lui, decât vârstei sale."

Suetoniu, *Vieţile celor doisprezece Caesari*, Nero, XXVI

„Te detestam dar nici un soldat nu ţi-a fost vreodată mai credincios câtă vreme ai meritat să fii iubit: am început să te urăsc după ce te-ai dovedit ucigaşul mamei tale, al fratelui şi al soţiei tale, vizitiu, bufon şi incendiator."

Tribunul Sibrius Flavus, citat de Tacit, *Anale*, LXVII

„Atunci când, în tăcerea abjecţiei, nu se mai aude decât lanţul sclavului şi glasul delatorului, atunci când totul tremură în faţa tiranului şi când este la fel de periculos să-i câştigi favorurile sau să-i meriţi dizgraţia, istoricului pare a-i reveni sarcina să răzbune popoarele. Degeaba este Nero înfloritor, în Imperiu s-a născut deja Tacit..."

François-Rene de Chateaubriand, *Memorii de dincolo de mormânt*

Prolog

I-am supravieţuit lui Nero.

Şi în fiecare zi mă întreb: de ce am fost iertat?

Apropiaţii mei, cetăţeni ai Romei pe care îi stimam cel mai mult, Seneca, al cărui elev şi prieten am fost, care propovăduia clemenţa, au fost omorâţi sau obligaţi să se sinucidă.

Astfel, maestrul meu, Seneca, a primit ordin să moară, ca mulţi alţii. Şi-a tăiat venele de la mâini şi de la picioare. Şi pentru că sângele se scurgea prea încet, a intrat în apă fierbinte, ca să-l doboare căldura.

Fraţii şi prietenii lui au fost şi ei condamnaţi.

Eu, eu am îmbătrânit, supravieţuitor al acelor ani pângăriţi de crimă.

Nero a murit, apoi şi cei trei bufoni Galba, Othon şi Vitellius care şi-au disputat succesiunea în urma decesului lui în decursul unui singur an.

Iar Vespasian şi fiul lui, Titus, care au cules moştenirea imperială, sunt morţi şi ei.

Şi scriu aceste cuvinte când domneşte cel de al doilea fiu al lui, Domiţian.

Astăzi, trăiesc retras în *villa* familiei mele, la Capua. Urc în fiecare dimineaţă aleea care duce din vestibulul locuinţei mele până la livezile care se întind spre coline.

Mă aşez în faţa colonadei de marmură şi profir care îmi înconjoară *villa*.

Şi întrebarea revine, fapt ce mă tulbură: de ce am fost eu iertat?

În unele zile mă acuz, mă învinovăţesc.

Ceilalţi, cei care sunt morţi, îşi manifestă parcă ostentativ orgoliul, curajul, părerile, ambiţiile, urile, iubirile şi prieteniile.

Îmi amintesc de acea femeie, Epicharis, o liberţă, măritată cu fratele mai mare al lui Seneca. Voia să ridice flota din Misenum contra lui Nero. Denunţată, arestată, a fost torturată o zi întreagă, sfâşiată, dezmembrată fără ca numele unui singur complice să-i iasă de pe buze, iar a doua zi, ca să scape de călăi, s-a spânzurat.

Îmi amintesc de acei discipoli ai lui Hristos, care se numesc creştini şi pe care Nero i-a masacrat cu sutele imediat după incendierea Romei.

Unii au fost daţi la fiare, alţii – îngrămădiţi pe ruguri, alţii întâi crucificaţi, cu trupurile unse cu ulei, cu smoală şi răşină, apoi aprinse ca nişte torţe îngrozitor de crude ca să lumineze jocurile care se desfăşurau în grădinile lui Nero.

Şi i-am auzit pe unii dintre acei bărbaţi şi femei cântând în timpul agoniei.

Viaţa mea, ştiu, nu e decât un bănuţ de aramă sau de bronz în comparaţie cu aurul şi argintul acelor vieţi.

Prudenţa a fost sfătuitoarea mea, tăcerea – regula mea, laşitatea – armura. Dar, n-a lipsit mult să nu fie destul.

Şi totuşi, am fost iertat. De ce?

De când am părăsit Roma, chipurile celor pe care i-am cunoscut vin să-mi umple zilele.

Am vrut mai întâi să ştiu cine era acel Gaius Fuscus Salinator, strămoşul meu, care a pus să se construiască această

locuință în timpul Republicii, pe vremea când era pretor al lui Crassus și apropiat al lui Caesar.

Am descoperit cartea pe care a scris-o spre sfârșitul vieții. Și el s-a retras pe acest domeniu de la Capua.

Este o *Istorie a Războiului sclavilor lui Spartacus.*

Am aflat de acolo îngrozit cum Crassus a pus să fie răstigniți, de-a lungul viei Appia, între Capua și Roma, șase mii de sclavi luați prizonieri după moartea lui Spartacus și pe care nu i-a lăsat în viață decât ca să-i poată tortura.

În urma războiului lui Spartacus nu trebuia să rămână decât implacabila și înspăimântătoarea pedeapsă, pentru ca niciodată o revoltă a sclavilor să nu mai amenințe Roma.

Dar strămoșul meu, Gaius Fuscus Salinator, i-a făcut să reînvie în *Istoria Războiului sclavilor* pe Spartacus și pe apropiații lui, vindecătorul din Iudeea, Jair, filosoful grec, Posidionos, și preoteasa ghicitoare a lui Dionisos, Apollonia. Și, citind, uit de pedeapsa lui Crassus.

Mi-am amintit de ultima scrisoare pe care o primisem de la Seneca și care se termina cu următoarele cuvinte:

> Să știi, Serenus, că în afară de gândurile noastre, tot ce lăsăm în urmă aparține morții. Și tot ce am putut scrie pe tăblițele și papirusurile noastre prinde viață imediat ce le citește cineva.
>
> Gândește-te la asta, Serenus, cunoașterea înseamnă întotdeauna naștere.

Seneca m-a învățat ce e umilința. Și am spus ce credeam despre viața mea. Dar, pentru că am fost iertat, trebuie să fac să renască acele ființe pe care moartea le-a luat înaintea mea.

Seneca credea în nemurirea sufletului. Poate că ea nu există decât pentru că oamenii își scriu poveștile vieților lor, care sunt poveștile sufletelor.

Cei pe care i-am văzut răstigniți credeau, credincioși învățăturilor Domnului lor Hristos, în Înviere. Dacă m-a apărat un Dumnezeu, acesta este El și tot El este cel care mă obligă să încep să scriu aceste *Anale* în care voi spune ce am văzut, ce am aflat, ce am trăit.

Așa sufletele vor renaște singure.

Căci eu cred, ca și creștinii, în Înviere.

Prima parte

1

L-am văzut pe Nero încă din ziua în care s-a născut.

Era culcat, cu pieptul gol, înfăşurat într-o pânză albă pe post de scutec, pe o blană de leu. Labele fiarei, cu ghearele lungi, încovoiate, atârnând de-o parte şi de alta a patului, ca şi cum îi era greu să se desprindă de copilul a cărui piele, din loc în loc albăstruie, purta încă însemnele strângerii lor. Căscat şi negricios, botul animalului părea că ameninţă cu caninii capul rotund al nou-născutului.

– Priveşte copilul până reuşeşti să-mi descrii fiecare por, fiecare încreţitură a pielii lui, mi-a spus Caligula. Împăratul se apropiase de mine. Miroase-l, a continuat el. Atinge-l. Este sânge din sângele meu, cel al lui Caesar şi al lui Augustus.

La început zâmbise, apoi partea de jos a feţei i se deformase puţin câte puţin, transformându-se într-o strâmbătură, cu buza inferioară bosumflată, cu maxilarele crispate, cu bărbia înainte.

A lăsat capul în jos, ca pentru a-şi ascunde privirea, dar eu îi vedeam sprâncenele încruntate, fruntea brăzdată dintr-odată de o cută adâncă, pe mijloc.

Era prima oară când mă aflam la câţiva paşi de Caligula.

Ajunsese la demnitatea imperială în urmă cu nouă luni, la moartea lui Tiberius, pe care îl slujisem doi ani.

Majoritatea cavalerilor şi a liberţilor care îi fuseseră credincioşi împăratului dispărut părăsiseră palatul. Se zvonea în şoaptă că mare parte dintre ei fusesră asasinaţi de pretorii fideli

lui Caligula şi chiar se pretindea că acesta din urmă îl otrăvise pe Tiberius al cărui nepot adoptiv totuşi era, tatăl lui Caligula, Germanicus, fiind adoptat de defunctul împărat.

Un libert al lui Tiberius – era vorba despre Nolis, dar n-am primit această informaţie de la administratorul meu decât astăzi – mi-a povestit, într-un colţ întunecos al palatului imperial, agonia stăpânului Romei care, cu trupul contorsionat de otravă, rezistase multă vreme, agăţându-se de braţul servitorului însărcinat de Caligula să scoată inelul imperial de pe degetul muribundului. Cuprins de frică, omul căutase să-şi elibereze braţul.

Plin de dispreţ, Caligula îl înlăturase, apoi pusese pe faţa lui Tiberius o pernă ca să-l sufoce, şi, cum împăratul încă se zbătea, lovind puternic din picioare, îl sugrumase cu mâinile lui. Un martor la scenă, un credincios al lui Tiberius, protestase, denunţând atrocitatea crimei: un paricid. Caligula pusese să fie prins de pretorienii lui şi omul a fost imediat răstignit.

Am ascultat aceste poveşti. I-am văzut dispărând pe apropiaţii lui Tiberius şi totuşi n-am încercat să fug.

De la Gaius Fuscus Salinator, familia mea n-a avut nici o altă ambiţie decât să slujească celui sau celor pe care cetăţenii sau Senatul îi desemnau să întrupeze Roma, la început Republica, apoi, după Caesar şi Augustus, Imperiul.

În loc să aleg sau să prefer un stăpân sau altul, tata m-a sfătuit încă din adolescenţă să-i las pe zei şi fatalitatea, sau pumnalul şi otrava să fie instrumentele care să-l desemneze pe cel care trebuia să urmeze împăratului defunct.

Deci Caligula şi-a strecurat pe deget inelul lui Tiberius. Şi eu am supravieţuit, continuându-mi serviciul la palat, care consta

în a face cunoscute senatorilor intenţiile împăratului şi să raportez consilierilor acestuia din urmă reacţiile Senatului.

Datorită acestui fapt eram ca un pândar care, din postul lui de observaţie, urmărea mişcările legiunilor şi ale armatelor duşmane pe câmpul de bătălie. Culegeam toate zvonurile.

Îmi fuseseră de ajuns câteva zile ca să descopăr ferocitatea lui Caligula: considerând prea costisitor să cumpere animale pentru a hrăni fiarele destinate jocurilor, îi desemnase pe condamnaţi să le servească drept hrană, trecând el însuşi printre prizonieri, indicându-i pe cei care vor fi primele victime, sau chiar, cu o mişcare înceată a mâinii, arătându-i pe cei care trebuiau să piară cu toţii, de-a valma.

Cunoscusem excesele lui Tiberius, depravarea lui, jocurile cu copii tineri dresaţi să-l excite lingându-l în timp ce înota, şi, atunci când obosea, punea să fie torturaţi sau castraţi acei „peştişori", aşa cum le spunea el.

Aş fi putut – şi aş mai putea încă – să amintesc acele servicii şi destrăbălări pe care Tiberius şi le imaginase pe vremea când se retrăsese la Capri. M-am dus în mai multe rânduri pe insulă ca să dau seamă de cele ce se petreceau la Roma. În fiecare din scurtele mele şederi, mă temusem să nu fiu victima uneia din furiile sau toanele împăratului.

Îl văzusem sfâşiind faţa unui pescar cu peştele pe care nenorocitul i-l oferise, dovedind astfel că îşi aruncase plasele aproape de malurile insulei, ceea ce împăratul interzisese.

Mă întrebam adesea în legătură cu sălbăticia care îl cuprinsese pe Tiberius, această lipsă de măsură în desfrâu în care se cufundase şi ale cărei urme le descopeream în persoana lui Caligula, ca şi cum cucerirea puterii supreme dădea omului care ajungea la ea o beţie pe care numai moartea o putea opri.

Astfel, mi se raportase că însuşi Caligula recomanda călăilor săi să prelungească agonia torturaţilor. „Loveşte în aşa fel încât

să simtă că moare", repeta el şi îi plăcea să spună un vers dintr-o tragedie greacă: „Poate să mă urască, cu condiţia să se teamă de mine!"

Şi acesta fusese omul care mă întrebase:

– Cine eşti tu?

Întrebarea pronunţată pe un asemenea ton însemna adesea condamnarea la moarte. Am fost umil cum îi stă bine ultimului descendent al unei familii nobile, dar modeste, cu ambiţii măsurate, al cărui strămoş nu fusese decât un legat, care nu luase deloc parte la războaiele civile, ai cărui succesori slujiseră apoi împăraţilor proveniţi din Caesar, Augustus, Tiberius, „şi acum tu, divinul Caligula".

– Serenus, repetase împăratul, provenit din *gens* Salinator, din acel Gaius Fuscus Salinator, legatul lui Crassus.

Mă luase de braţ şi mă trăsese într-unul din saloanele lui.

– Pleci în seara asta la Antium, acolo m-am născut, spusese el. Sora mea Agrippina o să fete acolo, poate în noaptea asta.

Mă cercetase, dintr-odată tăcut, cu privirea ascuţită, eu lăsasem ochii în jos.

Ştiam că-şi folosise, se spunea, toate surorile ca neveste. Ceea ce li se interzicea cetăţenilor, împăraţii, la fel ca zeii, împlineau.

– S-a împerecheat cu acel Domiţius Ahenobarbus, a reluat el. Se aplecase spre mine, clătinând din cap. Una ca asta e de demnitatea unei femei urmaşe a lui Caesar şi a lui Augustus? O credeam mai mândră de originile ei. Un Domiţius Ahenobarbus! Ea, Agrippina, sora mea!

Încercasem să nu întâlnesc privirea lui Caligula, să-mi alung din minte orice gând, în aşa fel încât împăratul să nu surprindă nici o sclipire. Dar poate nu reuşisem să-mi ascund mirarea în faţa cuvintelor lui.

Căci familia lui Ahenobarbus era ilustră şi puternică. Avea în rândurile ei consuli şi cenzori. Era înrudită cu Brutus şi Cassius, adversarii lui Caesar, dar, în timpul Războiului Civil, membrii ei s-au alăturat lui Augustus şi asta a făcut din Ahenobarbus administratorul averii lui.

Se spunea că unul dintre strămoşii lor avea o barbă de bronz – de aici şi numele –, o gură de fier şi o inimă de plumb. De fapt, ca toţi cei puternici, şi ei făcuseră totul ca să dovedească o asemenea ferocitate, încât Augustus a trebuit să le condamne practicile prin decret. Dar perseveraseră în sălbăticie şi cruzime, unul dintre ei zdrobind din plăcere un copil într-un târg de pe via Appia, smulgându-i ochiul unui cavaler care îi făcuse reproşuri, omorând un libert care refuza să bea atunci când i se poruncea. Acest ultim Ahenobarbus era cel pe care Agrippina îl alesese drept soţ.

O asemenea familie putea fi asociată cu cele care proveneau din împăraţi şi dispreţul lui Caligula mă surprinsese deci.

Numai să nu fi fost o momeală.

Cu mâinile la spate, împăratul se plimba în jurul meu şi mormăia, studiindu-mă în acelaşi timp.

– Pleacă la Antium, a reluat. O să ajungi mâine dimineaţă. Ridicase capul, închizându-şi ochii. O să miroşi aerul sărat al mării, o să vezi triremele în port. Te invidiez, Serenus.

Apoi lăsase din nou să-i cadă bărbia în piept.

– Vreau să ştiu dacă acest copil îmi seamănă.

Clătinase din cap.

– De ce vrei să am încredere în Agrippina?

Zâmbise, apoi îşi muşcase buzele şi, dintr-odată, încetând să mai fie veselă, mieroasă, vocea îi devenise dură, de-a dreptul tăioasă.

– Agrippina este sânge din sângele meu. Dacă a ales să se mărite cu Ahenobarbus, crezi că-mi pot imagina că a făcut-o din dragoste? Se foloseşte de bolovanul ăla ca să se lase umflată ca o vacă sfântă de un taur, şi ai vrea să nu mă îndoiesc?

Îşi lăsase greu mâna pe umărul meu.

– Serenus..., începuse el, ca apoi să se întrerupă imediat şi să mă cerceteze cu o privire suspicioasă. Un împărat nu are decât duşmani, şi cei care par să-l slujească pot în orice clipă să-l trădeze, să-l înjunghie sau să-l otrăvească.

Îşi aplecase capul puţin spre stânga, fixându-mă cu ochii pe jumătate închişi.

– Şi tu, Serenus. Oare ştiu ce gândeşti? L-ai slujit pe Tiberius. Poate vrei să-l răzbuni şi îţi imaginezi că eu l-au ucis? Ridicase din umeri. Du-te la Antium şi adulmecă copilul. Ascultă tot ce se vorbeşte despre el. Ţine minte: dacă nu vrei să te muşte mai târziu, şarpele trebuie zdrobit din ou. M-a împins cu un gest brutal. Du-te, du-te, a spus.

Am părăsit Roma înainte de căderea nopţii.

2

M-am apropiat de patul pe care se odihnea copilul.

Avea gâtul plin de pete negre, ca nişte urme de gheare sau de degete. Pielea de pe braţe şi de pe piept era violacee, presărată cu semne maronii.

Stătea nemişcat, luminat de două lămpi cu ulei de o parte şi de alta a patului. Restul încăperii era cufundat în întuneric şi o mulţime de bărbaţi şi de femei se îngrămădeau acolo, stând destul de departe de dreptunghiul de lumină, ca să evite să fie văzuţi şi recunoscuţi lângă copil.

Doar eu am înaintat, urmat de doi pretorieni care mă escortaseră de la Roma.

Am rămas câteva secunde în picioare, la căpătâiul patului, fixând copilul nemişcat, cu ochii închişi. M-a trecut un fior. Mi se părea că zeii ezitau să-i acorde viaţa, păstrându-l încă în regatul începuturilor. Apoi am făcut câţiva paşi înapoi, m-am strecurat printre siluetele greu de deslușit.

Câte unul şoptea lângă mine că acest copil se născuse cu picioarele înainte şi că asta era o prevestire rea.

O altă voce a murmurat că era fiul Agrippinei şi acest fel de a se naşte cu picioarele înainte şi nu cu capul se numea *agrippa*, ca şi cum copilul încerca să fugă de mama lui, în timp ce aceasta voia să-l reţină, să-l sufoce, chiar să-l sugrume.

– Priviţi urmele de pe pielea lui, a adăugat cineva. Ai zice că e un şarpe.

În clipa când îmi aminteam de cuvintele lui Caligula despre oul de şarpe care era preferabil să fie distrus, camera s-a luminat. Sclavii puneau nişte lămpi în nişe şi chipurile bărbaţilor şi ale femeilor au ieşit la iveală.

L-am recunoscut pe Domiţius Ahenobarbus, tatăl copilului, care, cu amândouă mâinile încrucişate pe pântecul rotund, stătea în primul rând. Lângă el, sprijinită de umărul lui, o femeie cu chipul tras, cu părul prins în coc, se uita în jurul ei cu o privire provocatoare. Era Lepida, sora lui Domiţius Ahenobarbus, despre care se vorbea că fusese multă vreme soţia incestuoasă a fratelui său, la fel cum fusese şi Agrippina pentru Caligula; se povestea că aceste uniri nelegiuite îi apropiaseră pe Agrippina şi Domiţius Ahenobarbus. Cine ştie dacă aceste două cupluri monstruoase nu se uniseră ca să-şi adune viciile? Cine ştie chiar dacă acest copil nu era fiul lui Caligula, unchiul său?

Dintr-odată, o voce puternică a cerut linişte, şi un bărbat a înaintat spre pat, punând mâna pe fruntea copilului.

L-am recunoscut pe Balbilus, astrologul, ghicitorul, preotul cel mai faimos din Roma. Cu trupul învăluit într-o togă largă, purta un colier de aur şi de ambră care îi ajungea până la mijlocul pieptului.

– Este născut sub Soare, a declarat el. Am văzut razele astrului atingându-l chiar înainte ca lumina să atingă pământul. Este cea mai fericită dintre prevestiri. Copilul este sub protecţia lui Apollo de la care a primit puteri şi daruri. În ziua aceasta de 15 decembrie, s-a născut un fiu al zeului Soare, chiar în casa unde s-a născut înaintea lui împăratul Caligula.

Celelalte cuvinte ale lui Balbilus s-au pierdut în hărmălaia creată, iar sclavii, care purtau o litieră, îşi făceau drum prin mulţime.

Agrippina era lungită pe pernele litierei, şi părul ei buclat îi înconjura faţa machiată cu alb şi roşu.

Cu braţele întinse, a arătat spre copil şi o matroană s-a apropiat de pat, a apucat nou-născutul de pumni şi l-a ridicat. Astfel atârnat, corpul copilului semăna cu cel al unui animal jupuit, pe care se pregăteau să-l pună pe jar. Încetişor, pânza albă care îl înfăşura a alunecat şi au apărut sexul şi testiculele. Era, pe acest corp mai degrabă firav, cu excepţia capului rotund, ca o enormă protuberanţă brună şi mototolită.

În cameră au izbucnit râsete şi aclamaţii.

– Spuneai, Balbilus, că este fiul Soarelui, al zeului Apollo, a început Agrippina. Dar este şi fiul meu. Recunosc în el carnea mea. Priveşte-i membrul. Va stăpâni pântecul femeilor. Va aduce pe lume fii născuţi din sângele lui, care e al meu şi cel al lui Caesar şi Augustus. E născut ca să domnească.

S-a îndreptat, cu coatele înfundate în perne, cu faţa ridicată.

A continuat să vorbească, cuvintele îi cădeau ca nişte lovituri de topor, apoi, dintr-odată, vocea i-a devenit melodioasă şi seducătoare.

Agrippina s-a întors spre mine.

– Serenus, spune-i fratelui meu, marelui împărat Caligula, că sora lui, Agrippina, i-l prezintă pe descendentul din fondatorii divini ai familiei noastre!

M-a invitat cu un gest poruncitor să mă apropii de litieră, m-a apucat de încheietură şi m-a tras spre ea, obligându-mă să mă aplec, cu gura lipită de părul ei, respirându-i parfumurile înţepătoare, mirosul de pudră.

A şoptit că ştia cât era de îngrijorat fratele ei de naşterea acestui copil.

– Se teme de tot ce nu poate controla. Tu eşti iscoada lui. Raportează-i ce a spus Balbilus. Fiul meu, fiul lui Apollo: Caligula o să-şi imagineze dorinţele mele... Vocea îi devenise

mai aspră. Îşi închipuie că m-aş fi chinuit să nasc un fiu dacă n-ar fi fost ca să domnească într-o zi?

M-a tras şi mai mult spre ea şi i-am simţit mângâierea buzelor pe ureche.

– Serenus, eşti o iscoadă, dar dacă eşti prudent, dacă ţii la viaţa ta, nu-i spune că sunt gata să mor de mâna fiului meu dacă ăsta este preţul care trebuie plătit ca să domnească.

A lovit cu latul palmei marginea litierei pe care sclavii au ridicat-o şi au scos-o din încăpere.

Mulţimea a urmat-o, iar în faţa pieii de leu şi a trupului copilului n-au rămas decât Domiţius Ahenobarbus şi sora lui, Lepida. Sclavii începeau să ungă cu ulei nou-născutul şi să-l maseze.

Domiţius Ahenobarbus s-a apropiat de mine.

– Ce secrete ţi-a încredinţat Agrippina? Ce mesaj pentru ilustrul şi divinul ei frate? m-a întrebat el.

Agăţată de braţul lui Domiţius, Lepida râdea înăbuşit.

– Spune-i împăratului că dintr-un şarpe nu se poate naşte decât un şarpe, a reluat Domiţius. Ştie cine suntem. Deci ce nevoie a avut să te trimită aici? Ştie că din Agrippina şi din mine nu se poate naşte nimic altceva decât ceva detestabil şi funest pentru stat.

S-a îndepărtat fără o privire pentru copilul al cărui cap se odihnea pe coama leului.

3

Am văzut suspiciunea şi moartea dându-i târcoale acelui copil.

Împăratul Caligula, unchiul lui, întins, cu faţa odihnindu-se în palma dreaptă, cu femeile aşezate lângă el ca nişte feline, frecându-şi corpul de coapsele lui, mângâindu-i pieptul, m-a interogat la întoarcerea mea de la Antium.

Fiul Agrippinei era oare acel şarpe al cărui cap trebuia zdrobit înainte să devină o ameninţare?

Am evitat răspunsul. N-am vorbit despre pielea copilului, pătată ca aceea a unei reptile. Am evocat prevestirile. La început, Caligula a părut liniştit când a aflat că nou-născutul a venit pe lume cu picioarele înainte, semn nefast. A râs, întinzându-şi capul înainte, oferindu-şi trupul mâinilor experte ale femeilor, apoi, dintr-odată, s-a ridicat.

– Mi s-a raportat că Balbilus, acel astrolog nebun, era prezent la Antium. Ai idee ce a spus?

Am repetat cuvintele lui Balbilus, care descrisese încoronarea solară a copilului.

Cu o mişcare violentă, Caligula a alungat femeile. S-a ridicat şi, muşcându-şi degetele, s-a oprit în faţa mea şi m-a privit fix.

– Agrippina l-a plătit de Balbilus! a strigat el. Vrea ca fiul ei să domnească în Egipt, regatul lui Apollo. Atunci are nevoie de un fiu născut din Soare!

S-a lovit peste piept şi a reluat:

– Dar împăratul Romei este cel care guvernează în Egipt! Şi fiul Agrippinei nu va fi niciodată împărat. Pricepi, Serenus? Va trebui să renunţe la ambiţiile ei!

Şi-a strâns pumnul, l-a agitat spre mine, apoi şi-a lovit coapsa atât de violent, încât s-a strâmbat, cu faţa crispată, cu maxilarele încleştate, cu fruntea brăzdată de riduri.

În a noua zi de la naşterea copilului, când, într-o sală a palatului imperial, bărbatul era purificat înainte de a i se da numele, arbora aceeaşi expresie ostilă.

Copilul era culcat gol într-un bazin de marmură neagră.

Tatăl, Domiţius Ahenobarbus, stătea la câţiva paşi, cu braţele încrucişate, cu burta înainte, cu o mutră dispreţuitoare exprimând plictiseală sau indiferenţă, ca şi cum copilul nu era vlăstarul lui.

Dar poate că nici nu era.

Agrippina, ea, era chiar mama. Ţinea strâns încheietura dreaptă a copilului. De cealaltă parte a bazinului, Caligula, fratele ei, îl apucase de încheietura stângă. Agrippina avea faţa la fel de contorsionată ca şi cea fratelui ei.

Am avut impresia că amândoi aveau să sfâşie copilul, trăgând fiecare de unul din braţe, până ce corpul fragil se rupe în două.

Tăcut, grupul mic adunat în jurul bazinului nu-i scăpa din ochi pe Agrippina şi Caligula. Pe toate aceste feţe am citit lăcomia şi cruzimea: aşteptau începutul luptei, pe viaţă şi pe moarte, dintre cele două fiare care îşi disputau prada.

Singur, cu un pas înaintea primului rând, Claudius, unchiul Agrippinei şi al lui Caligula, râdea, cu gura deschisă, legănându-se de pe un picior pe altul.

Ai fi zis că bărbatul slab avea gleznele fragile şi că era destul un bobârnac ca să-l dea peste cap. Dar era de temut. Unii chiar

îl îndemnau să se ridice împotriva lui Caligula, acest nepot nebun, împărat incestuos şi criminal, care nu rezista nici uneia dintre pasiunile sale, din poftele sale. Dar se putea avea încredere în unchiul Claudius, la fel de crud, şi mai ales ridicol, batjocorit de nevastă, Messalina, care stătea în picioare în faţa lui în sala de purificare, cu părul buclat căzându-i pe frunte, o femeie cu pieptul bogat, cu şoldurile largi, cu coapsele cărora li se putea ghici masivitatea. Se spunea că le desfăcea de mai multe ori pe noapte pentru bărbaţi diferiţi pe care îi primea într-o casă de la marginea viei Appia, un adevărat lupanar unde îşi satisfăcea poftele nesăţioase. Şi Claudius îi era supus, acceptându-i trădările. Prefăcându-se, ca şi cum Octavia, fiica pe care i-o dăruise Messalina, era sânge din sângele lui, câtă vreme atâţia alţi bărbaţi, gladiatori, liberţi, tineri aristocraţi îşi înfipseseră falusul în vulva căscată a soţiei lui!

Fără să lase mâna copilului, Caligula s-a întors spre Claudius, apoi spre Agrippina.

– Dă-i copilului tău numele de Claudius, i-a spus hohotind, continuând să tragă de braţul copilului, apoi, lăsând mâna şi depărtându-se de bazin, a repetat: Claudius, de ce nu? Unchiul nostru este respectat, este sângele nostru. Generoasa şi iubitoarea noastră Messalina tocmai i-a dăruit-o pe Octavia. Claudius: iată un nume mare pentru descendentul tău, Agrippina!

Şi a părăsit sala, urmat de cea mai mare parte a asistenţei. Claudius a ezitat, s-a apropiat de bazin, l-a contemplat pe nou-născutul pe care Agrippina îl apucase de subsuori şi îl ridica.

A scuturat din cap.

– Se numeşte Lucius Domiţius, a spus ea întorcându-se spre Domiţius Ahenobarbus. Este şi fiul tău. O să poarte şi numele tatălui tău.

A lăsat copilul pe care sclavele au început să-l înfăşoare în valuri de pânză albă.

Ai fi zis că sunt linţolii. Şi, în lunile şi în anii care au urmat, m-am temut să nu-l omoare pe copil.

Caligula descoperise că Agrippina participa la o uneltire pe care o ţesea un senator, Lepidus, şi guvernatorul Germaniei, Getulicus. Putea să se răzbune poruncind să facă să dispară şi copilul, şi mama lui. Dar s-a mulţumit să confişte proprietăţile surorii sale şi să o trimită departe de Roma, reţinându-i copilul ca ostatic.

Caligula m-a însărcinat să supraveghez copilul. L-am văzut făcând primii paşi, i-am auzit primele cuvinte.

În casa mătuşii lui, Lepida, care îl primise, semăna cu un animal neliniştit, aruncând în jurul lui priviri temătoare, lăsând capul în jos când i se adresau, ca şi cum învăţase deja să-şi ascundă sentimentele.

Eram acolo în ziua când Lepida a venit să-l anunţe că tatăl lui era mort şi că, mama lui fiind alungată departe de Roma, era orfan.

Întoarsă spre mine, ca şi cum voia să arate că-l sfidează pe Caligula, Lepida adăugase:

– Unchiul tău, împăratul, a decis să-şi însuşească bunurile care îţi revin ca moştenire după tatăl tău. Erai bogat, dar nu mai eşti, Lucius Domiţius. Singura ta avere este sângele tău ilustru.

Am văzut copilul îndreptându-se, luând o mimă trufaşă, în timp ce cele două doici, Egloga şi Alexandra, îl sorbeau din ochi, chipurile lor exprimând tandreţe, compasiune, chiar veneraţie.

– Sângele tău este sânge de împăraţi, i-a repetat mătuşa lui.

S-a îndepărtat şi cei doi profesori însărcinaţi cu educaţia lui Lucius Domiţius s-au apropiat.

Caligula a râs când i-am spus că unul din cei doi profesori ai nepotului său era bărbier şi celălalt – dansator.

Împăratul m-a pus să repet ca să audă şi curtenii care îl înconjurau.

– Agrippina voia să facă din fiul ei un împărat, a comentat el hohotind. O să danseze, o să bărbierească!

Apoi s-a întunecat.

– Ce destin pentru un descendent al lui Augustus şi Caesar! Probabil că ar prefera să moară!

Aşa că moartea continua să dea târcoale copilului.

4

Caligula n-a mai apucat să pună să fie ucis copilul.

Ştiam că de fiecare dată când mă întreba despre viaţa fiului surorii sale, Agrippina, cocheta cu această idee.

Lăsa să-i alunece brăţările de-a lungul încheieturii, îşi scotea inelele, chema un sclav ca să-i scoată mantia brodată, şi, în roba de mătase ţesută cu fir de aur, mergea cu paşi mărunţi în jurul meu, făcând să ţăcăne tocurile cizmelor grosolane sau ale ghetuţelor de femeie.

Se apleca spre mine, mă întreba încă o dată de vârsta copilului, o repeta:

– Patru ani, patru ani... În zece ani va îmbrăca toga de bărbat. Zece ani, asta trece repede! O ştiu eu pe Agrippina, o să vrea ca fiul ei să domnească, o să unelteasca aşa cum a mai făcut-o. O să vrea să mă omoare.

Zâmbea, trecându-şi degetele peste buze.

– Patru ani, relua el.

Apoi, părând că uită de copil, mă lua de mână, mă invita în palatul pe care-l construise pentru calul lui, Incitatus.

Grajdul animalului era din marmură, adăpătoarea – din fildeş. Calul era acoperit cu valtrapuri de purpură. Sclavii se agitau în jurul lui.

– Şi dacă l-aş ridica pe Incitatus la rangul de consul? murmura împăratul.

Se ambala, îi acuza pe senatori şi pe tribuni că pun la cale un asasinat, şi, cu voce scăzută, convoca câţiva bărbaţi din garda

tracă, le şoptea câteva nume şi asasinii se depărtau cu mâna strânsă deja pe garda spadei.

Cât putea dura asta?

Caligula pusese să fie omorâţi toţi cei care, prin origine sau alianţe, erau înrudiţi cu familia lui Caesar sau Augustus. Sângele împăraţilor curgea în venele lor, trebuia deci să fie ucişi, goliţi de sângele care făcea din ei nişte rivali. Şi fiul Agrippinei, acel copil de patru ani care îşi ferea privirea plină de nelinişte, dar care putea şi să se ridice dintr-odată, cu ochii clocotind de ură, înainte de a se face din nou mic, la fel ca un animal prudent care regretă că a ieşit din bârlog, că şi-a arătat colţii şi ghearele, era, prin mamă, unul din acei descendenţi ai lui Augustus.

Îi spuneam lui Seneca:

– Nu are decât patru ani, dar seamănă deja cu Caligula şi Agrippina. Oare sângele lui Caesar este cel care de la naşterea lor face din aceste fiinţe nişte fiare?

Apreciam răspunsurile calculate ale lui Seneca.

L-am întâlnit pe vremea când îl slujeam pe împăratul Tiberius. Ţinuta lui semeaţă, chipul care exprima voinţă şi virilitate, elocvenţa suverană care făcea din el cel mai bun orator din Senat, avocatul cel mai celebru, retorica sa de filosof stoic propovăduind înţelepciunea şi acceptarea a ceea ce nu se poate stăpâni şi organiza m-au fascinat.

Avea cu vreo cincisprezece ani mai mult decât mine şi mă considera ca pe una din rudele lui apropiate. Aveam, ca şi el, origini spaniole. El era născut la Cordoba, la fel ca strămoşii mei.

Mergeam încet prin grădinile din *villa* lui romană. Era considerat bogat şi, de fapt, numeroşi sclavi lucrau în jurul rondurilor de flori.

– Sângele Caesarilor este la fel cu cel al tuturor oamenilor, încheia el, călduţ şi lipicios. Am văzut nobili romani murind, cu venele deschise, şi sângele lor avea aceeaşi culoare cu cel al sclavilor lor care erau ucişi alături de ei. Nu, Serenus, oamenii devin fiare pentru că nu există o regulă a succesiunii în fruntea Imperiului. Trebuie să ucizi ca să nu fii ucis. Legile alegerii, dragi Republicii, nu mai sunt în uz ca să-l desemneze pe împărat. Spada este cea care îl impune, şi nu votul. Cel care vrea să fie împărat trebuie să conteze pe pretorieni şi nu pe cetăţeni; pe generali, pe guvernatori şi nu pe senatori. Vremea Republicii, vremea dinaintea lui Caesar, nu se va mai întoarce.

– Sângele, atunci? Pumnalul şi otrava, asasinatul? Puterea fără limite a unui om căruia puterea i-a luat minţile..., m-am revoltat eu.

Seneca mă luă de braţ şi, cu capul plecat, ca şi cum vorbea pentru sine, murmură:

– Trebuie ca împăratul să fie un om înţelept care să nu se lase copleşit de nebunia puterii supreme ce face din el egalul unui zeu. Trebuie să guverneze cu măsură şi clemenţă, în interesul Imperiului şi să nu caute numai plăcerile pe care le dă puterea nelimitată. Are nevoie de câţiva oameni în jurul lui care să-i reamintească de raţiune, de înţelepciune şi care să devină apropiaţii lui, consilierii lui.

– Caligula? am întrebat eu.

Seneca privea în jur şi apoi a conchis:

– Numai pumnalele îl pot opri din drum. Sunt singur, bărbaţii deja îşi ascut tăişurile. Nu te amesteca, Serenus. Vremea noastră, cea a înţelepciunii, n-a venit încă.

Dimpotrivă, cea care domnea era extravaganţa, suspiciunea şi cruzimea.

Caligula se deghiza în gladiator trac sau în vizitiu. Urca pe scenă şi, ca un histrion, cânta, dansa, recita, apoi sărea în sală, biciuind un spectator care, după părerea lui, prin murmurele sau tusea lui, tulburase spectacolul.

Se apropia de mine, ameninţa, mă trăgea şi îmi punea întrebări în legătură cu fiul Agrippinei, cu uneltirile care se puneau la cale şi despre care trebuia să fiu informat.

– Dacă tu, Serenus, striga el, tu mă consideri demn să mor, sunt gata să-mi iau viaţa!

Atunci râdea. Mă anunţa că-şi pusese liberţii să prepare o otravă a cărei eficacitate o verificase inoculând-o gladiatorilor şi sclavilor. Aceştia urlaseră, cu trupul contorsionat de durere, şi era cel mai ciudat spectacol la care îi fusese dat să asiste.

– Serenus, Serenus, să-mi fii credincios! mormăia el îndepărtându-se.

Era a noua zi înainte de calendele lui februarie, spre a şaptea oră, când noaptea se lăsase deja peste Roma.

Într-unul din coridoarele palatului, conjuraţii îl aşteptau pe Caligula cu spada şi pumnalul în mână.

Tribunul unei cohorte pretoriene, Cassius Chaera, pe care împăratul îl persecutase şi-l umilise în fiecare zi, l-a lovit primul la gât, fără să reuşească să-l omoare. Un alt tribun, Cornelius Sabinus, i-a străpuns pieptul. Dar Caligula, întins pe marmură, însângerat, striga că era încă viu. Ceilalţi conjuraţi s-au grăbit spre el înfigându-i spada în părţile ruşinoase.

Ura împotriva lui, dorinţa de a se răzbuna pe toată frica pe care o răspândise şi crimele pe care le comisese în mai puţin de patru ani de domnie erau atât de mari, încât un centurion i-a omorât nevasta cu o lovitură de sabie şi i-a zdrobit fiica de un perete.

Imediat m-am dus la Lepida, mătuşa copilului.

Claudius, unchiul lui Caligula şi al Agrippinei, urma să fie desemnat ca succesor al împăratului. Pretorienii îl purtaseră triumfal şi, ca să le mulţumească, îi dăduse fiecărui soldat câte cincisprezece mii de sesterţi. Era pentru prima oară în istoria Romei când erau recompensaţi în acest fel bărbaţii de arme, făcătorii de împăraţi.

L-am văzut pe copil înconjurat de doicile lui, Egloga şi Alexandra, de bărbier şi de dansator, cei răspunzători de educaţia lui. Am vrut să-i liniştesc anunţându-i că, printre primele măsuri care au fost legiferate de împăratul Claudius, figura şi autorizaţia dată Agrippinei de a se întoarce în Roma şi ridicarea sechestrului de pe bunurile sale. Fiul ei avea să cunoască bogăţia şi mama lui va putea să vegheze asupra lui.

I-am vorbit acestui copil de patru ani ca şi cum îmbrăcase deja toga virilă, într-atât aveam impresia că pricepea tot ce îi spuneam. Chipul lui exprima o atenţie pătrunzătoare, apoi, dintr-odată, o bucurie intensă, repede disimulată, şi privirea lui din nou se umplea de nelinişte.

În lunile care au urmat, m-am gândit adeseori la privirea acelui copil care se întunecase, de parcă presimţise că o să fie mereu ameninţat, că lumea în care intrase era ţesută din intrigi şi gelozii, sfâşiată de rivalităţi, însângerată de crime.

În jurul lui, ca o tigroaică amuşinând prada, se învârtea Messalina, soţia lui Claudius, care tocmai născuse un fiu care, în ziua purificării, fusese numit Britannicus. Messalina vedea în fiul Agrippinei un rival pentru fiul său; în ceea ce o privea pe aceasta, ea primise naşterea lui Britannicus ca pe o nenorocire care îl îndepărta puţin pe fiul ei de la puterea la care ea visa.

O vedeam trecând de la un om puternic la altul, ţesându-şi intrigile, măritându-se cu un senator bogat şi influent, Crispus Passienus, care fusese bărbatul uneia din mătuşile copilului.

Mi-l imaginam pe fiul Agrippinei văzându-i pe acei bărbaţi şi pe acele femei schimbând rolurile între ei, auzindu-le izbucnirile glasurilor, ameninţările, tresărind când pretorienii trimişi de Claudius se năpusteau în locuinţa lui, arestând-o pe Livilla, sora Agrippinei, acuzată că a uneltit împotriva împăratului, apoi ameninţând-o şi pe pe Agrippina, avertizând-o că-şi datora libertatea numai bunătăţii împăratului şi rugăminţilor soţul ei, Crispus Passienus.

Cum să nu fi fost copilul marcat, rănit de aceste ameninţări? De aceste trădări, de uneltiri, crime care alcătuiau viaţa lui de zi cu zi?

Când mă apropiam de el, se refugia în braţele doicilor sau chiar, dimpotrivă, încerca să mă seducă cu un zâmbet, un cântec intonat cu voce firavă, ca şi cum se temea ca salvarea lui să nu fie în mâinile mele şi să nu mă îndrept spre el ca să-l ucid.

La palatul imperial, zvonurile dădeau ca sigur faptul că Messalina, în interesul fiului său Britannicus, trimisese oamenii de-ai ei, sclavi şi liberţi, ca să-l omoare pe copil în timpul somnului. Dar, când asasinii s-au apropiat, au văzut ţâşnind din patul lui Lucius Domiţius un şarpe care semăna cu un dragon şi au fugit.

În zori, chiar s-au găsit resturile unui şarpe încolăcit în jurul pernei copilului.

Agrippina a pus să fie montată pielea pătată într-o brăţară de aur, pe care a pus-o la încheietura fiului său.

Într-o zi, mi-o arătase, ridicându-şi braţul, ca pentru a se apăra.

Dar eu nu făceam parte din nici o uneltire. Nu mă amestecam în nici o intrigă. Eram doar discipolul maestrului meu Seneca şi asta era destul, este adevărat, ca să facă din mine, ca şi din el, un suspect.

Când împăratul Claudius a decis să-l exileze pe Seneca în Corsica, ca să satisfacă aversiunea Messalinei care vedea în el un consilier al Agrippinei, am fost condamnat să-l urmez.

Copilul, Lucius Domiţius, cel care avea să fie numit Nero, avea pe atunci ceva mai mult de patru ani.

Dar arbora adesea expresia cuiva care ştie că trebuie să nu aibă încredere în nici unul din cei care se apropie, să-i seducă cu un zâmbet ca să-i dezarmeze, apoi să-i lovească fără milă. L-am văzut încăpăţânându-se să bată cu pumnii săi mici un sclav care se împiedicase în faţa lui şi îl lovise.

Nu mai era copilul temător, anxios, ascuns, pe care îl cunoscusem, ci o mică fiară turbată. În el curgea chiar sângele lui Caesar.

Ceva mai târziu părăsisem Roma, ca să plec în Corsica în compania lui Seneca.

Partea a doua

5

N-am trăit prea multă vreme pe acea insulă austeră şi sălbatică.

Nu fusesem condamnat la exil, ca Seneca, şi acesta, după câteva săptămâni, m-a invitat să mă întorc la Roma.

Am fost mai mult surprins decât decepţionat de atitudinea şi cuvintele lui. Mergeam pe o cărare care, printre brazi, trecea peste stâncile roase de mare. Seneca mă apucase de braţ şi mi-l strângea cu o nerăbdare vecină cu febrilitatea.

Voia, spunea el, ca la Roma să-i pledez cauza pe lângă împărat şi să-i obţin graţierea.

Se oprise strângându-mă în continuare de braţ. Cu mâna stângă îmi arăta pantele acoperite de pădurea deasă, de nestrăbătut, colibele din piatră unde trăiau ciobanii mai sălbatici decât cel mai de pe urmă sclav din Roma, oameni la fel de aspri şi de cruzi de parcă ar fi aparţinut celor mai barbare triburi.

– Ce valorează aici elocvenţa mea, înţelepciunea mea, retorica? Cui m-aş putea adresa? Valurilor, oilor? Acestor oameni sălbatici?

Pornise să meargă trăgându-mă după el.

Trebuia să-i explic împăratului că el, Seneca, era gata să-şi pună prestigiul şi autoritatea, reputaţia de filosof şi de pledant, de retor riguros, în serviciul politicii imperiale.

– Întâlneşte-te cu Claudius sau cu unul din liberţii lui, continuase, cu Narcis, secretarul lui, sau cu Pallas, supraintendentul. Întâlneşte-te cu Messalina.

Am lăsat capul în jos ca să-mi ascund decepţia.

Era acesta un filosof, un înţelept, un stoic? Sau numai un om dornic să-şi regăsească gloria şi facilităţile vieţii de la oraş, şi puterea cu care de atâtea ori îl auzisem denunţându-i pe corupţi?

Eram cu atât mai surprins cu cât ştiam, de la câţiva călători şi mesageri care sosiseră de la Roma, că împăratul Claudius era la fel de crud şi de desfrânat precum Caligula. Soţia lui, Messalina, liberţii, eunucii îşi băteau joc de el, îl linguşeau, speriindu-l ca să obţină tot ce doreau.

Narcis şi Pallas acumulaseră o avere imensă. Pallas fusese înaintat în funcţiile de chestor şi de pretor. El, un libert, care jefuia tezaurul imperial, îi trata pe sclavi precum cel mai brutal, cel mai nedrept dintre stăpâni, punând să li se taie mâinile, să li se scoată ochii, să li se taie limba celor pe care îi bănuia că-l urmăresc sau îl fură.

În ce-l priveşte pe Claudius, el trăia cu frică, nu se deplasa decât înconjurat de o gardă pretoriană, punând să fie verificaţi toţi cei din preajmă sau oraşele unde se ducea, temându-se la fel de mult şi de pumnal, şi de otravă.

Apoi, dintr-odată, părea că şi-a pierdut autoritatea, că şi-a uitat demnitatea imperială, deciziile pe care le luase. Îşi umplea burdihanul în timpul festinurilor care durau zile şi nopţi, înghiţind atâtea feluri de mâncare şi de vin că-şi pierdea cunoştinţa şi trebuia ca unul din vindecători să se aplece peste el, să-l gâdile în gât cu o pană de pasăre, ca să vomite şi să-şi revină în simţiri.

Era atunci cuprins din nou de groază, pretinzând că voiseră să-l otrăvească, şi era suficient ca unul din curteni, ca să-şi satisfacă o răzbunare personală, să-i şoptească un nume, făcând uz de o bănuială, ca nefericitul astfel denunţat să fie imediat trimis la moarte.

I-am amintit toate astea lui Seneca, adăugând că lui Claudius îi plăcea să provoace suferinţă, să vadă oameni murind, aplecându-se peste chipurile gladiatorilor răniţi ca să se bucure de chinurile agoniei lor. Mai mult, rămânea singur în arenă, la ora prânzului, când spectatorii se retrăgeau ca să mănânce, şi poruncea să fie daţi la fiare oamenii, sau să fie puşi să se bată între ei până la moarte maşiniştii, sclavii, servitorii care întârziaseră să scoată din arenă cadavrul gladiatorului sau resturile unei fiare, sau chiar dacă, din neîndemânare, greşise când trăseseră o trapă, un grilaj.

Ăsta era deci omul de la care înţeleptul Seneca voia să mă vadă cerând clemenţă în favoarea lui.

Seneca nu păruse să priceapă reţinerile mele, nici să i se amintească ceea ce noi ştiam despre comportamentul, obiceiurile, cruzimea şi laşitatea împăratului.

– Întâlneşte-te cu Messalina, a reluat apoi. Ea e stăpână pe mintea şi simţurile lui Claudius. Ea este mama ultimilor lui copii, pe care spune că-i iubeşte mai mult decât orice. Nu se gândeşte deja s-o logodească pe Octavia şi să-i dea toga virilă lui Britannicus? Întâlneşte-te cu Messalina, spune-i că pot să-i fiu de folos.

Cum mi-aş fi putut ascunde uimirea, decepţia? Fără să mai vorbesc de sila faţă de Messalina.

Toată Roma, în cele mai umile cartiere, cel mai disprețuit sclav ştia că soţia împăratului era ca o căţea pierdută în dezmăţ. Că-şi alegea amanţii într-o clipă, fără să-i pese dacă erau cavaleri sau liberţi, sau chiar sclavi. Nu-şi ascundea aventurile, atât era de sigură de puterea ei asupra lui Claudius. N-avea nevoie decât de o întâlnire ca să obţină de la el tot ce dorea.

Îi cunoştea înclinaţiile şi slăbiciunile, temerile. Se aliase cu Narcisus, libertul, secretarul lui Claudius. Când şi unul şi celălalt decideau să piardă pe cineva – ca nefericitul de Appius, soţul propriei mame a Messalinei – pretindeau că aveau vise asemănătoare şi premonitorii, confirmate de ghicitori. Astfel, îl văzuseră pe Appius înaintând spre Claudius cu un pumnal ascuns sub togă şi grăbindu-se spre el ca să-l ucidă.

Mărturisirea fusese făcută puţin înainte ca Appius să intre în sală, convocat exact la acea oră, de Narcisus. La vederea bărbatului, Claudius, agitat, a poruncit pretorienilor să-l ucidă pe loc.

Nu mai rămânea decât să fie târât cadavrul afară din cameră şi sclavii să spele urmele de sânge de pe dalele de marmură.

Aceasta era Messalina, acestea erau puterile şi perfidia ei.

A vrut să facă dintr-un mim, un anume Mnester, amantul ei.

Subţire, la fel de suplu şi la fel de voluptuos ca o pisică, bărbatul îi respinsese de mai multe ori avansurile. Ca să-l cucerească, să-l flateze, pusese să fie ridicată o statuie a mimului, făcută din monede de bronz cu efigia împăratului. Dar omul rezista, temându-se de răzbunarea împăratului Claudius şi îngrozit de ideea că risca să suporte răzbunarea unei femei nesăţioase.

Într-o zi a fost convocat de împăratul Claudius care, în prezenţa soţiei sale, şi ameninţându-l cu moartea, i-a dat ordin să facă ceea ce îi poruncea Messalina.

Asistenţa a chicotit de plăcere şi Messalina l-a tras după ea pe Mnester, care dădea din mâini ca un înecat...

Şi asta era femeia pe care trebuia s-o duc de nas ca să obţin de la ea îndurarea pentru Seneca?

O invocasem pe Agrippina, care se arăta ca o rivală a Messalinei şi despre care se spunea că dădea târcoale în jurul

împăratului, unchiul ei, ca o pasăre de pradă, aşteptând ocazia să se arunce asupra lui şi să-şi susţină astfel ambiţiile pe care le nutrea pentru fiul ei, Lucius Domiţius, pe care îl văzusem născându-se şi despre care mi se raporta că creştea repede, că deja ştia să încalece pe cal, strălucea la lecţiile de călărie şi declama cu înflăcărarea şi talentul unui actor.

– Întâlneşte-te cu Agrippina şi cu copilul, adăugase imediat Seneca. Trebuie să ne folosim de toate şi de toţi dacă vrem ca ideile şi gândurile noastre să fie folositoare.

Copleşit, am plecat capul.

Asemenea cuvinte nu erau doar o manta largă sub care Seneca îşi ascundea propriile dorinţe şi ambiţii, regretele de a fi fost surghiunit departe de putere şi de bogăţie?

Am îndrăznit să-i încredinţez întrebările care mă chinuiau.

Seneca şi-a pus amândouă mâinile pe umerii mei, m-a întors cu faţa la el şi mi-a cerut să nu-mi mai feresc privirea.

– Înţeleptul nu trebuie să fie judecat aşa cum faci tu, Serenus, a spus el. Ca să-şi asigure cele mai importante drepturi poate face lucruri cu care nu va fi de acord. Nu va renunţa la bunele obiceiuri, dar le va adapta la împrejurări. Mijloacele pe care ceilalţi le folosesc neavând alt scop decât gloria şi plăcerea, el le va folosi pentru un scop nobil. Trebuie să-l sfătuim pe împărat, Serenus, să încercăm să-i stăpânim sau să-i oprim nebunia. La ce foloseşte să fii înţelept aici, printre capre, mărăcini şi stânci, în timp ce l-am putea convinge pe stăpânul celui mai puternic imperiu al lumii? Întoarce-te la Roma, Serenus, pentru că tu poţi, şi acţionează spre binele cauzei noastre.

Am părăsit insula plin de îndoială şi totuşi hotărât să-l ajut pe Seneca să-şi atingă scopul.

6

La Roma, în primele zile după întoarcerea mea din Corsica, m-am clătinat pe picioare ca un om beat. Nu mai eram obişnuit cu mulţimea, cu mirosurile fetide amestecate cu parfumurile femeilor fardate şi ale tinerilor cu buclele vopsite, cu buzele pictate, care îşi lăsau la vedere coapsele, torsurile brune şi musculoase.

Mă atingeau. Mă împingeau. Nu ştiau dacă era ca să mă provoace, să mă jefuiască sau să mă seducă şi să mă racoleze.

Târfele stăteau în pragul lupanarelor şi al birturilor mizerabile. Mă invitau. Întorceam capul, mă afundam în mulţimea de romani şi în diversitatea ei.

Gladiatori urmaţi de femei îi împingeau cu umărul şi pumnul pe cei care îi stânjeneau în drumul lor. După îmbrăcăminte, după culoarea pielii îi recunoşteam pe traci şi pe gali, pe greci sau pe egipteni. Imperiul îşi deversa popoarele pe străzi, în amfiteatre, în terme şi în cafenelele oraşului.

Treceau senatori lungiţi în litierele lor. Sclavii lor îndepărtau mulţimea cu lovituri de băţ. Astrologi şi ghicitori vindeau amulete şi profeţii.

Şi, dintr-odată, ţipete, înjurături: îşi fac apariţia cavalerii germani ai gărzii împăratului, dezlănţuiţi la galop, răsturnând mesele negustorilor de clătite şi de vin, zdrobind trecătorii sub copitele cailor.

Mă refugiam în casa lui Seneca ameţit, cercetându-i pe liberţii şi pe sclavii care sperau în întoarcerea lui.

Mă hărţuiau cu întrebările lor: stăpânul o să se întoarcă curând? Îmi povesteau zvonurile care otrăveau Roma. Făceau lista asasinatelor pe care Messalina le făcea în continuare în numele împăratului Claudius, pe care îl domina.

Mi se şoptea că această lupoaică avidă şi nesăţioasă era atât de sigură pe puterea ei, că nici măcar nu încerca să-şi ascundă dezmăţul. Amanţii o călăreau până şi în palatul imperial, în camera nupţială, şi Claudius o lăsa s-o facă. El trecea dintr-un festin în altul, beat, adesea bălăcindu-se în propria vomă, sau chiar adormit în braţele a două din curtezanele lui orientale, Calpurnia şi Cleopatra.

Era acela un împărat? Mi se repeta că era la fel de crud, de desfrânat ca nepotul lui, Caligula şi – aici vocea devenea şi mai slabă –, că o să sfârşească la fel ca el.

Mi s-a vorbit despre Silvius, un consul desemnat, care îndrăznea să afirme, ca şi cum se asigurase, că se pregătea să-i ia locul lui Claudius.

Şi, în faţa Senatului, l-am văzut pe acest bărbat tânăr şi mândru, înconjurat de oameni de arme, de cavaleri, de liberţi, de senatori care îl linguşeau, îl încurajau, gândindu-se la propriul viitor.

Intriga, corupţia, desfrâul şi comploturile se înmulţeau şi se coceau în Roma împuţită ca de ciuperci veninoase. Şi moartea stătea la pândă.

Am regretat Corsica sălbatică.

Într-o zi, un sclav mi-a adus un mesaj de la Agrippina. Un singur cuvânt, imperios, era scris pe tăbliţă: „Vino". Mă convoca.

M-am dus în *villa* ei de pe Esquilin. L-am regăsit acolo pe fiul ei, acel Lucius Domiţius pe care îl văzusem născându-se şi crescând.

Mergea încolo şi încoace prin atrium, urmat de doicile lui, Egloga şi Alexandra. Recita versuri latine cu voce tare, în timp ce cei doi profesori greci, Beryllus şi Anicetus, îl ascultau, îl corectau.

Lipit cu spatele de o coloană stătea tutorele lui, Asconius Labeo, iar sprijinit de marginea bazinului, Chaeremon, un preot egiptean.

Nu am aflat numele acestor oameni decât mai târziu, chiar din gura Agrippinei.

– Eşti la Roma, Serenus, şi nu-mi faci o vizită?

Astea au fost primele cuvinte pe care mi le-a adresat cu voce seacă şi ameninţătoare. Avea conturul ochilor dat cu creion negru, părul buclat, buzele albăstrii, iar trupul uscat îi era acoperit cu o tunică lungă, albă.

– Ascultă, fiule, mi-a spus ea, întrerupând explicaţiile pe care i le dădeam.

Lucius Domiţius declama, cu braţele desfăcute, zâmbind, cerând laude şi priviri aprobatoare.

– Iată-i pe grecii Beryllus şi Anicetus, preotul egiptean Chaeremon, a continuat ea. Lucius trebuie să înveţe totul de la ei, să ştie totul despre Atena şi Alexandria. Vreau să fie demn de Caesar şi de Augustus. Dacă într-o zi... A închis ochii, iar pleoapele îi desenau două pete negre pe faţa pudrată. Când Seneca se va întoarce din Corsica, a reluat ea – căci se va întoarce, o vreau eu, şi o cer zeii –, o să-l înveţe pe fiul meu tot ce ştie. Lucius Domiţius trebuie să fie cel mai bun orator din Roma. De asta vreau ca Seneca să îi fie în preajmă. Şi tu la fel, Serenus.

Lucius Domiţius nu mai recita, se apropiase de noi, cu capul plecat, dar îl ridica din când în când, şi de fiecare dată surprindeam în privirea lui o licărire pătrunzătoare, pe care o făcea imediat să dispară, aplecându-şi din nou capul.

Profesorul lui, Anicetus, a înaintat şi l-a felicitat. Faţa copilului s-a luminat de un zâmbet arogant, apoi trufia a fost urmată de o timiditate şi de o modestie de elev bun şi atent.

– Trebuie s-o faci cât mai bine, Lucius. Fii exigent cu tine însuţi, i-a spus Agrippina. În ce vă priveşte – s-a întors spre Anicetus şi Beryllus –, fiţi profesori neîndurători. O să răspundeţi de greşelile şi de ignoranţa lui. Lucius este fiul lui Apollo, în venele lui curge sângele lui Caesar şi al lui Augustus. Fiţi neiertători!

Lucius Domiţius s-a aplecat, ca şi cum se temea să nu fie lovit. Profesorii lui l-au condus spre celălalt capăt al atriumului.

Îndepărtându-se, copilul a schiţat un pas de dans, înălţându-se, apoi s-a ghemuit, ca şi cum regretase că a lăsat să izbucnească acest val de veselie.

M-am gândit că învăţase deja să-şi ascundă sentimentele şi să se apere. S-a întors. I-am întâlnit privirea plină de nelinişte şi în acelaşi timp de orgoliu şi de violenţă. Mă temeam de adultul care încolţea în acest copil.

Agrippina s-a aplecat spre mine.

– Vreau ca fiul meu să fie sabia Romei, sabia *mea!* a murmurat ea. Serenus, dacă nu eşti alături de mine... M-a privit cu atenţie, s-a oprit, apoi a zâmbit, ca pentru a ascunde ameninţarea pe care o conţineau cuvintele ei.

– Nu poţi să fii alături de Messalina. Ea este adevăratul împărat al Romei, dar purtarea ei este cea a unei curve, şi mi-e ruşine pentru Claudius, ruşine pentru sângele lui Caesar şi al lui Augustus, care este şi al lui. Ştii ce vrea?

Cele pe care mi le-a dezvăluit Agrippina în acea zi despre intenţiile Messalinei le-am văzut împlinindu-se.

Ea, propria soţie a împăratului, cum renunţase la adulterele prea neînsemnate şi cum voia să-l umilească şi mai mult pe

Claudius, decisese să-l repudieze şi să se recăsătorească în faţa martorilor cu consulul Silius, căruia oricine în Roma îi cunoştea ambiţiile. Căsătoria cu Messalina i se păruse, fără îndoială, mijlocul cel mai sigur de a-l obliga pe Claudius să dispară, acoperit de ruşine.

Când Agrippina mi-a adus la cunoştinţă acest plan nelegiuit, la început m-am îndoit că o să-l văd vreodată prinzând viaţă.

Cum îşi puteau imagina Messalina şi Silius că apropiaţii lui Claudius, liberţii lui, Narcisus şi Pallas, toţi cei care împărţeau puterea şi se îmbogăţeau alături de el, aveau să accepte să fie deposedaţi, umăriţi, alungaţi sau omorâţi?

– Messalina şi Silius se vor căsători, mi-a repetat Agrippina. Zeii i-au orbit. Messalina nu vede capcana ce i se întinde.

Tonul Agrippinei, privirea, toată atitudinea ei – braţele încrucişate, bustul aplecat înainte – mă îngheţau. Era chiar femeia rapace, la pândă, gata să sară imediat ce Messalina s-ar fi expus astfel pedepsei.

La Roma, toţi pândeau, aşteptau, căutau să priceapă unde ducea o asemenea nebunie, căci se ştia că Silius nu putea conta decât pe câteva zeci de complici, că nici o cohortă de pretorieni nu era dispusă să-l sprijine, că, în concluzie, fără confuzia lui Claudius, fără fuga sau sinuciderea lui, nu avea nici o şansă de reuşită.

Era atât de riscant, încât până în ziua nunţii am ezitat să cred că o să aibă loc. Dar Messalina încercase toate plăcerile desfrâului, iar scandalul, pericolul inerent acestei căsătorii erau, fără îndoială, o nouă distracţie pentru ea.

Şi căsătoria Messalinei cu Silius avu loc, în timp ce Claudius părăsea Roma, în acele zile de la jumătatea lui august, ca să se ducă la Ostia, să celebreze sărbătoarea lui Vulcan.

I-am văzut deci pe Messalina şi pe Silius îndreptându-se spre altarul zeilor, ascultându-i pe ghicitorii care le promiteau naşterea de copii de parte bărbătească, care să le ducă mai departe unirea, şi am auzit augurii promiţându-le un viitor glorios, puternic şi fericit.

Şi asta în timp ce Messalina era soţia împăratului care domnea şi care nu ştia că era bârfit pe la spate şi că Roma îl ridiculiza! Niciodată un afront mai mare nu fusese adus vreunui descendent al lui Caesar.

M-am întors la Agrippina. Copilul Lucius Domiţius stătea lângă ea, cea care semăna cu o fiară cu colţii rânjiţi, atât de avidă îi era expresia, cu gura pe jumătate deschisă, cu partea de jos a feţei împinsă înainte ca pentru a muşca, sorbind sângele prăzii.

– Au făcut-o, Serenus, au făcut-o! Curând va veni şi vremea mea şi a fiului meu!

Îşi pusese mâna lungă şi albă, osoasă şi plină de inele, pe capul copilului.

Lucius Domiţius îşi ridică ochii spre mama lui.

La câţiva paşi stăteau profesorii lui, Beryllus şi Anicetus, şi preotul egiptean Chaeremon. Dar cât valorau lecţiile lor de retorică şi înţelepciune câtă vreme copilul îşi vedea mama cu ghearele scoase, ţinându-şi răsuflarea, pândind, aşteptând momentul propice ca să se arunce pe prada care se clătina.

Ştiu că Agrippina s-a întâlnit cu liberţii Narcisus şi Pallas. Ei ar fi fost primele victime dacă Silius prelua puterea.

Le-a întâlnit pe curtezanele Calpurnia şi Cleopatra. Şi le-a spus că soarta lor era legată de cea a împăratului. Messalina şi Silius o să le omoare sau o să le dea pe mâna gladiatorilor. Trebuia deci să-l avertizeze pe Claudius. De asta depindea chiar viaţa lor.

Nu ştiu cine l-a întâlnit pe împărat la Ostia. A fost Narcisus sau Calpurnia, sau chiar Agrippina însăşi a făcut drumul?

Nepoată a lui Claudius, doar ea îi putea spune: „Ştii că ai fost repudiat de Messalina, care a aruncat asupra ta ridicolul şi ruşinea? Ştii că mariajul cu Silius a celei care este soţia ta s-a săvârşit după un ritual solemn, şi că a fost văzut de popor, de Senat şi de soldaţii adunaţi? Ca şi cum tu nu însemnai nimic, ca şi cum erai deja mort! Dacă nu acţionezi prompt, Silius, soţul, o să fie stăpânul oraşului şi o să se termine cu tine!"

Claudius – şi martorii mi-au raportat – s-a îngălbenit, a tremurat, a privit în jurul lui, ca şi cum îi vedea deja pe asasini înaintând.

Atunci Agrippina va fi început să descrie sărbătoarea care avea loc în casa lui Silius, simulacrul de culegere a viilor la care se dedau Messalina şi soţul ei. Femei înfăşurate în piei de animale îl celebrau pe zeul Bahus. Era un adevărat delir, sângele negru al ciorchinilor zdrobiţi ţâşnea sub picioarele goale, în ţipete şi cântece. Silius, încoronat cu iederă, şi Messalina, cu părul desfăcut, dansau. Soţul îşi agita capul în toate direcţiile, învârtind tirsul sfânt al bacantelor, oferindu-şi trupul.

Sunt sigur că Agrippina este cea care, cu gura lipită de urechea împăratului, i-a povestit sărbătoarea din jurul storcătoarelor, i-a descris femeile goale şi, printre ele, pe Messalina, trupurile tăvălite printre ciorchinii zdrobiţi, sângele negru al viţei curgând pe pielea lor.

– Să fiu răzbunat, să fie ucişi! a urlat dintr-odată Claudius, cuprins de una din acele furii care loveau ca un trăsnet, apoi se risipeau ca o furtună scurtă de vară.

Împăratul a decis să se întoarcă imediat la Roma.

Narcisus îşi trimisese deja pretorienii, centuriile şi pe libertul Evodus cu misiunea de a-i aresta pe Silius şi pe apropiaţii lui. „Şi, a precizat el, să curgă sângele din plin! Roma trebuie curăţată."

Claudius a ajuns ceva mai târziu, s-a dus în tabăra pretorienilor şi, cu toată ruşinea care îl sufoca, a cerut soldaţilor să-l răzbune, adăugând cu voce joasă că, pentru că i-a mers atât de rău căsătoria, prefera să fie văduv.

Cohortele şi-au ridicat spada. Un strigăt lung s-a înălţat din rândurile lor: „Pedeapsă!"

Atunci a început măcelul celor care asistaseră la căsătorie şi îi felicitaseră pe Silius şi Messalina. Apoi au murit amanţii Messalinei, chiar şi nefericitul Mnester, mimul, cu toate că încercase să-i respingă avansurile şi împăratul fusese cel care îi poruncise să se supună ordinelor şi dorinţelor soţiei sale.

Dar Claudius şi-a întors capul. Zeci de tineri nobili, prefecţi, procuratori, cavaleri şi Silius în persoană, consul desemnat, fuseseră deja omorâţi, oferindu-şi gâturile, cerând să se termine mai repede; de ce, în asemenea condiţii, să ierţi un histrion ca Mnester?

Claudius pusese să se servească cina. A băut şi s-a ghiftuit toată noaptea.

Dimineaţa, când a fost anunţat că Messalina era moartă, păru că abia dă atenţie veştii, fără să încerce să afle dacă au fost nevoiţi s-o omoare sau alesese să le-o ia înainte asasinilor.

Agrippina este cea care mi-a povestit, cu buzele strălucitoare, ultimele clipe ale rivalei sale. Când tribunul care comanda cohorta de gardă din Palatin spărsese uşa, însoţit de libertul Evodus, Messalina se cutremurase. Cu cuvintele şi vulgaritatea unui sclav, Evodus o insultase: „Eşti o căţea şi o să mori ca o căţea!"

Ea apucase un pumnal, încercase să-şi taie venele, dar mâna îi tremura prea tare. Şi tribunul a fost cel care a străpuns-o cu spada.

Agrippina s-a apropiat de mine, cufundându-şi privirea în ochii mei.

– Un împărat nu poate sta fără soţie, a şoptit ea. Claudius a uitat-o deja pe Messalina.

I se raportase că împăratul continuase să moţăie după beţie, să doarmă, cu mâinile încrucişate pe burtă, cu privirea tulbure, cu Calpurnia şi Cleopatra lipite de el.

– Senatul, a reluat Agrippina, a decis să scoată numele şi portretele Messalinei din locurile publice şi private. Nu mă scăpa din ochi. Ca şi cum n-ar fi existat, Serenus!

A repetat cuvintele astea, cu faţa imobilă, doar mişcând puţin din buze. Apoi şi le-a strâns, riduri adânci săpându-i-se în jurul gurii.

A şoptit:

– Şi-a părăsit copiii, pe Octavia şi pe Britannicus. A întins mâna, şi-a tras fiul mai aproape, cuprinzându-i faţa între mîini. Tu, tu! a spus ea.

Lucius Domiţius a ridicat ochii spre mama lui.

Mi-a fost frică de cuplul pe care îl alcătuiau.

7

În doar câteva zile am văzut-o pe Agrippina devenind femeia cea mai puternică şi mai temută din Roma.

La început stătuse mai mult ghemuită în bârlogul ei, acea *villa* imensă ale cărei construcţii maiestuoase se înălţau pe colina Palatin, nu departe de palatul imperial. Mă reţinuse acolo după ce s-a aflat, în orele care au urmat morţii Messalinei, că în jurul împăratului deja se ţeseau intrigi. Liberţii care îşi împărţeau puterea se sfâşiau între ei. Fiecare dintre ei – Pallas, supraintendentul, Narcisus, secretarul, alţii precum Callistus şi Evodus – căuta să împingă o soţie în braţele lui Claudius.

– Ca şi mine, chiar mai bine ca mine, mormăise Agrippina, ştiu şi ei că are nevoie de o femeie. Dar îl cunosc pe Claudius: n-o să aleagă. O s-o ia pe cea care o să-i fie aruncată în braţe. Aplecase capul, apoi reluase: Mai trebuie să-i convină, să ştie să-l ia...

Mormăise aceste câteva cuvinte, apoi, ridicând capul, păruse că mă descoperă.

– Serenus, rămâi aici pe lângă mine, lângă fiul meu. Pentru siguranţa noastră, am nevoie de oameni fideli!

Tonul nu îngăduia replică.

Începuse să măsoare sala mare cufundată în întuneric. Din fresce nu se distingeau decât ochii strălucitori ai taurilor sălbatici, mase mari, negre, care mă loveau de fiecare dată când pătrundeam în aceste locuri. Se năpusteau asupra mea, cu frunţile lăsate, cu coarnele ameninţătoare, călăriţi de zeiţe goale.

Agrippina adăugase:

– O să viseze să ne ucidă, dar n-o să îndrăznească. Sunt nepoata împăratului, strănepoata lui Augustus. Şi fiul meu...

Dintr-odată a urlat să i se aducă imediat copilul, Lucius Domiţius.

El a apărut imediat, înconjurat de profesori, de doici, de tutore şi urmat de preotul egiptean, Chaeremon, impasibil în toga lui gălbuie. Agrippina s-a grăbit spre el, lipindu-şi brutal fiul de coapse, lipindu-i capul de pântecul ei, apoi conducându-l spre mine.

– Serenus, veghează asupra lui, spusese ea.

Copilul îmi aruncase o privire bănuitoare, în care se amestecau teama, neliniştea şi un fel de sfidare.

Stătea cu braţele încrucişate, cu bărbia ridicată, cu picioarele depărtate, înţepenit într-o postură poruncitoare, care fusese imediat dezminţită de un zâmbet şi de expresia plină de nevinovăţie a unui copil neajutorat care încearcă să te seducă.

Niciodată nu simţisem ca în acea clipă că Lucius Domiţius era un copil cu o fire dublă. Ca zeul nostru Ianus, avea şi el două feţe ale căror trăsături, pe măsură ce timpul trecea – avea deja doisprezece ani –, se accentuau, atât de tare, încât de fiecare dată când îl întâlneam încercam un sentiment de nelinişte, atras şi respins în acelaşi timp de firea lui duplicitară, ale cărei perversitate şi cruzime, siguranţă şi vanitate, violenţă îi ţâşneau din ochi, se exprimau prin atitudini, dar care putea, aproape în acelaşi timp, să pară tandră, sensibilă, atentă şi respectuoasă cu ceilalţi.

Surprinsesem elanurile afectuoase ale lui Lucius Domiţius faţă de doicile Egloga şi Alexandra, profesorul grec Anicetus, tutorele Asconius Labeo. Era sârguincios şi îl asculta atent pe preotul egiptean Chaeremon. Dar îl văzusem cu fruntea plecată,

alungând gesturile de iubire pe care încerca să i le arate Crispus Passienus, soţul mamei sale, care trebuia să-i ţină loc de tată.

Părea în acelaşi timp că-l dispreţuieşte şi se teme, în vreme ce Crispus Passienus era o fiinţă mai degrabă blândă, atât de cucerit de frumuseţea lucrurilor că se spunea că se îndrăgostise de un copac, un măslin din timpuri străvechi care îi apărase şi hrănise cu fructele lui pe Remus şi Romulus, fondatorii Romei.

Dar Crispus Passienus era un obstacol pe care Agrippina era dispusă să-l înlăture, iar fiul ei, pe care îl avertizase sau nu, o ştia, împărtăşindu-i dorinţele.

Şi la început a fost o dorinţă de moarte.

Agrippina trebuia să fie liberă de orice legătură matrimonială dacă voia – şi dorea cu aviditatea unui animal de pradă – să devină soţia împăratului Claudius.

Aşa că am văzut înaintând spre Crispus Passienus moartea ascunsă. Citeam vestirea ei în ochii Agrippinei şi ai fiului ei. Îi ghiceam apropierea când o întâlneam, la căderea nopţii, pe Locusta, femeia cu faţa mereu ascunsă de un văl negru şi care mergea fără să i se audă zgomotul paşilor, ca şi cum plutea deasupra pământului, pasăre a întunericului despre care toţi ştiau la Roma că stăpâneşte arta otrăvurilor, ştiind să amestece veninul şerpilor cu sucul ciupercilor. Era zărită prin păduri bântuind în căutarea lor.

Când am văzut-o pe Locusta pătrunzând în camera Agrippinei, am ştiut că moartea avea să-şi lase urmele pe Crispus Passienus.

A fost găsit câteva zile mai târziu, cu faţa lividă cufundată într-un bazin, de unde, fără îndoială, cu stomacul şi gâtul în flăcări, a vrut să bea.

Îşi lăsase, prin testament, toate bunurile lui Lucius Domiţius, fiul Agrippinei.

A făcut să fie incinerat cadavrul lui Crispus Passienus şi a pus să fie împrăştiată cenuşa de către sclavi, fără ca măcar să asiste la ceremoniile rituale.

Am auzit-o râzând cu fiul ei. I-am văzut înaintând spre mine, ţinându-se de mână, aproape ţopăind, poruncindu-mi să-i urmez la circul construit din ordinul împăratului şi unde urma să se ţină un spectacol de vânătoare: un escadron de pretorieni călare, conduşi se tribunul lor, lansat în urmărirea fiarelor din Africa, pe care trebuiau să le omoare.

Am stat în picioare în tribuna rezervată invitaţilor împăratului.

După pretorieni au venit călăreţii tesalieni care urmăreau taurii sălbatici care, de furie, scoteau aburi pe nas. Au spintecat burţile cailor, apoi s-au asmuţit asupra călăreţilor care încercau, după ce-i hărţuiseră şi epuizaseră, să-i pună la pământ apucându-i de coarne.

M-am gândit la taurii din fresca pictată în *villa* Agrippinei. Era o femeie ca zeiţele care călăreau, goale, taurii negri, dar era şi la fel de virilă ca ei.

Era o fiinţă duală, ca şi fiul ei.

Am văzut-o apropiindu-se de Claudius, începând să-l mângâie pe cel care era unchiul ei, profitând de calitatea de nepoată ca să i se aşeze pe genunchi, să-i atingă urechea şi buzele. Oare ce-i şoptea?

Claudius ieşea din moleşeală, dădea capul pe spate ca un motan uriaş care vrea să fie scărpinat pe gât şi pe burtă. Ceea ce Agrippina şi făcea, înainte de a se opri şi de a-şi împinge fiul spre împărat.

Îmi imaginam că probabil îi amintea că Lucius era descendent din Caesar şi Augustus, că era orfan de tată, că ea veghea ca el să primească o educaţie dată de profesori greci şi egipteni, ca să facă din el un om capabil să servească Imperiul.

Se apleca din nou. Se agăţa de gâtul împăratului Claudius, corpul ei încă tânăr se freca de masa de carne cenuşie.

Nu-şi ascundea nerăbdarea.

– Sunt singura demnă de a fi soţie de împărat, repeta ea umblând în sus şi în jos prin *villa* ei, luându-mă de martor.

Îl convoca pe Pallas libertul, supraintendentul pe care Claudius l-a umplut de bogăţii şi căruia, între altele, îi acordase însemnele de pretor şi de chestor. Era un bărbat corpolent, al cărui chip exprima aroganţa şi vanitatea sclavului devenit unul dintre cei mai bogaţi şi mai influenţi oameni din Roma.

– Pallas, Pallas... începea ea, înaintând spre el cu braţele deschise. Ştii cine sunt, şi iată-l pe fiul meu, nepotul lui Germanicus, care a fost frate de împărat. Prin venele noastre curge sângele celor mai iluştri romani. Pallas, Pallas...

Îl apuca pe Pallas de încheietură, îl strângea.

– Ce valorează femeile cu care Narcisus, Callistus, Evodus vor să-l însoare pe împărat? Cobora glasul. Pallas, relua ea, trebuie să se ştie că eu nu voi accepta aşa ceva.

Cuvintele ei aveau greutatea loviturilor de spadă pe care nu va ezita să le dea, otrăvurile pe care nu se va sfii să le toarne.

Într-una din aceste seri, atunci când în Roma începea să umble zvonul că ea o să se mărite cu Claudius, mă întrebase dacă zeii pedepseau uniunile incestuoase, sau căsătoria unui unchi cu nepoata lui nu era una dintre acestea?

– Moartea poate fi un mare aliat, Serenus. Cine nu se teme de ea? Deci dacă vrei să învingi trebuie s-o ai mereu alături. Dar ea nu-i sprijină decât pe cei care nu se tem de ea, şi eu nu mă tem, Serenus.

Şi-a împreunat mâinile în faţa obrajilor.

– Este deci cel mai bun aliat al meu. O să învinge. Pallas şi consulul Vitellius cred şi ei acest lucru. Îşi folosesc toate puterile ca Agrippina să devină soţia lui Claudius.

Pallas o ajuta să pătrundă, noaptea târziu în palat, ca să-l surprindă pe Claudius în camera lui. Îi stârnea destule senzaţii noi ca el să poată bănui şi să ajungă la plăcerile pe care ea era în stare să i le ofere şi ca astfel el să dorească s-o ia de nevastă.

Vitellius se străduia să-i convingă pe senatori că nu era nevoie decât de un decret pentru ca unirea dintre unchi şi nepoata lui să înceteze să mai fie considerată ca incestuoasă. Aşa, răzbunarea zeilor va fi alungată.

Consulul Vitellius era un orator abil, dar ce senator ar fi putut îndupleca el dacă Agrippina nu i-ar fi mituit pe majoritatea dintre ei dându-le mii de sesterţi, promiţându-le că dacă devenea soţia împăratului va acorda Senatului toate prerogativele. Unul din primele ei gesturi o să fie, îi asigura ea, graţierea lui Seneca din care va face profesorul fiului ei.

Nu era asta dovada respectului ei faţă de adunarea al cărui ilustru orator era filosoful?

Speriat, am admirat-o pe această femeie care, chiar atunci când căsătoria ei nu fusese celebrată încă, se pregătea să urce următoarea treaptă a scării care îi ducea pe ea şi pe fiul ei spre puterea supremă.

Am văzut-o învăluindu-l pe Pallas în mrejele ei, cu braţele, cu vorbele, spunându-i că trebuia deja să organizeze logodna fiicei lui Claudius şi a Messalinei, Octavia, cu Lucius Domiţius, fiul ei. Aşa vor fi unite familiile din acelaşi sânge ilustru.

Pallas era complet surprins de puterea acestui „vânt" care îl împingea înainte mai repede şi mai departe decât prevăzuse.

– Octavia nu are decât opt ani, insista el, şi fiul tău nu are decât doisprezece.

Cu o ridicare din umeri, apoi în câteva fraze, Agrippina înlătură această dificultate, amintind că era o regulă de a logodi de la cea mai fragedă vârstă a lor copiii din familiile lui Caesar şi Augustus.

Pallas lăsa capul, murmura că Octavia era deja logodită cu fiul consulului Silanus, Iunius Silanus, care s-a distins în Bretania în fruntea legiunilor şi pe care Claudius îl trata ca pe un fiu: i-a acordat triumful şi l-a acoperit cu onoruri, bogăţii, i-a promis-o chiar pe propria fiică, Octavia, fără îndoială singura fiinţă de care fusese cu adevărat ataşat.

Am auzit răgetul fiarei de pradă. Agrippina şi-a urlat furia şi dispreţul:

– A logodit-o pe Octavia cu Silanus! A făcut asta!

Apoi a bodogănit că astfel Claudius îşi pregătea succesiunea. Silanus, soţul fiicei împăratului, putea pretinde asta. Familia lui era de origine nobilă.

S-a înfipt în faţa lui Pallas. Părea fragilă pe lângă acest bărbat voinic care o domina prin dimensiunile lui.

– Asta nu se va întâmpla! a decretat ea.

Au fost suficiente câteva zile pentru ca un zvon să se răspândească în Roma – sursa au fost Pallas şi consulul Vitellius alături de Agrippina –, conform căruia Iunius Silanus avusese o relaţie cu propia sa soră, Calvina. Cum ar putea un om care comitea un asemenea sacrilegiu să fie logodit cu fiica împăratului, de vreme ce zeii pedepseau incestul, dezlănţuindu-şi furia asupra oraşului şi a ţării, sub formă de epidemii, inundaţii, incendii şi furtuni puternice?

Iunius Silanus nu mai era decât un bărbat bun de ucis. A încercat să respingă aceste acuzaţii, să apeleze la mărturiile celor care erau în preajma lui din copilărie. Dar toţi ştiau că trăgea de laţul care îi strângea gâtul.

Nimeni nu va îndrăzni s-o înfrunte pe Agrippina, viitoarea soţie a împăratului, cea al cărui fiu va fi în curând logodnicul Octaviei în locul nefericitului pe care îl alungau din Roma copleşit de blesteme.

Mulţimea, dimpotrivă, se îmbulzea în forum ca să-l aclame pe Claudius care tocmai primea de la Senat ordinul să se căsătorească cu Agrippina, pentru că decretul care făcea posibilă uniunea dintre un unchi şi o nepoată fusese votat. Şi senatorii avuseseră de la Claudius pretenţia să se supună dorinţei lor.

N-am râs la farsa pe care Agrippina, Pallas şi Vitellius o regizaseră.

Dar nu era decât primul act.

Când Agrippina se îndrepta spre altar, lucrurile erau deja stabilite. Pentru moment juca abil rolul soţiei supuse, cu ochii plecaţi, cu mersul încet, şi, alături de ea, cu faţa bucuroasă, împăratul părea a fi stăpânul care conducea la altar o femeie virtuoasă.

Viitorii logodnici, Octavia şi Lucius Domiţius, veneau în urma părinţilor lor, ca şi cum deja se profila succesiunea şi se întrupa visul Agrippinei.

În seara nunţii, am aflat că Iunius Silanus se sinucisese.

Moartea era aliatul credincios al Agrippinei.

8

Agrippina domnea.

Imediat după nuntă, apăruse încoronată, înfăşurată într-o amplă şi lungă tunică brodată cu aur. Şi mulţimea de senatori, de tribuni şi de consuli, de titulari ai locurilor pentru toate manifestările, centurioni ai gărzii pretoriene, cavaleri, liberţi bogaţi şi chiar ambasadori ai Imperiului parţilor se înclinaseră în faţa ei în timp ce înainta, însoţită de fiul ei, în marea sală de audienţe şi de recepţii a palatului imperial.

Fusese deci suficientă o noapte ca ea să lase masca să-i cadă şi să le arate tuturor că nu se mulţumea să devină nevasta împăratului, ci voia toată puterea pentru ea şi fiul ei.

Era frumos Lucius Domiţius cu părul lui lung buclat, care îi încadra chipul cu trăsături regulate, pe care îl ridica spre mama lui.

Agrippina îşi pusese o mână pe ceafa lui şi astfel îl conducea, oprindu-l în faţa unui senator influent sau al consulului desemnat, Pollion, căruia i se şoptise deja că fusese însărcinat de ea să prezinte Senatului o moţiune în termenii căreia senatorii, părinţii Patriei, îl rugau pe împărat să-şi logodească cât mai repede fiica, pe Octavia, cu fiul Agrippinei.

Nimeni nu-şi mai amintea de Iunius Silanus care îşi tăiase gâtul în ziua nunţii Agrippinei cu Claudius şi al cărui trup fusese aruncat, fără ceremonie, în flăcări. În privinţa surorii lui, Calvina, ea fusese alungată.

Împăratul poruncise, aşa după cum cerea legea, ca pontifii să celebreze în pădurea Dianei ceremonii expiatorii şi să împlinească sacrificii pentru a implora iertarea zeilor, care să nu pedepsească incestul comis de Iunius Silanus şi sora lui Calvina.

Nimeni nu îndrăznea să râdă!

Nu exista nici o dovadă că această legătură vinovată avusese loc, în schimb împăratul se însura cu propria nepoată, săvârşind în faţa Imperiului un incest pe care un decret al senatorilor corupţi fusese suficient ca să-l facă legal.

Dar cine îndrăznea să protesteze?

Toţi lăsau capul în jos în faţa Agrippinei şi a fiului ei, în curând ginere de împărat. Toţi o numeau Augustusa, aşa cum voise ca să dovedească că era, la fel ca şi soţul ei, descendentă din Augustus, că avea demnitatea şi puterea.

Iar Claudius nu mai era pe lângă ea nimic mai mult decât un bărbat îmbătrânit, al cărui şchiopătat, care până atunci trecuse neobservat, părea să-l oblige la fiecare pas să-şi aplece trupul, să-şi legene şoldurile ca şi cum în câteva nopţi Agrippina îi răpise ceea ce-i mai rămăsese din tinereţe şi eleganţă, în acelaşi timp deposedându-l şi de putere.

Îi împărtăşesc maestrului meu Seneca gândurile şi indignarea. De câteva zile se întorsese din exilul din Corsica, graţiat de împărat la cererea Agrippinei.

Îmi mulţumise pentru ce făcusem pentru el. Nu făcusem decât să mă supun Agrippinei, arătând astfel că eram alături de ea şi că maestrul pe care îl venera, şi pe care îl ascultam era deci şi el unul din partizanii ei.

Seneca era fericit să fie în sfârşit din nou la Roma şi de a se putea bucura de luxul *villei* sale. Îşi primea acolo prietenii, înconjurat de fratele lui mai mare, Gallion, şi de

mezinul familiei, Mela. Se înclina în faţa bustului tatălui său, Seneca retorul.

Senatorii îl felicitau că a fost desemnat pretor, însărcinat şi cu creşterea şi instruirea fiului Agrippinei-Augustusa, despre care cu toţii ştiau că mama lui îl pregătea pentru cele mai înalte funcţii în Imperiu. Şi că, pentru ea, un singur lucru conta: imperialul.

Îl observam pe Seneca. Cu toate că slăbise după lungul exil în sălbăticia unei insule sărace, privirea îi scânteia de vioiciune. Ştiam, pentru a-i cunoaşte şi admira felul de a trăi, că frugalitatea şi austeritatea nu-l puteau atinge. I se întâmpla să ţină lungi posturi sau să refuze să mănânce carne – această carne moartă – şi să se mulţumească cu legume şi fructe, fără măcar să-şi umezească buzele cu un strop de vin.

Dar îl vedeam mulţumit, înseninat în primul rând de posibilitatea de a mângâia din priviri sclavii tineri, băieţi şi fete, pe care vârsta încă nu-i îngreunase, nici înăsprise, dintre care îl va alege pe unul sau pe altul pentru aşternut.

Îl va strânge la piept pe Chaeremon, preotul egiptean pe care îl cunoscuse în timpul unei lungi şederi în Egipt. Amândoi descoperiseră înţelepciunea, amândoi credeau că sufletul scăpa putrefacţiei şi distrugerii trupului, că moartea nu-l putea atinge şi că rămânea în lume, nemuritor.

Cum un astfel de maestru, retor şi filosof, nu era indignat de complicitatea şi de alianţa dintre moarte şi stăpânii Romei care guvernau acest stat universal care devenise Imperiul?

Dacă credea în nemurirea sufletului, dacă voia să trăiască în înţelepciunea filosofiei, nu era mai bine să se retragă departe de palatele imperiale, de palatele de pe Palatin sau Aventin, să fugă din acest oraş care, cu toate parfumurile cu care cei puternici se dădeau, mirosea a latrină, a gunoaie, a canal şi unde domnea desfrâul, banul şi ambiţia corupeau toate sufletele?

Corsica, Egipt, Grecia sau Spania, nu era de preferat provincia cea mai îndepărtată şi cea mai săracă a Imperiului inimii acestuia, devenită o cloacă?

Seneca m-a ascultat, apoi m-a luat într-o lungă plimbare prin grădina împodobită cu fântâni şi statui. De pe aleile ei se zăreau colinele Romei, palatul imperial şi casele care îl înconjurau şi, de cealaltă parte, îngrămădirea de construcţii care semănau, văzute de acolo, cu dalele desfundate ale unui drum uriaş de unde veneau zgomote şi fum.

– Nimeni nu are puterea să se întoarcă la vremurile vechi ale Republicii, a început Seneca.

S-a oprit, trăgând cu talpa o dâră în pietriş.

– Între trecut şi ziua de azi s-a crăpat un abis şi nimeni, nici măcar zeii, n-ar ştii să-l astupe.

Şi-a reluat mersul, sprijinindu-şi din când în când mâna pe umărul meu.

– Serenus, înţeleptul trebuie să ştie să prindă ocazia, *eukairia*, oportunitatea. Zeii mă aduc lângă un copil despre care augurii spun că s-a născut din Apollo şi a cărui mamă îi pregăteşte ascensiunea la demnitatea imperială. Înaintează, sigură pe ea, poate conta pe toţi cei care au vrut şi au pus la cale moartea Messalinei şi care se tem că fiul defunctei, Britannicus, dacă devine împărat, n-o să renunţe să-şi răzbune mama. De asta toţi vor ca Lucius Domiţius, odată logodit cu Octavia, să devină astfel ginerele lui Claudius şi să fie curând adoptat ca fiu al împăratului, apoi ca la moartea acestuia din urmă să-i succeadă.

– Moartea, am repetat eu. Agrippina...

– Moartea înlătură crengile uscate, a murmurat Seneca, şi ajută copacul să crească. Asta este legea. Agrippina şi toţi împăraţii dinaintea ei s-au folosit de ea şi ea va fi întotdeauna complicea credincioasă a puterii. Dar... S-a întrerupt, apoi, după câteva secunde de tăcere, a rostit răspicat: Cine nu se teme de

moarte nu mai poate fi sclav. Este pentru totdeauna un om liber. Ştie că sufletul lui este nemuritor!

Ne aşezăm pe o bancă de marmură montată în mijlocul unui cerc desenat de chiparoşii înalţi plantaţi unul lângă altul, atât de deşi, încât aveai impresia că este un loc izolat, ferit de lume.

– Aici sunt faţă în faţă cu mine, a spus Seneca. În orice clipă înţeleptul trebuie să-şi întrebe sufletul. Numai aşa învaţă să-şi domine pasiunile, pentru că acolo vede consecinţele ca pe tot atâtea răni, dâre care lasă urme în suflet. Înţeleptul îşi spune să nu se lase pradă furiei, înflăcărării şi nerăbdării. Vrea triumful raţiunii, al înţelepciunii, al prudenţei, al clemenţei şi al temperanţei.

Seneca şi-a pus mâna pe coapsa mea.

– Serenus, nu crezi că trebuie să-l învăţ toate astea pe prinţul pe care zeii l-au aşezat sau se pregătesc să-l aşeze în fruntea Imperiului? Crezi că trebuie să las un împărat să se prăbuşească din cauza patimilor, sau să încerc, de la cea mai fragedă vârstă, să-l învăţ să fie stăpân pe el însuşi, drept şi bun?

Seneca s-a ridicat şi am ieşit din mijlocul chiparoşilor, pornind din nou pe aleea largă care şerpuia printre tufele de lauri.

– Zeii îmi oferă ocazia să-l cresc şi să-l instruiesc pe fiul Agrippinei, şi să-l învăţ înţelepciunea şi morala. N-ar fi demn de mine şi de sufletul meu să refuz această sarcină.

Am îndrăznit să spun:

– Ce ai putea împiedica, maestre? De la naşterea lui, privirea mi s-a încrucişat adesea cu cea a fiului Agrippinei. Ochii lui sunt albaştri, dar sclipirea lor se schimbă dintr-odată. Sunt cei ai unui poltron, ai unui laş, ai unui arogant, dar şi cei ai unui copil sensibil şi curios, neliniştit, dar care rătăceşte, stăpânit cu totul de ipocrizie, convins de ce a văzut: că moartea este marea aliată a celui care vrea să cucerească şi să păstreze puterea. Ştie deja că se poate cumpăra orice suflet, că poate fi supus, terorizat,

distrus! Îi e destul să şi-l contemple pe al lui şi pe cel al bărbaţilor şi femeilor care se supun mamei sale. Poate chiar să creadă că dorinţa zeilor este una cu voinţa şi ambiţia celor puternici. Nu şi-a văzut el mama măritându-se cu unchiul ei şi Senatul supunându-se, acceptând să anuleze sacrilegiul incestului, iar mâine nu va fi el însuşi logodnicul Octaviei, luând locul unui om pe care îl vor împinge în braţele morţii?

Seneca m-a bătut pe umăr cu un gest aproape vesel.

– Dintotdeauna, oamenii s-au comportat aşa, mi-a spus el. Ce este incestuos astăzi şi aici nu va mai fi mâine şi n-a fost nici unde ieri. În Sparta, un unchi putea să se căsătorească cu nepoata lui; în Egipt, un faraon să se însoare cu sora lui. Deci, de ce un decret al Senatului n-ar putea permite căsătoria lui Claudius cu Agrippina? Înţeleptul, a continuat el, nu caută să schimbe ceea ce este imposibil de schimbat. El acceptă vântul din nord şi din sud, din est sau din vest, dar îl foloseşte ca să se apere.

Seneca s-a oprit, cu ochii ridicaţi, părând că urmăreşte freamătul vârfurilor înalte ale chiparoşilor legănaţi de briză.

Apoi, cu voce scăzută, ca şi cum vorbea în primul rând pentru sine, a adăugat:

– Dar nu există vânt favorabil pentru cel care nu ştie încotro se îndreaptă.

9

Agrippina era vântul care sufla ca vijelia.

Vorbele ei, ca niște rafale, îi lasă fără viață pe cei de care se putea teme să nu ridice obstacole în calea ambiției sale, sau pe cei care, uneori, în lunile și anii dinainte, i se opuseseră.

O observam, o ascultam îngrozit.

Îi punea întrebări lui Pallas, libertul.

Din felul în care îi vorbea, în care îi atingea brațul, umărul, ceafa chiar, din felul de a-l sorbi din ochi, de a se apropia de el, de a-și atinge pieptul, ghiceam că-i devenise amantă. Sau mai degrabă că îl alesese ca amant cu scopul de a face din el un servitor supus celor mai mărunte dorințe ale ei, docil instrument al planurilor sale.

Îl interoga.

Își amintea el de acea femeie, Lollia, pe care un libert al lui Claudius, Callistus, încercase s-o mărite cu împăratul?

Pallas schițase un gest de indiferență. Asta era înainte de căsătoria Agrippinei cu Claudius, înainte să se încheie logodna între fiul Agrippinei și fiica împăratului. Lollia nu era nimic altceva decât o romană bogată, fiică de consul. Nu se gândea decât la amanți. Pallas începea să râdă, apoi, dintr-odată, tăcerea și fața Agrippinei îl nelinișteau. Se bâlbâia. Pricepea, mormăia:

– Este adevărat că a îndrăznit să-ți fie rivală.

Agrippina dădea din cap. Lollia făcuse mai mult; îi consultase pe magi, caldeeni, pusese întrebări unei statui a lui Apollo ca să încerce să obțină sprijinul zeului, s-o ajute în planurile ei

de unire cu Claudius, şi deci îi dorea ei eşecul. Fusese văzută aducând sacrificii, punând să fie tăiat gâtul unui taur negru.

– Pallas, cum poate această femeie blestemată, duşmanca mea, cum poate ea să trăiască la Roma?

Pallas a lăsat capul în jos.

– Trebuie ca împăratul s-o alunge pe Lollia, relua Agrippina. Avertizează-l că această femeie pune la cale planuri periculoase pentru stat şi că trebuie să nu mai aibă acces la asemenea persoane.

Pallas părăsea încăperea cu spatele, dându-şi seama că o să vorbească cu împăratul.

Câteva zile mai târziu, Senatul decreta confiscarea tuturor bunurilor Lolliei şi exilarea ei din Italia.

Dar pentru Agrippina asta nu era de-ajuns.

Am aflat astfel că un tribun şi nişte pretorieni părăsiseră Roma luând drumul Galiei unde Lollia se exilase. Aveau sarcina de a o obliga să se omoare.

La Roma, totul se înclina în faţa Agrippinei.

Pallas primea în fiecare zi ordine, câine supus căruia ea îi oferea trupul ca recompensă supremă.

După un timp a cerut ca o altă femeie, Calpurnia, una din curtezanele lui Claudius, să fie alungată pentru că împăratul îi lăudase cândva frumuseţea, lucru care o jignise pe Agrippina, acum soţia lui.

Dar surghiunul nu era decât un mod de a ucide departe de Roma. Când crima se săvârşea, senatorii şi împăratul uitaseră deja de victimă. În schimb, Agrippina avea grijă ca pretorienii însărcinaţi să urmărească prada şi criminalii să-i aducă dovada morţii vinovaţilor. Îşi strecura printre degete brăţara sau inelul care le aparţinuse. Voia să ştie cum au murit. Avuseseră curajul să-şi taie gâtul, să-şi despice venele sau a fost nevoie să fie omorâţi cu o lovitură de spadă?

Asculta cu ochii ficşi. Şi, timp de câteva zile, potolită, se ducea să asiste la lecţiile pe care Chaeremon şi Seneca le dădeau fiului ei.

Stăteam în picioare în penumbra din cameră. Mă surprindea atenţia pe care o dovedea acest copil de doisprezece ani, de competenţa şi inteligenţa întrebărilor lui.

Chaeremon, care scrisese o *Istorie a Egiptului* şi mai multe tratate despre religia acestei provincii, îi vorbea despre zeul Soare. Lucius Domiţius îl întrerupea, îi reamintea cu mândrie că şi el era născut tot din Soare, ca un faraon.

Apoi, Seneca, cu voce blândă şi înceată, făcea portretul unui prinţ bun care trebuia să creadă în nemurirea sufletului, să asculte de raţiune şi nu de dorinţe.

Agrippina îl întrerupea, se aşeza aproape de fiul ei. Nu voia, spunea ea, ca Lucius Domiţius să înveţe filosofia, credinţele venite din Orient, o morală bună pentru sclavi: fiul ei nu trebuia să devină un adept al acelor religii, nici al acelor secte care pretindeau că oamenii, indiferent de condiţia lor, fie ei descendenţi din zei, împăraţi, sclavi sau liberţi, aveau acelaşi suflet nemuritor.

– Seneca, tu crezi că sclavii crucificaţi de Crassus, precum şi cei prigoniţi de strămoşul meu Caesar aveau suflet?

Îi ceruse lui Claudius, spunea ea, să alunge din Roma sectele evreieşti ale căror dispute tulburau oraşul. Moise sau acel Hristos din care unii evrei spuneau că se trag n-aveau dreptul să trăiască în cel mai mare oraş al lumii, mintea şi inima statului universal, Imperiul.

Pleca, se întorcea. Ea nu voia, repeta cu voce ameninţătoare, ca fiul ei să înveţe filosofia şi înţelepciunea, ci numai arta cuvântului ca să devină cel mai ilustru orator din Roma.

Ezita, apoi adăuga:

– O să fie fiu de împărat.

Aşadar, era atât de sigură pe ea, că nu-şi ascundea planurile.

O vedeam apropiindu-se de fiul lui Claudius şi al Messalinei, copilul de opt ani, Britannicus, cu ochi mari, atenţi, cu gâtul lung şi piele diafană.

Îl mângâia cu vârful degetelor, îl atingea cu vălurile ei. Le vedeam negre, asemănătoare celor ale Locustei, cea care prepara otrăvurile. Dar ea se apleca, îl săruta, îi şoptea că Lucius Domiţius va fi pentru el ca un frate cu patru ani mai mare, care îl va apăra.

Apoi se întorcea spre Pallas, îl aţâţa, şi Seneca a fost cel care mi-a atras atenţia că îl însărcinase pe libert să obţină de la Senat o promisiune potrivit căreia adoptarea fiului Agrippinei de către împărat ar fi hotărât logodna Octaviei şi a lui Lucius Domiţius. Era destul să se prezinte Claudius în faţa Senatului ca să-şi anunţe intenţia de a-l adopta pe fiul soţiei sale, pentru ca nimic să nu se mai opună acestui plan.

Mă miram.

Dacă împăratul îl adopta pe fiul Agrippinei, soarta lui Britannicus, singurul lui moştenitor, carne din carnea lui, va fi pecetluită.

Cine putea crede în povestea conform căreia cel mare îl va apăra pe cel mic?

Când îl privea insistent pe Britannicus, citeam în ochii lui Lucius Domiţius dorinţa de a-l învinge. În spatele acestei dorinţe se afla moartea, neagra Locusta se strecura în palat cu sticluţele ei turnând otrava în paharul lui Britannicus.

L-am avertizat de asta pe Seneca, dar el mi-a răspuns:

– Ţi-am mai spus, Serenus: vântul alege copacii pe care vrea să-i smulgă. Aşa se întâmplă în familiile împăraţilor noştri. E în zadar să vrei să te opui acestei legi fireşti care nu e mai crudă decât decizia zeilor care, pe un câmp de luptă, îndreaptă spre unul sau spre altul săgeata parţă sau suliţa germană. Cine ştie ce

poate să devină cutare tribun sau cutare general? S-o lăsăm deci pe Agrippina s-o facă şi noi să ne străduim să inculcăm fiului ei cumpătarea şi raţiunea.

Astfel, la sfârşitul lui februarie, în al treisprezecelea an al său, Lucius Domiţius, fiul Agrippinei, a fost adoptat de împărtaul Claudius şi a devenit fiul lui cel mare.

Cum era deja logodit cu Octavia, fiica lui Claudius, ajunge astfel, în acelaşi timp, logodnicul propriei sale surori... Dar nimeni nu se arăta indignat de asta.

La palatul imperial, în a douăzeci şi cincea zi a acestei luni de februarie, Lucius Domiţius a devenit Tiberius Claudius Nero, fiul adoptiv al împăratului.

Nero era un nume care se trăgea limba poporului sabin. Însemna „curajos".

L-am privit. Buzele îi tremurau. Arunca în jurul lui priviri pline de sfidare şi mândrie, dar şi de vanitate, şi de frică.

Partea a treia

10

În câteva zile l-am văzut pe Nero îmbobocind ca o floare plină de venin. Agrippina îl sorbea din ochi, se apleca asupra lui în orice moment, părea că vrea să-l înfăşoare în vălurile ei. Ca să-i vorbească, se apropia atât se tare de el, că părea să-i lingă faţa, aşa cum o leoaică face cu trupul micuţilor ei.

Apoi se îndrepta şi striga cu voce ascuţită:

– Iată-l pe Nero, fiul mai mare al împăratului Claudius! Nero, fiul meu, prin venele căruia curge sângele celor mai glorioase familii ale Imperiului, Iulienii şi Claudienii, Caesar şi Augustus. Acesta este Nero!

Îşi împingea fiul în faţă, sprijinindu-se de spatele lui îl obliga să meargă cu ceafa dreaptă, cu fruntea sus. În jurul lor toţi se înclinau. Privirile deveneau slugarnice. Se grăbeau s-o felicite pe Agrippina şi să-l salute pe fiul ei, Nero, fiul zeului Apollo şi al împăratului Claudius.

La început păruse surprins şi citisem în ochii lui acea neîncredere, acea teamă care nu-l părăsea niciodată. Dar, încet, încet, o bucurie orgolioasă, o vanitate dispreţuitoare îi lumina faţa. Chiar şi trupul i se transformase. Umerii îi erau mai laţi, părea că se înălţase. Zâmbetul puţin timid pe care îl arbora uneori, ca şi cum încerca să-i dezarmeze pe cei care se apropiau de el, ceda locul unei expresii care sugera plictiseala. Şi senatorii, tribunii, magistraţii, consulii sau pretorii, liberţii, acoperiţi de bijuterii, al căror trup respira bogăţie, părea că devin în faţa

lui descumpăniți și neliniștiți. Prin cuvintele lor, prin linguşirile lor, se străduiau să-i smulgă lui Nero un semn de interes, o privire.

Am vrut să-i vorbesc lui Seneca despre ceea ce-mi inspirau aceste scene, dar, cu un gest, m-a invitat să tac, el însuşi preocupat să se arate că de-acum era la dispoziția celui pe care oamenii şi zeii îl aleseseră să fie fiul mai mare al împăratului şi succesor, dacă dorințele Agrippinei erau ascultate, dacă voința lui îl ajuta.

Mai târziu, părăsind palatul imperial, Seneca spunea în şoaptă că primirea unui nume, acordarea unei filiații erau destul ca să schimbe destinul unui om. Şi dacă acest om ajungea într-o zi la puterea supremă, atunci soarta Imperiului şi a tuturor popoarelor lumii, din interiorul şi din afara frontierelor, era tulburată de acest fapt.

– Înțeleptul, Serenus, constată şi acceptă ceea ce zeii şi oamenii au vrut în acelaşi timp.

Mai ales hotărârea şi ambiția dezlănțuită ale Agrippinei erau cele care mă frapau şi mă îngrozeau.

Când am văzut-o apropiindu-se de Britannicus, un copil de numai opt ani, carne din carnea împăratului Claudius, mă temeam că, mânată de pofta ei turbată de a înlătura orice obstacol din drumul lui Nero, să nu-l înjunghie ea însăşi, sub ochii noştri.

Dar ea se mulțumea să-l umilească, să-l denigreze, să-l izoleze de toți cei care îşi puneau în el speranța de a i se opune într-o zi lui Nero şi mamei lui. Dar cum l-ar fi putut ei ajuta câtă vreme Agrippina îşi oferea trupul agitat în fiecare noapte împăratului, unchiul bătrân, şchiop şi gângăvit care credea că domneşte în continuare, în timp ce ea punea stăpânire încet, încet pe toată puterea, pregătind astfel ascensiunea fiului ei la demnitatea supremă?

Îl convinsese pe Claudius şi Senatul că trebuia să-i acorde lui Nero toga virilă, chiar înainte de împlinirea vârstei.

Mă aflam în primul rând printre mulţimea care a asistat la această ceremonie. Îl priveam pe Britannicus care, cu ochii lui tulburi, îl fixa pe Nero. Acest frate mai mare datorită adopţiei abandona toga *praetexta*[1], tivită cu purpură, ca să îmbrace peste tunica brodată cu aur toga albă, care marca intrarea lui în rândul bărbaţilor. În timp ce el, Britannicus, rămânea un copil din ce în ce mai singur.

*

Agrippina îi şoptea lui Claudius că trebuia să-i alunge pe preceptorii lui Britannicus, care compromiteau înţelegerea dintre cei doi fraţi şi astfel reprezentau un pericol pentru stat.

Într-o zi, l-am auzit pe Britannicus, cu vocea lui răguşită, salutându-l pe Nero cu fostul lui patronim, Lucius Domiţius Ahenobarbus. Feţele lui Nero şi a mamei sale erau şi una şi cealaltă crispate şi în acel moment mi-a sărit în ochi asemănarea dintre ei.

– Nero este fiul mai mare al împăratului! strigase Agrippina. Cel care uită acest lucru e un nelegiuit!

După ce lansase această sfidare şi afirmase astfel că refuza adoptarea lui Lucius Domiţius de către tatăl lui, Britannicus se îndepărtase cu paşi mari, ca şi cum fugea, escortat de preceptori.

Aceştia aveau să cunoască exilul şi moartea. Şi cel care i-a condamnat a fost împăratul Claudius în persoană, ca un actor care repetă rolul învăţat de la alţii.

---

[1] Togă simplă, albă, purtată de tinerii magistraţi şi patricieni.

L-am observat în Senat ascultându-l pe Nero, care îi mulţumea că l-a ales ca fiu. Împăratul părea încântat, fără să-l privească măcar o dată pe Britannicus, copilul închis în toga lui *praetexta*, în timp ce Nero, orator convingător, elev demn de Seneca, înălţa elogii celui care îi era acum tată.

Agrippina strălucea, aşezată lângă Claudius. Ea era Augustusa, obligându-i pe toţi să-şi plece ochii în faţa ei, sigură că obţinea tot ce voia.

A poruncit să fie alungaţi de la comanda cohortelor pretoriene şefii care îi fuseseră fideli Messalinei şi care prezentau riscul să-i fie şi fiului acesteia, Britannicus. L-a desemnat să-i înlocuiască pe Burrus Africanus, născut în Galia Narbonensis, la Vaison; îşi pierduse o mână în luptele contra tracilor şi ştia că numirea lui glorioasă i se datora Agrippinei.

Ea triumfa.

Senatul l-a numit pe Nero consul desemnat, apoi prinţul Tinereţii. Astfel, el era cel care, la paisprezece ani, putea face dreptate şi putea administra Roma.

Agrippina organiza pentru el în fiecare zi un eveniment, cu scopul ca pentru toţi aceştia, patricieni şi plebe, senatori şi tribuni, să apară ca viitorul stăpân al Imperiului.

Şi mie mi se părea demn de asta: perseverent, inteligent, frumos, strălucit *questor*, conducător de car şi retor, cântăreţ şi interpret la ţiteră. Pe lângă el, insipidul frate mai mic părea născut ca să fie învins. Şi era în toate jocurile în care Agrippina îl obliga să concureze cu Nero, pentru că ştia că fiul cel mare îl învingea în aclamaţiile tuturor.

Cetăţenilor le oferea jocuri şi o raţie de hrană şi vin; pretorienilor, o gratificaţie. Agrippina scotocea după banii necesari în cuferele lăsate de precedentul ei soţ, Crispus Passienus, pe care ea pusese să fie otrăvit.

Printre scriitorii şi retorii pe care Seneca îi strângea pe lângă el în casa lui şi cărora le oferea vin din renumita lui vie din Sabina, se şoptea deja că împăratul Claudius va cunoaşte curând aceeaşi soartă.

Unii înşirau minunile, prevestirile care anunţau vremuri tulburi. Păsări prevestiroare de rău se aşezaseră pe Capitoliu. Pământul se cutremurase de mai multe ori şi locuinţele, acele *insulae* de cinci sau şase etaje, se prăbuşiseră, îngropându-şi locatarii.

Cu toată donaţiile de grâne hotărâte de Agrippina şi făcute de Nero, plebea era înfometată. Era oare adevărat că oraşul nu mai avea în hambare hrană decât pentru cincisprezece zile? Trebuia să se teamă de răscoale, de revolte.

Împăratul însuşi, în forum, fusese asaltat de o gloată care, urlând strigăte ostile, îl luase cu asalt. Pretorienilor le fusese greu să-şi croiască drum până la el, ca să-l scoată de acolo.

– L-am văzut derutat, tremurând. Omul a supravieţuit, dar împăratul este mort, spune Seneca cu jumătate de glas. Apoi, mai tare, ca toţi să-l audă. Zeii îi previn întotdeauna pe oameni de ce-i aşteaptă. Dar cine dă atenţie avertismentelor zeilor?

Seneca auzise în forum voci care scandau numele lui Nero, aclamându-l, chemându-l să scape Roma de bătrânul împărat şchiop. Trebuia ca fiul Agrippinei să lumineze Imperiul cu tinereţea, cu talentul şi frumuseţea lui.

Cine putea crede că strigătele erau spontane? Nu există nici o mişcare a mulţimii la Roma, nici o voce în forum, nici un vot în urne pentru alegerea unui chestor sau a unui consul care să nu aibă un preţ, care să nu trebuiască cumpărat.

Dacă l-au insultat pe Claudius şi l-au aplaudat pe Nero este pentru că Agrippina sau cei care o slujeau – Pallas, poate chiar Seneca, trebuia să accept, sau Burrus, comandantul cohortelor pretoriene, devenit prefect al pretoriului, magistrat influent,

client al Agrippinei – îşi aruncaseră monedele, dinarii şi sesterţii în mijlocul plebei. Şi astfel, jăraticul pe care îl aruncaseră în mulţime fusese destul ca să declanşeze incendiul care îl ameninţa pe împărat.

Roma era gata să accepte moartea lui Claudius şi succesul lui Nero. De ce şi-ar ascunde în cazul ăsta Agrippina multă vreme intenţiile? Mai avea totuşi nevoie să se asigure că în provincii legiunile nu se vor revolta şi se vor alătura noului împărat.

Pentru asta va fi nevoie de câteva luni, timpul necesar ca reputaţia lui Nero să aibă timp să se consolideze, bărbăţia lui să se afirme.

Căci Agrippina avea grijă ca el să cunoască totul despre plăcere şi viciu. Deschidea uşile camerei fiului său ca să se strecoare înăuntru în fiecare noapte femei experte şi *puellae*, tinerele fete care erau cumpărate cu câteva sute de sesterţi şi al căror trup era la fel de tare, la fel de proaspăt ca un fruct încă necopt smuls din copac.

Printre aceşti vizitatori de noapte se strecurau şi *pueri*, adolescenţi al căror penis era cuprins cu un inel şi care erau ţinuţi, ca nişte animnale de preţ, departe de orice contact cu un bărbat sau o femeie. Agrippina personal este cea ce care se ducea în cartierul Velabrum ca să-i aleagă, pentru ca fiul ei să afle tot ce se poate face cu un trup. Ea era iniţiatoarea lui. Intra şi ea în camera lui, se amesteca în jocurile lor, precum cea mai deşănţată dintre femei. Prin asta îşi creştea şi mai mult puterea asupra fiului ei.

Nero nu era pentru ea decât o marionetă, una dintr-acelea pe care păpuşarii greci le făceau să danseze pe scena micilor teatre ambulante pe care le instalau nu departe de forum şi care atrăgeau mulţimea. Urmărind spectacolul – un african înfrunta

un leu, un gal se lupta cu un roman, şi zeii coborau din Olimp –, se putea crede că marionetele făcute din stofă tărcată, cu faţa din pământ ars, se mişcau singure, când de fapt, ghemuiţi şi ascunşi, doi sau trei păpuşari le dădeau viaţă.

Nimeni nu era cu adevărat păcălit, şi nici măcar copilaşii nu se lăsau înşelaţi de aşa ceva.

Tot aşa, cine îşi putea imagina că nu Agrippina se ascundea în spatele unui paravan pentru a-l împinge pe Nero să domnească în numele ei? Îmi era destul s-o văd intrând cu carul în Capitoliu, onoare şi privilegiu rezervate preoţilor şi personajelor sfinte, ca să-i descopăr şi să-i cântăresc ambiţia.

De altfel nu ea era cea care spunea cu voce răspicată, sfidându-i pe toţi cei care o înconjurau într-una din sălile palatului unde îi aduna pe magistraţii cetăţii, că era prima romană de la fondarea oraşului care în acelaşi timp este fiică de împărat, soră, soţie şi mamă a suveranilor lumii?

Îi numise astfel pe Germanicus, Caligula, Claudius şi Nero. Anunţa deci desemnarea fiului ei câtă vreme Claudius încă domnea.

Dar cine putea împiedica destinul pe care i-l pregătea?

Nero, în tunică şi toga tivită cu aur, încoronat cu lauri, se împăuna deja prin Roma ca egal al generalilor învingători şi al împăraţilor.

11

Astfel, întreaga Romă mi se părea că se supune Agrippinei.

Auzeam plebea aclamându-i fiul când, în picioare într-un car, cu trupul cambrat, trăgând de hăţurile celor patru cai ai săi, trecea în galop în fruntea cursei, făcând să scapere copitele şi roţile în nisipul arenei.

Era aplaudat şi în sălile palatelor de pe Aventin sau de pe Esquilin. Dar acolo publicul nu era alcătuit din cetăţeni sărmani care sperau la o mână de grăunţe, o sticlă de vin sau un pumn de resturi ca răsplată a entuziasmului lor, în gradenele amfiteatrului.

Acolo, în acele încăperi împodobite cu statui şi fresce, în faţa meselor prăbuşindu-se sub fructe, aluaturi, cărnuri, prăjituri, care erau luminate de torţele care făceau să strălucească carafele conţinând cele mai bune vinuri din Italia, Spania, Galia Narbonensis şi chiar Grecia, se îngrămădeau cei mai bogaţi, cei mai puternici, cei mai savanţi şi mai cultivaţi dintre romani.

Erau senatori, avocaţi, tribuni, poeţi. Unii se lăudau că scriu la fel ca Virgiliu, Ovidiu, Cicero, sau chiar Homer şi Tucidide. Majoritatea urmaseră la Rodos învăţăturile maeştrilor greci. Unii erau tineri scriitori, cum erau Petronius, Lucanus sau Martial, care îşi cuceriseră locul în jurul acestor mese bogate datorită talentului lor sau protecţiei unei rude, a unei familii originare din provincia de unde veneau, Spania sau Galia. Aceşti oameni aveau mintea şi privirea abile. Limba lor era ascuţită precum cea mai tăioasă dintre lame. Nu se lăsau păcăliţi de nimic. Ştiau că banul era sângele Romei. Cu atât mai mult cu cât erai cetăţean

al ei, cu atât erai mai liber să-i ai. Atunci puteai avea în serviciul tău zeci de sclavi, *pueri* şi *puellae* de iubit nopţile.

– Dacă n-aş avea căţeluşele mele, cum mi-aş petrece nopţile? murmura unul dintre cei puternici. Mă ling şi îmi bagă limba în urechi, mă împiedică să aud căruţele, tot vacarmul care te împiedică să dormi în Roma.

Râdeau.

– Nu ai şi căţei, ai numai căţeluşe?

– Orice limbă pricepută mă mulţumeşte. Şi plătesc cum trebuie ca să fie aşa.

Cineva şoptea la urechea unuia dintre acei tineri scriitori lacomi:

– Vrei să fii bogat, să ai ai sclavi tineri? Fă-te avocat, în meseria asta se câştigă mult. Minerva are cuferele pline de aur.

Apoi, dintr-odată, apărea Nero, începea să cânte la ţiteră, să recite cu vocea lui melodioasă, şi toată lumea îl aplauda.

Îi reproşam lui Seneca, pe care îl admiram pentru înţelepciune şi rigoare, că era pe zi ce trece mai indulgent şi chiar, îndrăznesc să scriu, mai slugarnic faţă de Agrippina şi Nero.

Era totuşi capabil, în parcul *villei* sale, să-mi vorbească îndelung despre religia egipteană, despre Nil, pe malul căruia îşi petrecuse cinci ani din viaţă, unde îl cunoscuse pe preotul Chaeremon şi îşi impusese o viaţă ascetică: şi totuşi îl auzeam linguşindu-i pe Agrippina şi pe Nero, spunând că zeul Apollo îi apăruse de multe ori în vis.

Descria ceea ce visase, cum îi spunea Apollo: „Nero îmi seamănă prin frumuseţe. Faţa lui străluceşte de o dulce lumină, îi scânteiază ca şi frumosul lui gât sub pletele revărsate."

Şi toţi aplaudau.

Uşor dispreţuitoare, Agrippina le amintea că strălucirea lui Apollo îl luminase pe fiul ei din ziua naşterii, chiar înainte de a

atinge pământul. Burrus, prefectul pretoriului, ale cărui funcţii constau şi în prezidarea adunării care aproba numirea împăratului, rivaliza cu Seneca în linguşeală.

Dar ceea ce acceptam de la un soldat care îi datora totul Agrippinei o acceptam mai greu de la filosof. Unii şopteau că Seneca era avid de bogăţii, că în Bretania dădea bani cu camătă, avea domenii în Italia, în Spania, în Egipt, vii în ţara sabinilor. Că era cel mai celebru dintre avocaţii şi oratorii din Roma şi că pledoariile lui erau plătite scump.

Dar pentru mine el era maestrul care îmi vorbea despre nemurirea sufletului şi care, în singurătatea parcului său, îmi mărturisea că-şi comparase îndelung convingerile cu cele ale lui Filon, evreul din Alexandria, sensibil la religia lui Moise, şi chiar cu doctrina lui Hristos, evreul răstignit în Iudeea, şi ai cărui adepţi erau persecutaţi atât de evrei, cât şi de romani.

Şi totuşi, de la Ierusalim la Tars şi până aici, la Roma, secta lui Hristos devenea tot mai influentă printre cei umili, poate pentru că susţinea egalitatea şi nemurirea sufletului.

Îl întrerupeam pe Seneca, îi puneam întrebări.

Cum putea el, el care observa lumea ca om liber, să-l aplaude cu atâta zel pe Nero şi să-l linguşească asemenea celui mai curtenitor dintre amanţii Agrippinei, aşa cum făcea Pallas, libertul care era copleşit cu demnităţi şi sesterţi pentru că cerea Senatului să aducă la condiţia de sclavă orice femeie care ar fi avut relaţii cu un scalv, dar s-o lase liberă dacă stăpânul sclavului fusese avertizat şi autorizase această legătură?

Fie că era doar un Pallas, un Burrus sau unul dintre acei avocaţi care, pentru a-i face pe plac lui Nero, nu-i cereau toţi să facă dreptate – era deja prinţul Tinereţii şi consul desemnat – în problemele cele mai importante pe care le apărau?

Seneca ridica din umeri.

– Nero o să fie împărat, şi ţi-am mai spus, Serenus: înţeleptul acceptă alegerea oamenilor şi a zeilor.

Apoi, după o clipă de tăcere, privind în sus, părând că scrutează cerul, cu cu buzele ţuguiate într-o expresie sugerând nesiguranţă, a adăugat cu o voce oarecum ezitantă:

– Nero mă surprinde. Ascultă. Învaţă. Nu are nevoie de *nomenclator* ca să-şi amintească numele cetăţenilor pe care îi întâlneşte. Îşi aminteşte de tot şi de toate.

Seneca se întorcea spre mine şi adăuga:

– A reţinut tot ce l-am învăţat. L-ai auzit pledând?

Nero apărase în greacă dreptul la libertate al celor din Rodos şi a obţinut câştig de cauză. Invocând cu elocinţă originile troiene ale Romei şi chiar amintind că Enea, regele Troiei, era strămoşul familiei lui Caesar, făcuse să fie scutiţi troienii de orice dare publică. Iar în latină, într-o limbă la fel de frumoasă precum a lui Cicero, făcuse să se acorde Bologniei, distrusă de un incendiu, o sumă de zece milioane de sesterţi.

– Ăsta este Nero, conchidea Seneca. Şi, cum oamenii nu pot alege un împărat decât dintre oameni, eu o să-l aleg pe Nero.

Adăuga că nu venise încă vremea, că era înţelept să aştepte ca zeii să-l cheme pe Claudius la ei.

– Agrippina o să-i ajute, am murmurat.

Seneca s-a depărtat de mine.

– Serenus, a spus el, a pronunţa anumite cuvinte este ca şi cum ţi-ai tăia venele. Înţeleptul n-o face decât alegând momentul fiind perfect conştient. Nu-ţi lăsa gura să decidă asupra vieţii şi morţii tale înainte de a o fi gândit şi dorit.

– Gura lui Nero ucide, am răspuns.

Nero tocmai îşi condamnase mătuşa, pe Lepida, cea care îl luase după moartea tatălui său. Dar Agrippina nu mai voia să supravieţuiască martorii vieţii ei trecute. Aşa că o denunţase pe

Lepida, fără să reuşească totuşi să obţină mărturii împotriva acestei femei oneste.

Apoi Nero înaintase, cu ochii plecaţi, vorbind la fel de încet ca pentru o confesiune, încât senatorii fuseseră nevoiţi să îşi aplece capul ca să nu lase să le scape nici măcar un cuvânt.

Mărturisise că mătuşa lui Lepida, atunci când stătea la ea, profitase de tinereţea lui şi îl amestecase în acuplări perverse şi incestuoase. Abuzase de copilul care era, ea, mătuşa lui, şi fusese multă vreme marcat. Dar zeii şi mama lui îl vindecaseră de această rană pentru care vinovata trebuia pedepsită, dacă nu voiau ca ea să corupă din nou alţi copii prin fapte nelegiuite.

Alungată, deposedată de avere, moartă Lepida!

– Ăsta este Nero, am conchis eu.

Dar Seneca, la fel ca romanii, îl admira pe prinţul Tinereţii, atât de frumos, atât de tânăr când apărea alături de Claudius.

Şi Agrippina îl îndemna pe împărat să îşi facă apariţia alături de fiul lui mai mare în faţa poporului adunat. Voia ca prin simpla lui prezenţă să ştirbească prestigiul şi autoritatea împăratului, să fie ca soarele care se înalţă şi alungă noaptea, şi îl lasă în umbră pe Britannicus, fiul mai mic, învinsul.

Îl văzusem în mijlocul mulţimii, pe colinele care dominau lacul Fucin, legat acum de fluviul Liris printr-un canal, ca să alimenteze cele şase sute de fântâni ale Romei. Era opera lui Claudius şi voia s-o sărbătorească. Îl însărcinase să prezideze aceste lucrări pe Narcissus, libertul lui, apoi, pentru a marca sosirea apelor fluviului, să organizeze un spectacol pe care plebea să nu-l uite prea curând.

Am văzut nouăsprezece mii de sclavi, condamnaţi, îmbarcaţi ca vâslaşi şi luptători pe triremele şi cvadriremele care trebuiau să se înfrunte pe lacul Fucin, în faţa plebei entuziasmate, într-un simulacru de luptă navală. În jurul acestor nave, pe plutele

aşezate în cerc, stăteau cohortele şi escadroanele gărzii pretoriene, pentru ca nici un sclav să nu fie tentat să fugă.

S-au luptat în vuietul aclamaţiilor şi al strigătelor.

Îl priveam pe Claudius.

Împăratul era învăluit în ampla mantie de purpură pe care o purtau generalii în luptă. Dar mulţimea, în timp ce aplauda, se întorcea spre Nero, care era în picioare, în tunica lui brodată cu aur, şi spre Agrippina, splendidă în hlamida ei cusută cu fir de aur şi încheiată pe umăr, scurtă şi despicată. S-ar fi zis că e soţia lui Nero şi nu a împăratului Claudius.

Iar mulţimea îi cerea lui Nero graţierea sclavilor scăpaţi de la moarte în timpul luptelor.

Claudius ezitase înainte de a o acorda cu un gest firav. Dar mulţimea îi mulţumea lui Nero.

Apoi ecluzele au fost deschise şi apa fluviului s-a prăvălit în lac ca un torent tumultuos care căra mesele pregătite pentru banchet. Plebea fugea din faţa valurilor cenuşii, dezlănţuite.

Agrippina, agitându-şi mâinile, cu părul despletit, l-a acuzat pe Narcissus că din lăcomie şi lipsă de responsabilitate neglijase supravegherea lucrărilor canalului şi provocase acest dezastru. Narcissus s-a înfuriat, şi i-a răspuns Agrippinei că era o femeie incapabilă să-şi stăpânească emoţiile şi că în plus avea ambiţii prea mari.

Ascultându-l, prinzând privirile pe care le schimbau Agrippina şi Nero, mi-am amintit de spusele lui Seneca.

Da, unele cuvinte îi omoară pe cei care le rostesc.

12

Când va asmuți Agrippina moartea pe urmele celor care se opun ambițiilor ei?

O văd că ezită.

Moartea e în preajma ei, amușinându-l pe Narcissus sau pe împăratul Claudius și pe alții.

Iat-o cum se apropie de fostul guvernator al Africii, proconsulul Taurus, un om bogat, general victorios, stăpânul unor vaste grădini umbroase care îmbracă pantele Aventinului. Se zice că Agrippina vrea să pună mâna pe ele. De fiecare dată când litiera ei trece de-a lungul lor se ridică, privește copacii și florile, apoi își roade unghiile.

Îl convoacă pe Pallas. Șușotesc, el aplecat peste ea, atent și slugarnic.

Câteva zile mai târziu, cineva se ridică în Senat, îl acuză Taurus de corupție, chiar de furt. Acuzatul privește în jurul lui, rătăcit: ce poate spune în replică la un asemenea rechizitoriu, cine este delatorul?

Senatorii lasă capul în jos. Fiecare știe că acuzatorul este la ordinele lui Pallas și ale Agrippinei și că nimic nu-l mai poate salva pe Taurus.

Moartea se strecoară în el. Și împăratul Claudius decretează că bunurile consulului Taurus devin proprietatea Agrippinei. Ea pune să se oprească litiera în fața grădinilor lui Taurus, acum ale

ei. Merge de-a lungul aleilor, respiră parfumul rondurilor de flori.

Cine va fi viitoarea ei victimă?

Agrippina ţine din nou moartea în lesă. Pe cine va desemna? În ce moment se va apleca asupra Ucigaşei şi îi va murmura: „Du-te şi ucide, otrăveşte-l pe acela, acum?"

Mi se pare că Roma, ca şi mine, îşi ţine răsuflarea şi aşteaptă.

Merg în urma cortegiului nupţial al lui Nero şi al Octaviei.

Tocmai au fost uniţi de preoţii templului Cybelei, pe Palatin.

S-au înclinat în faţa pietrei sfinte, altarul puternicei zeiţe a fertilităţii, pe care legiunile romane au smuls-o din templul din Pessinonte, din Frigia, atunci când au cucerit-o, cu zeci de ani în urmă, ţara de dincolo de provincia Asia, care se mărgineşte cu Marea Egee. Preoţii Cibelei, galii, oficiază acum la Roma.

Agrippina este cea care a vrut ca Nero, cu ocazia căsătoriei sale cu Octavia, să primească protecţia Cybelei şi să fie iniţiat în misterele ei. Vrea ca Nero, fiul lui Apollo, să fie la fel de iubit de toate divinităţile; cu cât vor fi mai multe cele care îl vor recunoaşte, cu atât destinul lui va fi mai glorios. Zei ai Egiptului, zei ai Greciei şi zei ai Orientului, trebuie ca toate cultele să fie celebrate, cele ale Olimpului şi cele ale Frigiei, cultul lui Apollo şi al Cybelei, al lui Jupiter şi al lui Venus.

În jurul lui Nero şi al Octaviei, galii dansează, gesticulează, îşi sfâşie trupul, umerii, braţele şi coapsele cu tăieturi de cioburi sau de lamă. Îi potopeşte sângele. Unii, cu bustul dat pe spate, taie în carne, se scopesc, căci preoţii Cibelei trebuie să fie eunuci.

Îl observ pe Nero. Chipul îi e plin de încântare. E ca şi cum aceste gesturi crude, sângele care curge, strigătele galilor îl impresionează precum cel mai divin dintre spectacole.

Aproape de el, sora lui şi acum soţie, Octavia, fiica împăratului Claudius, foarte fragilă, cu trupul de treisprezece ani înfăşurat în voaluri, pare îngrozită, iar cei care o trag şi o aruncă în braţele lui Nero sunt preoţii.

El o priveşte dispreţuitor, apoi cortegiul părăseşte templul Cibelei, coboară colina Palatinului, pătrunde printre străzile oraşului, însoţit de galii care continuă să se flageleze şi să se mutileze, să urle, să se clatine de durere şi de exaltare; marele preot, Arhigallus, merge înaintea lui Nero şi a Octaviei.

Străzile sunt înguste, atât de îngrămădite, încât ai impresia că ar fi destul să întinzi mâna pentru ca de la fereastra unei *insula* să poată fi atinsă cea a clădirii din faţă. Nu sunt decât trei sau patru paşi de la o faţadă la alta.

Mă strecor prin mulţimea zgomotoasă, îi las să se depărteze pe Nero şi pe Octavia, împreună cu galii care îi însoţesc, şi pe curtenii Agrippinei şi ai lui Claudius, care îi escortează.

Ştiu că aseară Nero a părăsit *villa* Agrippinei, unde locuieşte, şi că, la fel ca în fiecare noapte de mai multe luni, s-a dus să bântuie prin cartierul Velabrum, el, tânărul bărbat de şaisprezece ani, lacom de plăceri, ascuns în mantia lui de lână cu firul lung.

Sclavi înarmaţi îl urmează la câţiva paşi.

Agrippina i-a ales ca să vegheze asupra fiului ei. Toţi ştiu că vor fi daţi pe mâna călăului dacă Nero se întoarce în zori fie şi cu o simplă zgârietură.

Aşa că au ochii în patru. Îl înconjoară, merg înaintea lui Nero. Gonesc vânatul spre el. Căci Nero nu se mulţumeşte cu

pueri şi *puellae* oferiţi de mama lui. A prins gustul vânătorii nocturne. Îi plac ambuscadele, când sare împreună cu gărzile asupra unui cuplu în trecere, miroase bărbatul şi femeia, respingându-l pe unul sau pe celălalt, dar uneori îi păstrează pe amândoi. Se oferă şi ia, rând pe rând, femeie sau bărbat, îşi pune la bătaie fundul sau îşi înfige membrul.

Bântuie astfel noaptea pe străzile pe care de curând le-a străbătut cortegiul său nupţial. Vânează fără grabă, înaintând cu pas încet, şi mantia se desface, lăsând să i se vadă picioarele groase, pielea pătată, burta care începe să se rotunjească precum cea a tuturor mâncăcioşilor.

Eram aşezat în capul mesei în timpul uneia din acele cine la care îi primea pe maeştrii Burrus şi Seneca, pe Chaeremon şi uneori pe Pallas, avocaţi, senatori, proconsuli care stăteau pentru câteva săptămâni în Roma înainte de a se întoarce în provinciile lor. Erau acolo şi *pueri* şi *puellae* pentru invitaţii care voiau să se bucure de toate simţurile şi nu numai de plăcerile gurii.

Felurile aduse de sclavii orientali se înşiră.

Nero devorează cu aviditate.

Soarbe cu lăcomie stridii. Savurează acele *boleti*, ciuperci suculente care se topesc în gură. Smulge carnea de calcan, sau târtiţa mare de turturică, galbenă de grăsime unsuroasă. Îi plac mistreţul şi cărnurile fezandate.

Râgâie. Urinează. Trage vânturi.

Apoi, după un pahar zdravăn de vin, gustă din deserturi, din grămada de caise umplute cu miere, din moviliţele de curmale, din merele şi perele zemoase date prin zahăr, din prăjiturile cu migdale.

În vase mici sau în urcioare se servesc vinuri fine de Spolete sau de Sabina.

Nero începe să se clatine, beat.

Tunica aurită se lipeşte de pieptul acoperit de sudoare. Îşi mijeşte ochii pe jumătate ca să vadă mai bine, lipeşte un smarald în dreptul ochiului drept ca să-şi ajute vederea de miop. Şi, dintr-odată, vomită.

Mă ridic, mă depărtez câţiva paşi. Mă lipesc cu spatele de o coloană. Mirosurile banchetului îmi fac greaţă.

Nu suport acel sos de garum, condiment făcut din saramură, sânge, măruntaie, intestine, ouă şi peşte, pe care Seneca îl numeşte „o putreziciune rafinată". Dar pe el nu-l deranjează.

De altfel, ce-l poate incomoda şi tulbura pe Seneca?

Îl privesc.

Este aşezat lângă Nero, cu faţa impasibilă, ca şi cum nu simţea, nu vedea, nu-l auzea pe acel Nero care s-a ridicat, a început din nou să bea, fredonează o melodie, atrage cu un gest un tânăr şi o tânără, aproape nişte copii de nici doisprezece ani, îi invită să vină să se lungească alături de el, să-şi frece trupurile lor pure de pieptul lui de adolescent grăsun.

Dar Seneca nu îşi întoarce capul.

Oare e în stare să mediteze în timpul mesei ăsteia la cartea pe care a început s-o scrie şi de care îmi vorbeşte adesea, în care propovăduieşte „liniştea sufletului"?

Cum reuşeşte să trăiască alături de Nero şi să-şi păstreze gândirea liberă?

Eu mă sufoc. Mi se pare că toată Roma pute.

Rămân în umbră, deşi sclavii luminează camera şi masa cu torţe, pun lămpi în mijlocul platourilor, facă să se ivească din întuneric trupurile pe jumătate lungite, ale căror picioare şi mâini se înlănţuie şi se încrucişează.

Seneca este aplecat asupra lui Nero.

Oare e posibil să fie sensibil la frumusețea lui, atras de ochii lui albaștri și de tinerețea lui?

În afară de cazul în care, așa mi-a spus, nu vede în el în primul rând pe fiul lui Apollo, cel pe care zeii și oamenii îl vor ridica la rangul suprem.

Nu trupul lui Nero este cel care îl atrage, ci puterea care în curând o va întrupa.

Agrippina s-a apropiat.

În fiecare noapte vine să se învârtească în jurul fiului ei ca să afle rezultatele vânătorii.

Îi alungă cu brutalitate pe tinerii înlănțuiți de Nero. Se așază alături de el. El se apleacă spre ea așa cum ar face un amant. Invitații se ridică și se depărtează în liniște. Seneca trece pe lângă mine, mă trage după el.

– Octavia, murmură el, biată nevastă, sărmană pradă. Agrippina o s-o sfâșie și, dacă n-o s-o facă ea, se va ocupa Nero de asta...

Se oprește.

Bruma zorilor îmbracă Roma. Mirosurile fetide urcă deja de pe străduțele pline de căruțe. Unele transportă marmură din Liguria, pentru construcțiile pe care Claudius a decis să le ridice, altele grâne și recolta livezilor și a câmpurilor destinată depozitelor.

Răsună nechezatul, behăielile și lătrăturile peste care se înalță mugetele aspre ale taurilor.

– Unul sau doi vor fi tăiați, murmură Seneca, iar cineva o să stea ghemuit în groapa săpată dedesubt pentru ca sângele să-l stropească, să-i dăruiască ceva din virilitatea animalului. Dar cine poate schimba ordinea lumii, ineluctabila mișcare a

lucrurilor şi a vieţilor? Numai sufletele şi zeii sunt nemuritori. Nici măcar zeităţile Mithra sau Cibele nu mai pot face să se scoale un penis care nu mai este decât o bucată de carne flască.

Zâmbeşte şi reia:

– Nero este tânăr. Are dorinţe. Vrea să şi le satisfacă. O să fie împărat.

– Câţi morţi stau între el şi Imperiu? am întrebat.

Seneca ridică din umeri.

– Câţiva... câţiva... repetă el.

Partea a patra

13

Nu sunt singurul care prevăd o perioadă de crime, un seceriş funebru.

La terme, unde mă duc în fiecare zi, surprind, prin aburii cenuşii, confidenţele lui Nelus, apropiatul lui Narcissus, un libert ca şi el.

Este un bărbat tânăr cu buze groase, cu trupul deja îngreunat de slănina bogăţiei şi a puterii.

La început a şuşotit, privind în jurul lui, temându-se de delatori. Dar eu nu sunt decât o siluetă adormită şi, încet, încet, vocea îi creşte, ca şi cum aprobările bărbaţilor aşezaţi lângă el îl incitau să peroreze. Îşi regăseşte siguranţa celui care face parte din anturajul împăratului Claudius şi care cunoaşte toate zvonurile. Colportându-le încearcă un sentiment de putere şi senzaţia că e invulnerabil, senzaţie pe care o dă beţia.

Când vorbeşte de ucigaşă şi de dezmăţată ştiu că se gândeşte la Agrippina. Spune:

– Trebuie să facă ceva, trebuie să-i cadă masca. Bufonul de fiu-său are şaptesprezece ani. Pentru ea, este acum ori niciodată. Îl consideră destul de mare ca să-şi poată juca rolul, şi încă destul de tânăr ca să spună pe dinafară textul pe care o să i-l scrie ea. Nu va fi decât o marionetă în mâinile ei.

Nelus se ridică, se sprijină pe coate, şi prosopul care îi acoperă pieptul şi pântecul îi alunecă. Zăresc cutele pielii lui uleioase, iar cochilia de metal care îi ascunde sexul seamănă cu

cea pe care o poartă evreii când nu vor să lase să se vadă că sunt circumcişi.

– Până şi surzii şi orbii ştiu că ea este, continuă el. Incestuoasa, adultera!

Nu-l numeşte pe Pallas, libertul, complicele Agrippinei, tovarăşul ei de dezmăţ, amantul-câine. L-a dresat ca s-o slujească. Se şopteşte că îl obligă să ţopăie, gol, în patru labe, cu gura deschisă, gâfâind, cu limba atârnată.

– Femeia asta, stăpâna Romei? Cine o s-o accepte?

Nelus se lungeşte, cu mâinile încrucişate la ceafă. Bărbaţii care îl înconjoară se apropie şi se apleacă. El coboară vocea. Nu mai aud. Dar ştiu că se vorbeşte despre Agrippina şi împărat.

Încet, încet, Claudius pare să vrea să se opună ambiţiilor Agrippinei.

Narcissus, Nelus, dar şi alţii care se tem pentru viaţa lor dacă Nero o să-i urmeze, îl incită, întreţinându-i furia. Împăratul nu mai ascunde că vrea să ia înapoi ce i-a dat.

A fost văzut îmbrăţişându-l îndelung pe Britannicus, numindu-l „fiu din sângele meu", apoi s-a depărtat continuând să ţină copilul pe după umeri şi murmurând:

– Să se ştie că cel care te va răni te va şi vindeca. L-a îmbrăţişat din nou, jurând că avea să-i înmâneze toga virilă. N-o să fii niciodată un copil de care să se râdă şi să fie umilit, i-a spus el. Cu voce tare, fără ca nici o bâlbâială să-i tulbure fraza, a adăugat: Poporul roman va avea în sfârşit un Caesar adevărat, un împărat născut din sângele meu!

Am văzut-o pe Agrippina atunci când Pallas îi repeta aceste cuvinte, muşcându-şi degetele, pălind, apoi strigând, ca un lătrat:

– N-o să facă una ca asta! N-o să-l las să se dezică, să-l desemneze pe copilul ăla prost şi să-l alunge pe fiul meu, fiul lui

mai mare, descendentul lui Augustus şi al lui Caesar, singurul, singurul, Pallas!

Tremură. Furia îi deformează faţa. Îi privesc pumnii strânşi. Îşi înfige unghiile în carne.

Mi se pare şi că se teme.

E sigur că împăratul Claudius a refuzat s-o primească în camera lui, preferându-i o tânără sclavă.

A pus să fie dur condamnată soţia adulteră, decretând confiscarea bunurilor ei, iar pretorienii au primit ordin să o ucidă pe drumul spre Spania, unde o exilase.

Aflând asta, liberţii lui, Narcissus şi Nelus, şi alţii din jurul lui l-au aplaudat.

Împăratul a mormăit:

– Soarta a vrut ca toate nevestele mele să fie nerușinate.

Narcissus, Nelus şi apropiaţii lui au lăsat capul în jos mimând compasiunea. Claudius a înaintat spre ei şi, ridicând braţele ca pentru a-i invoca pe zei, a spus:

– Nevestele mele sunt nerușinate, dar nu rămân nepedepsite!

Oare nu-şi va aminti Agrippina de soarta Messalinei? Şi de destinul la fel de crud al precedentelor soţii? Şi de furiile lui Claudius care a fost în stare să pună să fie aruncată în stradă, complet goală, una din fiicele sale când a descoperit că poate era copilul unuia dintre liberţii lui?

Ştie că se poate teme de orice din partea unui om prea multă vreme îngăduitor: se revoltă dintr-odată ca un urs care, după ce a fugit, se întoarce, cu ochii injectaţi de sânge, gata să sfâşie, să zdrobească.

Am văzut cum se chirceşte trupul Agrippinei atunci când un senator a avertizat-o că Claudius îşi redactase testamentul. Se pregătea chiar să-l dea la semnat tuturor magistraţilor din Roma. Nu se cunoşteau termenii, dar, înainte de a se îndrepta spre

Senat, îi spusese lui Britannicus, pe un ton solemn, având grijă ca toţi martorii să-i audă cuvintele:

– Fă-te mare, fiule, căci o să-ţi dau socoteală de toate faptele mele şi o să-i pedepsesc pe toţi cei care m-au înşelat şi te-au umilit!

Agrippina şi-a băgat capul între umeri, ca şi cum ar fi vrut să-şi apere gâtul de vârful unei lame.

A rămas astfel împietrită, prosternată, apoi, încet, cambrându-şi spatele, desfăcându-şi pumnii, întinzându-şi degetele cu unghii lungi, lăcuite cu negru, a ridicat capul. Ai fi zis că e un şarpe care dintr-odată se desfăşoară arătându-se brusc în toată splendoarea lui.

Agrippina, urmată de Pallas, s-a îndreptat atunci spre camera lui Nero.

M-am întâlnit cu Seneca în *villa* lui.

Este gol, are şoldurile acoperite doar cu o simplă pagnă, e lungit pe un pat, cu bărbia sprijinită în mâini. Un tânăr sclav impuber, cu corpul alb şi neted, sigur frecat în fiecare zi cu piatră ponce ca să-l epileze complet, îl maseazâ, punându-şi mâinile pe ceafa lui, apoi pe şale, şi astfel strecurându-le sub pagnă.

Vreau să-i mărturisesc lui Seneca ce am aflat, ce am văzut.

El se întoarce, îi zâmbeşte tânărului sclav înainte de a-l trimite afară.

– Peştele aruncat pe mal mişcă multă vreme încă, spun eu.

Seneca ridică din umeri. Pentru el, este suficient să aştepte. Nu am înţelepciunea lui.

Am ascultat de ghicitorii şi astrologii care, pe străzile Romei, anunţă vremuri înroşite de sânge. O schimbare funestă se pregăteşte, prezic ei. Semnele nu înşală. Steagurile numeroaselor legiuni şi cohorte pretoriene au fost lovite de fulger, şi biciul de foc a aprins corturile soldaţilor. Un roi de albine negre a

înconjurat cupola Capitoliului, apoi s-a îndreptat spre o femeie al cărui corp a fost în întregime acoperit, găurit de mii de ace. Era o soție adulteră; a murit pe loc. O scroafă a fătat un purcel cu gheare de pasăre răpitoare. În aceeași zi, s-a născut un elefant cu două sexe, un monstru care a fost omorât.

Cercetez fața lui Seneca. Rămâne impasibilă, apoi zâmbește și mă privește compătimitor.

– Narcissus și Nelus plătesc toți astrologii din Roma, spune el. Semnele pe care le dau zeii sunt mult mai greu de descifrat decât scrierea din Egipt. Cele pe care mi le-ai descris sunt tot atât de limpezi ca limba lui Caesar și Cicero. Femeia adulteră, copilul monstruos, garda pretoriană lovită pentru că este alături de Agrippina și de Nero...

Se ridică ținându-și pagna cu mâna stângă.

– Cum de n-ai recunoscut stilul lui Narcissus și al lui Nelus?

Îmi cuprinde umerii cu brațul drept, mă strânge lângă el. Rareori face asemenea gesturi de prietenie.

– Zeii sunt leneși, Serenus, continuă el. Cel mai adesea urmează alegerea oamenilor. Le place să-i vadă înfruntându-se în nesiguranța unei lupte de moarte. În această arenă care este viața noastră, noi suntem gladiatorii; ei sunt sus, la tribună. Ei vor decide dacă învinsul trebuie să moară sau învingătorul trebuie să fie imediat împins într-o altă luptă. Să așteptăm, Serenus. Să împărțim cu zeii lenea și înțelepciunea lor.

– Ni se duce viața! am obiectat.

– Trupul moare, dar sufletul îi supraviețuiește, Serenus. Așa că de ce să ne temem de moarte?

Se îndepărtează și se întoarce:

– Alege-ți moartea, îmi spune el, și o să fii singurul stăpân al suferințelor tale.

14

Suferinţele care au schimonosit faţa împăratului Claudius şi i-au putrezit trupul pe picioare, n-au fost demne de un stăpân, ci de un sclav.

Am ştiut că aşa va fi atunci când am văzut-o pe Locusta, femeia cu otrăvurile, cu vălurile ei negre care îi ascund faţa, pătrunzând în camera Agrippinei şi ieşind de acolo târziu în noapte, privind în jurul ei ca şi cum se temea să nu-i fie smulsă punga pe care o strângea la piept, încercând să o ascundă sub pulpanele tunicii, dar avea burta prea mare ca să reuşească.

Era preţul crimei, al morţii împăratului pe care el însuşi o bănuia aproape, pentru că tot repeta: „Am ajuns la capătul vieţii". Nu mai desemna magistraţi, ca şi cum era convins că nu-i va vedea instalaţi în funcţie şi că viitorul împărat va alege alţii în locul lor.

Mă miram de o asemenea atitudine câtă vreme părea să continue să pregătească pedepsirea Agrippinei, pe cea a lui Nero, şi când se vedea în fiecare zi cu Britannicus, ca pentru a arăta tuturor că fiul lui de sânge era singurul său moştenitor legal.

Dar citeam în privirea lui, cel mai adesea pierdută şi tulbure, că se ştia învins, că nu mai lupta decât ca să nu-i decepţioneze pe Narcissus şi pe Nelus, să nu se lase alungat şi doborât fără să schiţeze cel mai mic gest de rezistenţă. Dar, dintr-odată, atunci când părea mai plin de hotărâre, bâlbâiala îi făcea cuvintele de neînţeles, ridicole. Nu mai rămâneau din ele decât aceste câteva

vorbe: „la sfârşitul vieţii mele". Şi observam descurajarea, disperarea lui Narcissus, a lui Nelus şi a tuturor celor a căror soartă era legată de cea a împăratului, moartea lui Claudius anunţând-o pe a lor.

Împăratul a murit pe 14 octombrie, după o agonie de trei zile.

Am fost martorul tuturor acestor evenimente.

În seara cinei de la palatul imperial, l-am văzut pe împărat aplecându-se asupra farfuriilor cu ciuperci prăjite, pe care sclavii tocmai le aşezau în faţa lui. Ciupercile erau aurii, cărnoase. Holatus, eunucul, degustătorul, ia una dintre ele, muşcă din ciupercă cu toată gura şi face un semn din cap. Un sclav răstoarnă mai multe ciuperci în farfuria împăratului.

Agrippina se afla la celălalt capăt al mesei. Faţa ei, pe care o văzusem atât de crispată în ultimele zile, era zâmbitoare, liniştită.

M-am gândit că otrăvitoarea, Locusta, fusese nevoită să-şi păstreze amestecurile pentru o altă ocazie. Totuşi, ochii Agrippinei îl ţintuiau într-un mod tulburător. Nu scăpa gura împăratului care, cu lăcomie, înghiţea bucăţi mari de ciuperci, mormăind de plăcere.

Holatus dispăruse.

Poate fusese cumpărat de Agrippina?

Poate alesese una din ciupercile pe care otrăvitoarea n-o îmbibase cu otravă? Probabil că preparase un venin care să nu schimbe gustul ciupercilor şi a cărui acţiune va fi lentă, în aşa fel încât agonia să poată să fie declarată naturală, în timp ce un efect fulgerător dovedea crima.

Am auzit vocea lui Claudius, puţin înăbuşită, ezitantă, cerând vin de Sapolete. Sclavii au adus un bol mare. Mi s-a părut

că era plin cu sânge. Claudius a aplecat capul. Îi plăcea să bea aşa, direct din bol, cu nările fremătând şi amuşinând vinul. Dar, brusc, s-a lăsat pe spate, cu mâna strângă înfiptă în gât, ca şi cum voia să smulgă ceva care îl sufoca.

Fără îndoială a vrut să strige, dar n-a putut decât să gâfâie, înainte de a aluneca pe o parte.

Toţi mesenii s-au ridicat, cu privirea spre Agrippina care, şi ea în picioare, invoca zeii protectori, apoi se îndrepta spre Claudius, îngenunchea susţinându-i capul cu amândouă mâinile.

– Trăieşte, trăieşte! a strigat ea cu voce ascuţită, tremurătoare, ca şi cum implora zeii să-i ţină soţul pe marginea prăpastiei.

Au venit preoţii, chemaţi de Agrippina. Au început să psalmodieze, înălţând rugăciuni pentru ca împăratul, egalul lui Augustus, să scape de la moarte.

Aşa s-au scurs mai multe ore. Agrippina mergea de la un capăt la altul al încăperii, invitându-i pe toţi să se roage zeilor ca să-l apere pe împăratul glorios şi drept de o soartă funestă.

Dintr-odată, trupul lui Claudius s-a cabrat şi a început să vomite, apoi a lăsat să-i scape o diaree fetidă. Aşa că părea în stare să înlăture otrava şi efectele ei.

Văd faţa ridată de dezamăgire şi de frică a Agrippinei. Dacă Claudius supravieţuia, ea pierea şi odată cu ea şi Nero.

Britannicus era acolo, ţinând mâna tatălui său, copil cu faţa tristă şi severă, încadrat de Narcissus şi Nelus.

Seneca stătea la distanţă, impasibil. M-am apropiat de el. A murmurat, ca pentru sine:

– Cele mai mari crime, atunci când se săvârşesc, presupun riscuri, dar dacă sunt duse la bun sfârşit sunt recompensate.

A întors capul, ca şi cum voia să mă facă să înţeleg că bărbatul care intra în clipa aceea în sală şi se îndrepta spre Agrippina va fi călăul.

Agrippina a mers spre el, i-a apucat mâinile, strigând, ca s-o audă toţi, că Xenofon, vindecătorul, medicul grec, avea să alunge boala din trupul împăratului.

Ştiam deci că o să-l ucidă.

S-a aplecat peste împărat, i-a deschis gura, i-a băgat între buze o pană lungă, neagră, ca să-i provoace – procedau adesea aşa cu Claudius –, iritând gâtlejul, noi vărsături.

Corpul împăratului a fost zguduit de spasme, apoi a înţepenit.

Xenofon înmuiase pana într-o otravă puternică.

Vindecătorul s-a ridicat, a privit-o pe Agrippina, poate i-a spus: „S-a terminat".

A recomandat ca împăratul să fie învelit cu cuverturi calde, şi a cerut să fie golită sala: Claudius trebuia să respire aer curat.

Am încercat să strig: „Dar e mort!"

Toţi cei care părăseau încăperea – primii fuseseră Narcissus şi Nelus – înţeleseseră totul, ca şi mine. Toţi ghiciseră că Agrippina, înainte de a anunţa moartea împăratului, voia să se asigure că cohortele de pretorieni erau pregătite să-i jure credinţă lui Nero. Poate că dorea să aştepte momentul pe care astrologii îl consideraseră potrivit pentru fiul ei.

Asta s-a întâmplat la prânz, în acel 14 octombrie, al şaptezeci şi patrulea an al lui Claudius şi al paisprezecelea al domniei sale.

Am văzut-o atunci pe Agrippina zgâriindu-se pe faţă, scoţând ţipete de durere, strângându-l la piept pe Britannicus, spunând că semăna leit cu tatăl său, că va fi mama lui

protectoare. Procedând astfel, îl împiedica să acţioneze. Gărzile luaseră poziţie în faţa tuturor ieşirilor, împiedicându-i pe Narcissus, Nelus şi pe surorile lui Britannicus, Antonia şi Octavia, soţia lui Nero, să părăsească palatul.

Apoi Burrus a sosit în grabă, şi-a ridicat braţul mutilat strigând că pretorienii depuseseră jurământul faţă de Nero, proclamându-l împărat. Unii soldaţi, povestea el, ezitaseră, întrebând unde plecase Britannicus. Dar Nero, aşa cum făcuse şi Claudius în momentul întronării lui, oferise cincisprezece mii de sesterţi fiecăruia dintre ei, adică echivalentul a cinci ani de soldă. Aşa că toţi au ridicat spada şi au strigat: „Trăiască Nero, împăratul nostru!"

L-au purtat până în tabăra lor.

Cine mai putea de-acum să i se opună?

Cine i-ar fi rezistat Agrippinei?

I-a cerut lui Seneca să meargă la Senat şi să determine votarea decretelelor care atribuiau demnitatea imperială fiului mai mare al lui Claudius, Nero.

L-am văzut pe Seneca a doua zi.

Înţelesesem că redactase el însuşi discursul pe care Nero îl rostise în faţa pretorienilor.

Am vrut să-l întreb, să-i înţeleg motivele, dar, cu un gest, mi-a interzis.

– La cererea mea, Senatul a decis să-i decerneze lui Claudius divinizarea, însoţită de funeralii solemne, la fel cu cele ale zeului Augustus, a precizat el.

– Testamentul lui Claudius? am întrebat.

– Nu se va mai citi. Claudius este mort. Crezi că un mort poate să decidă viitorul Romei? Trebuia să-l asigure când era

viu. A fost împărat timp de paisprezece ani. De ce nu şi-a impus succesorul? Oamenii şi zeii au ales fără el.

Seneca a închis ochii pe jumătate şi a reluat, silabisind cuvintele:

– Nero este împăratul Romei şi deci stăpânul lumii. Un împărat de şaptesprezece ani.

– Agrippina? am mai spus.

Seneca a făcut o mutră plină de îndoială, a lăsat capul şi a şoptit:

– Nu e decât o mamă.

15

Numai o mamă, Agrippina?

Seneca a orbit sau exprimă prin asta propria lui dorinţă, intenţiile lui politice, voinţa lui de a vedea deja redusă puterea mamei lui Nero, ea care numai în câteva ore a fost nu numai mama împăratului – *Augustusa mater Augustusi* –, ci Augustusa însăşi, egala împăratului.

Am auzit aclamaţiile senatorilor salutând-o aşa cum nu fusese nici o femeie din istoria Romei.

Îi ascult.

Toţi aici joacă comedia ipocrită a durerii. Lasă impresia că-i cred pe Agrippina şi pe Nero, că una îl plânge pe „augustul meu soţ", celălalt pe „nobilul şi gloriosul meu tată". Toţi afişează convingerea că boala l-a răpus, că nici o crimă n-a decis succesiunea. Toţi laudă înţelepciunea Agrippinei care i-a permis lui Nero să acceadă la putere fără război civil, fără să înmulţească măsurile violente, fără ca sângele să şiroiască pe străzile Romei şi ale oraşelor Imperiului. Atât de des s-a întâmplat astfel la fiecare schimbare de putere, încât îi mulţumeau noului împărat, mamei lui şi zeilor că au menţinut pacea în Imperiu.

Toţi decretează ca doi lictori, cu fasciile lor, să meargă peste tot înaintea Agrippinei Augustusa, pentru ca fiecare cetăţean din Roma să ştie că trebuie s-o respecte, că şi ea este acum una din feţele puterii.

Înaintea ei nici o femeie nu beneficiase vreodată de o asemenea recunoaştere.

Văd cum înaintează litiera precedată de doi lictori. Intră în palat. Nero – împăratul Nero! împăratul lumii! – merge la câţiva paşi în spatele ei, ca şi cum nu era decât cel mai ilustru servitor al acestei femei care domneşte.

Ea jubilează. Fiecare trăsătură, fiecare gest al ei, cea mai fugară privire exprimă plăcerea de a domina în fine, de a se fi cătărat până la puterea imperială, ea, fiinţa superioară, aşa cum nici o romană n-a fost vreodată.

Ştiu că îi convoacă pe secretarii palatului imperial, că le dictează scrisori adresate proconsulilor oraşelor Imperiului. Nu-l consultă pe Nero, ci acţionează după propria voinţă.

Cere ca sesiunile Senatului să se ţină la palat şi, pentru că prezenţa unei femei este interzisă în sala unde nu trebuie să se afle decât părinţii Patriei, cere să se deschidă o uşă şi asistă la şedinţe ascunsă după o perdea.

Ştiu. Toţi ştiu. Ghicesc din cuvintele lui Seneca faptul că senatorii sunt deja îngrijoraţi.

Deci lupta pentru putere nu va lua sfârşit niciodată?

Dar ei cedează. Chipul Agrippinei va figura pe monede alături de cel al fiului ei, cele două feţe vor fi suprapuse.

Deschid palma, îi arăt lui Seneca una dintre aceste monede şi îl întreb:

– E numai o mamă?

El nu-mi răspunde.

Nu se lasă înşelat de minciunile aplaudate precum tot atâtea adevăruri. El este cel care a scris discursul pe care Nero l-a rostit în Senat. I-am recunoscut ideile, stilul. Iar Nero a jucat ca un

actor de talent rolul oratorului inspirat, în vreme ce, în lojile Senatului, nu exista nici măcar un senator care să nu știe că nu scrisese nici un rând din ceea ce declama. Iar unii au cârcotit că era prima oară când un împărat nu-și concepea singur primul discurs.

Frumos elan oratoric: „înțelepciunea și clemența vor fi imperativele mele; ura și răzbunarea vor fi străine puterii mele; delațiunea, mita, crima vor fi înlăturate! Și Senatul va fi paznicul respectat al virtuților romane..."

Aclamații!

Eu însumi, ascultând discursul, am nutrit, timp de câteva fraze, speranța unei noi epoci care începea. Tinerețea lui Nero amintea de cea a lui Pompei și Augustus. Nu avea decât șaptesprezece ani, avea consilieri buni pe care îi numea prieteni, îl avea pe Burrus care îi comanda pe pretorieni, pe Seneca filosoful care pregătea o carte în care avea să facă, îmi mărturisise, elogiul clemenței.

O clipă toți au sperat că Nero va face uitate domniile lui Caligula și Claudius, și că Roma o să-și regăsească grandoarea din vremea lui Augustus.

Iluzii!

Un copac trăiește prin rădăcinile lui: rădăcinile puterii lui Nero și Agrippina se cufundă în otravă, crime, incest, intrigă și corupție. Erau încă îngropate, ascunse de ochii celor mulți.

Poporul îl aclama pe Prințul Tinereții, împăratul drept, generosul Nero, care poruncea scăderea dărilor, care punea să se împartă patru sute de sesterți fiecărui membru al plebei și decreta că trebuiau ajutați senatorii cei mai săraci, ca să aibă o existență demnă de rangul și responsabilitățile lor.

Cu degetele adunate în faţa gurii, cu bărbia sprijinită în degetul mare, cu ochii părând că fixează un punct în depărtare, Seneca se felicita pentru primii paşi ai lui Nero.

– Apollo este cel care îl îndrumă pe împărat, spunea el. Oamenii îl recunosc în el pe protejatul zeilor. Egiptenii sunt buni judecători. Am trăit printre ei cinci ani. Ştii, Serenus, cum îl numesc pe Nero? „Geniul bun al Terrei locuite." Senatorii se felicită pentru simţul lui de dreptate, pentru faptul că respinge răzbunarea, ura şi răzbunarea. L-am văzut ezitând să parafeze o condamnare, l-am auzit spunând cu o voce plină de remuşcări: „Cât aş vrea să nu ştiu să scriu!" şi am insistat să semneze, amintindu-i de crimele comise de vinovat. Şi când au vrut să-i mulţumească pentru măsurile pe care le luase, a declarat senatorilor: „Aşteptaţi ca să le merit".

Îl ascultam, îl observam pe Seneca.

Putea fi un înţelept păcălit într-un asemenea hal, victimă a propriei vanităţi? Căci Nero nu făcea decât să aplice politica pe care filosoful, susţinut de Burrus, i-o recomanda.

Dar Seneca uita – sau nu voia să vadă – ceea ce răsărea deja de sub masca binevoitoare a lui Nero.

L-am văzut amuzându-se ca un copil conducând cvadrigile din fildeş şi făcând să învingă un car sau altul, declarând că voia să concureze pe nisipul pistelor ca un simplu cetăţean, în faţa poporului, pe care era sigur că-l cucereşte. Nu era el cel mai bun cavaler, cel mai bun conducător de car? Curtenii din jurul lui îl aprobau cu frenezia clientelei care speră la câştig.

Mergea ţanţoş ca un păun, o coroană de mirt îi încingea fruntea, ca şi cum îi învinsese pe parţi, însuşindu-şi astfel gloria generalului Corbulon, care îi învinsese în Armenia. Şi se umfla în pene vanitos contemplându-şi propria statuie pe care tocmai

o ridicaseră în templul lui Marte învingător, mai înaltă decât cea a zeului!

Am aflat că în fiecare noapte continua să bântuie străzile Romei, cu faţa ascunsă, în căutarea prăzii care ori i se supunea, ori pierea. Se părea că puterea supremă l-a lipsit de orice măsură. Începea deja să se vorbească cu jumătate de glas că se lăsa închis într-o cuşcă, îmbrăcat doar într-o piele de animal, iar când îl eliberau se arunca pe femei sau bărbaţi tineri legaţi goi de stâlpi, îi lingea, le morfolea părţile intime, apoi, astfel satisfăcându-şi lubricitatea, se abandona unuia dintre liberţi.

Cum putea întrupa dreptatea, înţelepciunea, clemenţa un om care se abandona astfel viciilor?

Când i-am făcut cunoscute aceste zvonuri, Seneca n-a încercat să le respingă.

– Toţi oamenii, Serenus, au două feţe, şi împăratul şi zeii sunt la fel ca oamenii: generoşi şi cruzi. Trebuie numai să nu se confunde precum cele două feţe, ca viaţa de noapte a împăratului să nu întunece partea lui de lumină. Mă ocup de asta şi Burrus veghează alături de mine această graniţă care desparte în om întunericul de lumină.

De altfel, Seneca avea grijă să fie numiţi în magistraturile importante apropiaţi în care avea toată încrederea. Aşa că l-am văzut pe fratele lui mai mare, Gallion, ajungând la Roma şi devenind consul.

Dar cine avea puterea de a se opune voinţei împăratului şi a mamei sale? Cine le putea stăpâni braţul dacă deciseseră să lovească?

Primele victime au fost Narcissus şi Nelus. Agrippina a pus să fie otrăvit primul şi acesta a ales, aşa cum i s-a sugerat, să-şi

taie venele. Când i-a văzut pe pretorieni dând buzna în casă, cel de al doilea a încercat să fugă, iar mâna i-a tremurat când a vrut să-şi înfigă pumnalul în gât. A căzut în genunchi, a plâns ca un sclav, ceea ce şi fusese, l-a implorat pe centurionul care deja mânuia spada, a promis să dezvăluie împăratului şi Agrippinei tot ce ştia despre conjuraţia lui Narcissus care, în săptămânile dinaintea morţii lui Claudius, organizase rezistenţa faţă de Agrippina şi încercase să-l facă pe Britannicus să fie recunoscut ca succesor al stăpânului Romei.

Centurionul n-a ascultat şi l-a lovit în ceafă atât de puternic, încât capul lui Nelus a zburat dintr-odată.

Agrippina îi poruncise „să-l omoare pe Nelus orice ar zice şi orice ar face" şi să-i aducă apoi capul lui.

A pus să fie aşezat alături de cel al lui Narcissus.

Era asta o politică de clemenţă?

– Asta este Agrippina, a murmurat Seneca, în timp ce eu mă întrebam dacă aceste crime, ura şi spiritul de răzbunare nu anunţau un împărat şi mai crud decât Caligula sau Claudius.

Oare nu ştia că Nero alesese ca parolă pentru pretorienii lui „cea mai bună dintre regine", şi că la fiecare masă punea să i se servească ciuperci, declarând în timp ce mesteca încet: „Ciupercile sunt o mâncare divină"?

– Fiul şi mama, răspunsese Seneca. Acelaşi sânge, dar este deja prea târziu ca mama să-şi devoreze fiul.

16

M-am gândit că Seneca se înşela.

Dacă Agrippina îşi înfipsese deja ghearele în gâtul leuţului ei, cum i-ar mai putea scăpa din strânsoarea mortală?

Mama lui înainta spre el, gătită, pudrată, parfumată, machiată ca o amantă. Îi întindea braţele. Unghiile, date cu lac negru care făcea să iasă în evidenţă strălucirea diamantelor care îi împodobeau mâinile, atingeau în zbor faţa fiului ei. Trupul ei gol se unduia sub tunică. Formele şoldurilor şi ale sânilor se conturau sub ţesătură în curbe moi.

Îl invita pe Nero să urce alături de ea în litieră. Cei doi lictori începeau să meargă. Agrippina lăsa perdelele de piele. Se auzeau gemete. Se putea imagina că se unea cu fiul ei într-o împerechere incestuoasă.

Când, în faţa palatului imperial, Agrippina cobora din litieră, urmată de Nero, hainele lor, toga şi tunica, erau răvăşite, obrajii lui Nero roşii de plăcere sau de ruşine. Dar poate că violul interzis constituia pentru mamă şi fiu o atracţie în plus?

Agrippina intra în sălile palatului sfidând din priviri mulţimea adunată. Se oprea în faţa lui Seneca şi a lui Burrus. Ea era Augustusa, invincibila, mama şi amanta împăratului. Să îndrăznească deci vreunul din consilierii lui Nero să-i conteste locul, încercând să-i smulgă prada, acest fiu pe care-l voise şi pe care îl făcuse împărat ca să domnească ascunsă în umbra lui, pentru că femeile nu puteau ajunge la magistratura supremă!

Am văzut-o într-o zi, îndreptându-se spre estrada pe care era aşezat Nero, care aştepta să-i primească pe ambasadorii Armeniei, care veneau să mulţumească Romei pentru ajutorul pe care legiunile generalului Corbulon îl adusese ţării lor în lupta contra parţilor.

Agrippina a ignorat tribuna care îi era rezervată, mai jos şi la stânga estradei. Acolo era locul ei, apropiat, dar inferior celui al împăratului. De acolo asistase, când era nevasta lui Claudius, la gestul de fidelitate şi de supunere al regilor învinşi. Astăzi voia mai mult: să i se alăture lui Nero pe estradă, să arate astfel că întrupa puterea, că era chiar mai mult decât egală cu împăratul.

Cu fiecare pas pe care îl făcea tăcerea din sală se adâncea. Toţi ochii o urmăreau. Avea să-şi proclame superioritatea.

I-am văzut pe Seneca şi pe Burrus apropiindu-se de Nero, şoptindu-i câteva cuvinte. După ce s-a foit în scaun, împăratul s-a ridicat brusc şi a părăsit estrada, coborând treptele, cu braţele larg deschise, ca pentru a-şi întâmpina mama.

Surprinsă, s-a oprit înţelegând faptul că, lăsând impresia că o onorează, Nero îi punea stavilă în timp ce o înlănţuia, interzicându-i să urce pe estradă. Şi în felul ăsta tocmai dădea la o parte „laba" care îi apăsa gâtul, pe mama care dorea puterea pentru ea.

Dacă îi stătea în putere în acea clipă să-i ucidă pe Burrus şi pe Seneca, o făcea cu acea privire arzătoare şi ucigaşă pe care le-a aruncat-o.

Totuşi a acceptat să se sprijine de braţul lui Nero şi să părăsească sala cu paşi rari.

Nero s-a întors puţin mai târziu şi s-a aşezat singur pe estradă.

Pentru prima oară se smulgea din ghearele fiarei materne.

Poate, aşa cum crezuse Seneca, mama nu va reuşi să-şi devoreze fiul?

L-am reîntâlnit pe Seneca stând lungit în termele din *villa* lui. Două sclave se învârteau în jurul lui. Una îl masa, cealaltă, îngenuncheată, îi îngrijea mâinile pe care el le lăsa să atârne de o parte şi de alta a patului.

Când am ajuns aproape de el, s-a ridicat puţin ca să mă salute. Nici n-am pronunţat bine numele Agrippinei, că mi-a cerut, cu un semn, să tac, alungând sclavele, apoi s-a ridicat, cu şoldurile înfăşurate în pagnă.

– Ştiu, a spus el, că a promis libertatea unora din sclavii mei dacă îi raportează ce vorbesc şi dacă fac o listă cu cei cu care mă întâlnesc. La fel a pus să fie iscodit Burrus. Împăratul însuşi este înconjurat de oameni care o informează. Nu e pregătită să renunţe la putere, Serenus!

S-a aşezat în faţa mea stând aplecat spre mine.

– Dar nu poate face nimic împotriva tinereţii împăratului. Poporul îl aclamă pe Nero, poporul îl iubeşte pe Nero! El ştie să-l linguşească, să-l copleşească, este un dar de la Apollo. N-a fost nevoie să-l învăţ că trebuie să seducă plebea; o face din instinct. El este cel care a decis să deschidă porţile palatului cetăţenilor ca să-l poată auzi cântând, recitând, cântând la ţiteră. Are acest simţ înnăscut, da, darul de a fi fermecător îl are de la Apollo.

Asistasem la una din aceste reprezentaţii.

Mă amestecasem în mulţimea care se îngrămădea în gradenele amfiteatrului de lemn pe care Nero pusese să fie ridicat pe Câmpul lui Marte. Jocurile urmau unele după altele, în fiecare zi: curse de care, lupte de gladiatori. Nero avusese ideea de a da foc unei case bogat mobilate pe care actorii aveau dreptul s-o

jefuiască. Puteau fi văzuţi grăbindu-se spre casă ca să pună mâna pe o amforă, un cufăr, pe bijuterii, iar unii piereau în flăcări, zdrobiţi sub o bucată de zid sau o grindă prăbuşite. Mulţimea aplauda, îl lăuda pe Nero, îl aclama când cerea să fie împărţite raţiile de grâu, hainele, aurul, perlele, tablourile, bunuri care dau dreptul să ai sclavi, animale de povară şi chiar fiare dresate. În unele zile oferea chiar nave, case şi pământuri.

Niciodată nu mai văzusem o gloată cuprinsă de un asemenea delir, beată, subjugată, ţinându-şi răsuflarea când coborau în arenă, din ordinul lui Nero, patru sute de senatori şi şase sute de cavaleri care trebuiau să lupte, dar fără să se facă moarte de om. Plebea era flatată să-i vadă pe aceşti oameni bogaţi şi iluştri obligaţi să se bată între ei ca nişte amărâţi de gladiatori.

De altfel aceştia le urmau în arenă ca pentru a dovedi că puterea împăratului se impunea tuturor, senatori sau sclavi, şi că în ochii lui Nero – cei ai unui zeu – nici un om, oricare i-ar fi rangul, nu merita să fie apreciat pentru el însuşi. Voinţa împăratului era cea care ridica un bărbat sau o femeie deasupra celorlalţi sau îl cobora.

Am înţeles asta atunci când Seneca mi-a vorbit şi apoi mi-a prezentat o tânără liberţă despre care mi-a spus, cu o expresie amuzată, mijindu-şi ochii, schiţând un zâmbet:

– Se povesteşte că provine din familia Attalizilor care au fost regi în Pergamo. De ce să n-o credem? Când o s-o vezi, n-o să-ţi mai vină să te îndoieşti de originile ei. Frumuseţea femeilor transformă în adevăruri toate minciunile lor. De altfel, Acte – ăsta e numele ei – n-a pretins niciodată că este descendenta unei familii regale, dar nu i-a dezminţit niciodată pe cei care au pretins-o.

Seneca m-a tras până în atriumul *villei* sale, şoptind că era unul dintre aceia.

O văd pe Acte.

Stătea în picioare lângă *impluvium* în mijlocul căruia o arteziană făcea să țâșnească o apă melodioasă și pură. Și astea sunt cele două epitete pe care le rezerv pentru Acte. Peste tunica ei albăstruie, părul lung, blond, cădea pe umeri – nici o romană nu se pieptăna astfel –, era subțire și atrăgătoare ca un mister. Părea supusă și de nestăpânit, dispusă să se preteze celor mai perverse jocuri, dar pură în același timp. Privirea ei era candidă, trăsăturile de o perfecțiune greacă – nas drept, bărbie bine desenată, frunte înaltă, gât lung –, brațele delicate, degetele fine.

– Când o să afle Agrippina, a murmurat Seneca, în timp ce ne îndreptam spre Acte, o să se transforme într-o fiară furioasă gata să ne sfâșie.

A dat din cap.

– Dar Nero a căzut în capcană, a continuat el. Înainte de a o cunoaște pe Acte nu avea de ales decât între Octavia, soția la fel de uscată ca deșertul Egiptului, prăzile îngrozite capturate noaptea pe străzile Romei, sau litiera Agrippinei. Acte o să-l facă să descopere alte plăceri. N-o să renunțe la nimic. Nu e decât o libertă care trebuie să se supună, chiar dacă este fiică de rege. Doar știi, Serenus, dorința nu e suficientă ca să facă plăcerea să se nască. Muzicianului îi trebuie un instrument. Acte va fi țitera lui Nero. O să joace toate rolurile: fată de lupanar, femeie violată, soție, mamă. Crezi tu că Agrippina o să poată? Acte este tânără, Serenus, va putea fi chiar virgină dacă se străduiește. Dar o să știe să fie cățeaua pe care, după plac, stăpânul o s-o biciuiască și o s-o mângâie.

Acte era arma lui Seneca contra Agrippinei. Dar victoria era încă nesigură. Cu ajutorul iscoadelor, mama lui află repede că Nero scăpa din brațele ei incestuoase și din cele ale târfelor sau ale trecătoarelor din Roma; o avertizaseră despre locul din ce în ce mai important pe care îl ocupa în fiecare noapte Acte.

Nero îşi mai alesese ca tovarăşi intimi doi băieţi tineri, Otho şi Claudius Senecio, de o frumuseţe pură, cu trupurile epilate, cu ochii uşor fardaţi, cu părul vopsit. Din culcuşul lor trecea în camera unde îl aştepta Acte.

În mai multe rânduri se auziseră în palat ţipetele Agrippinei. Mama se considera trădată, amanta se simţea abandonată, suverana îndepărtată de la putere.

Aflase că Nero, sfătuit de Seneca, dăduse ordin ca profilul ei să dispară de pe monede. Aşa că dezmintea, încercând să-şi recapete avantajul, hărţuindu-şi fiul.

Am fost martorul unei asemenea scene.

Începuse să urle. Aşadar, fiul ei o umilea! tuna ea. Îi aduce ca rivală o libertă, o fostă sclavă despre care se spunea chiar că e evreică sau adeptă a sectei lui Hristos, şi mai josnic. El, împăratul, prefera deci mamei sale, soră de împărat, şi soţiei lui, fiică de împărat, o servitoare, o învinsă!

Sacrilegiu!

Îl priveam pe Nero cum lăsa capul în jos ca un copil vinovat, dar încăpăţânat.

A ameninţat-o pe Agrippina că abdică şi ea s-a speriat. În acest caz ea va pierde totul, doar dacă nu alegea să pregătească ascensiunea lui Britannicus la magistratura imperială.

– Dar dacă Britannicus ia puterea, a comentat Seneca, primul lui gest o să fie s-o asasineze pe Agrippina, ucigaşa tatălui său. Şi ea o ştie.

Am văzut-o, aşa cum prevăzuse Seneca, ascunzându-şi ghearele şi renunţând la ameninţări, îmbrăţişând-o pe Acte, atrăgând-o în camera ei, strecurându-se lângă ea, chemându-l cu un gest pe Nero ca să li se alăture, în compania lui Otho şi Claudius Senecio, cei doi tineri companioni cu corpuri delicate.

Nero nu s-a pretat la aceste jocuri decât o dată, apoi a refuzat să se întoarcă în camera mamei sale, interzicându-le formal lui Acte, Otho şi Claudius Senecio să o mai urmeze pe Agrippina.

Şi ca să arate şi mai clar că aparţinea trecutului şi că avea de gând s-o îndepărteze, să o sufoce sub onoruri, i-a trimis o robă şi pietre preţioase care aparţinuseră soţiilor şi mamelor împăraţilor defuncţi.

Era un dar magnific, dar Agrippina a scos un urlet de furie care a răsunat în tot palatul. I se ofereau podoabe ca să i se ia puterea! repeta ea. Nero înfigea cuţitul acoperind-o de ţesături aurite şi de bijuterii!

Tocmai aflase că împăratul suprimase funcţia de trezorier ocupată până atunci de Pallas, libertul, amantul ei, complicele ei.

Am întâlnit-o când înainta precedată de cei doi lictori. Era lungită în litiera ei, palidă şi fardată, cu capul aplecat ca o fiară rănită.

17

– Nimic nu e mai periculos decât o fiară rănită, îmi repeta Seneca.

Mergea cu paşi rari prin atriumul *villei* sale, cu bustul aplecat înainte, cu capul înclinat, cu mâinile încrucişate la spate.

Se oprea des, se îndrepta, şi eram impresionat de expresia de pe faţa lui care părea slăbită, cu ridurile adânci care îi săpau obrajii, cu fruntea încreţită, cu sprâncenele încruntate.

Părea să mă asculte cu atenţie.

Îi demonstrasem încă o dată că Agrippina era abandonată de majoritatea apropiaţilor ei. Senatorii se felicitau pentru măsurile luate de Nero, conform tradiţiei, care cereau ca o femeie, fie ea mamă, soră, soţie de împărat, să nu se amestece în treburile publice. Guvernarea lumii nu trebuia să fie influenţată de pasiunile unei femei.

Seneca dădea din cap.

– Violenţa, sălbăticia, ipocrizia, şiretenia unei femei rănite, cine şi le poate imagina, cine le poate ţine piept? Cred, Serenus, că Agrippina este în stare de orice, chiar şi de ceva ce nouă ni s-ar părea nebunesc. Îşi joacă viaţa.

Eram surprins de cuvintele lui, de atitudinea lui, de îngrijorarea şi teama care păreau să-l stăpânească, alungându-i siguranţa pe care o manifestase de când îl cunoşteam şi în timpul acestor ultime săptămâni când inspirase politica lui Nero.

Îşi pierdea puterile din ce în ce mai mult?

Era, alături de Burrus, prietenul prinţului, consilierul cel mai apropiat.

Aureolat de glorie, rotind deasupra capului mâna mutilată ca pe cel mai mare dintre trofee, Burrus îndrăznea să-i ţină piept lui Nero, iar împăratul îl asculta, respectuos, se pare, pe acest soldat dur şi integru, care avea respectul pretorienilor pe care îi comanda.

Cum i-ar fi putut Agrippina învinge pe cei doi bărbaţi care se învârteau în permanenţă în jurul lui Nero, îl îndemnau să anuleze decrete şi reglementări poruncite de Claudius, să spună că tatăl adoptiv fusese un laş şi un limitat, un despot prost şi crud care nu mai trebuia venerat? Nici stelă, nici statuie pentru mormântul lui, ci doar un simplu parapet, mod de a marca faptul că vremea funeraliilor grandioase trecuse, Claudius nu era un nou Augustus şi ca atare Agrippina, soţia lui, nu era nimic altceva decât văduva unui om a cărui memorie nu trebuia celebrată!

În privinţa fiicei lui Claudius, Octavia, Nero îşi dovedea cu orice prilej dispreţul pe care i-l purta. Ea, soţia lui, să se mulţumească cu onorurile căsătoriei! Pentru restul, pentru nopţile de plăceri, pentru jocurile sălbatice ale trupului, existau Acte, Otho şi Claudius Senecio.

Ascultându-mă, Seneca părea că se înseninează. Se aşeza ca de obicei pe marginea de la *impluvium*.

– Ca să fie nimerită Agrippina trebuie lovit Claudius, aproba el.

Mi-a mărturisit că începuse să scrie un text plin de sarcasm la adresa lui Claudius.

Rânjea.

– Îi croiesc portretul pentru timpurile care vor veni! Divinul Claudius devine un dovleac, un biet dovleac ridicol. Citind, nimeni nu va îndrăzni să se mândrească cu el.

Apoi, dintr-odată, se încrunta, ridurile îi umpleau din nou faţa.

– Agrippina este ca o fiară rănită, repeta el.

Începea din nou să meargă, bănuitor, se oprea ca să-mi aducă la cunoştinţă că începuse şi ea să-şi scrie memoriile în care se justifica şi exalta amintirea lui Claudius. Susţinea că nu era cu nimic vinovată de moartea lui. Nu declaraseră şi Senatul şi Nero că fusese victima unei boli fatale? Şi dacă existau îndoieli – chiar şi ea avea ceva îndoieli în prezent –, nu Nero era cel care repeta că ciupercile sunt o mâncare divină? Dacă ciupercile fuseseră otrăvite, cine altul decât Nero – care de altfel se lăuda cu asta – ar fi putut s-o facă, cine altul decât el profita de asta? Ea nu, în orice caz, aşa îndepărtată de la putere şi umilită cum era. Şi dacă Claudius murise otrăvit, cum de nu sunt bănuiţi prietenii prinţului, Burrus cel infirm, cu mâna mutilată, exilatul Seneca, flecarul cu limba despicată de profesor?

– A ajuns să se folosească de Britannicus, relua Seneca. O să ajungă până la urmă avocatul fiului legitim al lui Claudius.

I-am amintit lui Seneca faptul că susţinuse că Agrippina o să fie prima victimă a lui Britannicus.

– E rănită, nu vrea să moară acum. Pariază că Britannicus, dacă se foloseşte de el şi reuşeşte să-l facă să ajungă la magistratura imperială, o să-i fie recunoscător. Britannicus este în acelaşi timp şi sabia, şi scutul ei. Britannicus: iată deci pericolul pentru noi!

Avea să facă 13 ani în februarie.

L-am studiat în timpul sărbătorilor celebrate în onoarea lui Saturn.

Mai mult ca de obicei străzile Romei erau invadate de mulţime. La fiecare răspântie, pe măsuţe, organizatorii de jocuri de noroc aruncau zarurile şi arşicele. De fapt, în timpul saturnaliilor erau permise distracţii interzise în stradă în timpul anului.

Peste tot nu erau decât ţipete, râsetele femeilor urmărite de bărbaţi beţi, tineri care se ofereau, gătiţi şi parfumaţi ca femeile. În aceste trei zile de la jumătatea lui decembrie, între 17 şi 19, sclavii aveau chiar dreptul să le poruncească stăpânilor.

Într-una din sălile palatului l-am văzut pe Britannicus, tăcut şi demn în mijlocul invitaţilor lui Nero, care se îndopau şi se destrăbălau.

Dintre ei fusese tras la sorţi cel care trebuia să fie în seara aceea rege. Alesese Nero, pentru că nimeni nu îndrăznise să-şi imagineze că altcineva o putea face.

Hazard blestemat! Minciună proclamată adevăr!

Nero s-a ridicat, a întins braţele către Britannicus, i-a poruncit să înainteze până în mijlocul sălii şi să cânte. Zâmbea, batjocoritor, sigur că Britannicus va fi zdrobit de ridicol.

Dar acesta, cu braţele pe jumătate ridicate, cu palmele deschise, a început cu o voce melodioasă să scandeze un poem în care îşi povestea viaţa, tristul destin al unui fiu de împărat jefuit de drepturile lui, înlăturat de la rangul suprem care îi era destinat prin sângele şi voinţa tatălui său.

Sinceritatea lui Britannicus m-a copleşit de emoţie. Toţi invitaţii erau înlemniţi, tulburaţi, cuprinşi şi ei de milă, căci, în picioare lângă Britannicus, Nero întrupa ura şi resentimentul, dorinţa de răzbunare, dar şi frica.

Britannicus s-a întors încet la locul lui în acea noapte de sărbătoare când toate măştile căzuseră şi când capcana întinsă de Nero se întorsese împotriva lui.

Mi-a fost frică pentru Britannicus. Îl învinsese pe împărat fără măcar să fi vrut să-l sfideze, nici să-l combată. Nu făcuse decât să spună ce simţea.

Dar adesea adevărul se plăteşte cu viaţa.

Seneca nu-mi ascunsese că fiul lui Claudius reprezenta o ameninţare ce trebuia înlăturată cu orice preţ.

Agrippina, la rândul ei, profitase de mila şi simpatia pe care le inspirase Britannicus ca să proclame că zeii voiseră să-l apere pentru ca într-o zi să poată ajunge să guverneze lumea. În ziua când va face paisprezece ani avea să îmbrace, în sfârşit, toga virilă. A făcut cunoscut că ea o să-l însoţească în tabăra pretorienilor şi va spune concis: „Eu, soră, soţie, mamă de împărat, fiica nobilului Germanicus, iată-mă aici alături de Britannicus, carne din carnea lui Claudius! Cine merită mai mult decât noi să conducă lumea? Cine va îndrăzni să ni-l prefere pe Burrus cel infirm, pe Seneca, exilatul flecar, şi pe fiul meu Nero pe care l-au pervertit, l-au ridicat împotriva mamei sale? Îşi împarte patul cu o sclavă barbară, o discipolă a lui Hristos, evreul, şi cu doi tineri bărbaţi pentru care, spre marea lui ruşine, a devenit femeie, amantă pasivă? Ce roman ar putea dori această combinaţie în fruntea Imperiului?“

– Poate ştie ce spune, mormăia Seneca. Britannicus place poporului. Stârneşte emoţie. Are numeroşi partizani care rămân ascunşi în umbră, dar care vor ţâşni ca să-i pună piedică Agrippinei. Trebuie...

S-a întrerupt, neîndrăznind să spună mai mult.

Mi s-a raportat că Locusta, otrăvitoarea cu văluri negre, a intrat în palat în seara aceea şi că s-a întreţinut îndelung cu Nero.

18

Am ştiut că Locusta ezitase să-l omoare, ca şi cum se temea să-l lovească pe cel care nu era încă decât un copil căruia i se luase totul, umilit şi chiar pângărit.

Căci în acele zile de februarie, când ea îşi pregătea otrăvurile, am aflat că Nero abuzase chiar de câteva ori de trupul lui Britannicus, îl posedase, îl penetrase, zdrobindu-i ceafa cu braţul, apăsându-şi pântecul gras peste şalele şi fesele slabe ale tânărului său frate adoptiv; sângele pângărit al lui Britannicus era şi semnul infamant al incestului.

Şi acum, în ajunul celei de a paisprezecea aniversări a fratelui mai mic, când terminau să-i facă toga virilă, Nero se ambala, îi ameninţa cu moartea pe Locusta şi pe tribunul Iulius Pollio, comandantul unei cohorte de pretorieni, amândoi însărcinaţi să-l ucidă pe fragilul lui rival.

Locusta trebuia să prepare otrava, Iulius Pollio, care asigura paza lui Britannicus, să i-o administreze.

Au făcut-o. Dar Locusta se străduise atât de mult să-şi ascundă crima, îngrozită de ideea de a comite un sacrilegiu, să violeze *lex Julia* care îi condamna la supliciu pe cei vinovaţi de otrăvire, încât doza pe care a pregătit-o se dovedise prea slabă. Iar Britannicus, cu corpul chircit, scuturat de spasmele unei violente diarei, supravieţuise, uşor palid din cauza otrăvii.

– Moartea te paşte, Locusta! strigase Nero. O chemase încă o dată.

Fusese nevoită să prepare amestecurile sub ochii împăratului, să le fiarbă şi să le răsfiarbă, să le încerce efectul pe o capră. Dar animalului îi trebuiseră mai mult de cinci ore ca să moară.

– Vreau o otravă care să ucidă la fel de repede ca o lovitură de pumnal! tunase Nero, mergând în jurul plitei în faţa căreia se agita Locusta.

Ea i-a explicat că încercase o otravă al cărui efect, dimpotrivă, să fie la fel de lent ca al unei boli care se insinuează încet, încet, pentru ca nimeni să nu poată bănui că în trupul lui Britannicus fusese inoculat veninul.

Nero se aruncase spre ea, plesnind-o peste faţă, lovind-o apoi cu piciorul peste tot trupul.

– O otravă care să omoare ca un pumnal! repetase el. Fă ce-ţi cer şi pleacă!

Locusta îşi agitase sticluţele, îşi amestecase otrăvurile. Ca să le încerce au ales un porc. Iulius Pollio, personal, ţinuse capul godacului care se zbătuse când Locusta îi administrase otrava. Nici n-a înghiţit-o bine că a înţepenit, şi bale roşiatice îi şiroiau bolborosind pe rât.

Nero a lovit cu vârful piciorului animalul inert, apoi s-a întors spre Locusta.

– Dacă o să crape ca un porc, vei fi pentru totdeauna scutită de pedeapsă. Vei fi răsplătită cât nici nu gândeşti şi liberă să-şi duci mai departe arta. Căci este o artă, Locusta, să ştii să ucizi!

Ea se înclinase şi părăsise camera lui Nero, siluetă întunecată pe care a înghiţit-o întunericul.

Britannicus a murit a doua zi, ziua banchetului dinaintea ceremoniei de învestire cu toga virilă, momentul când în sfârşit

ar fi ieşit din copilărie şi i s-ar fi putut opune lui Nero ca un bărbat. Dar pentru câteva ore era încă un copil, aşezat la acest banchet la masa copiilor.

Purta ca toţi musafirii o coroană de flori. Sora lui, Octavia, era lungită lângă Agrippina, iar Nero trona, cu trupul lasciv întins pe covoarele roşii, cu cotul sprijinit de o tablă joasă, cu bărbia odihnindu-se în palmă, cu figura de copil luminată de o expresie răutăcioasă. Mereu ridica mâna stângă ca să ceară muzicanţilor şi dansatorilor să reia o arie, o figură care îi plăcuse.

Dar am văzut cum crapă masca veselă, cum ochii ficşi, ca două vârfuri albastre, îl străpung pe Britannicus.

O sclavă aduce o farfurie plină cu supă aburindă. Degustătorul lui Britannicus a luat o gură, apoi, cu un semn, invită sclavul să ofere farfuria stăpânului său.

Britannicus atinge cu buzele lichidul, apoi se strâmbă, scuturând din cap, incapabil să înghită o mâncare atât de fierbinte.

Sclava toarnă imediat în farfurie apă rece, apoi o întinde din nou lui Britannicus, care mai ia câteva înghiţituri. Dintr-odată, gâtul îi pare cuprins de spasme. Îşi dă capul pe spate, trupul îi înţepeneşte, o spumă roşiatică îi acoperă partea de jos a feţei.

Se aud ţipete. Unii invitaţi se ridică, o iau la fugă. Agrippina şi Octavia cu feţele golite de sânge. Livide şi imobile de spaimă, trăsăturile lor par săpate în marmura stelelor funerare. Şi una, şi cealaltă au ghicit că au urmărit să evite ca degustătorul să moară odată cu stăpânul, ceea ce ar fi dovedit crima.

Stratagema pe care au ales-o a făcut să fie lovit numai Britannicus.

Zace în mijlocul mesei, ceilalţi copii părăsind cu toţii banchetul. Dar majoritatea invitaţilor au rămas la locurile lor, privindu-l pe Nero nemişcat, cu faţa radioasă.

Cu un gest al mâinii însoţit de un singur cuvânt: „Epilepsie" a lăsat să se înţeleagă că Britannicus era des victima „marelui rău", care l-a lovit din nou.

S-a întors spre cântăreţii din ţiteră şi, cu o mişcare a bărbiei, le-a cerut să reînceapă să cânte.

Dansatorii au ocupat din nou scena şi banchetul a continuat în timp ce sclavii ridicau şi duceau corpul deja ţeapăn al lui Britannicus.

Aceeaşi noapte a văzut şi moartea şi rugul lui Britannicus.

Fac parte dintre cei o mână de oameni care au asistat la funeraliile lui.

M-am aplecat peste faţa fiului legitim al lui Claudius, înainte ca machiorii să-i acopere cu pudră albă obrajii şi fruntea, cenuşii la culoare, dovadă că a fost otrăvit. Dar peste Câmpul lui Marte, unde îngrămădiseră lemnele care urmau să ardă trupul, s-a abătut o ploaie torenţială, spălând faţa mortului, făcând să reapară pielea striată, aproape neagră, şi cadavrul lui Britannicus părea că urlă prin toţi porii că fusese asasinat.

De altfel cine se îndoia de asta printre senatorii, cavalerii, magistraţii şi toţi cei care erau la curent cu rivalităţile şi comploturile care sfâşiau Roma?

Dar nici unul dintre ei nu se gândea să denunţe crima, să se simtă jignit din cauza acestor funeralii grăbite, ascunse în inima nopţii, în furtună. Vântul puternic care lovea feţele şi biciuia trupurile era semnul furiei divine faţă de crima mascată.

A doua zi, sub cerul redevenit de un albastru perfect, Nero invoca moartea lui Britannicus ca să ceară părinţilor Patriei să

se strângă în jurul lui. Trebuiau să-l susţină, pentru că el era ultimul reprezentant al acestei descendenţe sfinte din Caesar şi Augustus, împăratul lumii.

Nu l-am întrerupt pe Seneca atunci când a pretins că era chiar „marele rău" cel care îl răpusese pe Britannicus şi, deci, Nero era nevinovat.

Prin urmare, el, Seneca, nu putea fi complicele unei crime care nu avusese loc.

Totuşi, ştiam – aşa cum toată Roma o aflase – că Nero îi dăruise lui Seneca unele din casele şi domeniile care-i aparţinuseră lui Britannicus. Iar maestrul meu, filosoful stoic, omul care mă învăţase că trebuia „întotdeauna să vrei acelaşi lucru şi întotdeauna să refuzi acelaşi lucru", să vrei binele omului şi să refuzi răul, devenise astfel, cu ajutorul crimei, unui din cei mai bogaţi romani!

Dar continua să se hrănească cu câteva smochine, cepe, măsline şi apă, refuzând fastul, umil şi simplu în mijlocul imensei sale bogăţii.

Aveam deci în privinţa lui sentimente contradictorii în care se amestecau stima, admiraţia şi decepţia.

Dar eram convins că nu fusese împins, în alegerile lui, de motive murdare. Câştigul venise pe deasupra, dar nu fusese mobilul. Dorinţa lui era să lucreze spre binele Romei, spre măreţia şi gloria Imperiului, pentru eficienţa guvernării lumii.

Câteva zile după moartea lui Britannicus, Seneca m-a luat într-o lungă plimbare de-a lungul aleilor parcului *villei* sale. În timp ce mergea, s-a întors de mai multe ori spre mine, ca şi cum era tentat să-mi vorbească, dar se răzgândea şi de fiecare dată tăcea.

Doar în momentul când ne pregăteam să ne întoarcem în vestibulul *villei* m-a apucat de braţ şi mi-a spus:

– Faptele unui om nu pot fi judecate decât raportându-le la principiile care le inspiră. Dacă principiile sunt corecte, actul, oricare ar fi el, este legitim şi necesar. Aşa că nu uita niciodată, Serenus, Imperiul nu se împarte!

Partea a cincea

19

Am crezut ce-mi spusese Seneca.

Locuia acum în palatul imperial şi îl vizitam aproape zilnic la căderea nopţii.

Torţele, lămpile cu ulei, marile candelabre abia reuşeau să alunge întunericul care domnea pe coridoare, se aduna prin colţurile sălilor imense, învăluind statuile şi coloanele în văluri negre.

Uneori mi se părea că prin întuneric se strecura Locusta, ţinându-şi strâns la piept sticluţele.

La ora asta, Seneca era singur în biblioteca lui. Aplecat deasupra mesei, cu mâinile şi papirusurile luminate, cu faţa ascunsă în întuneric, scria.

M-a primit prietenos, mi-a citit pasaje din tratatul *Despre îngăduinţă* pe care îl scria pentru el însuşi, dar şi pentru senatori ca să încerce să-i convingă de faptul că Nero, sfătuit de un filosof ca el şi de Burrus, era sigur „astrul care se înalţa", „tânărul erou", „noul Apollo", „sufletul Imperiului" care avea să asigure pacea şi o bună guvernare.

Ascultam.

Seneca revenea la moartea lui Britannicus.

– E drept, e îngăduitor, e înţelept că evită cu preţul unei singure morţi sacrificarea altor nenumărate vieţi umane, îmi repeta el ca şi cum bănuia că, aproape împotriva mea, încă mă îndoiam.

De fapt, voiam să-l cred pe Seneca, aveam sentimentul că reuşise să mă convingă că moartea lui Britannicus avea să fie benefică pentru Roma, pentru că aşa se evitase riscul să fie împărţită – deci al războiului civil – între fraţii rivali.

Dar eu îl cunoşteam pe Nero.

Noaptea vâna pe străzile Romei cu şi mai multă frenezie, aproape cu furie. Se îmbrăca în sclav. Intra în lupanare şi în bordeluri. Trupa de gladiatori care îl însoţea şi îl apăra jefuia mărfurile expuse, ameninţa trecătorii sau negustorii care îndrăzneau să se opună.

S-a răspândit zvonul că sclavul care viola şi fura nu era altul decât împăratul, cavaleri şi senatori, chiar tineri nobili se dădeau drept Nero, acţionau ca el, şi astfel bandele se înmulţeau.

Roma, noaptea, oferea spectacolul unui oraş luat cu asalt.

I-am povestit aceste fapte lui Seneca. El rămânea impasibil. Eu mă lăsam cuprins de mânie.

Ştia oare că un senator, Iulius Montanus, care respinsese în forţă pe una din străduţe atacul unei bande despre care nu avea de unde să ştie că era condusă de Nero, apoi, recunoscându-l, îşi ceruse iertare, fusese obligat să se sinucidă sub pretext că scuzele lui reprezentau tot atâtea reproşuri?

Aşa că perechile nu mai îndrăzneau să iasă noaptea în Roma, temându-se să nu fie atacate, femeile violate, bărbaţii bătuţi şi jefuiţi.

Era asta „buna guvernare"?

Era ăsta comportamentul unui fiu al lui Apollo, al unui împărat considerat „sufletul" lumii, pentru că, după Seneca, Universul era condus de un suflet a cărui întrupare era împăratul, iar oamenii, animale rebele, trebuiau să i se supună, aşa cum întregul trup se supune spiritului.

Seneca îmi răspundea cu vorbe măsurate.

Scria tratatul *Despre îngăduință*, pe care i-l dedica lui Nero, pentru ca lucrarea să-i folosească drept oglindă și să-l îndemne astfel să se stăpânească, să ajungă în felul ăsta la voința cea însemnată care există pe lume, aceea de a fi un împărat drept.

Și, de altfel, măsurile pe care le lua în acord cu Senatul – construirea unui chei între portul Ostia și Roma ca să faciliteze descărcarea și repartizarea grâului, distribuirea de grâne și de sesterți cetățenilor, refuzul de a accepta ca luptele să se termine prin moarte – nu erau tot atâtea dovezi că împăratul își asculta consilierul, că aspira la o bună guvernare?

Nero trebuia comparat cu împărații care îi precedaseră, continua Seneca: Caligula, pe care îl orbise nebunia; Claudius, care omorâse mai mulți oameni în cinci ani, decât au fost, ne învață istoria, de-a lungul secolelor trecute?

Ce era atât de grav să i se reproșeze lui Nero? Respecta Senatul. Era îngăduitor, când trebuia să pedepsească se stăpânea. Îi plăcea să cânte la țiteră și cu vocea. Era asta o dovadă de nebunie? De lipsă de măsură?

Îl chemase alături de el pe Terpsus, țitaristul cel mai la modă. Stătea așezat alături de el până la ore târzii din noapte ascultându-l, învățând, repetând. Își punea pe piept, atunci când se culca, o foaie de plumb, ca să-și păstreze vocea. Înlăturase din mesele lui fructele și felurile pe care le considera nefaste unui cântăreț. Făcea spălături și lua vomitive ca să-și curețe trupul și gâtul.

Toate astea nu erau nici faptele unui nebun, nici ale unui împărat nedrept, ci dovedeau iubirea pentru artă a unui bărbat de abia nouăsprezece ani care visa, este adevărat, să se afirme pe scenă pentru că, spunea el, „muzica ținută în ascuns n-are nici un rost".

Îl întrerupeam pe Seneca. Îi aminteam escapadele nocturne ale elevului său, violenţele, perversităţile, desfrâul la care se deda în tovărăşia lui Acte şi a celor doi tineri companioni cu trupurile epilate, Otho şi Claudius Senecio.

Mai încet, căci mi se părea că în palat întunericul era populat de iscoade, îi aminteam lui Seneca cum îl pângărise Nero pe Britannicus, cum împărţea litiera cu mama lui, Agrippina, cum astfel se dovedea de două ori incestuos.

Seneca a tăcut multă vreme, cu mâinile încrucişate duse la buze, cu coatele sprijinite de masă.

– Înţeleptul trebuie să cumpere ce i se vinde, a spus în cele din urmă.

Insistam.

Cum putea Seneca să spună şi să scrie că Nero era un împărat solar, fiul lui Apollo, egalul faraonilor, regi-zei a căror istorie a studiat-o în timpul şederii lui în Egipt şi despre faptele şi vitejiile cărora Chaeremon îi povestise lui Nero?

Seneca a făcut un gest cu mâna, cu degetele ridicate, ca pentru a arăta că îşi păstra judecata liberă.

– Trebuie să fie în slujba oamenilor, mormăia el, şi deci pentru un filosof a da sfaturi unui prinţ înseamnă să încerce să-l tempereze. Înţeleptul trebuie să ştie că omul este făcut pentru acţiune, dar şi că nu trebuie să se lase devorat de ea şi să rămână detaşat.

Se apleca spre mine, cu faţa luminată de lucirea lămpii, şi îi distingeam toate ridurile ca urme lăsate de tot atâtea întrebări.

– Încerc să-l temperez pe Nero, ţi-am spus, relua el. Dar nu ignor faptul că are o fire crudă şi monstruoasă. Mă tem ca leul feroce să nu-şi regăsească cruzimea firească atunci când va gusta

din sânge de om. Ce-aş putea face atunci? Ce se va întâmpla cu mine, cu prietenii mei, şi deci, cu tine, Serenus?

Se trăsese înapoi, cu faţa ascunsă din nou în întuneric, desenând cu mâinile arabescuri, ca pentru a învălui frazele pe care le pronunţa cu jumătate de voce, atât de scăzută uneori, încât trebuia să mă aplec ca să o aud.

– Nu ţi-am vorbit niciodată despre visul ăsta, Serenus...

Mâinile îi rămăseseră nemişcate, ca şi cum ascundea între ele o amintire.

– La întoarcerea mea din exil, atunci când am ştiut că Agrippina voia să stau pe lângă Nero ca să-l educ, să-l învăţ, mă trezea în fiecare noapte acelaşi vis. Înaintam spre tânărul prinţ a cărui faţă abia o distingeam. Îl salutam. În acel moment, se întorcea spre mine şi descopeream că nu era vorba de Nero, ci de împăratul Caligula, care se apropia şi îmi repeta: „Îţi vreau moartea, Seneca, îţi vreau moartea!"

Seneca se ridicase, fiind în întregime înghiţit de întuneric, dar dintr-odată vocea lui mi s-a părut mai puternică.

– În prima noapte, n-am mai putut să adorm. Dar, în nopţile următoare, nu m-a mai tulburat decât o secundă. N-am crezut niciodată în vise premonitorii, Serenus. În schimb, cred în nemurirea sufletului. De ce m-aş teme de moarte? Carnea este făcută să putrezească.

S-a îndepărtat, apoi s-a întors spre mine, ieşind dintr-odată din întuneric, luându-mă pe după umeri.

– Orice împărat poate deveni Caligula, o ştiu. Dar nici cel mai nebun şi nici cel mai monstruos dintre împăraţi nu poate veni de hac sufletului omului.

20

Ce fel de suflet avea Nero?

Continuam să mă întreb.

Era sufletul unui om de abia douăzeci de ani care încă ezita între bine şi rău, între îngăduinţa insuflată de Seneca şi cruzimea care făcea parte din instinctele lui?

Sau era chiar sufletul unui monstru conceput de zei ca să-i tortureze pe oameni, dedat în întregime satisfacerii poftelor sale, viciilor, capriciilor şi răzbunărilor?

Mi se părea că ăsta era sufletul care, în mod monstruos, înflorea cu fiecare zi mai mult.

Vedeam faţa şi trupul lui Nero transformându-se, zâmbetul schimbându-i-se în rânjet, delicateţea trăsăturilor în mimică ipocrită, în timp ce burta i se rotunjea, picioarele păreau mai slăbănoage. Privirea îi devenise şi mai alunecoasă, dar uneori rămânea fixă, ca şi cum alegea o victimă. Îşi punea la ochiul drept un smarald tăiat în aşa fel încât să-i corecteze vederea slabă de miop, iar faţa lui imobilă părea în acel moment efigia unui zeu crud.

Nu se deplasa decât înconjurat de gladiatori şi centurioni, ca şi cum astfel încerca să se apere de teama care-i schimonosea trăsăturile.

– Este un laş, i-am spus lui Seneca. Moartea îl ţine în palme. Cum vrei să se poarte ca un om liber? Mi-ai spus-o de atâtea ori,

Seneca: numai cel care nu se teme de moarte nu va fi sclavul fricii sale. Pe Nero îl stăpâneşte groaza. Priveşte-i faţa!

După părerea lui Seneca, comportamentul şi angoasele lui Nero puteau fi înţelese.

Agrippina nu renunţase la putere. Odată Britannicus mort, şi-o apropiase pe Octavia, sora lui, soţia lui Nero. O consola montând-o împotriva împăratului.

Zvonul unei noi conjuraţii se răspândea în Roma. Agrippina acumula averi ca să-i cumpere pe pretorieni. Îi strângea în jurul ei pe centurioni, pe tribunii şi nobilii ostili lui Nero.

L-am văzut pe împărat, cu capul vârât între umeri, frecându-şi mâinile spasmodic, ascultând pe iscoadele care îi şopteau numele celor care se întâlneau cu Agrippina.

Printre ei era acel Rubellius Plautus, pe care filosofii stoici îl cunoşteau pentru că frecventa cercul lor.

Îl întâlnisem de mai multe ori. Era un om înalt cu mersul sigur, mândru de originile lui de descendent al lui Augustus. Pentru Nero era posibil un rival şi se şoptea că Agrippina se gândea să-l ia de bărbat, făcându-l astfel să pătrundă şi mai sigur în rândurile celor care puteau avea pretenţii la imperiu.

Exista şi un descendent al lui Pompei, Sylla şi Augustus, Faustus Cornelius Sulla Felix, care fusese consul şi se însurase cu Antonia, una din fiicele împăratului Claudius. Şi el putea avea pretenţia să-i urmeze lui Nero.

Aşadar riscul luptelor dintre rivali, de dezbinare a Imperiului, de război civil nu va dispărea niciodată.

Îl întrebam pe Seneca: la ce a servit moartea lui Britannicus despre care pretinsese că se justifica prin încercarea de a opri confruntările dintre pretendenţii la Imperiu care slăbeau Roma?

– În fruntea Imperiului este un cuib de scorpioni, îmi răspundea el. Cuibul este întotdeauna fecund. Dar trebuie zdrobiţi cei care reprezintă o ameninţare.

Nero îi pândea, îi combătea; fără îndoială se pregătea să-i zdrobească.

Îl vedeam cum îi alungă pe turnători cu un gest. Poruncea cu un glas înfundat să fie suprimate gărzile militare, cele ale lictorilor şi germanii care fuseseră până atunci în preajma Agrippinei. Mama lui să fie alungată din palat, să fie trimisă într-o altă locuinţă, să i se retragă toate onorurile, să fie ameninţată cu procesul, adăuga el.

Dintr-odată, urla cu o voce ascuţită:

– Vreau să-i fie frică, să ştie că eu sunt împăratul şi că dacă vreau pot să fac orice!

Se ducea la ea, înconjurat de centurionii care, cu săbiile trase din teacă, păreau că năvălesc în locuinţă ca să facă vărsare de sânge.

Mi s-a spus că nici o clipă Agrippina nu păruse paralizată de frică.

Înainta, îi obliga pe centurioni să dea înapoi. Îi zâmbea lui Nero, care nu-i putea refuza sărutul şi care se retrăgea imediat cu oamenii lui.

Femeia care purtase în pântec un fiu al cărui suflet mi se părea de la o zi la alta mai monstruos nu putea fi învinsă de moarte.

Dar un fiu îşi poate ucide mama? Femeia căreia i-a fost şi amant?

Fără să punem la socoteală că Agrippina cunoştea probabil toate secretele otrăvurilor. Ea fusese prima care a recurs la ucigaşa cu vălurile negre, Locusta. Probabil că pusese să i se

facă antidotul în stare s-o ajute să supravieţuiască oricărui venin. Era un lucru greu s-o omori.

Şi totuşi, ştiu că într-o noapte Nero s-a decis.

Bea într-una din acele taverne unde îi plăcea să-şi calce în picioare demnitatea şi să se tăvălească în desfrâu şi perversitate precum cei mai depravaţi.

Unul dintre ei, un libert bufon, codoş, un histrion pe nume Paris, s-a apropiat de Nero şi l-a anunţat că se punea la cale un complot. Sufletul lui era Agrippina; instrumentul, Rubellius Plautus; aliatul, Burrus, da, Burrus, propriul consilier al împăratului, mutilatul, ciungul, integrul şi devotatul Burrus, mână în mână cu libertul Pallas. Şi, poate, în umbra acestui complot, un altul căpăta deja formă în jurul lui Faustus Cornelius Sulla Felix. Conjuraţii le aveau alături pe fiicele împăratului Claudius, Antonia şi Octavia.

– Propria ta soţie! precizase Paris.

Împăratul se ridicase, răsturnând sticlele, amforele, paharele, trăgând după el garda care îi secera pe toţi cei care îi ieşeau în cale.

– Moarte, moarte pentru toţi! repeta Nero, molfăindu-şi degetul cel mare, cu părul căzându-i pe frunte, acoperindu-i ochii.

Îl convocase pe Seneca la palat. Când zorii risipeau temerile nopţii şi făceau scorpionii să se întoarcă în cuiburile lor, acesta – el mi-a povestit – s-a priceput să-i spună că, chiar dacă Agrippina visa la putere, mai mult ca sigur unii încercau s-o compromită. Doreau ca Nero să o facă să dispară pentru ca fiul să poată fi acuzat de matricid – revoltaţi de această crimă, plebea şi pretorienii se vor ridica atunci împotriva lui.

Era deci mai bine ca aceste comploturi să fie dejucate cu prudenţă.

– Când zdrobeşti scorpionul, nu trebuie să-l laşi să te înţepe, i-a spus Seneca. În acelaşi timp l-a apărat şi pe Burrus. Un om de elită care s-a născut numai ca tu să fii prinţul lui, Nero!

Împăratul ascultase, apoi decisese să se ducă împreună cu centurionii şi consilierii la mama sa ca să-i vorbească despre zvonuri, despre evenimentele petrecute în acea noapte, şi s-o oblige să se apere. Va înţelege astfel că în ochii fiului său putea părea vinovată.

Agrippina respinsese toate acuzaţiile. Nu era altceva decât victima geloziei şi a iubirii nesfârşite pentru fiul ei, spusese ea. Îi strigase cu vehemenţă:

– Să se ridice cineva şi să dovedească faptul că am încercat să corup cohortele Romei sau că am îndemnat provinciile să se revolte, că am incitat la crimă sclavii şi liberţii!

Ceruse o întrevedere între patru ochi cu Nero.

– Nu pot fi iertată decât de fiul meu, împăratul, a decis ea.

Nero se înclinase şi o urmase, bărbat-copil redevenit docil, mergând în urma mamei care îl concepuse, femeia cu care împărţise litiera, cea care l-a adus pe lume şi voia să-l păstreze în ea şi pentru ea.

Şi care îl subjugase încă o dată.

21

L-am văzut, aşadar, încă o dată pe împărat pătrunzând în camera Agrippinei.

Cum să nu te întrebi dacă Nero ar putea într-o zi să nu se mai supună acestei femei pentru care era în acelaşi timp fiu şi amant, căreia îi datora demnitatea imperială, căreia i-a fost în mai multe rânduri complice, ultim beneficiar al crimelor pe care ea le comisese sau le poruncise?

Cum ar putea rupe legăturile atât de profunde, atât de multe, asemănătoare celor dintre monştrii care se nasc lipiţi între ei la şold, la pântec sau la frunte?

Nero era făcut din carnea şi sângele Agrippinei şi era ca şi cum cordonul care lega nou-născutul de mamă nu putuse fi tăiat, sau de parcă, după ce au încercat să-l taie, se refăcuse.

Seneca nu părea să fie îngrijorat din această cauză.

Totuşi, era atacat de toţi cei care – senatori, liberţi, consilieri care la moartea împăratului Claudius fuseseră îndepărtaţi de la putere – vedeau în rivalitatea dintre Agrippina şi Nero mijlocul de a-şi lua revanşa.

Crezuseră în destinul lui Britannicus. Dar Nero le-o luase înainte.

Se întorseseră spre o Agrippina umilită, părăsită de bărbaţi, alungată de lângă fiul ei, şi exultau descoperind că încă este capabilă să-l strângă pe Nero în braţe, sperau că o să-l sufoce.

Se agăţau de Seneca, în ochii lor responsabil pentru politica imperială.

Căci Seneca era cel care-l sfătuia pe împărat să anuleze impozitele din strângerea cărora se îmbogăţeau. Ei se opuneau acestei reforme, îl acuzau pe filosof, că ar fi avid de bani, de domenii, de case, că s-a îmbogăţit fără măsură şi că fusese plătit de Nero pentru complicitatea lui la asasinarea lui Britannicus.

Susţineau că luase ca un cămătar patruzeci de milioane de sesterţi de la bretoni, cerându-le dobânzi exorbitante şi achitarea lor imediată, declanşând războiul contra lor pentru recuperarea sumelor pe care i le datorau.

Unul din foştii consilieri ai împăratului Claudius, Suillius, a sporit atacurile. Ca să-i dea replica, Seneca s-a mulţumit să scrie o cărţulie, *Despre viaţa fericită*, în care respingea cu dispreţ aceste acuzaţii fără să nege că banii, averea, stăteau la baza ierarhiei sociale la Roma şi că un filosof stoic nu putea să o ignore – de altfel, îmi spunea, „vocaţia sărăciei nu implică mizeria".

Nero l-a susţinut pe Seneca şi Suillius a fost alungat din Roma. Dar acest atac arăta că adversarii împăratului nu depuseseră armele.

Aproape în fiecare zi îl aşteptam pe Seneca la întoarcerea din alergarea lui zilnică.

Îl zăream mai întâi, printre chiparoşi şi lauri, pe sclavul care îl antrena. Era un tânăr african, Abbo, cu piele mată, cu siluetă subţire, cu picioare foarte lungi. La fiecare pas părea că zboară. În spatele lui, la câteva lungimi de picior, îl descopeream pe Seneca, cu faţa din care a fugit sângele, gâfâind, părând că-şi smulge cu durere picioarele din pământ.

Dar, după câteva minute petrecute pe masa de masaj, apoi după ce își făcea baie în apa călduță a termelor, Seneca era odihnit, zâmbitor. Îmi spunea că Abbo alerga, sigur, ceva mai repede decât el, dar nu se gândea să se lipsească de provocarea să-l urmeze și să-l vadă.

Mergem cu pași rari, unul lângă altul, printre statuile aliniate pe laturile peristilului.

– Știu, Serenus, îmi răspundea Seneca, că în spatele lui Suillius se ascunde Agrippina ce vrea să-și regăsească puterea pierdută. Este gata să-și ucidă fiul dacă nu cedează, chiar și dacă cedează, căci nu mai are încredere în el. S-a revoltat. Între ei stau cadavrul lui Britannicus, umilințele pe care i le-a adus. Vrea să-l recucerească și a reușit. Totuși, nu ca să-l supună, ci ca să-l distrugă. Chiar dacă cedează în fața ei, nu vor mai fi niciodată aliați.

Dădea din cap, își țuguia buzele ca să adauge apoi cu voce plângăreață:

– Și a cedat. L-ai văzut intrând în camera ei. Dar lucrurile o vor lua în direcția în care trebuie să o ia.

Îl cercetam, surprins de cuvintele lui.

– Unul nu poate supraviețui decât dacă celălalt moare, a adăugat el.

– Moartea, iar moartea! am murmurat.

Seneca și-a desfăcut brațele.

– Ea simplifică jocul. Și este necesară. Știu că ea va încheia lupta în favoarea unuia sau a altuia, dar nu știu pe care îl va alege și armele pe care le va folosi.

Am știut curând că una dintre aceste arme o să fie o tânără femeie, Poppaea, a cărei irezistibilă frumusețe îi fascinase pe toți cei care o văzuseră înaintând spre Nero la sfârșitul acelei zile de vară care se stingea, colorând în roz cu tente brun-aurii

coloanele, dalele de marmură şi statuile din marile săli ale palatului imperial.

Îşi ascundea o parte din faţă şi părul blond sub văluri albe, ţesute cu fir de argint. Mergea alături de ultimul ei soţ, Otho, unul dintre tinerii bărbaţi care împărţiseră alături de Acte noptile de desfrâu ale lui Nero.

Dar, în clipa când a apărut Poppaea, am înţeles că se terminase cu atracţia pe care Acte o exercita asupra împăratului. Acte, liberta, tovarăşa supusă a perversiunilor lui Nero, era ca ştearsă, anulată dintr-o mişcare de această apariţie.

Poppaea aparţinea unei vechi familii senatoriale rivală cu familia Agrippinei. Era făcută din acelaşi aluat cu cea din urmă. Ambiţioasă ca o felină, inteligentă, petrecându-şi copilăria printre oameni ai puterii, nu-şi putea imagina să-şi împartă viaţa cu un soţ sau un amant care să nu fi aparţinut cercului strâmt al celor puternici.

Chiar, printre ei, cel care ocupa locul central, împăratul Nero.

Când l-am văzut pe Nero punându-şi smaraldul la ochiul drept ca s-o vadă mai bine pe Poppaea apropiindu-se, am ştiut că este prins în mrejele acestei femei şi că Agrippina îşi găsise în sfârşit un adversar pe măsură, care, fără îndoială, o s-o învingă.

Ce ar fi putut face contra Poppaeei care cunoştea toate intrigile, toate viciile, al cărei sânge era nobil şi care înţelegea să-şi răzbune familia triumfând asupra Agrippinei?

Tânăra abia dacă îşi înclinase capul, rămânând nemişcată în faţa lui Nero, dar vălurile alunecaseră, descoperindu-i profilul cu linii pure, albeaţa pielii.

Se spunea despre ea că-şi petrecea o parte din zi îngrijindu-şi trupul, frumuseţea, cerând să i se umple în fiecare zi un bazin cu lapte de la cinci sute de măgăriţe ca să se poată îmbăia după plac.

Alături de ea, Otho nu era decât un soţ de faţadă, prezentându-şi împăratului soţia, ca şi cum oferea un tribut. În afară de cazul în care Nero nu s-a folosit de el, însurându-l cu Poppaea pentru ca aceasta să poată apărea la curte lăsând impresia că nu este decât soţia celui mai apropiat tovarăş al împăratului?

Dar era destul să-i vezi faţă în faţă ca să te convingi că nimic, nici o convenţie, nici o legătură, filială sau matrimonială, nu va rezista frumuseţii Poppaeei.

Am văzut rictusul Agrippinei, pe care încerca să-l mascheze sub un zâmbet, dar în realitate îi deforma trăsăturile. Am văzut-o strângându-şi pumnii şi mi-am imaginat unghiile negre intrându-i în palme.

Cu capul lăsat între umeri, toată atitudinea ei exprima o gelozie furioasă şi disperată. Şi ea ştia că partida care tocmai începea o să fie cea mai dură, că legătura de carne şi sânge pe care o păstrase şi care o lega de Nero putea pentru prima oară să fie tăiată.

Îşi muşca buzele, strângea din dinţi. Nu şi-a plecat privirea, voind să-şi arate sfidarea şi să vadă, să vadă totul la această femeie care, fără un gest, prin simpla ei prezenţă, prin frumuseţea tulburătoare, punea stăpânire pe Nero.

În picioare, alături de Agrippina, Octavia, soţia împăratului, întorsese deja capul, ca şi cum îşi accepta deja soarta. Tot aşa cum suportase, ascunzându-şi durerea, moartea lui Britannicus, rămânând la locul ei printre musafirii de la banchet, în timp ce trupul otrăvit al fratelui ei înţepenea.

Nu cerea pentru ea decât să i se lase viaţa.

Dar Octavia era arma şi scutul Agrippinei, ea care, soţie şi fiică de împărat, înţelegea chiar să-i interzică lui Nero s-o ia de soţie pe Poppaea.

Agrippina o apăra. Destinele lor erau legate. Dar, odată Agrippina învinsă, Octavia nu va mai fi altceva decât o biată soţie pe care Nero ar putea s-o repudieze cu o mişcare scurtă a mâinii.

Am privit-o pe Agrippina.

Îi fixa pe Nero şi Poppaea.

Cele două femei se asemănau, amândouă foarte hotărâte, una mult mai tânără, cealaltă mult mai experimentată. Despre aceasta s-ar fi zis că e o statuie care nu putea fi clintită şi prin urmare trebuia zdrobită.

22

Observând-o pe Poppaea, ascultând-o, am descoperit că o femeie care îmbină frumusețea, cu inteligența, cu abilitatea și cu viclenia, ambiția, voința și seducția poate obține tot ce vrea de la un bărbat, fie el și împăratul lumii.

Dar Poppaea avea ceva și mai mult: o ura pe Agrippina. Ca s-o distrugă pe această femeie era gata de orice intrigă, de orice strategie.

Am auzit-o linguşindu-l pe Seneca, lăudând talentul lui Lucanus și pe cel al lui Petronius, doi scriitori – primul, nepotul filosofului – care făceau parte din curtea de poeți, de actori, de cântăreți la țiteră, dar și de gladiatori, în mijlocul căreia se complăcea Nero.

Culcată pe jumătate lângă acesta, Poppaea era amanta oficială, cea căreia i se căutau privirea și sprijinul. Participa la festinuri și la orgii. Ținea ca Nero să-i povestească nopțile lui de desfrâu, când se ducea pe podul Maluvius, locul din Roma unde se desfășurau „distracțiile nocturne", cum spunea Petronius, unul din familiarii locului.

Poppaea asculta aceste povești nemaiauzite, despre ambuscada în care fusese atras Nero și pe care o evitase, bănuind că umbrele adunate la intrarea pe pod îi erau ostile. Gladiatorii lui le împrăștiaseră.

Poppaea îl luase peste picior; putea să-şi permită ceea ce nici o femeie, nici chiar Agrippina, nu îndrăznise.

Se întorcea spre Nero: îşi dădea el seama, întreba ea, că pericolele la care se expunea erau şi ale ei? Căci duşmanii împăratului o urau. Şi el, el ce-i oferea? Dădea înapoi în faţa Agrippinei. N-o repudia pe Octavia. Se temea? Nu era deci decât un „copil sub tutelă" – aşa îl numea! –, sclavul voinţei altora? Şi se pretindea împăratul lumii, câtă vreme nu dispunea nici măcar de libertatea de a se însura cu femeia pe care spunea că o iubeşte! Sau poate nu era impresionat de frumuseţea ei, de gloria familiei ei, sau îi punea la îndoială fecunditatea?

Se ridica. Trebuia s-o ducă la soţul ei, Otho, pe care împăratul îl numise guvernator al Lusitaniei, pentru a-l alunga din Roma. Era nevasta lui legitimă. Voia să părăsească oraşul ca să i se alăture. O să fie informată de soarta împăratului, o să fie indignată de jignirile care i se aduc, dar măcar nu va fi martora acestor sacrilegii, nici afectată de pericolele care îl înconjurau.

Mergea printre invitaţii lui Nero, cu spatele drept, cu braţele uşor depărtate, cu partea de jos a feţei acoperită de un văl ca pentru a-şi ascunde zâmbetul provocator care putea fi ghicit în spatele lui.

Nero o urmărea cu privirea luminată de poftă, gata, uşor de imaginat, să se supună dorinţelor ei.

Se spunea că ea era cea care-i tăiase pentru prima oară barba. El o pusese într-o lădiţă de aur împodobită cu pietre preţioase şi o depusese în Capitoliu.

Nu era el ca imperator aureolat de victoriile pe care generalul Corbulon le câştiga contra parţilor, alungându-i din Armenia şi obligându-l pe regele lor, Tiridate, să fugă?

Nero era protejatul zeilor, iar Poppaea îşi însuşea bunăvoinţa divinităţilor.

Ea îi adunase pe apropiaţii lui Nero în jurul smochinului – arborele Ruminal – care, cu opt sute treizeci de ani înainte, îi ocrotise pe Remus şi Romulus. O mulţime de cetăţeni se îngrămădeau acolo, constatând că arborele cu crengile moarte, cu trunchiul uscat, care îşi pierduse orice vigoare, îşi recăpătase viaţa şi dădea noi lăstari.

Ea era cea care-i aducea un surplus de vigoare lui Nero, seva arborelui fecund.

Mulţimea îi aclamase pe împărat şi pe această femeie atât de frumoasă şi de misterioasă. Se şoptea că era o adeptă a religiilor orientale, a celei egiptene sau mai degrabă evreieşti, pentru că îi primea pe rabinii trimişi de la Ierusalim.

Cucerea astfel încet, încet puterea, atâta vreme cât nu era decât o amantă. Dar îl schimbase pe Nero, sau mai bine spus îi fusese alături când ajunsese în deplinătatea puterii şi poate îl ajutase s-o facă.

Descopeream la Nero o veselie, o îndrăzneală, o extravaganţă şi chiar o exuberanţă pe care până atunci şi le înfrânase.

În amfiteatrul de lemn care poruncise să fie ridicat pe Câmpul lui Marte, organiza jocuri din ce în ce mai uimitoare, care dezlănţuiau entuziasmul plebei.

Pe un lac artificial, făcea să se înfrunte flote rivale şi *naumachia* era însoţită de prezentări de monştri marini care lăsau mulţimea cu gura căscată.

Într-o altă zi, câţiva tauri satisfăceau nişte juninci din lemn cu mădularul lor şi unii pretindeau că unele soţii de cavaleri şi de senatori, şi poate chiar Poppaea în persoană, ascunse înăuntru, se lăsau în voia virilităţii lor.

Astfel Roma era surprinsă în fiecare zi de o sărbătoare, de un joc, un eveniment nemaipomenit pe care Nero îl prezida, însoţit de Poppaea.

Uneori moartea se amesteca în aceste festivităţi. Un actor care interpreta rolul lui Icar s-a zdrobit de tribună la picioarele lui Nero; sângele, ţâşnind, a împroşcat tunica albă a împăratului.

Dar sărbătoarea l-a şters.

În jurul lui Nero, un grup de vreo cinci sute de tineri, pe cât de viguroşi, pe atât de frumoşi, aplaudau. Erau recrutaţi dintre cavalerii ambiţioşi şi dedicaţi elogierii împăratului, aclamându-l, lăudându-i frumuseţea vocii, comparându-l cu zeii şi scandând: „Suntem *Augustusiani*, soldaţii triumfului tău!"

Obţineau ca preţ al entuziasmului lor onoruri şi daruri, şi toţi tinerii nobili romani visau să fie înrolaţi printre aceşti *Augustusiani*, care îl escortau pe împărat în toate deplasările lui şi îl declarau învingător când participa la cursele de care, la concursurile de cântat sau de ţiteră.

Nero primea aclamaţii, triumful, cu o falsă modestie.

Îl observam, în timp ce împărţea, cu faţa roşie de orgoliu şi de plăcere, sesterţi şi titluri, invitându-i pe romani, după exemplul lui, să se bucure fără limite şi fără stavile.

Aveam sentimentul că o nouă eră începea la Roma odată cu acest tânăr împărat de douăzeci şi doi de ani, care nu visa decât la festinuri, orgii, jocuri, cântece, veselie şi lux.

Cui îi mai păsa de austera virtute romană?

Chiar maestrul meu, Seneca, lăuda clemenţa, amabilitatea, viaţa fericită şi numai liberţii, sclavii de ieri, dovedeau o sumbră aroganţă, paravan al vanităţii în spatele căruia îşi ascundeau dorinţa de câştig, viciile, ambiţia nebună.

Nero cânta înconjurat de linguşitori şi de tineri care nu se gândeau decât la plăceri.

Dar uneori faţa împăratului se întuneca.

Îi urmăream privirea.

Agrippina, ca un spectru amenințător și răzbunător, traversa sala.

Era umbra, poate remușcările pe care trebuia să le alunge.

O să îndrăznească Nero?

Poppaea se apleca spre el ca să-i șoptească câteva cuvinte la ureche.

23

Nero a îndrăznit.

A dat ordin să-i fie ucisă mama.

Apoi, odată actul sângeros îndeplinit, s-a dus la locul crimei, în acea *villa* din Antium unde se născuse.

Acolo, văzându-l pe nou-născut, ghicitorul caldeean Balbilus spusese: „O să domnească, dar îşi va ucide mama" şi Agrippina răspunsese: „Să mă ucidă, cu condiţia să domnească!"

Douăzeci şi doi de ani se scurseseră şi Agrippima era acum un cadavru însângerat peste care se apleca Nero.

Seneca fusese martor la scenă.

Mi-a relatat gesturile şi cuvintele împăratului.

– Nero a pipăit mâinile Agrippinei ca şi cum voia să se asigure că era chiar moartă, a început el.

Tonul lui detaşat m-a îngheţat. Vorbea cu o voce lentă, cu bustul nemişcat, cu palmele puse pe coapse, cu ochii ficşi. Am avut impresia că ceea ce îmi povestea se desfăşura chiar atunci, când, de fapt, crima se petrecuse cu câteva zile înainte.

– Nero, a continuat Seneca, a criticat una, a lăudat alta. Apoi a spus dintr-odată, ridicându-se: „Nu credeam că am o mamă atât de frumoasă."

Atunci s-a aplecat din nou asupra cadavrului, examinându-i rănile. Una îi umflase fruntea şi faţa. Am aflat că dând buzna în camera unde Agrippina se afla singură, căpitanul triremei, Herculeius, îi aplicase o lovitură de baston în cap. Ea

s-a clătinat, sângele i-a tulburat vederea. Dar a înţeles că centurionul Obaritus, care îl însoţea pe căpitan, îşi trăgea spada din teacă. Asta este arma care i-a provocat a doua rană, sub sânul stâng. Nero a cercetat-o multă vreme, atingând cu degetele marginile plăgii. Chiar am crezut că o să-şi afunde mâna. L-a chemat pe centurion, l-a interogat de faţă cu mine. Cu capul plecat, cu o voce tremurătoare, omul a spus că Agrippina, în momentul când trăgea arma, îi aruncase: „Loveşte în pântec!" Nero a ezitat. Putea da ordin să fie ucis centurionul. Şi acesta s-a făcut mic, cu privirea în pământ şi îşi aştepta deja moartea. Dintr-odată, împăratul şi-a scos de pe degete două inele şi le-a îndesat în mâna centurionului, spunând: „Du-te cât mai departe!" Obaritus a ieşit din sală în fugă. Căpitanul mi-a mărturisit că Agrippima îi strigase centurionului nu numai: „Loveşte în pântec!", ci că mai adăugase: „Din el s-a născut Nero". L-am sfătuit pe Herculeius să nu repete niciodată ce auzise, să părăsească escadra din Micene în care servea şi să se facă uitat întorcându-se în ţara lui, Grecia.

Seneca s-a întors spre mine.

– Adesea, faptul de a fi fost martor sau actor al unei crime însemnate se plăteşte cu viaţa. Trebuie să rămână învăluiţi în mister, ca şi cum numai zeii o porunciseră. Chiar trupurile victimelor trebuie să dispară.

Renunţase din nou să se mai uite la mine, fixând chiparoşii care, în capătul grădinii, câte trei, păreau tot atâtea grupuri de arme uriaşe.

– Trupul i-a fost ars în aceeaşi noapte în care a fost omorâtă de Obaritus, a reluat el. I s-a aşezat cadavrul pe o masă înconjurată de vreascuri şi flăcările au înghiţit-o repede, căci lemnul patului mortuar era uscat. Fără funeralii. Nici movilă de pământ, nici gard care să împrejmuiască mormântul. Unul dintre liberţii săi şi-a străpuns pieptul cu spada la picioarele rugului.

Fidelitate sau teamă? Afecţiune pentru Agrippina sau certitudinea că Nero îl condamnase la moarte? Cine poate şti?

Seneca s-a ridicat, a făcut câţiva paşi, apoi s-a întors spre mine.

– Moartea îl surprinde atât pe cel care o primeşte, cât şi pe cel care o aduce. Crezi că Agrippina, soră, soţie, mamă de împărat, îşi imagina să piară astfel din ordinul fiului său?

– Profeţiile lui Balbilus, am murmurat eu, chiar în *villa* asta din Antium...

Seneca a ridicat din umeri.

– Cine poate şti? a repetat el.

I-am dat dreptate lui Seneca.

Moartea nu poate fi cuprinsă cu mintea şi nimeni nu poate prevedea nici drumul pe care o ia, nici momentul în care îşi atinge scopul.

Aşadar Nero hotărâse să-şi ucidă mama. Credea că pusese stăpânire pe moarte. Îi cumpărase pe câţiva din sclavii Agrippinei şi pe unii liberţi. De trei ori îi otrăviseră mâncarea şi băuturile folosind amestecuri despre care Locusta garantase în faţa împăratului că mama lui nu le putea cunoaşte. Şi, totuşi, Agrippina supravieţuise, uşor bolnavă, privind în jurul ei servitorii cu un aer de sfidare şi dispreţ. Unii fugiseră, temându-se să nu fie descoperiţi. Ea poruncise să fie găsiţi şi torturaţi până li se smulge mărturisirea. Dar ucigaşii lui Nero îi găsiseră primii şi îi omorâseră.

Nero fusese îngrijorat, muşcându-şi mâinile de furie şi nerăbdare, convins că mama lui avea toate antidoturile necesare, că niciodată nu va putea să-şi atingă scopul, că ea avea să-l omoare.

Atunci a făcut apel la Anicetus, un libert care fusese unul din pedagogii lui.

L-am cunoscut pe grecul ăla ros de ambiţie.

Anicetus încurajase înclinaţiile perverse ale lui Nero, gustul lui pentru desfrâu. Îl însoţise în timpul vânătorilor nocturne pe străzile Romei. Nero îl recompensase acordându-i titlul de amiral al flotei din Micene. De atunci, Anicetus se împăuna. Centurionii şi marinarii lui serveau în garda împăratului. Căpitanul triremei, Herculeius, şi centurionul Obaritus erau oamenii lui.

Nero ştia că putea conta pe el.

Anicetus avea faţa unui şacal, lăcomia unui uliu, agresivitatea şi aroganţa fostului sclav, gata de orice ca să mai urce o treaptă. Dar era la fel de servil şi de linguşitor, grăbit să anticipeze cele mai mici dorinţe ale stăpânului său.

Anicetus este cel care, după trei tentative de otrăvitre eşuate, a pus la cale uciderea Agrippinei. Trebuia, ceruse Nero, ca moartea mamei sale să pară un accident.

Spunând asta, tremura ca şi cum se temea ca mama lui să nu-l audă, convins că ea obţinuse protecţia divinităţilor, că n-o să reuşească niciodată s-o lovească şi, dacă reuşea, o să se ridice din nou, aţâţând pretorienii împotriva lui obţinând astfel răzbunarea.

Hotărât şi nesigur, decis să ucidă, dar îngrozit de ideea că n-o să reuşească, repeta: „Este mama, o cunosc, este mama!“

Anicetus l-a liniştit.

Oamenii lui au săpat la temelia casei Agrippinei. În aşa fel încât plafonul şi lambriurile camerei şi ale sălii unde stătea să se prăbuşească. Aşa s-a şi întâmplat. Dar o grindă a apărat-o pe Agrippina care, ieşind din cameră nevătămată, acoperită de un praf alb, a traversat Roma ca să se ducă la Nero îndreptându-se spre el ca un mort ieşit din mormânt.

El s-a grăbit spre ea, a îmbrăţişat-o, i-a jurat că o va proteja de astfel de lovituri ale sorţii, că o invita în *villa* lui de la Baies, în Campania, că voia ca între ei, de-acum înainte, să nu mai fie decât iubire, aşa cum fusese odinioară.

Au rămas astfel lipiţi unul de altul, semănând mai mult cu doi amanţi, care în fine s-au regăsit, decât cu o mamă şi un fiu care se împacă. Îmbrăţişările şi săruturile lor erau atât de pasionale, că au stârnit murmurele Poppaeei, geloasă.

Seneca mi-a povestit mai târziu cum s-a folosit de Acte, fosta favorită, ca să-l convingă pe Nero că pretorienii nu vor mai accepta ca el să reînnoade legăturile incestuoase cu Agrippina. Că numai ea va fi singura care va profita de pe urma acestei legături împotriva firii. Şi că se folosea de el ca să le arate soldaţilor că era stăpână pe situaţie, că fiul său nu era decât o marionetă aflată în mâinile ei. În cele din urmă o să-l omoare, înlocuindu-l cu unul dintre amanţii ei, acel Rubellius Plautus care, şi el, aparţinea familiei lui Caesar şi Augustus.

Anicetus a început să înşire argumentele. După el, împăcarea asta dintre Nero şi mama lui, invitaţia de a se duce la Baies erau tot atâtea daruri ale zeilor.

Anicetus o să pună la cale naufragiul navei pe care o să se îmbarce Agrippina. Vor îndrepta spre cabina ei un şuvoi de apă care îi va îneca pe ocupanţi. Se va termina cu Agrippina, şi ce poate fi mai firesc decât un naufragiu?

Pe mal s-ar putea ridica altare, monumente în gloria Agrippinei dispărute în mare, regretată de fiul ei şi de Roma întreagă. I se va celebra cultul. Iar Nero o să compună pentru ea un imn funebru.

Împăratul râdea. Credea că avea să supună moartea. Dar ea a scăpat încă o dată, ca şi cum ar fi vrut ca Nero s-o implore, să se încăpăţâneze în dorinţa de a-şi ucide mama.

Trebuia să privească în față matricidul, să fie obligat să mintă, să facă pe fiul iubitor care își însoțește mama până la debarcader, care o sărută, o strânge la piept, își va mărturisi iubirea pentru ca ea să nu aibă nici o bănuială.

Apoi fusese obligat să aștepte, să-l asculte pe unul din trimișii lui Anicetus relatându-i faptele.

Marinarul a povestit că naufragiul avusese loc, că apa năvălise, că omorâseră cu lovituri de vâslă o femeie care striga numele Agrippinei, apoi, când îi pescuiseră trupul, se descoperise că era vorba despre Acerronia, una din însoțitoarele ei. Agrippina dispăruse. Poate ajunsese la mal? Căci nu se găsise decât încă un cadavru, cel al unuia dintre apropiații ei, Gallus, prins sub peretele cabinei.

– Cine nu l-a văzut pe Nero ascultând povestea și aflând despre eșecul acestei tentative de omor nu știe ce poate face groaza dintr-un om, fie el și împăratul lumii.

Seneca este cel care, mai târziu, mi-a mărturisit ce simțise când a intrat în sala unde se afla împăratul. Fusese convocat și Burrus.

– Acum știe, repetase Nero. O să se adreseze pretorienilor. O să mă acuze!

Își frământa mâinile și se întorcea spre Poppaea care, trecându-i mâna prin păr, îl mângâia pe ceafă. Din când în când, ridica fața spre ea cu o privire recunoscătoare și supusă.

– De fapt, riscul era mare, a explicat Seneca. Acum trebuia să aleagă între moartea Agrippinei și certitudinea unei revolte militare pe care ea avea s-o stârnească.

S-a întrerupt.

– Burrus şi cu mine am ales. Anicetus a spus că are doi oameni siguri. Şi Burrus s-a felicitat pentru asta, pentru că pretorienii n-ar fi acceptat s-o omoare pe Agrippina. Aşa s-a făcut că soldaţii din flota din Micene au înconjurat *villa*, căpitanul Herculeius şi centurionul au năvălit în cameră şi au lovit, apoi au terminat ce aveau de făcut.

– Mama lui, am murmurat eu. Femeia care i-a dat viaţă, apoi Imperiul!

– Serenus, trebuia evitat războiul civil, care este răul cel mai mare, mi-a răspuns Seneca.

A continuat cu faţa înăsprită:

– Chiar şi mamei lui i se poate aplica legea că binele făcut nu se conduce după nici o lege scrisă. Depinde numai de cum îl judeci. Am dreptul să compar cât bine mi-a făcut o asemenea persoană şi cât rău, şi apoi să decid dacă datoria ei faţă de mine este mai mare sau dacă este a mea. Agrippina reprezenta un pericol atât pentru Roma, cât şi pentru Nero. Binele pe care-l făcuse era mult mai mic decât nenorocirile pe care le provocase şi decât cele pe care le punea la cale.

Căci se întorsese la *villa* ei din Antium sigură, după ce o văzuse pe credincioasa ei libertă Acerronia ucisă cu lovituri de vâslă pentru că o confundaseră cu ea, că perfidia lui Nero era fără limite şi că n-o să înceteze să încerce din nou s-o facă să dispară.

Decisese deci să-l păcălească pe Nero ca să aibă timp să-şi pregătească riposta. Îl trimisese pe unul dintre liberţi, Agermus, să-i spună lui Nero că fusese salvată, că scăpase dintr-un naufragiu şi cât era de fericită de împăcarea ei cu împăratul. Trebuia ca Nero să creadă că ea nu pricepuse că îi voia moartea.

Dar Nero, ascultându-l pe Agermus, descoperise stratagema. Aruncase la picioarele libertului un pumnal şi strigase că

Agrippina îl însărcinase pe acest om să-l ucidă, că trebuia prins, torturat, dejucat complotul criminal şi sacrilegiul a cărui ţintă fusese el, împăratul.

În acel moment, ucigaşii, căpitanul Herculeius şi centurionul Obaritus, intraseră deja în camera Agrippinei, iar Herculeius îi trăsese deja o lovitură de baston în cap, ce însângerase faţa Agrippinei. Obaritus trăsese spada din teacă şi nu-i tremurase mâna când mama împăratului îi strigase: „Loveşte în pântec, din el s-a născut Nero!"

Nero ţinuse să vadă trupul. Pipăise membrele, mângâiase rănile, apoi – Seneca este cel care a adăugat acest amănunt –, „cuprins de sete, a cerut de băut".

L-am văzut şi auzit pe Nero în zilele care au urmat. Trecea de la veselie la tristeţe.

Îl strângea pe Anicetus la piept spunând: „Asta este ziua în care primesc Imperiul de la un libert".

Repeta cu o convingere întărită pe zi ce trecea că a fost obligat să se apere ca să zdrobească complotul pe care Agrippina îl punea la cale contra lui. Şi zeii îi fuseseră favorabili. Adăuga: „Viaţa mea este salvată, dar încă nu pot nici să cred, nici să mă bucur de asta".

Îşi exprima astfel neliniştea, nu îndrăznea să se întoarcă la Roma, întârzia în locuinţele din Campania, se întreba cum o să fie primit de Senat, de plebe, de pretorienii din capitala Imperiului.

L-am auzit pe Anicetus liniştindu-l. Numele Agrippinei era acoperit de ruşine. Nero o să fie primit în triumf.

De fapt, am fost martor la entuziasmul mulţimii romane, al senatorilor servili care îşi îmbrăcaseră hainele de sărbătoare. Soţiile şi copiii înaintau în şir ca să-l salute pe Nero. Cetăţenii se

îngrămădeau în gradenele construite cu această ocazie de-a lungul întregului traseu.

La fiecare pas, la fiecare val de aclamații, am văzut fața lui Nero transformându-se. Orgoliul o lumina. La fel disprețul pentru servilismul tuturor. Certitudinea că în fine avea puterea să domnească și să trăiască cum voia, dând curs liber pasiunilor lui, instinctelor.

A urcat treptele Capitoliului.

L-am auzit aducând mulțumiri puterilor supranaturale, apoi s-a întors spre mulțime și a ridicat brațele.

Semăna foarte bine cu statuia unui zeu.

Partea a șasea

24

Ce om ar mai putea, de-acum înainte, să fie auzit de un împărat convins de faptul că este egalul zeilor?

M-am amestecat în mulţime.

L-am văzut trecând, înconjurat de cei cinci sute de *Augustusiani*, tinerii înalţi, îmbrăcaţi ca nişte cântăreţi la ţiteră, purtând părul lung, imitându-l pe Nero în ţinută şi în mers şi aclamându-l de fiecare dată când apărea pe o scenă, începea să danseze, se acompania la ţiteră, sau chiar recita unul dintre poemele sale.

Aproape fiecare notă, fiecare cuvânt, era întrerupt de linguşelile, de aclamaţiile entuziaste ale acestor *Augustusiani* cu costumele lor somptuoase. Preferaseră să-şi scoată de pe mâna stângă ineul ordinului ecvestru şi să primească de la împărat mai multe zeci de mii de sesterţi ca să-l aplaude.

În urma lor am văzut apărând o trupă de plebei zdraveni care erau numiţi neronieni şi care erau însărcinaţi să susţină cu vocile lor aspre corul de lăudători al *Augustusianilor.*

Plebea romană se delecta cu acest spectacol.

A doua zi după moartea Agrippinei, fiecare cetăţean a primit o mână de sesterţi cu scopul, declarase Nero, ca fiecare să se poată bucura de protecţia pe care zeii o acordaseră împăratului lumii.

Aşadar s-a băut. S-a urlat. Au fost invadate gradenele amfiteatrului de pe Câmpul lui Marte, apoi s-au îngrămădit ca să ajungă în valea Vaticanului.

Acolo, împăratul Caligula construise o pistă pentru cursele de care. Se ştia că Nero o lărgise şi că în faţa cunoscuţilor, apoi a senatorilor, a cavalerilor, şi firește, a *Augustusianilor* şi neronienilor, îşi conducea carul cu patru cai, participând astfel la curse, mereu salutat ca învingător. Atunci declama, cânta acompaniindu-se la ţiteră, şi laudele se dezlănţuiau.

Dar gloata plebee nu fusese încă autorizată să vină să-l aclame. Ştiam că Seneca şi Burrus încercau să se opună dorinţei lui Nero de a apărea în faţa cetăţenilor din Roma ca *citharoedus*, ca poet, conducător purtându-şi cvadriga, încercau să-i amintească faptul că un împărat nu era nici actor, nici cântăreţ, nici poet, nici conducător de car şi că autoritatea lui, demnitatea, gloria nu se puteau confunda cu cele ale unui gladiator, ale unui cântăreţ la ţiteră sau ale unui histrion.

Nici Seneca, nici Burrus nu îndrăzneau, cu siguranţă, să pronunţe acest ultim cuvânt. Şi încet, încet vocile lor au fost astupate de cele ale *Augustusianilor*, ale celor care îl incitau pe Nero să se lase în voia pasiunilor, oricare ar fi fost ele.

Oare acum, când Agrippina era moartă, nu era, în sfârşit, liber să acţioneze după pofta inimii?

Aşadar a ignorat sfaturile lui Seneca şi ale lui Burrus şi a pus să se deschidă valea Vaticanului pentru plebe, ca să-l poată vedea triumfând în cursele de care, în concursurile de cânt şi poezie, în reprezentaţiile teatrale.

Era împăratul *citharoedus*, împăratul cântăreţ, împăratul poet, în genul unui prinţ grec sau al unui rege oriental. Şi cu poziţiile lor languroase sau provocatoare, cu corpurile epilate,

unse, parfumate, cu părul bogat, *Augustusianii* îl îmbătau cu aclamaţiile lor entuziaste.

Asta era Roma nouă. Roma greacă şi orientală la care visa Nero.

Cine i se mai putea opune?

Un singur senator, Thrasea Paetus, un stoic, a părăsit sala ca să nu aprobe textele în care Nero era felicitat că a dejucat un complot al Agrippinei, decretând apoi că aniversarea naşterii acestei femei blestemate va fi de acum înainte declarată zi nefastă.

Dar cui îi păsa de dezaprobarea lui Thrasea? Sau de biletelele lipite pe ziduri, agăţate de coloane, care îl condamnau pe Nero de matricid şi în faţa cărora nimeni nu se oprea?

Eu le-am văzut. Le-am citit.

Unul dintre ele spunea: „O nouă socoteală, o părere nouă: Nero şi-a ucis propria mamă".

Celelalte repetau toate cuvântul de matricid, în vreme ce Nero continua să susţină că mama lui pusese la cale un complot şi că era „spre norocul statului" că era moartă.

Nero chiar adresase Senatului o scrisoare în care o desfiinţa pe Agrippina, acuzând-o de toate relele care se întâmplaseră sub domnia împăratului Claudius, invocând hazardul – „norocul" care îi apără pe cei pe care zeii au ales să-i iubească – ca să explice naufragiul, apoi descoperirea pumnalului cu care Agermus voia să-l ucidă pe împărat, în fine, cum Agrippina se pedepsise singură pentru că a vrut să atenteze la viaţa fiului ei.

Ăsta era adevărul imperial, cel pe care, cu un singur cuvânt – *„matricid"* –, îl dezminţeau afişele.

Dar autorii lor nu erau decât ca o dantelă abia vizibilă pe o mare de aprobări, de devoţiune şi entuziasm când, în fine, intrarea în valea Vaticanului a fost deschisă plebei şi când l-a putut vedea, în picioare, în carul lui tras de patru cai, pe Nero, pe care l-a putut auzi declamând şi cântând, l-a văzut revenind, îmbrăcat ca *citharoedus,* ciupind cu pasiune coardele instrumentului.

Mă găseam încă o dată în mijlocul mulţimii. O ascultam, o observam. Îşi urla bucuria de a vedea vlăstarele familiilor nobile, ale cavalerilor şi senatorilor participând la jocurile de curând inventate de Nero, juvenalele, prin care celebra ceea ce numeau a doua naştere a lui, adevărata lui încoronare.

Am fost şi eu furat de agitaţia care a cuprins mulţimea când a zărit de aproape travestiurile, tinerii cavaleri apărând machiaţi ca femei. Poate împăratul în persoană se ascundea sub masca uneia dintre aceste actriţe?

Râdeau. Puneau întrebări. Se grăbeau spre petreceri. Nero poruncise să fie deschise tavernele unde doamne nobile se vor oferi celor care le doreau. Şi se împărţiseră bani tuturor celor care puteau să le satisfacă.

Am asistat la toate astea. Şi, după câteva clipe de beţie, am încercat dezgustul, disperarea chiar, în faţa unui asemenea spectacol, a unui asemenea val de scandaluri şi infamii şi mi s-a părut că, cu toate că moravurile Imperiului au fost demult corupte, niciodată nu se văzuseră adunate mai multe vicii în aceeaşi cloacă.

Dar n-am îndrăznit să-mi strig indignarea, nici regretul, nici ruşinea de a-l vedea pe împăratul lumii fandosindu-se pe scenă ca un muzicant, un poet sau un actor grec.

În felul ăsta apăra şi ilustra el măreţia Romei într-un moment în care, în Bretania, popoarele barbare atacau legiunile, sau, în Armenia, parţii câştigau victorii împotriva cohortelor lui Corbulon şi când regele lor, Tiridate, se instala din nou pe tronul acestei ţări?

Ce deveniseră virtuţile romane?

Peste tot vedeam doar tineri dornici să se apropie de Nero ca să se distingă, gata de orice linguşeală, de orice supunere pentru a-i atrage privirea, să obţină recompense, dornici să se facă remarcaţi participând la concursuri de cânt sau poezie, clasându-se în fruntea curselor de care, neavând altă dorinţă decât de a trăi în lux şi desfrâu.

Asta era noua Romă?

Şi nimeni s-o conteste, nimeni să se indigneze!

Chiar preoţii din confreria arvalilor, care aparţineau cu toţii înaltei aristocraţii senatoriale, îl celebrau prin sacrificii pe împăratul Nero, şi, aproape în fiecare zi, într-un templu sau în gradenele amfiteatrului, erau slăvite frumuseţea şi talentele fiului lui Apollo, cum era considerat.

Îi reproşam lui Seneca sprijinul pe care continua să i-l dea, câtă vreme era evident că împăratul nu era deloc decis să urmeze nici cel mai mic sfat, ci să se lase antrenat în jocul pasiunilor şi al viciilor lui, preferând îngăduinţa curtenilor decât austera rezervă a lui Seneca şi Burrus.

Prin urmare, de ce scrisese Seneca, în numele lui Nero, acea scrisoare către Senat în care ascunsese matricidul sub minciuna naufragiului întâmplător şi a complotului? Stârnise astfel dispreţul şi furia câtorva oameni care, la Roma, cunoşteau adevărul şi care îi reproşau filosofului că l-a sacrificat în favoarea unui

tiran de care se temeau că, eliberat de orice tutelă şi de orice teamă, se va dovedi curând mai rău decât Caligula.

N-am obţinut un răspuns limpede de la Seneca. L-am simţit că ezită. Uneori era de acord că monstruozitatea lui Nero, dovedită şi confirmată de matricid, n-ar putea decât să-i copleşească personalitatea, să-i ruineze politica şi că nimeni nu va scăpa de această lipsă de măsură.

Lăsa capul în jos şi adăuga în şoaptă:

– Ţi-am mai spus, Serenus, eu şi prietenii mei – deci şi tu – nu reprezentăm nimic pentru un om care, cu încăpăţânare, a vrut să-şi omoare mama şi a trebuit să o ia de la capăt de mai multe ori înainte de a-i reuşi.

– Ai ascuns şi ai justificat crima asta, Seneca!

Îşi apleca puţin capul înspre umărul stâng, cu fruntea săpată de riduri. Întindea braţele, cu palmele întredeschise.

– Moartea Agrippinei devenise necesară. Era singurul mod de a limita răul care se putea naşte din confruntarea dintre mamă şi fiu.

– Ai spus acelaşi lucru în momentul asasinării lui Britannicus.

– De fiecare dată războiul civil a fost evitat.

– Şi împăratul lumii cântă şi declamă pe estrade ca un bufon grec!

– N-a poruncit nici vânătoarea de oameni, nici exilarea.

– Mâine...

– Totul e posibil, este adevărat. Este un împărat de douăzeci şi trei de ani. Abia învaţă să umble singur.

– Prin sângele mamei sale!

– În sânge te naşti, Serenus. Întotdeauna.

Am mormăit:

– O să se înece!

Cu cotul sprijinit pe coapsa stângă, cu braţul îndoit, susţinându-şi bărbia cu o mână, Seneca părea că nu înţelege.

După un lung moment de tăcere, mi-a vorbit despre Poppaea care se supunea tuturor dorinţelor lui Nero, inclusiv celor mai perverse, ca şi cum nu fusese decât o sclavă, dar care astfel îşi manifesta puterea de a obţine ce dorea: căsătoria.

Pentru asta, trebuia mai întâi ca Nero s-o repudieze pe Octavia, soţia lui.

– O s-o omoare, am spus.

– Este fiică de împărat.

– O să găsească un pretext. Şi tu o să scrii o scrisoare Senatului pentru a justifica această crimă!

Am regretat că l-am lovit în felul ăsta pe Seneca. Dar nu mi s-a părut prea afectat totuşi, dimpotrivă, zâmbind, m-a acuzat că nu cunosc sufletul omenesc atât de plin de contradicţii.

Nero, care, pentru mine, nu era decât un monstru, era la fel de sfâşiat de nelinişte şi remuşcări, mi-a explicat Seneca. În fiecare zi, împăratul punea întrebări magilor şi astrologilor. Tremura atunci când unul dintre ei îl informa că o femeie născuse un şarpe sau că fusese fulgerată când făcea dragoste.

Când soarele rămăsese ascuns o zi întreagă, pentru că toate cartierele Romei fuseseră lovite de fulger şi vacarmul s-a repetat de paisprezece ori, Nero se încinsese pe jos în sala cea mai îndepărtată din palat, atât de îngrozit că-i clănţăneau dinţii, recunoscând că de la moartea Agrippinei era urmărit de Furiile răzbunătoare care îl ameninţau cu bicele lor şi cu torţele arzânde. Mama lui era cea care îl tulbura, ca să fie sfâşiat de remuşcări.

Strigase că o iubise pe Agrippina aşa cum niciodată nu iubise altă femeie, că-şi admirase mama şi îşi dorise să-i fie pe plac, s-o slujească. Dar de ce voise să guverneze în locul lui şi

să-l reducă la rolul de marionetă? De ce se aliase cu Britannicus, Octavia, cu Rubellius Plautus? De ce voise să-i smulgă demnitatea imperială, lui, fiului lui Apollo?

– Nero nu este decât un om căruia îi este frică, a conchis Seneca. Se îmbată cu zgomote, cântece, acorduri de ţiteră ca să nu audă răsunând în minte vocea remuşcărilor şi amintirea Agrippinei. El fuge. Eu încerc să-l liniştesc. E în interesul Romei.

Apoi m-a luat pe după umeri.

– Dar poate e prea târziu, Serenus.

25

Deja nu mai recunoşteam Roma.

Înaintam de-a lungul străduţelor desfundate de carele încărcate cu enorme blocuri de marmură. Nero poruncise să i se mărească palatul, să se construiască săli de sport, şcoli pentru cântăreţi la ţiteră şi actori, altele pentru gladiatori. Lărgise pistele arenelor, înălţase gradenele amfiteatrului de pe Câmpul lui Marte şi începuse construcţia unui gigantic templu dedicat lui Apollo, zeul al cărui fiu pretindea că este, la fel ca un rege al Egiptului.

În fiecare zi vedeam cum se transformă oraşul.

Era foarte târziu, de fapt, aşa cum spusese Seneca, ca Nero să fie împiedicat să meargă până la capăt în pasiunile lui.

De altfel populaţia oraşului părea cu totul cucerită de el. Accepta ca toate carele să traverseze cartierele ziua şi nu numai noaptea, după vechea regulă. În fiecare zi eram martorul accidentelor când un car se răsturna sau când unul din acele blocuri de marmură, legănându-se, cu muchiile lui tăioase, sfâşia un corp, tăia un membru, curma o viaţă.

Se auzeau câteva proteste, dar pretorienii împrăştiau mulţimea cu vârful spadei şi germanii din garda imperială o respingeau cu pieptul cailor.

Şi carele începeau din nou să înainteze.

Le urmăream. Pătrundeam în cartierele din Velabrum sau din valea Vaticanului. Nero poruncise distrugerea unor *insulae* alungând locatarii din cinci sau şase etaje. Un praf gălbui se ridica din ruine, se lipea de piele, în timp ce o mulţime de sclavi nivelau pământul, începeau să ridice zidurile şcolilor în care deja visau să intre tinerii romani a căror ambiţie nu mai era să servească în legiuni, la frontierele Imperiului, ca să cucerească gloria, ci să apară pe scenă alături de Nero şi să le atragă atenţia lui şi spectatorilor.

Toţi în acest oraş care se transforma, căutau distracţia, succesul facil, aclamaţiile, recompensele.

Jocurile urmau unul după altul.

După Juvenale, Seneca mi-a spus că în 13 octombrie aveau să înceapă jocurile cincinale, imitaţie a jocurilor greceşti pe care Nero decisese să le numească „jocuri neroniene", în care se confruntau muzicanţi, gimnaşti şi conducători de care.

El personal nu ştia dacă să apară, pentru că voia, zicea el, să fie considerat ca oricare concurent.

I-am auzit pe linguşitori dându-i asigurări că aşa va fi dacă o poruncea, dar că era o nebunie pentru că el, asemenea unui zeu, era cel mai mare dintre cântăreţi, cel mai sensibil dintre interpreţii la ţiteră, cel mai abil dintre poeţi şi cel mai experimentat, cel mai valoros dintre conducătorii de cvadrigă.

Zâmbea, lăsa ochii în pământ, ca şi cum se simţea jenat de aceste elogii şi modestia lui avea de suferit.

Apoi se îndrepta: „Haideţi, spunea el, să asistăm la jocurile neroniene şi poate o să concurez".

Am văzut cortegiul imperial legănându-se. Făceam parte din el.

Împăratul înainta, cântând la liră. Mulțimea se entuziasma și îl aclama. Era fiul lui Apollo, noul Dionysos, cel care oferea Romei frumusețe și plăceri. Cel care îi obliga pe membrii bogatelor familii senatoriale să coboare ca niște simpli cetățeni în arenă, să concureze. Cel care ceruse ca juriații să fie de rang consular. Jocurile deveneau astfel, sub conducerea unui împărat descendent al zeului Apollo, unul din momentele principale ale cultului imperial și al politicii lui Nero.

M-am amestecat printre *Augustusianii* care îl înconjurau pe împărat și îi ritmau mersul cu aplauze.

În spatele lor veneau aproape cinci mii de plebei, neronienii, împărțiți pe grupuri, fiecare însărcinat să însoțească prin bubuituri, strigăte, zgomote de plăci de ardezie sau ceramică melodia, acordurile lirei împăratului. Conducătorii fiecărui grup primeau patru sute de mii de sesterți și fiecare plebeu își primea copioasa parte din recompensă.

De ce atunci să-și riște viața sub arme?

Însuși împăratul triumfa pe scenă, nu pe câmpul de luptă.

Astfel l-am văzut pe Nero primind coroana de învingător la sfârșitul concursului de elocință, când nici nu participase la competiție. Dar era fiul zeului Apollo. Zeul întrupat, și prin urmare cel mai bun dintre cei mai buni.

În cortegiul care îl însoțea pe Nero, nu departe de *Augustusianii* și de plebeii însărcinați să-l aclame, l-am zărit pe Seneca. Făcea parte dintr-un mic grup care era la câțiva pași de împărat. I-am recunoscut printre ei pe Burrus, pe poetul Lucanus, nepotul lui Seneca, și pe alți obișnuiți ai palatului.

L-am observat pe Seneca în clipa când mulțimea îndemnată de *Augustusiani* și de neronieni îl aplauda pe Nero care, cu fruntea încinsă de coroana lui, înainta spre ea. Fața filosofului

exprima o atenţie intensă, cu gura strânsă, privirea fixă, bărbia puţin ridicată. În faţa acestui spectacol pentru un Nero ovaţionat ca un histrion, Seneca nu părea deloc surprins, nici dezaprobator. Dimpotrivă, părea că este în postura celui care comandă, care vede prinzând viaţă ceea ce a conceput.

Am înţeles atunci că nu voise să recunoască faţă de mine nu numai că accepta schimbările dorite de Nero, dar le şi aproba, i le sugerase chiar.

Poate el, care era partizanul păcii la frontiere, al îngăduinţei în interiorul Imperiului, voia să consolideze puterea noului împărat prin plăceri, jocuri, bucurie.

Pentru că împăratul nu era o căpetenie de război, nici un prinţ sângeros, trebuia să fie iubit, venerat ca un zeu al Plăcerii, un zeu al Tinereţii, fiul lui Apollo.

Dar atunci mai era un împărat roman?

Nero ceruse ca, în timpul jocurilor cincinale, jocurile neroniene pe care le inaugura, fiecare participant să fie îmbrăcat în stil grecesc, şi nu roman.

De altfel, străzile oraşului erau pline de greci, egipteni, orientali, evrei şi cel mai des se auzea vorbind greceşte, nu latineşte. Se spunea că împăratul avea să devină un rege al Orientului, un fel de faraon sau de monarh grec. Când i-am împărtăşit lui Seneca aceste consideraţii, nu le-a contestat.

Ca de obicei, ne plimbam prin parcul *villei* sale. Mi-am amintit că Augustus însuşi îl onorase pe Apollo. Atunci de ce nu şi Nero care era descendentul lui? Şi puteam eu uita că familia lui Caesar avea origini troiene pe care nu le ţinea secrete, ci le proclama? Că jocurile, cursele de care fuseseră practicate din cea mai glorioasă Antichitate în Grecia, lăudate de filosofi, şi că regii şi generalii cei mai iluştri – şi Augustus însuşi – nu refuzaseră să participe la ele?

Era sincer Seneca?

Această strategie politică pe care o punea în aplicare îl copleşea? Sau chiar, lipsit de puterea de a urca pe curentul acestui fluviu, incapabil să înfrâneze pasiunile împăratului, se străduia să le organizeze şi, cu erudiţie şi abilitate, avansa argumentele nimerite ca să le justifice, să le scuze?

Dar, la Roma, erau şi unii indignaţi.

Am ascultat criticile senatorului Tharasea Paetus.

Cu un rânjet, Seneca încercase să-l ignore. Nu cântase şi Thrasea la Padova pe scenă ca să fie aclamat? Aşadar ce lecţii de virtute romană putea să dea el?

Am fost totuşi atent la cuvintele lui Thrasea şi ale altor câtorva. Roma, spuneau ei, devenise o mare tavernă grecească, un lupanar egiptean. Era nedemn de un împărat al lumii să interpreteze pe scenă roluri infamante. Nu se fardase el ca o femeie, oferindu-se gladiatorilor viguroşi?

Străbătea străzile Romei, noaptea, înconjurat de o bandă de hoţi şi de asasini. Îşi umilea soţia, pe Octavia, fiica unui împărat.

Şi toată tinerimea romană îl imita. Se îmbrăca greceşte. Se lăsa pradă desfrâului, iubirilor ruşinoase. Renunţase la virtuţile şi moravurile tradiţionale.

Adepţii religiilor venite din Orient erau din ce în ce mai numeroşi. Discipolii lui Hristos care refuzau sacrificiile în onoarea împăratului se înmulţeau nu numai în rândurile sclavilor, ci şi printre cetăţenii romani. Se zicea că Poppaea era evreică şi că Acte asculta prezicerile discipolilor lui Hristos.

Ăsta era destinul Romei?

Dar oamenii care regretau timpurile austere, virtuţile de altă dată, religia părinţilor nu-şi puteau face auzit cuvântul.

Când încercau, în mijlocul mulţimii, la trecerea lui Nero, să protesteze contra hainelor greceşti pe care le purta împăratul, sau

chiar să rânjească la defilarea *Augustusianilor* şi a neronienilor, erau insultaţi, alungaţi, loviţi, uneori bătuţi până la moarte de partizanii lui Nero sau de pretorieni.

Era ca şi cum, dintr-odată, marea liniştită se retrăsese, şi apoi valurile tumultuoase se prăbuşiseră.

Simţeam atunci îngrijorarea Romei.

Observam cât de fragile erau pacea cetăţii, cultul lui Nero-Apollo, atracţia jocurilor.

Într-o zi, am văzut cum se ridică toate capetele, cum se întind braţele spre cerul străbătut de o cometă. Şi mulţimea a început să murmure că această apariţie, această trecere strălucitoare pe un firmament ce părea întunecat, anunţa o schimbare de domnie.

Am fost fascinat de viteza cu care – la fel ca marea – mulţimea îşi schimba părerea. Îl aclama pe Nero, dar era deja pregătită să-l aplaude pe succesorul lui.

A doua zi s-a vorbit că un fulger lovise în cartierul Tibur un banchet la care asista Nero. Mâncărurile fuseseră carbonizate, masa se prăbuşise cu un zgomot de tunet.

Am fost luat deoparte. Mi se dădeau asigurări că era un nou semn care, după cometă, confirma venirea unui nou împărat.

Se vorbea şi mai în şoaptă.

Remarcasem că fulgerul lovise în Tibur şi că era locul de unde se trăgea familia tânărului senator Rubellius Plautus, prietenul filosofilor stoici, un om care descindea din familia lui Caesar, roman auster şi virtuos la care Agrippina se gândise deja ca succesor al lui Nero?

Fără îndoială venise vremea. Zeii o arătau.

M-am temut pentru viaţa lui Rubellius Plautus.

I-am şoptit lui Seneca numele lui şi el a zâmbit.

– Îngăduința, indiferent de casa care are parte de ea, aduce fericire și liniște, a comentat el, dar într-o casă regală este cu atât mai minunată cu cât este mult mai rară.

M-a liniștit. Obținuse de la Nero ca Rubellius Plautus, în loc să fie exilat sau ucis – iar exilul era adesea însoțit de moarte –, să fie, așa cum majoritatea împăraților ar fi hotărât, invitat să se stabilească pe domeniile lui din Asia.

Nero îi scrisese lui Rubellius Plautus – scrisoarea fusese redactată de Seneca, desigur – că *trebuia să se lepede de cei care lansau cuvinte jignitoare folosindu-se de numele lui. Trebuia, retrăgându-se pe pământurile lui, să asigure liniștea orașului. În Asia ar putea să se bucure în siguranță și în liniște de tinerețea lui.*

– A părăsit deja Roma împreună cu soția lui, Antistia, a adăugat Seneca, și cu câteva familii, printre care doi filosofi prieteni de-ai mei, Ceranius și Musonius Rufus. Când îl judeci pe Nero, Serenus, și când te îndoiești de mine, gândește-te la acest gest de clemență imperială.

Am vrut să-l cred pe Seneca, să sper că Nero nu era decât un bărbat tânăr căruia frica îi distrusese copilăria și care acum se lăsa cu pasiune în voia plăcerilor care îi fuseseră refuzate, dar că, odată trăite aceste distracții, va deveni împăratul îngăduitor care îl avea pe Seneca maestru.

A fost nevoie doar de câteva zile ca speranța mea să fie spulberată.

Un fel de ciumă a lovit în mai multe cartiere populația Romei. S-a descoperit că cetățenii bolnavi, cu corpul arzând de febră, cu gâtul atât de umflat că se sufocau, băuseră cu toții din apa proaspătă pe care apeductul Marcius o aducea de la

izvorul sacru al fluviului Anio până în oraş. Apoi s-a aflat că Nero se îmbăiase în acest izvor, încălcând prin asta toate interdicţiile, şi-l infectase.

Zeii se răzbunau pe Roma pentru infamiile şi sacrilegiile împăratului.

26

Şi Nero nu avea decât douăzeci şi patru de ani!

Îl observam pe furiş în timpul petrecerilor de după cină, de la palat, care se prelungeau uneori până în zori.

Era lungit pe jumătate pe un fel de estradă. Trepte acoperite cu covoare duceau până acolo. Pe fiecare dintre ele stăteau invitaţii împăratului, cei apropiaţi doar cu o treaptă mai jos decât el, cei mai îndepărtaţi, printre care şi eu, ascunşi în umbră, aproape lipiţi de pereţii sălii mari, care era luminată de torţe, lămpi cu ulei şi candelabre înalte.

Nero îşi sprijinea cotul stâng de o masă joasă supraîncărcată de sticle cu vin, de vase pline de fructe, tăvi acoperite de prăjituri, caise umplute cu miere, mere şi pere îmbibate de zahăr.

Îşi ţinea faţa în mâini. Avea picioarele încrucişate şi tunica întredeschisă lăsa să i se vadă coapsele grase pe pulpele subţiri. Uneori, cu un gest, invita o tânără sclavă să îngenuncheze la picioarele lui. Îi îngrijea unghiile, îl masa, apoi mâinile ei dispăreau sub tunică, urcând spre vintre, iar Nero, cu ochii pe jumătate închişi, îşi lăsa capul pe spate.

Dar cu mâna dreaptă făcea semn să continue conversaţia. Poeţii improvizau versuri pe care şi le aruncau unii altora ca pe tot atâtea provocări, iar Nero râdea când un cuvânt mergea la ţintă, se ridica, lovea masa cu palma dreaptă, oferea o recompensă care, disproporţionată, surprindea uneori asistenţa. Aceasta rămânea o clipă mirată şi Nero chicotea, invita beneficiarul să înainteze, să se instaleze pe treapta cea mai apropiată de estradă.

Apoi concursurile de elocinţă, de versificaţie şi de cântece se reluau, uneori întrerupte de un roi de tinere sclave goale, fecioare care abia se deosebeau de efebii care, ca şi ele, erau în întregime epilaţi, cu membrul ascuns între coapse, şi era una din plăcerile invitaţilor să le compare, imediat ce se eliberau.

Pe estrada lui, Nero dădea exemplu, cu corpul aproape în întregime ascuns de sclavele care se lungiseră de jur împrejurul lui, aşteptându-i ordinele, oferindu-se. Iar el ezita, bosumflat, blazat, apoi amuzat, scârbit dintr-odată, alungând stolul de trupuri şi invitându-i pe filosofii aflaţi printre invitaţii lui să discute între ei, pentru el, căci voia să asiste şi la o dispută filosofică. Iar Seneca, atât de îmbătrânit în mijlocul mulţimii de tineri cu părul lung, cu unghiile şi pleoapele vopsite, care rivalizau între ei ca să-l seducă pe Nero, spunea o frază.

– Transformă-te în propriul tău stăpân şi timpul care până acum te-a furat sau înşelat, ori ţi s-a scurs printre degete, opreşte-l, ai grijă de el!

Nero asculta cu atenţie, jucând câteva clipe respectul pentru bătrânul său maestru, apoi, brusc, se întorcea spre Sporus, unul dintre tinerii liberţi, şi îl trăgea lângă el.

Sporus semăna cu Poppaea, amanta oficială, cea care participa adesea la serate, dar se mulţumea să mângâie părul lui Nero, să-i şoptească câteva cuvinte la ureche, ca şi cum voia să-l incite să se adâncească şi mai mult în desfrâu, discuţii sau dispute poetice.

Seneca era cel care mă invita la seratele astea. Nero le sugera invitaţilor lui să se prezinte însoţiţi de tineri frumoşi şi talentaţi. Eu nu eram nici una, nici alta, dar rămâneam în umbră, acolo unde se îngrămădeau *Augustusianii* şi neronienii, pretorienii şi gladiatorii a căror prezenţă o dorea împăratul.

Aplaudau. Supravegheau asistența și, când serata devenea orgie, își ofereau trupurile musculoase invitaților.

Nu-l ascultau deloc pe Seneca care răspundea unuia care îl contrazicea cu o frază cizelată, al cărei sens tragic mi se părea că eu eram singurul care îl sesizam.

Filosoful enunța cu o voce care se voia veselă:

– A accepta cu plăcere poruncile destinului înseamnă să scapi de ceea ce sclavia noastră are mai supărător: faptul că trebuie să faci ceea ce ai prefera să nu faci.

Tăcerea se așternea o clipă, apoi Nero îi cerea lui Sporus să se culce lângă el și libertul, cu o mișcare languroasă, se executa.

Eram fascinat.

Știam că Nero poruncise ca Sporus să fie emasculat, pretinzând că-l transformă astfel în femeie. Chiar a vrut să se însoare cu el și Sporus, acoperit cu un voal roșu, purtându-și trusoul, mersese alături de el, în fruntea cortegiului nupțial, apoi se lungise în litiera de soție de împărat.

Cineva spusese: „Ce fericită ar fi fost omenirea dacă Domițius, tatăl lui Nero, în loc s-o ia pe Agrippina, lua o astfel de femeie!"

Nimeni n-a îndrăznit să repete gluma în sala palatului în timp ce Nero se dădea în spectacol, își invita musafirii să se tăvălească și ei în desfrâu, iar cei mai tineri, cei mai ambițioși se lăsau prinși cu plăcere în joc, plini de elan vesel, în timp ce împăratul îl interpela pe Seneca care, abătut, nu se lăsa în voia sclavelor venite să-l mângâie.

– Seneca, nu tu ești cel care a spus: „Nu lăsa să-ți scape nici o clipă? Nimic nu este al nostru, numai timpul ne aparține"? Chiar ai adăugat: „Amintește-ți: moartea va pune stăpânire pe tot ce lăsăm în urmă din existența noastră". Deci, bucură-te, Seneca! Bucură-te, împăratul tău ți-o poruncește!

Mă simţeam umilit să-l văd pe filosof întinzându-se, bând vinul pe care i-l oferea un sclav, supunându-se astfel lui Nero. Care, dintr-odată, bătând din palme, cerea să se reia discuţia, să se improvizeze versuri. Şi el se întorcea din nou spre Seneca, reproşându-i că nu participa, că era zgârcit cu ştiinţa lui, cu talentul lui.

– N-ai primit destul, spune-mi, Seneca? Ce vrei să-ţi ofer, ce pământuri? Eşti mai bogat decât împăratul! Vorbeşte deci, eşti înţelept, trebuie să ne faci să profităm de filosofia ta!

Seneca zâmbea, pleca fruntea cu umilinţă.

– Ştiu că e prea târziu să mai risipeşti când ai ajuns la fundul butoiului, răspundea el. Şi eu am ajuns. Ce a mai rămas din vin este foarte puţin şi e drojdie.

Nero exclama furios, începea să cânte acompaniindu-se la ţiteră, şi aplauzele izbucneau.

Încotro o să-l ducă dorinţele, curiozităţile, fanteziile, perversiunile, viciile lui, adulaţia pe care o stârnea?

Nici un obstacol nu se opunea puterii lui.

Senatorii care refuzau să apară pe scenă sau să coboare în arenă cum le cerea Nero, ca să-şi păstreze, spuneau ei, demnitatea funcţiei lor şi să-şi arate opoziţia faţă de aceste moravuri greceşti şi orientale care otrăveau Roma erau foarte puţini, o mână de oameni.

Nero nu-i condamna la moarte, cum mă temeam, ci la exil. Seneca putea, aşadar, să laude bunăvoinţa imperială şi să creadă că încă îşi influenţa elevul.

Dar îl simţeam îngrijorat, supărat.

Senatori noi, lacomi şi ambiţioşi, devotaţi lui Nero care îi alesese din rândul familiilor modeste, apoi îi promovase, îi înlocuiau încet, încet pe vechii părinţi ai Patriei care, ca Thrasea Paetus – şi chiar Seneca –, rămâneau legaţi de virtuţile romane,

indignaţi de locul câştigat de histrioni şi de noile moravuri marcate de dorinţa de plăceri şi bogăţii cucerite repede, indiferent de mijloace.

Nu trecea o zi fără să aflu că un tânăr nobil, un cavaler, un senator, sau un magistrat luase cu forţa averea unui bătrân, femeie sau bărbat, oferindu-se apoi să se treacă în testament ca legatar. Tot atâtea crime, violuri făcute de cei care trebuiau să respecte legea.

Noii senatori – Vitellius, Titus, Nerva, Vespasian, Terpilianus – nu aveau altă grijă decât să se îmbogăţească şi, pentru asta, să-i placă lui Nero.

Vitellius şi Nerva îl însoţeau în aventurile lui nocturne, participau la violuri, chiar dacă era vorba de cel al unei preotese a zeiţei Vesta, una din acele fecioare care trebuiau să-şi păstreze castitatea sub pedeapsa de a fi îngropate de vii! Ce să mai spui atunci de soarta nevestelor sau a fecioarelor întâlnite pe străduţe, trântite la pământ, pângărite şi apoi abandonate?

Şi acesta era împăratul căruia Seneca spera încă să-i dea sfaturi, să-l stăpânească, câtă vreme în jurul lui se aflau noii senatori care se întreceau în josnicii ca să primească recompense şi putere! Ce mai puteau face bătrânul Seneca şi bătrânul prefect al pretoriului, Burrus?

În fiecare zi îşi pierdeau din influenţă, nu numai în favoarea senatorilor mai tineri şi complici la desfrâul lui Nero, ci şi în favoarea oamenilor şi mai răi: liberţii.

Foştii sclavi, care ca prin minune sau cu o frază în testamentul stăpânului îşi căpătaseră libertatea, îl înconjurau pe Nero, îl ameţeau cu slugărnicia lor, îl orbeau cu aprobările şi cu admiraţia lor lipsită de măsură.

Voiau să acumuleze bunuri. Aveau de uitat un trecut de sclav. Nu cunoşteau sensul cuvântului virtute. Şi erau cu atât mai dispreţuitori şi mai nedrepţi faţă de cei pe care puteau să-i domine, pentru că ei înşişi suportaseră dispreţul şi nedreptatea, şi continuau să se poarte ca nişte sclavi cu cei mai puternici decât ei.

Erau însărcinaţi cu administrarea palatului imperial, cu cea a drumurilor şi apeductelor. Dar aveau grijă şi de camera de dormit a lui Nero. Îi propuneau fecioare tinere şi efebi frumoşi. Îi cunoşteau toate secretele.

O curtau pe Poppaea pentru că Nero o asculta. O dispreţuiau pe Octavia pentru că îi era încă soţie, iar pentru ca Nero să se poată însura cu Poppaea ea trebuia să dispară, împlinindu-se astfel voinţa femeii inteligente, mult mai abilă chiar decât Agrippina şi care îi semăna atât de mult.

Pe aceşti liberţi pe care îi ura, iar ei, la rândul lor, se temeau şi nu aveau încredere în el, Seneca se străduia să-i ţină departe de împărat.

Şi cum ar fi putut Seneca rivaliza cu tânărul Sporus, „soţia“ lui Nero?

Sau chiar cu Helius, Phaon, Petinus, Pythagoras, Polyctitus, Epaphrodite, toţi gata să execute pentru Nero crimele cele mai cumplite, cerinţele cele mai sordide, să organizeze întâlnirile cele mai perverse, orgiile cele mai nebune, să se cufunde alături de el în viciu şi desfrâu fără ca vreodată morala să-i reţină.

Pentru ei nu conta decât devoţiunea pe care i-o datorau lui Nero, măsurată prin bogăţiile pe care le obţineau datorită ei. Iar bogăţiile erau imense.

Şi chiar când Nero îşi pierdea încrederea în vreunul dintre ei – în Pallas care o servise pe Agrippina –, averea era tot a lui.

Pallas rămânea astfel unul dintre cei mai bogaţi oameni din Roma.

Ce avea Seneca în comun cu ei, cei care alcătuiau acum cel mai apropiat anturaj al lui Nero?

El, filosoful care îşi punea întrebări în legătură cu limitele bogăţiei care, după părerea lui, trebuia să se mărginească la înţelepciune, repeta: „Sărac nu este omul care are puţin, ci cel care doreşte prea mult".

Dar cine mai putea auzi, în palatul lui Nero, cuvântul unui înţelept?

27

În acei ani, până şi eu am uitat adesea lecţiile de înţelepciune ale maestrului meu Seneca.

Eram totuşi la curent cu perversiunile şi cruzimile lui Nero. Nu ignoram nici una din crimele pe care le poruncise. Şi îi reproşasem lui Seneca bunăvoinţa, complicitatea chiar în privinţa unui împărat care îşi dovedea în fiecare zi firea sălbatică şi viciile. Dar eram tânăr, cu trupul viguros. Şi Nero era fiul lui Apollo, Prinţul Tinereţii, şi vitalitatea lui neobosită, darurile lui, gustul pentru plăceri mă atrăgeau.

Mă duceam la palatul imperial cu o nelinişte amestecată cu entuziasm.

Eram ca un conducător de car care-şi struneşte caii şi îi aţâţă înainte de plecarea în cursă.

Aşteptam cu îngrijorare şi nerăbdare momentul serii când cuvintele, muzica şi cântecele lăsau locul orgiei.

Îmi goleam cupa pe care sclavii lui Nero o umpleau imediat cu vin de Falerno, de Alba, de Caecubano, cu vinurile de Campania şi Latium, sau chiar cu cele mai groase din Etruria şi Sicilia.

Privirea mi se tulbura. Sufletul mi se îmblânzea. Simţurile şi dorinţele se trezeau. Saliva îmi umezea buzele când vedeam apropiindu-se de mine fecioarele şi efebii pe care stăpânii lor îi învăţaseră din copilărie să se joace cu degetele, cu gura, cu sexul.

Nu aveau nici un scrupul, la fel ca târfele care îşi racolează clienţii în faţa uşii lupanarelor. Dar aveau frumuseţe şi inocenţă şi mă abandonam mâinilor, coapselor, buzelor lor.

Eu unde eram?

Puţin îi păsa trupului meu atunci dacă Nero era un împărat îngăduitor, un poet sau cântăreţ talentat la ţiteră, un bufon care uită de demnitate, care pervertea Roma cu nebuniile lui greceşti şi orientale.

Când, cu un gest, îi alunga pe tinerii destrăbălaţi şi începea să cânte, îl aplaudam la fel de tare ca un *Augustusian* sau un neronian. Stăteam lungit, beat de plăcere, şi îi mulţumeam astfel împăratului care era generosul care comanda această sărbătoare a plăcerii.

Chema alături de el, la picioarele estradei, poeţi şi muzicanţi ale căror talent şi frumuseţe alungau slabele urme de conştiinţă care uneori încă mă mai tulburau.

Îl apreciam mai ales pe Petronius.

Era un bărbat tânăr, cu toate că ocupa deja funcţii publice, în care, se spunea, excelase.

Povestea cu o voce plină de ironie istorioare licenţioase şi eram gelos pe talentul lui.

Râdeam de maliţiozităţile unuia dintre personaje, seducător şi pervers, tânărul Giton, care strârnea gelozia amantelor, le abandona, le regăsea, se juca cu ele înainte de a-şi oferi trupul.

Astfel Petronius îşi bătea joc cu o vervă sălbatică de liberţii bogaţi şi vulgari care organizau banchete ca să se convingă, în sfârşit, că erau oameni liberi şi respectaţi, dar ale căror ridicol şi vulgaritate răzbăteau din fiecare gest şi cuvânt.

Lui Nero părea că-i place acest *Satyricon*, descriere a orgiilor şi viciilor. Şi părăseam palatul clătinându-mă, uneori sprijinit de braţul lui Seneca, înconjuraţi de sclavii noştri, cu

dorința stârnită de silueta subțire a unuia dintre ei și de chemările pe care mi le aruncau ochii lui.

Apoi urma trezirea, capul greu, trupul istovit, sentimentul că viața îmi scăpa ca vinul dintr-o amforă spartă, și nu mai rămânea pe fund, cum spunea Seneca, decât drojdia.

Privirea mi se schimba.

Sclavii care, se agitau în tăcere în jurul meu, cu pași ușori abia atingând dalele de marmură, îi vedeam acum ca pe bărbați și femei, și nu numai ca pe niște unelte bune să mă servească și să-mi dăruiască plăcere.

Recunoaștem chiar că aparțin speciei noastre, pentru că pe unii dintre ei îi eliberăm. Și aceștia, devenind bogați, puternici, vor administra palatul imperial.

Îmi puneam întrebări despre destin și zeii care decid ca unii să scape de condiția lor umilă, iar alții să nu dispună de nici un drept.

Îmi amintesc în special de Nolis, administratorul *villei* mele din Capua, un libert, un om atât de bătrân, încât îl cunoscuse pe Gaius Fuscus Salinator, pretorul lui Crassus, care luptase, pe vremea lui Caesar, în războiul lui Spartacus; el povestise despre luptele sălbatice și pedeapsa aplicată rebelilor, dintre care șase mii fuseseră crucificați între Capua și Roma, de-a lungul *viei* Appia.

În acea stare de spirit eram când am aflat că prefectul orașului, Pedanius Secundus, un prieten al lui Seneca, fusese asasinat de unul sclavii lui.

L-am însoțit pe Seneca la locul crimei. Soldații păzeau mai multe sute de sclavi puși în lanțuri, chirciți unii în alții, femeile strângându-și copiii la piept, bărbații cu capul ascuns între umeri, toți îngrămădiți, așezați pe jos, într-o cameră în care domnea întunericul.

M-am plimbat cu Seneca în parcul acestei somptuoase locuințe construite pe coastele Aventinului.

Pedianus era bogat și venerat. Avea, mi-a spus Seneca, mai mult de patru sute de sclavi și zeci de liberți. Criminalul, pe care îl torturaseră și apoi îl omorâseră, fusese fără îndoială gelos pe stăpânul lui care îi răpise amantul, un băiat tânăr – un Giton, spusesem eu, amintindu-mi de *Satyriconul* lui Petronius.

Mi-l imaginasem pe acest Giton strârnind gelozia amantului său sclav, excitându-l pe stăpân, atât de încântat să-l seducă. Dar poate și acesta îi promisese sclavului să-l elibereze și fusese plătit pentru asta, apoi, pentru că un stăpân are toate drepturile, își schimbase gândul, păstrând banii și adăugând acestei tâlhării răpirea lui Giton.

Iar sclavul înnebunit își ucisese stăpânul.

În timp ce traversam sălile spațioase ale *villei*, descoperind frescele și statuile, Seneca mi-a șoptit:

– Platon a spus demult că sclavii sunt o proprietate foarte dificilă.

Apoi s-a oprit în fața uneia din frescele care reprezenta un falus enorm pus pe talerul unei balanțe, celălalt taler, deși încărcat de fructe, fiind dezechilibrat de greutatea membrului în erecție.

– Este un vechi obicei, a reluat Seneca, conform căruia toți servitorii care se află sub acoperișul unde stăpânul a fost asasinat să fie torturați.

M-am gândit la femeile și la copiii ce stăteau claie peste grămadă. Seneca m-a privit.

– Toți sclavii, a repetat, ca și cum îmi ghicise gândul, indiferent de vârstă și de sex. Asta este.

Am pornit în tăcere și Seneca s-a oprit din nou.

– Nici o locuință nu poate fi în siguranță, a spus el, dacă sclavii nu sunt obligați, sub amenințarea cu moartea, să asigure

protecţia stăpânului lor contra oricărui atentat venind din interiorul sau din afara casei. Când se comite o crimă, toţi sclavii trebuie să fie torturaţi şi omorâţi.

– Patru sute, am spus eu.

– Teroarea este necesară.

Se revolta în mine ceva împotriva a ceea ce simţeam ca pe o cruzime profund nedreaptă. Îmi venea să vărs.

– Nu se poate aplica regula asta, nu, nu se poate!

Am ieşit din *villa*.

Străzile din jurul Aventinului erau pline de o mulţime care mârâia, protesta împotriva torturii.

Şi totuşi nu se aflau acolo decât cetăţeni, plebe romană care, în mod obişnuit, nu aveau încredere în sclavi şi îi disprețuiau. Dar, fără îndoială, ca şi mine, simţeau dezgustul viitorului măcel care se pregătea.

L-am implorat pe Seneca să intervină pe lângă Nero.

– Ascultă plebea, i-am spus. În fiecare zi îl aplaudă pe împărat. Îl susţine. Îi este recunoscătoare pentru generozitatea lui. Dacă îi graţiază pe nevinovaţii aştia, o să-l aclame.

Seneca nu mi-a răspuns, dar în aceeaşi zi a obţinut de la Nero ca Senatul să îi judece.

Am sperat ca Seneca să pledeze, el care făcuse din clemenţă principiul unei politici drepte.

Am sperat că senatorii care împărtăşeau această idee o vor apăra.

Dar Seneca a tăcut.

Şi n-a vorbit decât Gaius Cassius Longinus, despre care se spunea că e un mare jurist. Fiecare dintre cuvintele pe care le-a rostit m-a uluit. I-a blamat pe cei care contestau obligaţia de a pedepsi.

– Aşadar declarăm oficial că stăpânul a fost ucis pe bună dreptate? spunea el. Strămoşii noştri erau bănuitori în legătură cu firea sclavilor chiar şi atunci când se năşteau pe pământul sau în casa unde aveau să trăiască şi unde învăţau imediat să-şi iubească stăpânul. Dar, de când avem printre noi oameni din popoare care au moduri diferite de a trăi, religii străine sau n-au nici o religie, adunătura asta nu va putea fi stăpânită decât prin frică.

„Adunătura" erau bărbaţi, femei, copii.

– Dar, se va spune, continua Gaius Cassius Longinus, vor pieri nevinovaţi. Da, şi la fel se întâmplă cu armata care a cunoscut înfrângerea şi când un soldat din zece moare doborât, cei curajoşi sunt traşi la sorţi. Orice pedeapsă gravă are ceva nedrept la nivelul individului, dar este compensată prin interesul general.

Eram tulburat.

Am părăsit Senatul sigur de decizia pe care o va lua.

Se făcea noapte.

O mulţime ameninţătoare, agitând torţe şi aruncând cu pietre, se adunase, strigând că se opunea torturării celor patru sute de nevinovaţi.

Dar Nero dăduse deja un edict în care blama poporul, în care scria că decizia Senatului era dreaptă şi că va fi executată. Preciza că se opusese ca liberţii lui Pedanius Secundus, aşa cum voiau unii senatori, să fie deportaţi în afara Italiei.

– Regula străveche, spunea Nero, pe care mila n-a îndulcit-o, nu trebuie să fie agravată de cruzime.

Eram sigur că Seneca era autorul acestei fraze.

Am străbătut oraşul în lung şi-n lat.

Am văzut soldaţi în dispozitiv, umăr lângă umăr, de-a lungul traseului pe care condamnaţii trebuia să-l urmeze ca să ajungă la locul supliciului, scuturile formând o linie continuă, spadele trase din teacă strălucind în noaptea luminată de torţe.

Am auzit gemetele sclavilor, paşii târşâiţi ai turmei lor. Bănuiam trupurile care se apropiau în lanţuri.

Am fugit ca să nu le văd feţele.

Nu erau în primul rând sclavi, ci oameni, ca şi mine.

Această nouă evidenţă m-a orbit.

Şi, pentru prima oară în viaţa mea, am plâns soarta unor necunoscuţi, pur şi simplu pentru că erau oameni care mergeau pe nedrept la moarte.

28

Sclavii torturaţi m-au bântuit.

Am încercat în zadar să-i alung din minte.

Nu înţelegeam cauza emoţiei mele şi a disperării care mă copleşea: nu profitasem toată viaţa de supunerea lor, nu abuzasem de trupul lor? Nu-i considerasem şi eu tot nişte unelte vorbitoare, un soi de animale domestice cu faţă umană?

Şi nu existaseră încă de la începuturile lumii sclavi, mai numeroşi şi mai utili decât câinii sau caii, prezenţa lor numeroasă permiţând oamenilor pe care zeii şi destinul îi aleseseră să scape de truda din mină, de muncile grele ale câmpului, de toate eforturile istovitoare fără de care galerele nu puteau înainta, armele nu puteau fi călite, grâul – măcinat, strugurii – adunaţi şi storşi, *villele* – construite, hainele – ţesute, amforele şi ţiglele – făcute şi coapte?

De ce şi cum să fie concepută o altă lume?

Şi pentru că, în imperiul Romei, unui cetăţean îi reveneau cel puţin nouă sclavi, această gloată umilă trebuie împiedicată să se revolte, trebuie dresată aşa cum se face cu un cal, cu o fiară.

Şi pentru că am citit povestea războiului lui Spartacus scrisă de Gaius Fuscus Salinator, unul dintre strămoşii familiei mele, ştiam că atunci când sclavii se revoltă jefuiesc, distrug, violează, omoară, sfărâmă statuile, incendiază casele şi recoltele.

Lumea lor era mai sălbatică decât a noastră. Pentru ei nu existau nici legi, nici limite. *Ville* şi câmpuri deveneau în întregime nişte arene în care oamenii erau daţi la fiare.

Pedeapsa şi teroarea erau prin urmare necesare. Aşa spusese Seneca, profesorul meu într-ale înţelepciunii.

Iar în Senat, cu putere şi exactitate, denunţând trădarea sclavului criminal care îl asasinase pe Gaius Pedanius Secundus, prefectul oraşului, Gaius Cassius Longinus, insistase asupra pericolelor care decurgeau din îngăduinţa acordată celorlalţi sclavi din casă.

– Cine va fi apărat de numeroşii lui sclavi, câtă vreme patru sute nu l-au salvat pe Pedanius Secundus? întrebase Gaius Cassius Longinus. Cine va fi în siguranţă datorită oamenilor din casa lui care, măcar de frică, nu pot alunga pericolele din preajma noastră?

Sclavii, bărbaţi, femei, copii, trebuie deci condamnaţi şi ucişi.

Am reluat de o sută de ori argumentele noaptea, în singurătate.

Am repetat cuvintele lui Platon pe care Seneca le citase: „Sclavii sunt o proprietate foarte dificilă".

Stăpânii greci nu renunţaseră totuşi la ea.

Toate astea ar fi trebuit să mă convingă şi să mă liniştească. Dimpotrivă, eram tulburat, incapabil să-mi găsesc somnul.

Era deja dimineaţă.

M-am sculat. Am părăsit *villa* şi, pe străzile pline de care şi de mulţimea de sclavi cocoşaţi sub poveri sau purtând amfore, m-am îndreptat spre forumul Boarium.

Acolo, patru sute de sclavi ai lui Pedanius Secundus fuseseră executaţi.

Pe măsură ce mă apropiam de cartierul unde curgea Cloaca Maxima, care aduna apele putrezite ale oraşului, am observat grupuri de bărbaţi şi femei – acestea din urmă adesea ascunse sub văluri negre – care se îndreptau şi ei spre forumul Boarium.

Înaintau îngrămădiţi unii în alţii, cu chipurile grave, dar liniştite.

Îngânau un fel de melopee în ritmul mersului lor lent. Ţineau mâinile împreunate, aşezate în faţa buzelor.

M-am gândit că era vorba de evrei.

Seneca, plin de dispreţ pentru ei, era sigur că incitau Roma, că erau în fiecare zi tot mai numeroşi în oraş, poate cât era efectivul a cinci sau şase legiuni. Se revărsau cu religia lor ca şi cum o Cloaca Maxima îi aducea până aici.

Aveau intrările lor în palatul împăratului, Poppaea îi apăra; poate şi ea era evreică. Nero o asculta, uitând că în Palestina, la Ierusalim, bandele lor fanatice, sicarii, hărţuiau trupele romane, în timp ce preoţii lor, acei vanitoşi rabini, încercau să impună legea lor procuratorului Romei.

Am trecut de grupurile lor şi, după câteva sute de paşi, am descoperit, în spatele liniei soldaţilor, o întindere pe care se ridicau pădurea lugubră de cruci ale torturaţilor şi rugurile care erau aproape arse.

În faţa soldaţilor erau îngenuncheaţi femei şi bărbaţi.

M-am apropiat. Fumul încă se înălţa din ruguri.

Am văzut trupurile amestecate şi calcinate ale femeilor şi copiilor. Bărbaţii fuseseră crucificaţi.

Deasupra stâlpilor păsările dădeau roată.

Am recunoscut acelaşi murmur pe care îl auzisem de-a lungul drumului.

Un bărbat cu părul lung, slab, cu o barbă care îi întuneca faţa, mergea mângâind mâinile bărbaţilor şi ale femeilor îngenuncheate.

I-am întâlnit privirea ce avea o lumină intensă şi fixă care m-a străfulgerat.

Am înlemnit.

M-am gândit la cele şase mii de cruci pe care le ridicase Crassus pe via Appia, pentru a-şi marca victoria asupra lui Spartacus.

Câte erau aici? Poate trei sute.

Şi cum soarele se înălţa peste colinele Romei, am zărit trupurile zdrobite, bătute în cuie, ale sclavilor lui Pedanius Secundus.

Bărbatul slab s-a îndreptat spre mine şi a rămas nemişcat la distanţă de un pas.

– Numele meu este Linus. Cred în Domnul Hristos. Unii dintre aceşti sclavi erau fraţii şi surorile noastre, toţi fiii lui Hristos. Domnul Nostru, cel care a fost răstignit şi care a înviat din morţi. La fel vor învia şi ei.

Ştiam despre secta lui Hristos. Evreul numit astfel o crease, apoi discipolii lui o duseseră mai departe prin preoţii evrei. La palat membrii ei erau hărţuiţi de evrei.

Erau consideraţi „duşmanii omenirii".

Se spunea despre ei că otrăveau apa apeductelor şi a fântânilor, că stârneau incendii, că refuzau sacrificiile în onoarea împăratului şi a zeilor Romei.

Îi insultau pe strămoşii poporului roman şi nu ţineau cont de temple şi sanctuare, gândindu-se doar să le dea foc.

Toţi erau siguri că erau în stare de toate crimele, chiar şi cele mai atroce, mergând până la a se hrăni cu carne de copii.

Cultul lor era o superstiţie întunecată, funestă pentru Imperiu. Şi totuşi numărul lor creştea fără încetare.

Ghicitorul Balbilus, astrolog şi matematician, apărător al religiei strămoşilor, afirma că erau ca buruienile care răsar peste tot.

Printre ei erau evrei convertiţi la religia sectei, dar majoritatea noilor adepţi erau romani din plebe, sclavi şi chiar câţiva cetăţeni aparţinând familiilor nobile din oraş.

Se şoptea că Acte, liberta care împărţise cu Nero patul şi desfrâul, fusese atrasă de această credinţă şi că şi ea se ruga la Hristos.

Femeile erau cucerite pentru că secta propovăduia castitatea, refuza perversiunile, lăuda discreţia, refuzul viciilor şi al noilor moravuri în stil grecesc.

N-au fost văzuţi niciodată participând la procesiunile care străbăteau oraşul, purtând ca semn sfânt un falus.

Refuzau chiar şi circumcizia!

Seneca povestise că Nero era îngrijorat de înmulţirea adepţilor acestei secte care refuza să-l recunoască drept fiu al lui Apollo, binefăcător al plebei, cel mai bun dintre împăraţi, care oferea poporului grâne şi jocuri şi care se oferea să-i cânte ca să-l desfete cu vocea lui, cu acordurile ţiterei, cu toate farmecele talentului său. Barbarii ăştia nu credeau în plăcere, în bucurie, în „fericirea“ clipei.

De fapt cine erau? Nişte criminali! Nişte scursuri care nu valorau mai mult decât cele pe care le târa Cloaca Maxima.

Şi totuşi, îi vedeam îngenuncheaţi, senini, în pofida crucilor şi a rugurilor.

Le auzeam rugăciunile. Ghiceam în murmurul lor numele lui Hristos, zeul răstignit şi înviat pe care îl invocau. Mi se păreau umili şi supuşi.

Bărbatul slab mi-a spus:

– Nu cunoşti nimic despre Domnul Nostru Hristos, despre învăţăturile Lui, despre vremurile care vin, despre învierea pe care o proroceşte pentru toţi cei morţi. Apoi a ridicat vocea:

Pentru El, cu ajutorul Lui, îndurăm în fiecare zi moartea. Suntem ca niște miei trimiși la tăiere.

A întins brațele spre cruci și ruguri.

– Dar credem în El și vom învia. Restul nu e deșertăciune. Lumea e deșertăciune. Numai Hristos și credința noastră sunt adevăr. Alătură-te nouă și vei afla. Credința întru Hristos îți va lumina viața.

Dintr-odată, într-un elan care m-a surprins, m-a făcut să fac câțiva pași înapoi, mi-a apucat brațele deasupra coatelor, era atât de aproape de mine încât am fost obligat să întorc capul ca să scap de privirea ochilor lui ieșiți din orbite.

Dar m-a prins mai tare, pentru a mă obliga să-l privesc.

– A venit clipa să te trezești! mi-a spus el. Salvarea ta întru veșnicie este în mâinile lui Hristos. Roagă-l! Cinstește-l! Noaptea s-a dus. Ziua se apropie. Lasă deci în urmă faptele întunericului și ia armele luminii. Mergi drept, așa cum trebuie s-o faci la lumina zilei, nu în festinuri și orgii, necurăție și desfrâu, certuri și pizmă. Alătură-te lui Hristos și păzește-te ca grija pentru trup să nu se transforme în dorință!

S-a îndepărtat cu câțiva pași, și, sfidându-i pe soldații care își îndreptau sulițele spre el, a strigat:

– Să ne rugăm lui Hristos! Frații și surorile voastre vor învia! Noaptea s-a dus, ziua se apropie!

A îngenuncheat puțin mai departe de ceilalți.

Am rămas câteva momente în mijlocul acestor oameni pe lângă care trecusem pe drum și care, pe măsură ce soseau, cădeau în genunchi, continuau să-și cânte melopeea, dar pe un ton mai înalt, fără să pară a fi demoralizați, speriați sau revoltați de vederea crucilor și a rugurilor, nici de țipetele ascuțite ale păsărilor care începeau să se așeze pe capetele și umerii răstigniților, ca să le ciugulească mai bine fața.

Atitudinea acestor bărbaţi şi femei, rugăciunile lor mă liniş-teau. Disperarea care mă chinuise toată noapte se risipea.

M-am îndepărtat, şi, în timp ce mă îndreptam spre *villa* lui Seneca, am întâlnit pe drum, alături de gladiatori, oameni din plebe înarmaţi cu bâte, care urlau că Roma trebuia curăţată de toată vermina asta, de toate sacrilegiile ciudate care atrăgeau asupra oraşului şi a poporului Romei fulgerele zeilor furioşi pe împărat, pe oraş şi pe poporul Romei.

M-au îmbrâncit, m-au împins lipindu-mă de ziduri. Aveau feţele pline de ură, ochii rătăciţi, îşi urlau dorinţa de a ucide.

Doar cu o noapte înainte, plebea protestase contra condam-nării şi torturării sclavilor lui Pedanius Secundus, iar acum, fără îndoială aţâţaţi de gladiatorii care se supuneau ordinelor lui Nero, se pregăteau să-i lovească pe credincioşii lui Hristos, care se mulţumeau să se roage la picioarele crucilor şi ale rugurilor pentru sclavii ucişi.

Am simţit nevoia să-i povestesc lui Seneca ce văzusem şi trăisem.

L-am găsit aplecat peste tăbliţele lui, dar cu palmele puse pe pupitru, cu stiletul aşezat în faţa lui.

Lămpile de ulei fumegau, îngroşând astfel întunericul care, cu tot soarele deja sus, plutea încă în cămăruţa retrasă, departe de atrium şi de vestibul.

Seneca mi-a făcut semn să iau loc în faţa lui, pe patul unde şi el obişnuia să se odihnească.

Venea de la palatul lui Nero, după ce se terminase unul din acele banchete unde se improvizau cântece, muzică, poezie şi orgii.

– S-a dus vremea noastră, mi-a spus Seneca înainte de a mă asculta. Firea lui a pus stăpânire pe Nero. Încet, încet Burrus este îndepărtat, ca şi mine.

Şi-a depărtat braţele. De ce să deznădăjduim? De ce să te temi când se apropie moartea? Sau te loveşte, sau te ocoleşte. Nu poate exista în acelaşi timp cu tine.

L-am întrerupt.

I-am spus că am văzut sinistra pădure de cruci şi ruguri, că i-am întâlnit pe credincioşii lui Hristos îngenuncheaţi, şi că m-am întâlnit cu plebea şi gladiatorii care se duceau să-i atace, să-i omoare fără îndoială.

Seneca a clătinat din cap.

La cazarma pretorienilor, din sfatul lui Burrus care îi comanda pe acei soldaţi, întâlnise un deţinut care trecea drept un conducător al religiei lui Hristos. Omul fusese închis în Palestina nu pentru că a incitat la revoltă contra Romei, ci pentru că predica lui îi deranja pe apărătorii Legii evreieşti. Pavel, care venea din Tars, fusese denunţat procuratorului de către rabini. A trebuit să-l smulgă cu forţa pe omul pe care preoţii evrei voiau să-l omoare.

– L-am văzut, a continuat Seneca. Este un omuleţ chel, un cetăţean roman. Urât, cu picioarele crăcănate şi slăbănoage, cu nasul borcănat, cu pielea întunecată, este un evreu din Tars cu spiritul călit. A încercat să mă convingă. Burrus voia să-l aud cum susţine că credinţa lui Hristos, care este o credinţă a raţiunii, fără alt sacrificiu decât cel de sine, este diferită de cea a evreilor, că un adept al lui Hristos trebuie să-l slujească pe Dumnezeu care aduce ca noutate spiritul şi nu cuvântul învechit. Astfel, refuză circumcizia şi mi-a spus: „Noi suntem circumcişi întru Hristos". L-am simţit mai ales dornic să mă asigure, pe mine despre care ştie că sunt în preajma împăratului în fiecare zi – îşi

face iluzii legate de influenţa mea, dar nu l-am descurajat –, că religia lui Hristos, spre deosebire de cea a eveilor, nu reprezintă nici o ameninţare pentru Imperiu: „Eu spun, scriu în scrisorile mele că un apostol al lui Hristos trebuie să fie o fiinţă supusă nu numai de teama pedepsei, ci şi datorită conştiinţei. De fapt suveranii sunt slujitori ai lui Dumnezeu, care trebuie să împlinească sarcina pe care le-a dat-o. Credinciosul în Hristos trebuie să dea fiecăruia ceea ce i se cuvine. Cui trebuie să-i plăteşti dările, plăteşte-i dările. Cui trebuie să-i plăteşti datoria, plăteşte-i datoria. Cui îi datorezi teamă, răspunde-i cu teamă. La onoare răspunde cu onoare..."

– Se rugau pentru sclavii torturaţi, am remarcat eu.

Seneca s-a ridicat şi a venit să se aşeze lângă mine pe patul îngust.

– Ei nu condamnă sclavia, a răspuns el. Am aflat că familiile nobile din Roma care fac parte din sectă au sclavi care le împărtăşesc credinţa. Nu-i eliberează, dar se poartă cu ei cu bunăvoinţă.

M-am ridicat. Am îndrăznit eu, elevul, să pun amândouă mâinile pe umerii maestrului meu, să-l întreb cu îngrijorare:

– Tu ce crezi despre ei?

– N-am văzut niciodată un om întorcându-se din Împărăţia morţilor, a murmurat el. Dar ei cred că Hristos a înviat şi că morţii, într-o zi, la fel ca el, se vor ridica din nou.

– Tu crezi în nemurirea sufletului, maestre. Mi-ai repetat-o de atâtea ori!

Seneca a zâmbit.

– Totul trebuie folosit cu măsură, chiar şi acest gând. Or, discipolii lui Hristos nu cunosc decât lipsa de măsură. Cred în reînviere şi deci refuză plăcerile vieţii. Nici carne, nici vin, câteva legume şi puţină apă. Şi o să fii dezamăgit, Serenus: condamnă orgiile în voia cărora nu ţi-a displăcut deloc să te

abandonezi. I-ai mulţumit lui Nero că ţi-a oferit fecioare şi efebi. Te-am observat!

A izbucnit în râs.

– Dar poate că acest Pavel de Tars este cel mai auster dintre discipolii lui Hristos? Şi alţii sunt fără îndoială mai echilibraţi decât el...

S-a strâmbat.

– Şi eu, cândva, în Egipt, când moartea mi se părea atât de îndepărtată încât uitam de plăcerea de a trăi, eram un ascet care se hrănea cu câteva smochine. De când moartea este aproape, savurez cea mai mică picătură de vin din via mea de la Falerno.

A rămas tăcut un lung moment, apoi a continuat:

– Ceea ce mă uimeşte este zeul pe care l-au ales, acest Hristos. Toate religiile, a noastră, a grecilor sau a egiptenilor, venerează zei puternici. Se roagă la împăraţi. Al nostru este fiul lui Apollo, este un prinţ solar, glorios împărat al lumii. Or, acest Hristos mi se pare foarte umil, purtând nu coroana de aur sau de lauri a triumfului, ci pe cea de spini a condamnatului. Şi a fost răstignit ca un sclav. S-a aplecat spre mine. Dar poate în asta stă puterea lui? Sclavii sunt atât de numeroşi..., a adăugat el. Apoi s-a îndepărtat încet, încheind în şoaptă: Noi toţi suntem ameninţaţi să ajungem sclavi şi să pierim ca ei.

Partea a șaptea

29

În zilele care au urmat torturării sclavilor lui Pedianus Secundus, m-am gândit să părăsesc Roma.

Mă întorsesem în forumul Boarium. Cenuşa rugurilor fusese împrăştiată, crucile – doborâte.

Ascultându-i pe soldaţii şi gladiatorii care se antrenau pe pământul mustind de sângele tuturor torturaţilor, înţelesesem că trupurile răstigniţilor fuseseră date la fiare, în gropile care înconjurau amfiteatrele.

Auzisem râsetele batjocoritoare ale acestor oameni care îşi băteau joc de sclavii discipoli ai lui Hristos şi de faptul că aceştia credeau în înviere. Gladiatorii se prăpădeau de râs: nu văzuseră niciodată ca un trup sfâşiat de colţii sau de ghearele unui leu, tigru sau urs să se ridice în picioare, întreg, ca unul viu.

Dispreţuiau toate poveştile astea orientale şi, după ce s-au distrat pe seama lor, au început din nou să se bată. Adesea, îi fura patima, şi, în loc să se mulţumească cu un simplu exerciţiu, se înfruntau până la moarte.

Am primit asigurări că printre spectatorii veniţi să asiste la aceste lupte se găsea adesea Nero, cu faţa ascunsă după o pulpană a togii, încurajându-i pe luptători, oferind recompense celor care supravieţuiau.

– Lui Nero îi place sângele, a încheiat Seneca.

Nero, îmi spunea el, a adus din Egipt un bărbat cu ochii roşii, cu canini de lup, care avea obiceiul să se hrănească cu

carne crudă ca o fiară sălbatică. A insistat să i se dea egipteanului oamenii sfâşiaţi, ca să-i devoreze. Împăratul asistase la acest carnagiu, apoi chemase la palat toate curtezanele, matroanele, târfele, scursura societăţii, toate cântăreţele din flaut din Roma, ca să-l distreze şi să-l uimească.

Îi declarase lui Seneca:

– Vezi tu, până la mine nici un împărat n-a ştiut tot ce-i era permis să poruncească şi să facă.

Îşi chemase „soţia", libertul castrat, Sporus cel machiat şi îmbrăcat ca Poppaea, îl călărise şi penetrase aşa cum se face cu o femeie, spunând:

– Nici un om nu respectă pudoarea, dar eu îndrăznesc spre ştiinţa şi vederea tuturor ceea ce nici un împărat nu a îndrăznit până la mine!

Apoi ceruse să se toarne zăpadă în baie pentru ca apa să fie mai rece. Şi îi ameninţase cu moartea pe cei care încercau să-i demonstreze că era greu să transporţi zăpada din Apenini până la Roma.

– Sunt împăratul lumii! strigase el. Cine îndrăzneşte să refuze să satisfacă dorinţele şi voinţa fiului lui Apollo?

Liberţii lui, curtezanele, iscoadele, întregul lui anturaj lacom care spera să-şi primească recompensa îl aplaudau.

Erau muţi de admiraţie văzându-l pe Nero gătit în fiecare zi cu inele, diademe, coliere şi haine noi.

Când se gândea să pescuiască erau de acord să-i ţească un fir de aur susţinut de corzi purpurii şi roşu aprins. Măgarii lui trebuiau să fie înhămaţi în argint, catârii – îmbrăcaţi în lână de Canusium, oraş din Apulia celebru pentru calitatea ţesăturilor.

Când juca zaruri, o făcea la patru mii de sesterţi punctul, şi dacă un bufon, un actor, un jongler, un cântăreţ la ţiteră îl distra îi oferea case, lăzi pline cu sesterţi, dar la fel de bine putea şi

să-l jefuiască, să-l exileze, sau să-l trimită la moarte dacă se arătase nemulţumit sau se dovedise mai talentat decât Nero.

Împăratul voia să încerce totul, plăcerea lupanarului şi nebunia violului. Iar când mergea de la Roma la Ostia, poruncea ca toate târfele din Roma să se aşeze pe malul Tibrului, în faţa tavernelor ridicate cu ocazia asta, şi, cambrându-şi corpul, să-şi deschidă coapsele, chemându-l să le „viziteze".

Cu smaraldul la ochiul stâng, Nero le examina cu lăcomie, mormăia de plăcere. Apoi se urca la pupa navei, cerea unui poet de la curte să recite câteva versuri şi, când unul recitase: „După moartea mea, fie ca pământul să dispară în foc!", Nero strigase:

– Ba nu, să se întâmple în timpul vieţii mele!

Şi toţi cei din jur îl aclamaseră, lăudându-i verva şi geniul improvizaţiei.

La fel ca Nero, m-am dus şi eu la Ostia.

Voiam să mă îmbarc pe o navă pe care soarta şi zeii o să mi-o aleagă şi care speram să mă ducă în câteva provincii ale Imperiului, pe cealaltă coastă a mării, poate în Armenia, unde trupele lui Corbulon continuau să se lupte cu parţii. Sau chiar la Ierusalim: oraşul evreilor mă atrăgea.

Poppaea îl primise pe marele preot al oraşului şi îl convinsese pe Nero să accepte cererea evreului care voia ca poporul lui să fie îndreptăţit să ridice un zid înalt care să separe Templul din Ierusalim de palatul regelui Irod.

Eram curios să-i cunosc pe evrei, secta lui Hristos care se născuse din el, disputa care îi făcea să se certe. De la torturarea sclavilor lui Pedanius, evreii din Roma îi denunţaseră pe cei care se numeau „creştini" ca pe duşmani ai împăratului lumii. Unii membri ai sectei lui Hristos fuseseră daţi animalelor, cu mâinile legate, fără să se poată apăra. Şi de data asta plebea îi invitase,

în amfiteatru, în mijlocul râsetelor, să învie aşa cum o făcuse Hristos al lor.

Mai eram tentat să ajung şi într-un oraş din Galia Narbonensis, Massalia, unde se afla în exil nobilul Sulla, care îl sfidase pe Nero, sau chiar să mă duc în Asia unde trăia, şi el alungat din Roma, Rubellius Plautus, înconjurat de câţiva înţelepţi stoici.

Poate aceştia erau oamenii care într-o zi vor ridica provinciile contra împăratului de numai douăzeci şi cinci de ani ale cărui tiranie, dorinţă nebună de a vrea totul şi toată puterea se impuneau pe zi ce trecea.

Dar când am ajuns la Ostia, o furtună cum nimeni nu-şi mai amintea să fi văzut vreodată zdrobise de ţărm şi de stânci aproape două sute de nave, le spărsese coca, înecase echipajele. Ambarcaţiunile zăceau acum ca nişte epave fără catarge pe care valurile şi ploaia în averse reuşeau să le scufunde.

Am rămas în faţa mării cenuşii, divinitatea dezlănţuită care astfel îmi dădea semn că refuza să-mi satisfacă dorinţa, voia să rămân la Roma.

Aşadar m-am întors. Şi mi s-a părut că descopăr pentru prima oară acest oraş care cândva m-a atras şi chiar m-a fermecat, cu toate că-i cunoscusem corupţia şi violenţa pe care le ascundea, crimele care se comiteau, desfrâul care îl rodea.

Dar îmi plăcea să mă învârt printre cetăţenii din întregul Imperiu, să fac parte din cercul de prieteni ai lui Seneca, şi chiar, am recunoscut-o deja, să fiu invitat la palatul imperial şi să mă tăvălesc în orgiile aurite pe care Nero le oferea musafirilor lui.

Mă schimbasem în această privinţă?

Nu mai observam la Roma decât rânjetul şi cruzimea.

Puţea.

Îşi lăsa la vedere sânii, falusurile. Totul era de vânzare, trupul unui copil sau al unul efeb, cel al unei soţii sau al unei fecioare.

Vedeam, ca şi cum abia acum luau fiinţă, bande de hoţi şi violatori, gladiatorii care căutau încăierările, şi poate – o ştiam de multă vreme şi asta mă indignase –, printre ei, Nero, machiat, mascat, dar cel mai dezlănţuit, în stare să violeze o preoteasă sau un efeb.

Se spunea chiar că abuzase de un copil mic înainte de a-l trimite la moarte pentru că se temea de ambiţia şi rivalitatea familiei lui, cea a lui Aulus Plautius. De atunci, mama copilului, Pompeia Graecina, se alăturase sectei lui Hristos. N-a mai fost văzută decât îmbrăcată în negru, austeră, atât de demnă, încât nici Nero, nici vreunul dintre liberţii lui, gata de orice infamie, nu îndrăzniseră s-o atingă.

Văzusem toate astea şi le acceptasem, ca şi cum celelalte aspecte ale oraşului îi compensau mizeria.

Acum, mi se impunea întunericul sordid.

Când l-am reîntâlnit pe Seneca, am ştiut că, chiar dacă eu devenisem altul, şi oraşul se schimbase.

Noaptea era mai adâncă. Nero scotea la iveală abisul dorinţelor sale. O vreme reduse la tăcere, iscoadele erau din nou la pândă, denunţând şi cea mai mică rezervă în privinţa împăratului.

Noii senatori – Vitellius, Nerva – erau la ordinele lui Nero. Ei îl denunţă pe Thrasea Paetus care, în Senat, aduna în jurul lui câţiva părinţi ai Patriei decişi să se opună tiraniei.

Se spune că împreună cu prietenii lui stoici, Thrasea celebra prin festinuri aniversările lui Cassius şi Brutus, asasinii lui Caesar. Şi că el îl considera pe Seneca o fiinţă supusă plăcerilor, un stoic de Curte care îl slujea pe Nero din ambiţie şi ca să-şi mărească averea.

Sufeream din cauza acestor acuzaţii aduse maestrului meu.

Mi se părea îmbătrânit, decepţionat, nu pentru ceea ce Thrasea gândea despre el, ci din cauza eşecului politicii sale.

Nero se abandona firii sale sălbatice. Devenit un autocrat, un tiran, visa nu să stabilească – aşa cum îl sfătuise Seneca – un echilibru între puterea imperială şi ceea a Senatului, ci o monarhie orientală, ca aceea pe care grecii o impuseseră în coloniile lor. Nu mai suporta lipsa de entuziasm în faţa spectacolelor şi a jocurilor în care apărea, actor şi conducător de car, sau refuzul de a se executa cea mai măruntă dintre poruncile lui.

Din cauza asta decisese să-l condamne pe pretorul Antistius Sosianis care, în timpul unui banchet, recitase câteva versuri satirice în care îl ridiculiza pe împărat.

– Crimă de lezmaiestate! şoptise Seneca, povestindu-mi incidentul.

O iscoadă – Cossutianus Capito – îl denunţase pe Antistius lui Nero. Acesta sesizase Senatul, cerând să i se aplice vinovatului pedeapsa prevăzută. Trebuia bătut cu lovituri de vargă, apoi decapitat. Thrasea refuzase să aprobe condamnarea şi mulţi senatori i se alăturaseră, dezlănţuind furia lui Nero.

– A lăsat impresia că acceptă poziţia Senatului, precizase Seneca. Antistius nu va fi nici bătut, nici decapitat, dar deposedat de toate bunurile şi exilat. Totuşi, crede-mă, Nero n-o să-i uite

nici pe Antustius, nici pe Thrasea şi nici pe mine care nu am fost de acord cu el.

Eram aşezaţi unul lângă altul în parcul *villei* sale unde ne plimbasem, aşa cum obişnuiam, discutând.

S-a aplecat în faţă ca şi cum cineva îi apăsa în ceafă.

– Serenus, moartea se îndreaptă spre noi, a suspinat el.

30

Moartea pe care Seneca o vedea înaintând, eu o întâlneam la fiecare pas pe care îl făceam prin Roma.

Ea era germanul din garda lui Nero care zdrobea oasele unui om al cărui corp făcut zob se prăbuşea pe dale, în mijlocul mulţimii care îl aclama pe împărat.

Omul râsese batjocoritor văzându-l pe Nero cântând din flaut, înconjurat de actori, de cântăreţii la ţiteră. Una dintre iscoadele care primeau în fiecare zi un pumn de sesterţi alergase până la pretorienii lui Nero şi îl arătase cu degetul pe om. Mulţimea se dăduse deoparte, soldaţii îl apucaseră pe bărbat de umeri şi unul dintre ei, germanul, începuse să-i care lovituri.

Trupul rămăsese întins pe dale, iar câinii vagabonţi veneau să-l miroasă, să lingă sângele care se împrăştiase, să-i sfâşie hainele şi, în curând, carnea.

Mai departe, pe una din străduţele cartierului Velabrum, moartea avea faţa bărbaţilor, femeilor şi copiilor gata să omoare cu pietre un cuplu care, cu braţele ridicate, încerca să-şi apere faţa. De fiecare dată când pietrele loveau trupurile lipite unul de altul, se auzeau râsete şi ţipete.

O voce striga:

– Creştinilor, o să înviaţi! Rugaţi-vă Dumnezeului vostru!

Şi cuvintele erau însoţite de o altă piatră care zbura.

Mă întorceam la *villa* lui Seneca.

Părea că nu s-a mişcat şi, deşi treceau mai multe ore, uneori mai multe zile, îl găseam aşezat în acelaşi loc, nu departe de chiparoşi şi de statuia lui Apollo pe care o ridicase în grădina lui, acolo unde avea obiceiul să mediteze, poate ca omagiu adus zeului care, după părerea lui sau după ce voise să-l facă să creadă –, îl inspira pe Nero.

M-am aşezat lângă el.

La început am rămas tăcuţi, apoi, ca şi cum reluam, după o scurtă tăcere, o conversaţie întreruptă, a murmurat:

– Sub nici o formă, răul care pune capăt tuturor celorlalte nu este un mare rău. Îşi ridica un pic capul, mă privea, continua: Serenus, gândeşte-te în fiecare zi la felul în care poţi părăsi senin viaţa de care mulţi se leagă şi se cramponează la fel cu aceia care, luaţi de valurile torentului, se prind de trestii şi de pietre. Majoritatea oamenilor se zbat jalnic între teama de moarte şi necazurile vieţii, refuzând să trăiască şi neştiind să moară. Nici un bun nu-l mulţumeşte pe cel care îl are dacă nu e pregătit să-l piardă.

Într-o zi, Seneca s-a întrerupt ca să mă anunţe că prietenul nostru, prefectul pretoriului, Burrus, tocmai murise.

De câteva zile i se umflase gâtul; o gâlmă, ca o bucată de carne care n-a fost mestecată, îi astupa gâtul şi îl împiedica să respire.

Nero îi trimisese doctorii lui, iar unul dintre ei l-a uns pe Burrus în gât cu o pomadă destinată să topească excrescenţa. Dar ea, dimpotrivă, se umflase şi mai tare, şi când Nero, ca o hienă, venise să se aplece peste trupul pretorului, făcând pe îngrijoratul ca un actor care, cu emfază, joacă mila şi prietenia disperată, Burrus şoptise cu un ultim efort: „Eu, eu o să fiu bine".

– Este răspunsul pe care Scipio l-a dat centurionului lui Caesar, învingătorul, venit să-l ucidă, încheie Seneca. Seneca şi-a încrucişat mâinile, sprijinindu-şi fruntea în palme şi adăugând pe un ton de oraţie funebră: Îl iubeam pe Burrus. L-am cunoscut când a venit de la Vasio, oraşul lui natal, în Galia Narbonensis. Era un om drept care căuta, ca şi mine, îngăduinţa şi echilibrul. Pentru Nero am fost, rând pe rând, lama şi mânerul spadei. Am sperat amândoi că Nero o să fie împăratul tânăr şi drept al lumii. Am încercat să-l stăpânim. Burrus l-a împiedicat să comită mai multe crime. Dacă Rubellius Plautus trăieşte în Asia pe domeniile lui în loc să fi fost obligat să-şi ia gâtul, dacă Sulla trăieşte la Marsilia şi n-a fost aruncat într-o groapă cu lei, toate i se datorează lui Burrus. Şi dacă Octavia nu este încă repudiată de Nero, este pentru că Burrus s-a opus. Am fost spada clemenţei şi a înţelepciunii. Burrus e mort. Spada s-a rupt. Eu nu mai sunt nici lama, nici mânerul, ci un lucru inutil de care Nero va scăpa imediat ce va crede potrivit.

Seneca nu părea totuşi nici îngrijorat, nici disperat. Numai plictisit.

– Adesea i-am spus lui Burrus: „Nu te încrede în liniştea de care te bucuri. Într-o clipă, marea se schimbă; în aceeaşi zi, navele sunt înghiţite de aceleaşi valuri în care se jucau".

Seneca şi-a închis ochii, toate ridurile adâncindu-i-se. Faţa îi căpătase o expresie de durere.

– Burrus a fost înghiţit, a murmurat el. Valul s-a închis deasupra lui şi se va deschide din nou pentru mine.

Mă revoltasem contra felului lui de a accepta soarta tristă.

Nu fusese Seneca întotdeauna prietenul lui Nero? Primit de împărat? Nu fusese el invitat la banchete? Nu-l aplauda pe Nero când acesta apărea pe scenă, declama, improviza un poem sau conducea cvadriga pe pista arenei?

– Burrus aplauda şi el şi îşi îndemna soldaţii să-l aclame pe împărat, a răspuns Seneca. Dar Nero n-are nevoie de smarald la ochi ca să ştie ce se gândeşte despre el. Este actor. Nu se lasă păcălit de jocul altora. Ştia că Burrus era nemulţumit că trebuie să aplaude un bufon. Şi la fel de bine ştie ce gândesc şi eu.

S-a ridicat, a făcut câţiva paşi, apoi a rămas nemişcat în faţa statuii lui Apollo.

– Soarta n-a ridicat niciodată un om atât de sus, încât să nu facă să atârne asupra lui tot atâtea ameninţări câtă libertate i-a lăsat, a spus el întorcându-se spre mine.

Câteva zile mai târziu l-a întâlnit pe omul care, fiind un apropiat al lui Nero, purta spada lui Burrus, dar nu mai era arma toleranţei şi a dreptăţii, a înţelepciunii şi echilibrului, era lama ambiţiei, a crimei, a desfrâului. Nu mai era o armă romană, ci o spadă grecească sau orientală.

Omul se numea Gaius Ofonius Tigellin.

Avea musculatura, faţa aspră şi pielea pătată a unui om de la ţară. Se spunea că acest Tigellin, de origine geacă, o slujise pe Agrippina, apoi o trădase pentru Nero. Făcuse din ginerele lui, Cossutianus Capito, prinţul turnătorilor, spionându-i pe senatori, denunţându-i şi cerându-le moartea.

Tigellin devenise unul din curtenii cei mai slugarnici faţă de Nero. Îl invitase pe împărat pe domeniile lui din Lucania.

Pe pământurile lui arse de soarele Sudului, folosea mii de sclavi în livezi, în lanurile de grâu şi la grajduri. Căci creştea cai de curse, oferindu-i împăratului exemplarele cele mai iuţi. La moartea lui Burrus, Nero făcuse din el unul din prefecţii pretoriului, celălalt fiind Faenius Rufus, care trebuia să asigure grânele Romei ca prefect de *annona*[1] şi a cărui popularitate era

---

[1] Obligaţie a populaţiei de a aproviziona oraşele şi armata (n.tr.)

folosită ca să se ascundă faptul că puterea asupra gărzii pretoriene era de acum în mâinile lui Tigellin.

L-am întâlnit în palatul imperial unde trebuia să-l găsesc pe Seneca.

M-a înspăimântat.

Ca să-i facă lui Nero pe plac, dar şi pentru că astea erau înclinaţiile lui, credinţele, firea lui de grec din Sicilia, sufletul lui corupt de oriental, acest om organiza nopţi de desfrâu în timpul cărora îi oferea lui Nero – şi împărţea cu el la beţie – fecioare, efebi cumpăraţi din Asia, din Egipt, din Lucania, ale căror trupuri şi daruri, rafinate sau grosolane, îl surprindeau şi-l încântau pe Nero, care ţipa uşor ca un copil uimit.

Iubea în Tigellin bărbatul care îşi etala lipsa de pudoare, în vreme ce, după părerea împăratului, dacă nimeni nu scăpa de viciu, fiecare om voind să penetreze şi să fie penetrat de altul, puţini erau cei care o recunoşteau.

Prin vin şi vicii, Tigellin era complicele perfect al împăratului.

Era şi un duşman al Senatului, al lui Thrasea Paetus, al bătrânilor senatori sau chiar al filosofilor care, fideli instituţiilor Romei, căutau toleranţa şi echilibrul.

Dimpotrivă, Tigellin voia un împărat fără simţul măsurii, care să decidă şi să se bucure de tot după bunul plac, dedându-se desfrâului şi îndrăznind să domnească prin crimă.

Dar era destul de abil ca să-şi ascundă voinţa, invocând dreptul şi zeii, sau chiar nevoia de a-l apăra pe împărat de uneltitori.

Când am înţeles asta, mă aşteptam la ce e mai rău atât pentru Seneca, cât şi pentru mine.

31

Răul s-a abătut asupra noastră.

L-am văzut pe Seneca venind spre mine pe aleea din grădina lui. Mergea cocoşat ca un om bătrân. I-am ieşit în întâmpinare. A rămas pe loc. Avea părul cărunt lipit de frunte şi de obraji. Pliurile togii murdărite de urme maronii cădeau greu, îmbibate de apă.

– Furtuna, a murmurat el.

Plouase o mare parte din zi şi pământul de pe alee era noroios. Frunzele şi florile de laur fuseseră smulse, crengile rupte.

În câteva cuvinte, Seneca mi-a povestit cum liberţii i-au interzis să mai intre în palatul imperial. Nero nu mai voia să-l primească. Pretorienii îl înconjuraseră, îl conduseseră şi îl lăsaseră în ploaie.

Au vrut să-l umilească. Cineva trimisese litiera înapoi şi el trebuise să se întoarcă la *villa* pe jos, pe străduţele pe care ploaia le transformase în torente.

Sclavii, cărăuşii, plebea zgomotoasă şi grosolană, îl împinseseră, pe el care fusese omul cel mai puternic din oraş şi care era încă unul dintre cei mai bogaţi.

Mi-a arătat toga pătată de apa noroioasă împroşcată de roţile carelor.

– Roma a devenit un canal, a suspinat el.

De la palat se scurgeau mizeriile.

Tigellin dezlănțuise apele, ghicind că Nero nu mai suporta prezența, nici privirea unui om care îi fusese profesor, consilier, pe care îl proclamase prietenul lui și care fusese martorul întregii lui vieți.

Câinii lui Tigellin și șeful haitei sale, denunțătorul Cossutianus Capito, își lătrau calomniile și criticile. Și ni s-a povestit ce au spus.

Seneca era acuzat că vrea să umbrească gloria împăratului, să aibă *ville* și grădini a căror măreție s-o depășească și pe cea a bunurilor lui Nero. I se reproșa că niciodată nu a fost de acord ca împăratul să ofere plebei strălucirea artei sale. Și, în același timp, voia să rivalizeze cu el scriind cărți și poeme, ca să-și etaleze talentul său, superior celui lui Nero. Dar acest dușman mascat al împăratului profita totuși cu lăcomie de avantajele puterii. Continua să dobândească *ville* și domenii. Bogăția lui nu era a unui filosof sau a unui cetățean cinstit care pretindea să-i dea lecții însuși lui Nero. Ce voia el? Să uneltească împotriva împăratului? La ce visa el? La putere? De ce aduna în *villa* lui poeți, scriitori, filosofi, senatori care cu toții erau adversari ai acestui nou mod de a guverna Imperiul, cel al tinereții pe care o întrupa Nero?

Un om ca Seneca nu-și mai avea locul pe lângă împăratul care beneficia de protecția zeilor și a iluștrilor săi strămoși, fondatorii Imperiului.

I-am transmis lui Seneca aceste cuvinte, toate injuriile, toate atacurile.

I-am mărturisit temerile mele de a-i vedea pe pretorieni, pe ucigași, înaintând, așa cum intraseră cândva în camera Agrippinei, doar dacă Nero nu prefera să folosească otrava Locustei.

Eram uimit de calmul lui Seneca. Mi-a amintit că nu se temea de moarte, şi a adăugat, cu un zâmbet, că nu era vorba decât de un prim asalt, de o cohortă de avangardă. Dispunem încă de multe trupe pentru a îndrăzni să lansăm un ultim atac.

– Nero şi Tigellin ştiu că nu sunt singur, a încheiat el.

Am crezut că se amăgeşte. Dar eu eram cel care se înşela. Senatori, cavaleri, simpli cetăţeni chiar s-au prezentat la *villa* lui ca să-şi arate şi să-şi dovedească sprijinul.

Lucanus, scriitorul, nepotul lui Seneca, faţă de care Nero îşi arătase admiraţia înainte de a rupe legătura cu el, gelos pe talentul lui, a venit să ne spună că despotismul lui Nero era condamnat şi printre tinerii nobili, era criticată voinţa lui de a instaura o monarhie orientală. Roma nu era un oraş din Grecia, Asia sau Egipt, şi nici un Alexandru n-o putea guverna. Seneca trebuia să reziste, să-i strângă în jurul lui pe toţi cei care se opuneau cruzimii, megalomaniei, extravaganţei lui Nero, desfrâului şi bufoneriilor unui împărat înconjurat de cei mai răi oameni şi influenţat de Poppaea care nu visa decât la Orient şi la nuntă.

– Sunt bătrân, a murmurat Seneca, ridicându-şi încet mâinile şi pipăindu-şi cu vârful degetelor părul cărunt. S-au adunat mai mult de şaizeci de ani de când trăiesc, a adăugat el încrucişându-şi braţele, cu palmele prinse de umeri. Este asta o favoare sau un blestem al zeilor? Asta este: fiecare gest mă costă. Mă sufoc după ce fac un tur al grădinii. Sclavul cu care alerg trebuie să se oprească după fiecare sută de paşi, mult înaintea mea, ca să mă aştepte. Curând o să încetez să mai alerg. Picioarele, braţele îmi sunt grele, ca şi cum moartea le-ar fi transformat deja în bolovani. A zâmbit. Dar pot să citesc, să scriu. Filosofia este leacul trupului şi al sufletului meu. Îl citesc pe Epicur, îi scriu pietenului meu Lucilius.

S-a oprit, cu capul puţin aplecat, prinzându-şi buza inferioară între degete.

– Nero tocmai l-a desemnat pe Lucilius procurator al Siciliei. Eu l-am sfătuit să accepte. De ce să refuze o magistratură? Trebuie să continue să slujească Roma. Nero... A ridicat din umeri. Fiarele nu trebuie aţâţate. Înţeleptul evită puterea menită să-i facă rău, dar nu trebuie să arate că încearcă s-o evite; siguranţa constă de fapt şi în a nu arăta că o cauţi cu orice preţ, căci cel care fuge se condamnă.

A făcut câţiva paşi, s-a îndepărtat, s-a întors, spunând că voia să se retragă de la putere fără ostentaţie, dar cu prudenţă, arătându-i lui Nero că abandona viaţa publică pentru viaţa sufletească, că înţelepciunea, greutăţile bătrâneţii şi ale bolii îi dictau alegerea.

– Nu vreau să-l condamn pe Nero, a încheiat.

– Dar el deja te-a izgonit din palat, am obiectat eu. Te-a umilit, pe tine, Seneca, care ai fost profesorul lui!

– Nu este decât gestul furios al unui bărbat tânăr, nerăbdător să trăiască departe de cel care l-a instruit.

– Tirania o să facă să curgă sângele pe străzile Romei, a spus Lucanus.

– Nu e nimic sigur, niciodată, a răspuns Seneca. Fiara este în arenă, dar poate o să aţipească. Nu trebuie provocată, ci trebuie să încerci s-o adormi.

Seneca asta a încercat. S-a dus la palat. A obţinut o audienţă la Nero.

A înaintat, umil, plin de recunoştinţă.

– Mi-ai dat atâtea onoruri şi bogăţii, că nimic nu lipseşte prosperităţii mele, în afară de măsură, a zis el. Voia să spună că înainte de a fi în serviciul lui Nero era un nimeni. Dar eu, ce aş putea oferi în schimbul generozităţii, poate doar studiile mele,

ca să zic aşa, neînsemnate şi care au devenit celebre doar pentru că se ştie că am ajutat primii paşi ai tinereţii tale, ceea ce este o recompensă enormă pentru ce am făcut. Or tu, tu m-ai copleşit cu o bunăvoinţă fără limite şi bani fără măsură...

Îl ascultasem pe Seneca repetând acest discurs înainte de întâlnirea cu Nero. Nu mi-au plăcut nici cuvintele, nici tonul. Mi-a răspuns că trebuia să dea fiarei ceea ce aştepta, să-i ofere avantajele crimei fără să aibă nevoie s-o comită.

– Şi dacă vrea să se bucure de moartea ta? am întrebat.

Seneca şi-a depărtat mâinile în semn de neputinţă.

– O să se recunoască public faptul că-i place să ucidă de dragul de a ucide. Puţini sunt cei care îndrăznesc să recunoască acest viciu, cel mai mare dintre toate. Ascultă, ceea ce o să-i propun este o momeală grozavă.

I se schimbaseră chipul şi vocea, înclinându-se, ca şi cum îl avea pe Nero în faţa lui.

– Pe drumul vieţii, în vârstă, a început el, şi incapabil să-mi asum şi cele mai uşoare îndatoriri, cum nu mai pot multă vreme să port greutatea bogăţiilor mele, cer să mi se vină în ajutor. Porunceşte ca averea mea să fie administrată de procuratorii tăi, să fie înscrisă în patrimoniul tău. Astfel, n-o să ajung sărac, ci, odată ce voi renunţa la bunurile a căror strălucire mă împiedică să văd limpede, tot timpul care este consacrat administrării grădinilor mele şi caselor o să-l acord sufletului meu...

– Îi vei da totul, Seneca?

– În afară, aşa cum ai spus, de plăcerea de a mă omorî ca să mă deposedeze. Îi ofer capitularea mea şi laşitatea în loc de compensaţie.

– Îl umileşti, Seneca, impunându-i alegerea ta. N-o să accepte!

Nu m-am înşelat.

Nero a ascultat, la început nemişcat, cu capul plecat, apoi din ce în ce mai neliniştit, privind în jurul lui, scrâşnind din dinţi, strângând de braţele tronului, dar stăpânindu-se, lăsându-şi trupul să alunece la marginea scaunului, cu picioarele întinse, zâmbitor, blând, cu ochii închişi, fără să-l întrerupă pe Seneca, şi după o lungă tăcere, tuşind, ca şi cum îşi căuta cuvintele, pe tonul potrivit, a spus în sfârşit:

– Dar eşti încă verde, Seneca, eşti în stare să-ţi pui la punct afacerile şi să te bucuri de roadele lor, în vreme ce noi, noi facem doar primii paşi în cariera imperială. Nu vrei, dacă în câteva privinţe tinereţea mea încă nesigură se îndepărtează de la drumul drept, să-mi corectezi şi să-mi îndrumi cu şi mai multă grijă puterea, sprijinind-o?

Fiara, cu ghearele trase, dar cu laba grea, se juca cu Seneca, insinuant, actor abil care citeşte intenţiile omului care îl acoperea de elogii, dar care îl ura.

– Dacă renunţi la bani, dacă îţi abandonezi prinţul, a continuat el, nu va fi din cauza moderaţiei tale, nici fiindcă vrei să te odihneşti, ci din pricina lăcomiei mele şi a fricii de cruzimea mea despre care toată lumea va vorbi. Şi chiar dacă altruismul tău e lăudabil, nu este demn de un înţelept să-şi facă un titlu de glorie din ceea ce va însemna pierderea reputaţiei unui prieten.

S-a ridicat, s-a îndreptat spre Seneca şi l-a strâns la piept, sărutându-l.

– I-am mulţumit, a comentat Seneca. Apoi, mai încet: Am făcut ce am putut, dar Nero iubeşte prea mult sângele. Acum trebuie să ne gândim la sufletul nostru.

32

Seneca a pus să se închidă porţile *villei* sale, de parcă nu ştia că din ordinul lui Nero urma să curgă sânge.

– Nu trebuie să-ţi faci griji înainte de vreme, îmi spunea el.

Îi replicam că la palatul imperial, Tigellin, Poppaea şi delatorii lor făceau liste de nume. I le duceau în fiecare zi lui Nero, pretinzând că Sulla şi Rubellius Plautus – unul exilat la Marsilia, celălalt în Asia – conspirau, căutând să ridice legiunile şi provinciile, în timp ce la Roma, senatorii Thrasea şi Pison, dar şi Seneca pregăteau asasinarea împăratului.

Nero îi asculta cu un aer plictisit, apoi se înfuria, cu ochii ieşiţi din orbite, mormăind injurii, aruncând blesteme, ţipa că trebuia să fie apărat Imperiul de cei care îl trădează. Fusese îngăduitor, dar îl păcăliseră şi pedeapsa pentru cei ce uneltesc va fi nemiloasă. O să lovească cu puterea unui zeu. Era fiul lui Apollo, urla el, şi cei care uitaseră acest lucru o să fie torturaţi!

Se spunea că ucigaşii plecaseră deja spre Marsilia, că vreo şaizeci de soldaţi comandaţi de eunucul Pelagon, care participase la toate orgiile, se pregăteau să ia drumul Asiei.

Rubellius Plautus era un rival periculos, descendent din Augustus, ca şi Nero, proprietar a mii de sclavi care făceau să-i prospere domeniile din Africa, şi beneficiind, fără îndoială, de sprijinul generalului Corbulon, care comanda legiunile din Asia, şi de al socrului său, Antistius Vetus, fost consul, legat în Germania Superioară.

Şi când Tigellin adăugase că Rubellius Plautus trăia înconjurat de filosofi stoici – grecul Caranius, etruscul Musonius Rufus, prieteni ai lui Seneca –, Nero se ridicase, lovise cu piciorul şi cu pumnii sclavii care se aflau în apropiere, strigând că trebuia să lichideze uneltitorii, să-i ucidă înainte ca ei să treacă la fapte.

Eram surprins de calmul cu care Seneca îmi primea cuvintele. Dădea la o parte tăbliţele, cărţile, stiletele şi pergamentele. Părăsea pupitrul, se îndrepta spre atrium unde eu îl urmam.

– Dacă m-am retras, dacă mi-am închis porţile, îmi spunea el, este ca să fiu de folos într-un alt mod unui mare număr de oameni. Aici, în singurătatea mea, fac mai mult decât să devin mai bun, devin un altul. Nu-ţi poţi imagina, Serenus, ce important e să constat că fiecare zi îmi aduce lucruri importante.

– Ucigaşii lui Tigellinus părăsesc Roma, Seneca, ca să-şi săvârşească crimele, unii sunt poate deja în grădina ta şi te pândesc.

Dădea din cap.

– Există mai multe lucruri de care ne e frică decât cele care ne distrug şi adesea suferim mai mult în imaginaţie decât în realitate.

Dacă insistam, adăuga:

– Este un rău să trăieşti sub imperiul necesităţii, dar a trăi sub imperiul necesităţii nu este necesar.

Se oprea în faţa unui sclav care curăţa bazinul fântânii.

– L-am cunoscut copil, murmura el, după ce l-a zărit. Îi vezi ridurile, gura fără dinţi? Am trăit mult, Serenus. Până şi copacii pe care i-am plantat în grădină au căzut fulgeraţi. Sufletul meu ştie că timpul mi-e măsurat. Nu mai e viaţa cea care contează, ci felul în care o părăseşti. Dacă pot, o să aleg momentul.

Am rostit, regretându-mi imediat cuvintele:

– Dacă îl lași s-o facă, Nero o să decidă pentru tine, pentru mine, pentru toți cei care vor ca Roma să rămână Roma!

Seneca m-a cercetat îndelung.

– Zeii hotărăsc, a murmurat el.

Au hotărât să-i lase pe ucigașii lui Nero să acționeze.

Trei dintre ei au năvălit în sufrageria lui Faustus Cornelius Sulla, la Marsilia. S-au aruncat asupra lui în timp ce sclavii fugeau.

Sulla era un bărbat încă tânăr, dar avea deja părul încărunțit, trupul greoi.

Nero îl alungase din Roma și îi confiscase toate bunurile, temându-se ca acest descendent al lui Augustus, frate vitreg al Messalinei, soț al Antoniei, una din fiicele împăratului Claudius, să nu-i devină într-o zi rival.

La Marsilia, Sulla se mulțumise să-l blesteme pe Nero, să-i prezică o moarte nedemnă, dar omul era lipsit de resurse, și prea indolent să fie amenințător.

Când ucigașii și-au ridicat spadele, a strigat: „Nero mă omoară cum i-a omorât pe Claudius, pe Britannicus, pe Agrippina!"

Sângele i-a umplut gura. Apoi unul din ucigași i-a tăiat capul pe care l-a învelit în toga deja îmbibată de sânge.

Cei trei bărbați au traversat *villa* goală, cu spada în mână, fără ca nimeni să se opună plecării lor.

N-au rămas în urma lor decât dâra de sânge pe dalele de marmură și trupul mutilat pe care sclavii nu îndrăzneau să-l ridice.

Romanus, libertul Poppaeei, delator și tovarăș de desfrâu, este cel care a depus la picioarele lui Nero pachetul roșu pe care

împăratul, aplecându-se, i-a cerut să-l deschidă. Omul a îngenuncheat, a desfăcut stofa şi capul lui Sulla a apărut.

Nero s-a aplecat, a examinat îndelung faţa, apoi, ridicându-se, a spus, strâmbându-se:

– Părul albit înainte de vreme nu-l făcea mai frumos.

Numai două luni mai târziu, eunucul Pelagon îi prezenta lui Nero capul tăiat al lui Rubellius Plautus.

Omul era din alt aluat decât Sulla. Când s-a aflat la Roma că şaizeci de pretorieni plecaseră din oraş ca să-l ucidă, mesagerii s-au grăbit să-l avertizeze de pericol.

Rubellius Plautus era apreciat, i se lăudau austeritatea şi moravurile, virtuţile stoice, prietenii filosofi, soţia lui, Anzista, era respectată. Îl ştiau bogat şi deci puternic.

Considerat un aliat al generalului Corbulon, ajutat de socrul lui, fost consul general şi legat, susţinut de senatorii Thrasea şi Pison, de scriitori şi filosofi apropiaţi ai lui Seneca, acest descendent din Augustus, care avea tot atâtea drepturi ca stăpân al lumii ca şi Nero, şi ale cărui moravuri erau mai degrabă cele ale unui Caton decât cele ale unui Caligula, era capabil să-l înlăture pe despot.

Era destul să-i creadă pe mesageri, să fugă, să scape de ucigaşi, să se pună sub protecţia legiunilor lui Corbulon, să aştepte şi, la momentul potrivit, să se prezinte ca succesor al celui care pe zi ce trecea se comporta tot mai mult ca un tiran sângeros.

Ca toţi cei care se temeau de Nero, am pândit întoarcerea mesagerilor. Am sperat să aflu că Rubellius Plautus era viu şi că eunucul Pelagon, dând greş, se va întoarce cu mâinile goale, împreună cu pretorienii şi că toţi vor îndura furia lui Nero.

Am vrut să-i împărtășesc lui Seneca speranțele și așteptările mele.

M-a ascultat, apoi, cu bustul plecat, cu cotul drept sprijinit de coapsă, întorcând capul ca pentru a nu-mi înfrunta privirea, mi-a spus că un om virtuos are puterea să-i iasă morții înainte, pentru că detestă să trăiască în incertitudine și să se îndrepte spre un viitor nesigur. Odată cu moartea orice îndoială dispare.

Mi s-a părut că Seneca îmi vorbea atunci mai mult de el decât de Rubellius Plautus.

– Plautus poate crede că astfel, a adăugat el, lăsându-se omorât, Nero, acum liniștit, va acorda soției și copiilor lui dreptul de a supraviețui.

În sfârșit, m-a privit.

– Până și un om înțelept, un filosof, se poate înșela. Rubellius Plautus a uitat probabil că Nero a ținut cu încăpățânare să-și ucidă propria mamă.

– Tu personal ai considerat dreaptă crima aia! i-am replicat.

– Ți-am spus și atunci, Serenus: Imperiul nu se împarte. Nero a reținut lecția pe care i-am predat-o. Dar Rubellius Plautus n-a învățat-o niciodată.

Era gol, gata să-și antreneze corpul, când eunucul Pelagon și cei șaizeci de pretorieni ai lui l-au înconjurat.

Un centurion a înaintat. Rubellius Plautus a lăsat să-i cadă spada, a ridicat capul spre înaltul cerului, spre soarele de amiază, care l-a orbit.

Se spune că cei doi filosofi, Ceranius și Musonius Rufus, prieteni ai lui Seneca și care îl urmaseră în exil, îl sfătuiseră să-și aștepte hotărât moartea, în loc să aibă parte, fugind, de o viață presărată de temeri.

Poate Rubellius Plautus se gândise la ei când centurionul și-a înfipt tăișul.

Străpuns în partea stângă, s-a prăbuşit. Centuriomul ştia să omoare şi agonia a fost scurtă. Pelagon s-a apropiat de trup şi a cerut să i se taie capul.

Atunci pretorienii s-au răspândit în *villa*. Îi căutau pe Antista, soţia lui Plautus, şi pe copii.

Nici astăzi nu ştiu dacă i-au găsit, dar Nero voia cu orice preţ să fie omorâţi. Când vrei să extermini o haită, spusese el, nu te mulţumeşti să omori lupul, omori şi lupoaica şi zdrobeşti capetele puilor.

Ăsta era Nero şi adaug cu tristeţe: şi elevul lui Seneca.

Când împăratul s-a aplecat asupra capului lui Rubellius Plautus pe care Pelagon i l-a prezentat într-o strachină, ca pe un uriaş fruct roşu, l-a cercetat scârbit şi s-a limitat la a-şi linge buzele, strâmbându-se.

– Nu ştiam că avea un nas atât de mare.

Asta a fost oraţia funebră a senatorului Rubellius Plautus, descendentul lui Augustus.

Am crezut că indignarea, voinţa de a se opune lui Nero o să-i ridice pe senatorii care tocmai aflaseră de asasinarea a doi dintre ei, deşi când i-a exilat pe Sulla şi Rubellius Plautus le promisese că le lasă viaţa, jurând că se va arăta astfel credincios spritului de clemenţă.

– Cu înţelepciunea, cu clarviziunea, cu preceptele tale, îi spusese lui Seneca, mi-ai însoţit şi ocrotit copilăria, apoi adolescenţa. Darurile pe care le-am primit de la tine, câtă vreme voi trăi, vor rămâne neatinse.

O repetase într-o scrisoare către Senat, în vreme ce capetele lui Sulla şi Rubellius Plautus erau aruncate fiarelor. Scria acolo că Sulla şi Rubellius Plautus puteau provoca tulburări în Imperiu, dar că el însuşi veghea cu cea mai mare grijă la integritatea statului.

Totuşi nu recunoştea uciderea lui Sulla şi a lui Rubellius Plautus cu toate că toţi senatorii ştiau că ucigaşii îşi făcuseră datoria. Dar i-am văzut în Senat pe părinţii Patriei, cu trupurile cocârjate, cu capetele ascunse între umeri, ascultând în tăcere textul scrisorii lui Nero care decreta sacrificii pentru zei ca să apere statul şi decidea excluderea şi a lui Sulla şi a lui Rubellius din Senat.

Ca şi cum era vorba de doi oameni vii!

În umbra coloanelor am ghicit rânjetul dispreţuitor al lui Tigellin.

Se întorcea la palat ca să-i raporteze lui Nero deciziile senatorilor.

Acceptau minciunile şi înghiţeau crimele.

Justificau dinainte totul, refuzând să vadă.

De ce ar fi ezitat Nero să lovească din nou? Ar fi ezitat să-i omoare pe cei care, chiar retraşi şi îngrijoraţi pentru sufletul lor, ca maestrul meu, Seneca, îl deranjau?

Timpul proscrişilor şi al asasinatelor venise.

33

Am aşteptat, lângă Seneca, să vină moartea. Ştiam amândoi că acum nimic, în afară de dispariţia lui, nu l-ar fi împiedicat pe Nero să omoare. În jurul lui, liberţii, consilierii apropiaţi, Tigellin, Poppaea, toţi acei şacali, acei ulii omoară ca să-i facă pe plac sau ca să-şi satisfacă ambiţiile.

Una din primele lor victime a fost Octavia, soţia lui Nero de mai mult de zece ani.

Am văzut-o, sărmana femeie tânără, puţin trecută de douăzeci de ani, slabă şi pipernicită, cu trupul copleşit de tristeţe, cu ochii de animal hăituit, ştiind că în jurul ei, de ani buni, ucigaşii dădeau târcoale, ezitând să-şi împlinească crima, pândind un semn al lui Nero.

Dar acesta ezita.

Era fiica împăratului Claudius, deci sora-soţie a lui Nero, şi plebea o iubea pentru nenorocirile prin care trecuse.

Măritată când abia ieşise din copilărie, asistase la moartea tatălui ei, la cea a lui Britannicus. În timpul banchetului fatal, stătea la câţiva paşi de el. A trebuit să lase impresia că crede că boala şi nu otrava i-a luat fratele.

Era apărată de Agrippina care, după ce o dispreţuise, o folosea ca pe o armă şi scut împotriva lui Nero.

Îi văzuse pe pretorienii lui Anicetus intrând în camera Agrippinei şi pe centurionul Obaritus găurindu-i pieptul cu spada.

Cum ar fi putut Nero, omul care îndrăznise să-şi ucidă mama, să ezite să pună să fie omorâtă Octavia, căreia îi arunca în treacăt o privire dispreţuitoare, pe care o acuza că este sterilă şi din cauza căreia se temea că numele pe care îl purta şi amintirea tatălui ei împăratul să nu fie într-o zi folosite contra lui de rivali?

Toată Roma ştia că o dorea moartă.

Dar plebea o înconjura pe Octavia cu afecţiune şi compasiune, o însoţea când ieşea, un trup plăpând, ghemuită în litiera ei.

Femeile o plângeau nu numai pentru că fusese nevoită să accepte asasinarea tatălui şi a fratelui ei, dar fusese umilită de Nero care i-o preferase pe Acte, liberta, şi acum pe această femeie cu colţii ascuţiţi de ambiţie, cu trupul deşelat de desfrâu, Poppaea, care nu visa decât la o căsătorie cu Nero.

Dar, pentru asta, trebuia ca Octavia să fie repudiată, sau, şi mai bine, să moară.

Şi plebea să murmure: „Pentru Octavia, ziua nunţii cu Nero a însemnat ziua funeraliilor sale".

Iubirea plebei pentru Octavia era cea care ţinea pe loc pumnalul lui Nero. Dar Tigellin şi Poppaea, aliaţi prin interese şi vicii, îl tentau pe tiran în fiecare zi.

Ce risca repudiind-o pe Octavia? îl întrebau ei. Nu i-a dat urmaşi. Iar Poppaea, punându-şi mâinile încrucişate pe pântec, şoptea: „Port copilul tău: mişcă, Nero!"

Tigellin adăuga că Octavia reprezenta o ameninţare, că toţi adversarii lui Nero se foloseau de numele ei, de sângele ei de fiică, soţie şi soră de împărat ca să-şi justifice opoziţa şi să-şi legitimeze complotul.

Încheia astfel: „Ea este o nouă Agrippina, mai tânără, deci mai periculoasă".

Într-o zi de mai, Nero a decis s-o repudieze ca s-o ia de nevastă pe Poppaea cea cu pântec roditor.

Când am aflat că a poruncit să i se dea Octaviei casa lui Burrus şi proprietăţile lui Rubellius Plautus şi asta chiar atunci când i-a omorât şi jefuit de bunuri, am ştiut că repudierea nu era decât prima treaptă spre hău.

Jos era moartea care o aştepta.

Nu ştiu cine şi-a dorit mai mult acest asasinat: Poppaea, Tigellin sau Nero?

Poppaea şi Tigellin l-au pregătit. Nero, prin tăceri şi prin priviri, îi îndemna să treacă la fapte.

L-am văzut pe Nero în ziua când se răspândise în Roma zvonul că Octavia avusese o relaţie degradantă şi ofensatoare cu un sclav egiptean, un cântăreţ la flaut. Îl primise în patul ei, ea, fiică, soră, soţie de împărat. Şi Eucareus recunoscuse că a cedat ordinelor Octaviei.

Ea nega. Jura pe zei că nu-l întâlnise niciodată pe acel bărbat, că nu-l cunoscuse decât pe soţul ei, Nero, şi era oricând gata să-l mulţumească.

Îl priveam în timp ce-l asculta pe Tigellin raportându-i că servitoarele Octaviei recunoscuseră că l-au văzut pe sclavul cântăreţ la flaut intrând în camera stăpânei lor.

Faţa lui Nero era buhăită de vanitate. Două riduri mici în colţul gurii îi dovedeau cruzimea şi perversitatea. Bărbia era învelită într-o carne păstoasă, rozalie, precum cea a unui purcel. Îşi mijeşte ochii, străduindu-se să rămână impasibil, şi totuşi trăsăturile i se contractă într-un rictus de încântare.

– Au spus servitoarele, repeta cu poftă.

Tigellin îşi lăsă în jos capul.

Se ştia că sclavele Octaviei fuseseră torturate: trupurile jupuite, sfâşiate, buzele zdrobite, dinţii sparţi. Suferiseră multă vreme înainte de a minţi şi a repeta ceea ce li s-a cerut să recunoască, s-o trădeze pe Octavia.

Tigellin le torturase personal, le lovise. O omorâse, sugrumând-o, pe una din servitoare – numele ei a rămas necunoscut şi totuşi ar fi meritat să fie celebru – care strigase: „Sexul Octaviei e mai cast decât gura ta!"

Nero nu se putea face că nu ştie, dar îşi voia complicii tăvăliţi în perversiune şi minciună. Avea nevoie de calomniile astea ca s-o distrugă pe Octavia, s-o alunge din Roma, s-o exileze în Campania, păzită de pretorienii care ştiau, fiecare în parte, că era suficient un cuvânt al lui Nero, Tigellin sau Poppaea, ca să o trimită la moarte pe femeia distrusă, cu ochii speriaţi.

Dar, dintr-odată, străzile din Roma, chiar cele bântuite de bandele de ucigaşi, cele pe care nu le scăpau din ochi iscoadele, s-au umplut de femei şi bărbaţi din plebe care plângeau soarta Octaviei.

Am mers alături de mulţimea care se îndrepta spre Capitoliu.

Mă miram că îndrăznea să-l sfideze în felul ăsta pe Nero, iar atunci când, mai târziu, i-am descris lui Seneca felul în care mulţimea răsturnase statuile Poppaeei, arătându-le pe cele ale Octaviei, acoperite de flori, ridicându-le în forum şi în temple, el a şoptit:

– Serenus, să nu te mire tăcerea şi laşitatea senatorilor şi a cavalerilor. Ei au mult de pierdut. Poporul este mai puţin prudent. Din cauza situaţiei lui modeste, se teme mai puţin de pericol. Ce vrei să ţi se ia când nu ai nimic? Viaţa? Dar ce înseamnă viaţa pentru ei?

Mulţimea a fost totuşi împrăştiată de grupurile de soldaţi care au ieşit din palatul imperial şi au început să lovească cu bastoanele şi să ameninţe cu vârful spadei.

– Acum, a adăugat Seneca, Nero o să hotărască s-o omoare pe Octavia. Mulţimea care îl contestă, ţipetele pe care le scoate, toate astea probabil îl îngrozesc. Octavia a devenit o ameninţare. Şi Poppaea, la fel ca Tigellin, o să i-o repete până la saturaţie, până va da ordin să fie omorâtă.

Seneca anticipase corect.

Poppaea l-a aţâţat pe Nero. Se temea ca el să n-o sacrifice în favoarea mulţimii. Mulţimea nu era alcătuită decât din sclavi, liberţi şi clienţi ai Octaviei, spunea ea. Se dădeau drept plebe. Nu erau decât în serviciul duşmanilor lui Nero. Mâine îşi vor alege un conducător. Şi de ce nu un alt soţ pentru Octavia? Putea să se recăsătorească. Va aduce ca zestre ascendenţa ei, sprijinul plebei. Şi ea, Poppaea, grea cu copilul împăratului, cu ea ce se va întâmpla?

O să lase plebea, care e cumpărată, să o prefere pe amanta unui sclav, a unui flautist egiptean?

Nero reuşise să împrăştie primele revolte, dar ce se va întâmpla mâine dacă Octavia, cu ajutorul noului soţ, putea pretinde să guverneze Imperiul?

Nu Octavia era cea pe care o apărase Agrippina şi de care se folosise ca să-l ameninţe pe Nero?

Numele, amintirea Agrippinei l-au făcut pe Nero să tresară. Era ca şi cum mama lui îl ameninţa din nou, ca şi cum spectrul care atât de des îi bântuia nopţile se întrupa în femeia pe care trebuia s-o acopere cu acuzaţii pentru ca moartea ei să pară necesară şi dreaptă.

Şi cui să se adreseze ca să pregătească şi să justifice crima dacă nu lui Anicetus, în continuare comandantul flotei din Micene, care pusese la cale uciderea Agrippinei şi ai cărui oameni, căpitanul de triremă Herculeius şi centurionul Obaritus, îi omorâseră mama cu lovituri de spadă şi de bâtă?

Anicetus a fost văzut intrând în palat. Când a ieşit, avea întipărită pe faţă masca morţii.

S-a ştiut că Nero îi oferise un târg: viaţa lui contra unei dovezi care va îndreptăţi uciderea Octaviei.

Trebuia să recunoască faptul că fusese amantul Octaviei. Că îl alesese pentru că era comandantul flotei din Micene şi că astfel voia să dispună de navele, de marinarii şi de cohortele îmbarcate ca să se ridice contra împăratului. Alesese singură – ea! – să avorteze.

Anicetus a acceptat târgul.

A acuzat-o pe Octavia. El şi-a recunoscut greşeala, dar, a adăugat, cedase tentaţiei. Îşi regreta greşeala în faţa împăratului, îi implora mila, şi acesta l-a exilat în Sardinia.

Anicetus a dispărut, a fost uitat!

Acuzaţia însă rămânea.

Soldaţii au ridicat-o pe Octavia, au condus-o până la insula Pandateria, în golful Napoli.

Nu mai era decât un trup care îşi aştepta moartea, un suflet care se temea de clipa sfârşitului, pe care nimeni – nici măcar plebea care încă manifesta pentru ea la Roma – n-o putea salva de pumnalele ucigaşilor.

Într-o zi de iunie, 9, a primit ordinul.

Centurionii au povestit, emoţionaţi şi ei de această femeie care nu cunoscuse din viaţă decât nenorociri, şi al cărui drum nu fusese, din copilările, decât cel al unui convoi funebru.

Aşa am aflat că implorase, repetând că ea nu era decât sora lui Nero, că aveau strămoşi comuni, şi, în cele din urmă, a rostit numele Agrippinei care niciodată n-o condamnase la moarte.

Era atât de naivă încât nu-şi imagina că acest nume, pe care îl pronunţa ca pe un ultim argument în apărarea ei, era destul ca s-o condamne.

Centurionii martori la ultimele ei clipe au povestit cu atât mai emoţionaţi, cu cât participaseră pentru prima oară la o crimă.

Au legat-o pe Octavia.

I-au tăiat venele de la mâini şi de la picioare. Sângele stăpânit de violenţa fricii curgea foarte încet.

Atunci au cufundat-o într-o baie fierbinte. Căldura este cea care a ucis-o.

I-au tăiat capul şi l-au dus la Roma, pentru că Poppaea voia să fie sigură de moartea ei, să se sature privind carnea tumefiată, ochii ale căror pleoape nu le închisese nimeni.

Plebea a plâns.

Senatorii au ordonat acte de mulţumire în cinstea zeilor care au apărat statul şi pe împărat.

– Mama lui, sora-soţie, fratele şi tatăl adoptiv, Burrus, Rubellius Plautus, Sulla..., a înşirat Seneca. De ce ne-ar cruţa pe noi?

Nero va ucide după cum îi cer frica şi capriciile. Nimeni nu va putea întocmi lista victimelor. Vor fi cele făcute de el şi cele pe care apropiaţii lui i le vor oferi în speranţa de a-i face pe plac, de a-i arăta că sunt gata de orice crimă ca să-l slujească.

„Câte zile îmi mai rămâneau de trăit?"

Seneca nu-şi punea niciodată întrebarea aceasta.

Eu nu aveam înţelepciunea lui. Când am aflat că Pallas, libertul, fusese asasinat nu pentru că ar fi reprezentat o ameninţare, ci pentru că Nero era tentat de bunurile lui, sau că un alt libert, Doryphore – unul dintre amanţii lui cei mai destrăbălaţi –, fusese otrăvit pentru că se opusese căsătoriei lui Nero cu Poppaea, sau că Romanus, acuzatorul lui Seneca, fusese omorât pentru că folosise acuzaţii atât de exagerate încât sfârşiseră prin a se întoarce împotriva lui Nero, eram sigur că moartea devenise împărăteasa Romei şi inspiratoarea lui Nero.

Şi că prin urmare mă va lovi.

Singura mea speranţă era ca ea să se întoarcă mai întâi împotriva lui Nero ca o capcană întinsă de zei.

Or, în acel an, fulgerul a lovit sala de gimnastică ridicată la porunca lui Nero. A ars, iar statuia lui Nero care se afla acolo a fost topită şi transformată într-o bară de bronz informă.

Era asta o prevestire care anunţa moartea tiranului?

Câteva zile mai târziu, oraşul Pompei, pe care Octavia l-a putut vedea în ultima zi a vieţii sale de pe insula Pandateria, era distrus de un cutremur.

Era ăsta un nou semn că se pregătea răzbunarea zeilor?

Voiam să cred acest lucru.

Partea a opta

34

Seneca m-a avertizat.

Ne plimbam prin grădina lui.

Eu îi descriam una din acele prevestiri care mi se păreau că anunţă viitoarea pedeapsă a lui Nero.

Tăcerea lui mă enerva. Insistam: ştia oare că Tigellin transformase Roma într-o adevărată temniţă?

Fircare cetăţean era supravegheat. Cohorte de pretorieni, de cavaleri germani din garda imperială străbăteau oraşul, gata să împrăştie orice manifestaţie a plebei, să-i aresteze şi să-i omoare pe cei pe care iscoadele lor îi indicau.

Un grup de soldaţi fusese plasat în jurul ruinelor sălii de gimnastică distruse de fulger şi arsă, ca să nu poată fi văzută statuia lui Nero, dezmembrată, o masă neagră îngropată în dărâmături. Nero şi Tigellin înţelegeau semnele zeilor şi voiau să le ascundă, să le şteargă.

Dar el, Seneca înţeleptul, al cărui scepticism îl bănuiam, ce gândea? O să îndrăznească să conteste semnificaţia acestei prevestiri?

Seneca s-a oprit în faţa statuii lui Apollo, dar părea mai preocupat de copacii din preajmă pe care iarna îi desfrunzise. Cu o mişcare a bărbiei mi-a arătat chiparoşii strânşi unii în alţii, trei câte trei.

– Ăştia sunt copacii care reprezintă mândria casei romane, îmi spune el, cercetându-mi chipul cu o compătimire amestecată

cu ironie. Rezistă în toate anotimpurile, rezistă iluziilor şi disperărilor pe care ele le stârnesc. Nici beţia primăverii sau a verii, nici tristeţea şi neliniştea toamnei şi iernii nu-i ating. Rămân drepţi, învăluiţi în „toga" lor, se străduiesc să trăiască în fiecare zi cu curaj. Prezentul, Serenus, clipa pe care o trăieşti: asta este veşnicia!

Eram decepţionat. Îl întrebam din nou despre prevestiri. S-a sprijinit de soclul statuii lui Apollo.

– Zeii se joacă cu vanitatea şi credulitatea oamenilor. Preoţii, ghicitorii, astrologii cred că le descifrează intenţiile, în vreme ce majoritatea oamenilor, chiar cei care sunt destinaţi să cunoască limbajul zeilor, nu spun, în faţa unui fapt neaşteptat – trăsnetul, cutremurul despre care vorbeşti – decât ce speră sau îi sperie. Or, teama vine întotdeauna după speranţă, Serenus.

S-a apropiat de mine lăsându-şi mâna dreaptă sprijinită de soclul statuii, ca şi cum voia să invoce autoritatea lui Apollo.

Mi-a amintit că se puteau înşira nenumărate prevestiri despre care s-ar fi crezut că dovedeau bunăvoinţa zeilor în privinţa lui Nero.

După înfrângerile legiunilor romane comandate de Paetus, generalul Corbulon repurtase o nouă victorie, şi regele Armeniei, Tiridate, se înclinase în faţa efigiei lui Nero. Îşi depusese coroana în faţa acestei imagini a împăratului. Se va declara supusul Romei şi se va duce la Nero ca să-şi primească de la el coroana.

Am văzut Arcul de Triumf ridicat din porunca lui Tigellin în toate oraşele pentru ca plebea să ştie că Nero obţinuse victoria armelor, cea mai prestigioasă. Cea care marca faptul că împăratul era protejatul zeilor.

Pentru prima oară de la Augustus, Templul lui Ianus avea să fie închis pentru că Nero instaurase pacea în Imperiu.

– Nu sunt astea semne bune? a reluat Seneca plin de sarcasm. Sperai şi acum eşti plin de teamă...

Am pornit din nou la plimbare. Pământul era uscat şi tare sub picioarele noastre.

– Vei înceta să te temi când vei înceta să speri, a continuat Seneca. Ia lucrurile aşa cum sunt în clipa în care le vezi, unde le vezi. N-ai habar ce aduc cu ele, nici ce farse îţi rezervă zeii. Nu te gândi mai departe. Premoniţia, care este una din cele mai mari binefaceri ale condiţiei umane, devine atunci un rău. Observă animalele: ele fug la vederea unui pericol. Odată scăpate, se liniştesc. Noi, în schimb, ne dăm de ceasul morţii pentru viitor şi trecut. Memoria păstrează suferinţa, presimţirea o anticipează. Nimeni nu e nefericit din cauza prezentului.

Am făcut înconjurul grădinii şi ne găseam din nou în faţa statuii lui Apollo.

– Ştii cât de întinse sunt termele pe care le-a construit Nero, somptuoase ca un palat, impresionante ca un templu, a continuat Seneca. Se spune că de patru ori douăzeci şi cinci de mii de paşi abia dacă ajung să le dai roată. Martial, despre care ştii că are vorba tăioasă ca lama, mi s-a spus că a scris: „Nimic nu e mai rău ca Nero! Nimic nu e mai bun ca băile calde!“ Ce vrei să mai adaug la asta? E o filosofie bună şi dreaptă.

N-am uitat această lecţie dată de Seneca.

Nu mai ştiam ce voiau zeii. Erau favorabili lui Nero, sau îi erau ostili? Mă stăpânea îndoiala.

În mijlocul mulţimii, asistam la jocurile pe care Nero le oferea plebei, invitându-i pe senatori şi pe matroane să ia parte la ele. El intra în arenă şi pe pista circului. Îi ghicem dorinţa de a participa la lupte, la cursele de cvadrige, dar, după ce cântase şi condusese carul, se retrăgea, şi, aşezat în loja lui, observa luptele, cu trupul aplecat înainte, cu smaraldul la ochiul stâng,

pasionat, ridicând degetul mare, oprind duelurile în momentul când un gladiator avea să fie ucis, ridicându-se ca un simplu cetăţean ca să încurajeze un conducător de car care biciuia cei patru cai.

Lângă Nero, Tigellin îi şoptea, fără îndoială, că bividiii aparţineau grajdurilor lui, şi, mereu la fel de curtenitor, îi spunea probabil că regreta că împăratul nu se lansa pe pistă, pentru că era fiul divin al lui Apollo, cel mai talentat dintre conducători, poeţi, solişti şi cântăreţi la ţiteră.

Probabil că Poppaea îi susura în urechi aceeaşi melodie.

Dar, după câteva ezitări, Nero se aşeza la loc, ca şi cum un zeu l-ar fi sfătuit să fie rezervat, inspirându-i prudenţă, amintindu-i că poporul Romei nu dorea ca stăpânul lui, la fel ca oricare cetăţean, sclav sau gladiator, să renunţe la demnitatea imperială şi să se comporte ca un bufon.

Se şoptea că Nero visa să se ducă într-un oraş grecesc, poate la Atena, Alexandria sau Napoli – oraşul plin de greci unde nu existau aceleaşi prejudecăţi şi se va întoarce la Roma cu fruntea încununată de coroana învingătorilor la jocuri.

Atunci poporul o să-şi aclame tânărul împărat, prinţul solar, fiul lui Apollo, învingătorul parţilor, protejatul zeilor, omul care aspira să îmbine grandoarea Romei cu moravurile Orientului.

Mă plimbam prin Roma.

Plebea, deşi iscoadele şi pretorienii o supravegheau, părea să-i ignore. Se grăbea pe străduţe, se dădea la o parte când treceau turmele de sclavi veniţi din întregul Imperiu ca să sape canalele pe care Nero decisese să le taie între Ostia şi Roma.

Cetăţenii îi priveau cu dispreţ pe aceşti orientali, despre mulţi dintre ei spunându-se că aparţin sectei lui Hristos, care încercau să evadeze, să-şi găsească refugiu la creştinii care trăiau la Roma şi al cărui număr creştea neîncetat.

Uneori surprindeam un murmur.

O criticau pe Poppaea care îi primea pe evrei la palatul imperial şi obţinea de la Nero eliberarea rabinilor închişi.

O acuzau că trădează Roma, că nu îndeplineşte sacrificiile pe care le cerea religia strămoşilor.

O bănuiau că-l face pe Nero să-i accepte pe orientali, folosindu-se de toată puterea pe care o soţie destrăbălată o poate avea asupra unui soţ pervers: aşa a fost cu mimul evreu, Alityrus, despre care se spunea că avea legături cu Joseph Ben Mathias, trimisul poporului evreu la Roma.

Dar criticile se potoleau. Zeii, care păreau derutaţi, arătau totuşi că-l susţin pe Nero, atunci când s-a anunţat că Poppaea a adus pe lume, la Antium, o fiică, Claudia, care imediat a fost salutată cu titlul de Augustusa. Şi preoţii au adus sacrificii ca să mulţumească zeilor că i-au dat lui Nero urmaşi.

Senatorii şi toţi curtenii s-au dus la Antium.

Seneca însuşi a făcut parte din cortegiul din care Nero nu-l exclusese decât pe senatorul Thrasea, căruia îi reproşa independenţa spiritului şi criticile aduse. Maestrul meu mi-a descris bucuria lui Nero, beţia care îl cuprinsese, poemele în cinstea zeilor generoşi pe care le-a improvizat în faţa senatorilor. Aceştia se dezlănţuiseră în elogii la adresa divinităţilor protectoare ale Romei.

Senatul propusese chiar ridicarea unor statui din aur pentru cele două Fortune, zeiţele din Antium, să se aducă sacrificii şi să se construiască un templu al Fecundităţii.

Îl ascultam pe Seneca în tăcere.

Era oare Nero protejat de zei?

Uitase Seneca umilinţele îndurate, ameninţările voalate, crimele comise, şi convingerea, pe care de atâtea ori o

exprimase, că moartea se apropia, inspiratoarea unui împărat iubitor de sânge?

– Era plin de bucurie, a murmurat Seneca. L-am regăsit pe tânărul elev pe care l-am cunoscut când încă nu cedase înclinaţiilor sale, a adăugat, cu voce nesigură: Poate naşterea asta...

Apoi s-a întrerupt, amintindu-mi că trebuia să sfideze speranţa, mama tuturor temerilor.

A fost nevoie de câteva luni – numai patru – pentru ca zeii să arate că se jucau cu oamenii, fie ei şi împăraţi.

Claudia Augustusa a murit şi disperarea lui Nero a fost şi mai mare decât bucuria pe care o exprimase la naşterea copilului.

Toate jocurile care fuseseră prevăzute în onoarea Claudiei au fost înlocuite, din iniţiativa Senatului, cu ceremonii pentru divinizarea copilului mort.

Lamentaţiile pe care le auzeam de la senatori căpătau tonul excesiv al celor mai servile linguşeli. Cereau pentru Claudia Augustusa un pat sacru, construirea unui templu, un preot pentru a-i celebra memoria.

Şi Nero, cu capul plecat, hohotea.

Apoi şi-a revenit, declarând că avea să ofere plebei din Roma un mare banchet în onoarea Claudiei manifestându-şi iubirea pentru oraş, pentru poporul lui, dezminţind astfel zvonurile în legătură cu dorinţa lui de a se duce la Alexandria, în Grecia şi în Orient ca să ia parte la jocuri.

Era împăratul Romei, îngrijorat de prestigiul oraşului şi de datoria lui faţă de el.

Îl observam în timp ce vorbea. Nu tristeţea sau disperarea era cea care îi adâncea trăsăturile, ci teama, ca şi cum pierderea Claudiei era dovada sfidării zeilor, cea mai crudă, cea mai

neliniştitoare pentru că, venind atât de repede după naştere, nu mai părea decât o capcană întinsă de puternicii cerului.

Seneca avea dreptate: speranţa năştea frica.

Venirea morţii era singura certitudine pe care zeii o lăsau oamenilor.

35

Ideea morţii la care zeii i-au condamnat pe toţi oamenii nu înceta să mă bântuie.

Am vrut să îl mai întreb o dată pe Seneca, cel care nu se temea de moarte.

În mai multe rânduri afirmase că el credea în nemurirea sufletului. Împărtăşea oare credinţa discipolilor celui răstignit, convinşi că învierea le va deschide porţile veşniciei, pentru că Hristos învinsese moartea şi în acelaşi timp îi eliberase pe oameni?

Imediat, Seneca a refuzat să răspundă întrebărilor mele.

Atunci am rătăcit prin Roma sperând să-l găsesc pe acel om slab, Linus, care mă oprise în forumul Boarium după ce sclavii lui Pedanius Secundus fuseseră torturaţi, răstigniţi sau arşi pe rug.

Şi totuşi se şoptea că creştinii câştigau în fiecare zi noi adepţi, că se strângeau în jurul cetăţeanului roman, Evreul din Tarsus, Pavel, convertit la religia lui Hristos. Se spunea chiar că îl văzuse pe Seneca şi coresponda cu el.

Dar Seneca, căruia îi împărtăşisem căutările mele lipsite de succes, abia dacă apleca urechea la cuvintele mele.

Se pregătea să părăsească Roma alături de cortegiul imperial.

De fapt, Nero se pregătea să plece la Napoli pentru a-şi face apariţia în faţa miilor de spectatori.

Populaţia Campaniei umplea deja străzile acestui oraş grecesc.

Locuitorii din Alexandria traversaseră marea la invitaţia împăratului pentru a-l vedea şi auzi cântând, interpretând la ţiteră, recitându-şi poemele, jucând rolurile importante din tragediile greceşti.

Alţi spectatori părăsiseră Grecia ca să ajungă la Napoli. Nero repeta: „Muzica ţinută secret n-are nici un rost. Am mai spus-o. Trebuie acum să arăt poporului din Imperiu talentele împăratului".

În faţa palatului imperial, am văzut sute de litiere, curtenii, pretorienii, miile de căruşi care alcătuiau cortegiul imperial căruia Seneca avea să i se alăture.

M-am mirat de decizia lui.

Nu el era cel care condamna modul în care se expunea împăratul? Felul în care abandona Roma? Nero avea să se înfăţişeze într-o tunică foarte largă, încălţat cu coturni, iar pe faţă va purta masca actorilor.

Cum putea Seneca să accepte ca stăpânul Romei să se deghizeze aşa, ca un bufon? De ce nu-l condamna, de ce nu refuza să participe la acest spectacol profanator, care atenta la demnitatea imperială?

Seneca m-a privit îndelung, apoi m-a dus în bibliotecă şi, încet, mi-a citit câteva fraze dintr-un autor evreu din Alexandria, Filon, un înţelept.

„Cei care se hazardează să arate o sinceritate nepotrivită, îndrăznind să sfideze prin cuvinte şi fapte acţiunile regilor şi uneori ale tiranilor, şi-au pierdut minţile, sunt nebuni."

M-a invitat să meditez la această idee pe care o împărtăşea.

– Mă duc la Napoli, Serenus, şi vii şi tu cu mine.

Laşitate, fidelitate sau supunere? M-am urcat în litiera lui Seneca şi am plecat împreună la Napoli. N-am regretat că am asistat timp de mai multe zile la spectacolul dat de un împărat pe care îl aplaudau cu forţa unui tunet miile de *Augustusiani* şi neronieni veniţi din Roma împreună cu senatorii, curtenii, cavalerii, tovarăşii de desfrâu.

În primul rând stăteau Tigellin, Poppaea şi cealaltă „soţie" a lui Nero, Sporus, gătit ca împărăteasă, machiat şi care semăna atât de bine cu Poppaea, încât ziceai că Nero voise să facă din bărbatul castrat o dublură scandaloasă a soţiei sale.

Nu-l văzusem niciodată pe Nero într-o asemenea stare de exaltare.

Se înclina, schiţa un dans, singur, pe scena teatrului. Saluta spectatorii grupaţi după origine, locuitori ai oraşelor din Campania sau Alexandria, greci sau cetăţeni din Napoli. Declama, cânta, şi nimic nu părea să-l întrerupă.

În a treia zi, teatrul s-a zguduit, dar el a ignorat cutremurul şi a continuat până la capăt cântecul. Şi nimeni n-a îndrăznit să fugă.

În a cincea zi, a luat masa în mijlocul orchestrei, în prezenţa mulţimii care îl aclama. Şi i s-a adresat în greacă.

– Dacă aş bea puţin, aş cânta mult mai bine, a spus el.

Apoi imediat s-a urcat din nou pe scenă şi a cântat până în zori.

Prin simpla lor prezenţă, pretorienii, *Augustusianii*, neronienii împiedicau pe oricine să părăsească teatrul.

În a şaptea zi, când spectacolul tocmai se termina şi teatrul era gol, gradenele şi pereţii s-au prăbuşit într-un huruit uriaş, ridicând nori de praf.

Mulţimea era adunată în jurul dărâmăturilor. Era o prevestire rea? Nimeni n-a îndrăznit să răspundă la această întrebare, nici măcar s-o pună.

Mii de sclavi, încadraţi de pretorieni, începuseră deja să cureţe ruinele, să instaleze bănci, să reconstruiască o scenă, şi, începând chiar de a doua zi, Nero şi-a cântat recunoştinţa faţă de zeii care voiseră să-şi arate puterea şi bunăvoinţa, pentru că teatrul fusese distrus din voinţa lor, fără ca vreun singur spectator să fie rănit. Dovediseră astfel că împăratul şi jocurile se aflau sub ocrotirea lor.

„Nero e fiul divin al lui Apollo!“ au strigat *Augustusianii.*

Iar mulţimea a repetat acelaşi strigăt, în timp ce împăratul îşi scotea masca şi îşi arăta faţa roşie de plăcere.

Era ca un beţiv pe care cei din jur îl îndeamnă să bea în continuare, aplaudându-i excesele.

Dansa. Declama. Se clătina. Cerea o ţiteră sau o liră şi, pe câteva acorduri, improviza un poem care stârnea exclamaţii entuziaste.

Atunci părea că-şi pierde minţile, şi, uitând de promisiunile pe care le făcuse, declara că voia să treacă Marea Adriatică, să se ducă în Ahaia, să facă să-i răsune vocea acolo unde artiştii greci, în epoca de strălucire a Atenei, cântaseră şi se întrecuseră la alergări.

I se aproba totul.

Şi cortegiul nupţial se legăna, părăsind Roma în direcţia Benevento.

Am întâlnit acolo una dintre cele mai monstruoase şi mai abjecte fiinţe pe care le-am văzut vreodată. Se numea Vatinius.

A înaintat spre Nero şi mi s-a părut că văd alunecând o reptilă.

Trupul diform, capul enorm, ochii ieşiţi din orbite, gâtul ca înghiţit de umeri, mâinile şi picioarele scurte şi strâmbe, ca şi cum cineva a vrut să i le rupă, nu mergea, ci când se târa, când ţopăia, legănându-se altfel la dreapta şi la stânga, mai mult ca un animal decât ca un om.

Îl zărisem deja la Roma, la palatul imperial, unde era unul din bufonii lui Nero.

Împăratul şi, luându-se după el, curtenii îşi băteau joc de el. Jucase rolul care i se desemnase, apoi, într-o zi, profitând de un moment de linişte, lansase un nume, „Torquatus Silanus", pe care îl însoţise cu o izbucnire de râs.

Nero îl fixase dintr-odată cu un aer grav, ameninţându-l că îl jupoaie de viu dacă nu-şi explică hohotul de râs, căci Torquatus Silanus era un om bogat, descendent din familia lui Iulius Caesar, înrudit astfel cu Nero şi deci un posibil rival.

Cu limba atârnând, cu bale pe buze, Vatinius răspunsese rânjind că Silanus se lăuda că zeul Augustus, marele fondator, era strămoşul lui. Că avea o casă ca un palat imperial şi că liberţii lui purtau titluri asemănătoare celor care îl slujeau pe Nero. Silanus avea secretari însărcinaţi cu corespondenţa, petiţiile, socotelile.

– Aşa cum şi tu îi ai pe ai tăi, fiul lui Apollo, adăugase Vatinius cu voce şuierătoare. Spune că e fiul lui Augustus, şi deci este egalul tău.

Apoi Vatinius a făcut câţiva paşi în spate.

– Tu eşti singurul împărat, Nero, dar Silanus joacă rolul tău ca la teatru.

La puţin timp după aceea s-a aflat că liberţii lui Torquatus Silanus fuseseră arestaţi, puşi în lanţuri, torturaţi. Recunoscuseră că stăpânul lor spera să-i urmeze la tron într-o zi lui Nero şi că pregătea şi aştepta acest moment cu nerăbdare, uneltind cu senatorii.

Când aflase acuzaţiile al căror obiect era, Torquatus Silanus o luase înaintea ucigaşilor. Îşi tăiase venele de la mâini, şi sângele se scursese treptat, înlocuit încet, încet de răceala morţii.

Nero voise să vadă trupul. Îl răsturnase şi îl împinsese cu piciorul, apoi declarase pe un ton amuzat că Silanus greşise că nu aşteptase verdictul judecătorilor. Sigur, i-ar fi fost greu să se apere, dar putea conta pe clemenţa împăratului.

Apoi Nero îl elogiase pe Vatinius, monstrul delator, căruia îi dăruia *ville* şi domenii în regiunea Benevento, acolo unde îl întâlneam din nou, şi mai respingător, cu ochii strălucind de vanitate şi de putere, îngenunchind în faţa lui Nero, aşa cum numai un bufon sau un sclav o putea face, oferindu-i împăratului să asiste la un spectacol de gladiatori pregătit special pentru el.

Era ca şi cum lui Nero cineva îi arătase un pahar cu vin ales. Se dusese în amfiteatru, cu Vatinius pe urmele lui, animal credincios târându-se şi ţopăind în faţa stăpânului, prezentându-i cele o sută de perechi de gladiatori care aveau să se lupte. Şi Nero începuse să amuşine, ca şi cum încerca deja să simtă mirosul sângelui.

Sângele a curs din piepturile şi gâturile bărbaţilor cu braţele legate, pe care Vatinius îi lăsa pradă fiarelor sau unor alţi bărbaţi la fel de feroce, dar mai cruzi decât tigrii.

Cu pântecul rotunjit care sălta sub tunica largă, Nero râdea de chinurile prăzilor pe care ghearele sau colţii – ai oamenilor sau ai fiarelor – le sfâşiau.

Apoi l-am văzut pe Tigellin aplecându-se şi şoptindu-i câteva cuvinte lui Nero care s-a ridicat, cerând cu un gest să fie ucişi toţi cei care încă se luptau. Apoi s-a retras.

Doar câteva zile mai târziu am înţeles motivele pentru care Nero se întorsese la Roma, renunţând să traverseze Marea Adriatică.

La Roma, plebea se agita şi mârâia.

Se apropia vremea recoltei.

Trebuia ca împăratul să se ducă în forum, la Templul Vestei unde, mare pontif fiind, era singurul care avea dreptul să intre. Şi plebea aştepta ca el să facă această vizită, să aducă sacrificii Vestei ca să o înduplece să dea poporului Romei recolte bogate. Dacă voia ca liniştea să domnească pe străzi, trebuia să împlinească acest ritual. Martorilor care l-au văzut intrând şi apoi ieşind din Templul Vestei li s-a părut că se schimbase la faţă.

Nu mai era Nero cel strălucitor, sigur pe el, aproape batjocoritor, cel care se arătase între coloane, ci un om nesigur pe el, tremurând de frică.

A mărturisit că, în templu, o mână necunoscută, poate cea a Vestei, îl apucase de o pulpană a togii. O ceaţă tulbure şi deasă umpluse edificiul şi spectrele Agrippinei, al lui Britannicus şi al Octaviei şi poate şi ale altora l-au înconjurat.

Tremurase în faţa plebei adunate, care îi aştepta discursul şi se mira de tăcerea îndelungată, de paloarea lui, de ticurile care îi deformau trăsăturile, de tresărirea instinctivă a umerilor.

În sfârşit a început să vorbească, spunând că înţelesese îngrijorarea poporului roman. Citise tristeţea pe chipurile cetăţenilor. Trebuia să-i liniştească, să nu o înteţească plecând departe de Roma. Avea să împartă mai multe grâne şi vin. Căci Vesta îi promisese recolte bune şi bogate.

Era dornic să-şi facă poporul fericit, să împartă fericirea împreună cu el.

Plebea îl aclamase, îi mulţumise, iar Nero îşi recâştigase repede liniştea şi lipsa de măsură.

Dar moartea nu e aşa schimbătoare ca plebea. Nu se lăsase păcălită.

În zilele care au urmat, se răspândise zvonul că Nero îşi ucisese soţia într-un acces de furie, în timp ce Poppaea îl asalta cu reproşuri. Era bolnavă, însărcinată cu un alt copil al împăratului, spusese ea, iar el se lăfăia în desfrâu fără ea, oferindu-se efebilor ca o femeie, libertului Pythagoras, căruia Nero voia să-i fie soţie. Şi era dezonorant ca un împărat să se lase astfel călărit ca o târfă de către un bărbat.

Nero o lovise, cărându-i picioare în burtă, iar ea se prăbuşise curând, moartă.

Apoi el se dezlănţuise în lamentaţii, jurând că ea era singura femeie demnă de iubirea lui, că dorea să i se facă funeralii somptuoase, că va ţine un discurs apoteotic pentru Poppaea, pentru ca zeii s-o primească alături de ei.

Şi aşa a făcut.

Am văzut acest lucru.

Nero, înconjurat de senatori, a recitat poeme în cinstea Poppaeei. Pe măsură ce declama, pe măsură ce-l cuprindea exaltarea şi aclamaţiile, în pofida împrejurării funebre, salutau fiecare din versurile lui, am văzut cum i se topeşte tristeţea şi cum îi creşte vanitatea. La sfârşitul ceremoniei, a strigat că voia ca în toate locurile publice din Roma se se organizaze banchete în amintirea Poppaeei, dar şi ca să arate cât de fericit era Nero să trăiască în mijlocul poporului Romei, pe care îl îndrăgea la fel de mult ca pe defuncta lui soţie.

Abil şi pervers Nero!

Seneca nu se putea stăpâni să nu-şi admire fostul elev. Era fascinat de duplicitatea tiranului care ştia să linguşească plebea, să-i terorizeze pe cei bogaţi, să se lase în voia dorinţelor lui,

reuşind chiar să se facă aclamat de mulţime când se manifesta în faţa ei.

– Nu este numai temut pentru că deţine puterea imperială şi astfel este pentru plebe un personaj sfânt, marele pontif, fiul lui Apollo, mi-a spus Seneca. Este iubit, Serenus, pentru ceea ce este, pentru că îndrăzneşte să se arate cum e. Ai auzit aclamaţiile la Napoli? În câteva luni, plebea din Roma o să-l primească în triumf când va urca pe scenă sau va conduce un car pe pista circului.

Plebea îl saluta deja ca pe un prinţ binefăcător când străbătea străzile Romei, mergând de la un banchet la altul, asigurându-se că vinul şi mâncarea fuseseră împărţite. Mergea cu pas rar, apărat de pretorieni, de cavalerii germani, înconjurat de *Augustusiani* şi de neronieni.

Am mers aşa după el până la Câmpul lui Marte.

Acolo, în jurul lacului lui Agrippa, Tigellin oferea un banchet în onoarea lui Nero.

Niciodată nu asistasem la un asemenea fast, la organizarea publică a unui asemenea desfrâu.

Lacul şi câmpul deveniseră un imens lupanar unde toate viciile erau puse în scenă cu extravaganţă.

Festinul se ţinea pe o plută trasă de alte vase. Ambarcaţiunile erau împodobite cu aur şi fildeş. Vâslaşii aveau frumuseţea provocatoare a amanţilor, care fuseseră aşezaţi după vârstă şi după ce ştiau mai bine în materie de erotism. Se spunea că Tigellin îi căutase în tot Imperiul, din Orient până în Bretania, din Spania până în ţările de la Danubiu, din Armenia până în Galia Narbonensis.

În cuşti aşezate pe poduri se legănau păsări sau dormitau fiare venite din toate provinciile.

În lac înotau animale marine aduse din ocean.

Cântecele erau acompaniate de interpreţii la ţiteră. Pe unul din malurile lacului se zăreau case luminate ca lupanarele. Doamnele din nobilime se grăbeau într-acolo, supunându-se entuziaste ordinelor lui Nero. Pe malul celălalt se plimbau prostituate goale.

Nu era nevoie decât de câteva clipe pentru ca dezmăţul să amestece trupurile. La căderea nopţii, se ghiceau în lumina torţelor şi a lămpilor care luminau casele şi tufele.

Ambarcaţiunile fuseseră trase la mal şi vâslaşii, goi şi ei, se răspândiseră în jurul lacului.

Nero era înconjurat de mai mulţi favoriţi pe care îi supravegheau pretorienii din garda personală. Apoi s-a îndreptat spre lupanare, primit cu strigăte ascuţite de doamnele nobile, în timp ce pe celălalt mal prostituatele îl invitau să se ducă alături de ele, promiţându-i plăceri pe care nu le încercase niciodată.

Totul trebuia să i se pară posibil.

L-am văzut, câteva zile mai târziu, cu capul acoperit de *flammeum*, cu ochii plecaţi ca ai unei fecioare, timid sub vălul de pânză portocalie pe care îl poartă tinerele soţii în timpul ceremoniei nupţiale. Mergea, alături de libertul Pythagoras, spre preoţii care aveau să le celebreze unirea.

El era tânăra nevastă. Îi ducea zestrea soţului, patul nupţial şi torţele căsătoriei.

Şi nimeni nu se mira că un împărat se căsătorea cu un libert, făcând căsătoria în văzul lumii, oferindu-se lui Pythagoras sub ochii tuturor, ca şi cum voia ca oricine să vadă, oricine să ştie că era liber să facă şi să se distreze după cum dorea.

Că ăsta era privilegiul lui ca împărat.

Nimic, nici măcar falusul unui libert nu-i putea pângări demnitatea sau ameninţa puterea.

36

În zilele care au urmat acestor jocuri şi festivităţi, acestei căsătorii groteşti şi profanatoare, am crezut totuşi că demnitatea, popularitatea şi puterea lui Nero vor fi îngropate sub cenuşa incendiului care, timp de şase zile şi de şapte nopţi, apoi, după o perioadă de acalmie, alte trei zile, a răvăşit Roma.

Zvonul îl acuza pe Nero că a dorit şi a organizat această crimă îngrozitoare.

Oraşul, Roma noastră, era distrus: trei cartiere nu mai erau decât un pământ înnegrit; alte şapte erau acoperite de ruine; numai patru scăpaseră de flăcări.

Văzusem focul gonind, purtat de vânt, de la Palatin până la Velabrum.

Văzusem dughenele arzând, *insulae* şi gradenele Marelui Circ prăbuşindu-se.

Văzusem flăcările urcând pe coline, apoi răvăşind câmpia, văile, iar străduţele se transformaseră în râuri de foc.

Auzisem ţipetele de groază, vaietele.

Femeile, copiii, bătrânii, zecile de mii de cetăţeni şi de sclavi fuseseră înghiţiţi, ca nişte crengi uscate, în câteva secunde.

Niciodată oraşul nu cunoscuse un asemenea incendiu.

Vălătuci de fum negru îl acopereau. Etajele de la *insulae* se prăbuşeau cu zgomot peste locatarii lor. Mulţimea nu era decât o turmă pe care frica o înnebunea.

Am alergat alături de ea.

Lemnul care susţinea casele trosnea într-un urlet înainte de a lua foc şi de a se transforma în cenuşă. Nimeni nu putea lupta împotriva flăcărilor care săreau de la o casă la alta şi o luau pe străduţe.

Femeile încercau să-şi găsească copiii, îi strigau, dar părul şi tunicile li se aprindeau şi pielea le sfârâia. Din ordinul lui Nero, pretorienii deschiseseră grădinile împăratului şi conduseseră mulţimea spre Câmpul lui Marte, ca să se refugieze acolo.

Unii dintre supravieţuitori fugeau goi, încercând să ajungă pe câmp, în afara oraşului.

Am văzut adunându-se câţiva bărbaţi, încercând să oprească flăcările. Dar nu era apă. Toate faţadele dughenelor, mărfurile expuse, tot ce era în jurul nostru era în flăcări. Şi cei care mi s-au alăturat s-au îndepărtat. Căci grupuri de oameni cu feţele înnegrite de fum îi ameninţau pe cei care voiau să lupte cu incendiul.

Am văzut o grămadă de oameni aruncând torţe fără măcar să încerce să se ascundă.

Cine erau? Sclavi supuşi ordinelor lui Nero? Unii incendiatori au strigat că, de fapt, fac ce li s-a poruncit. Era posibil să fi fost împăratul cel care a dat astfel de ordine?

Atât de mari erau infamia, sacrilegiul, crima, încât am refuzat să cred acest lucru.

Era Roma, Roma noastră care dăinuia de mai mult de patru secole după ce fusese distrusă de gali.

Trebuia să fii nebun ca să laşi astfel pradă flăcărilor miile de locuinţe, fiecare de cinci sau şase etaje.

Trebuia să fii duşmanul Romei ca să te bucuri văzând cum ard templele divinităţilor noastre, cel al lui Jupiter şi cel al Vestei, să vezi palate şi locuinţe nobile dispărând odată cu bijuteriile,

însemnele legiunilor victorioase, prăzi de război, toată istoria glorioasă a Romei!

Şi pentru ce toate astea?

La început n-am auzit pe nimeni acuzându-l direct pe Nero.

Era la Antium, departe de incendiu, şi se întorsese în grabă. Casa lui, pe care o numea „trecătoare", fusese în parte distrusă. Cum ar fi dorit asta, chiar lui i se părea prea mică, deşi era imensă, lungă de cinci mii de paşi, cu porticuri, parcuri şi bazine?

Cum să-l acuzi că a dat foc Romei, pur şi simplu, pentru că nu-i plăceau nici străzile înguste, nici putoarea ei, nici harababura clădirilor din acest oraş?

Şi totuşi zvonul se întindea odată cu incendiul.

Sclavii lui Nero fuseseră văzuţi doborând zidurile de piatră care rezistau flăcărilor, dar pe care de multă vreme le dorea distruse.

Se spunea că, întorcându-se de la Antium, acest om, care păruse că vrea să-i salveze pe cei care pierduseră totul primindu-i în grădinile lui şi pe Câmpul lui Marte, se grăbise să se caţere pe muntele Esquilin, să urce în vârful Turnului lui Mecena şi, îmbrăcat ca la teatru, cântase, ciupise strunele lirei, recitase unul din poemele lui care povestea despre „căderea Troiei" distrusă de foc.

Şi Nero se declarase fermecat de frumuseţea flăcărilor.

Dar tot el poruncise să se aducă de la Ostia vase încărcate cu grâne şi îi obligase pe negustori să vândă cu trei sesterţi baniţa pentru ca supravieţuitorii incendiului să aibă astfel cu ce se hrăni.

Cine era el, un monstru sau un împărat generos?

După şase zile şi şapte nopţi potolit, focul o luase de la început. Şi primele flăcări ale celui de al doilea incendiu

izbucniseră la marginea proprietăților lui Tigellin, inspiratorul și executantul crimelor lui Nero.

Își amintiseră că împăratul, în timpul uneia dintre petrecerile lui, pusese să se monteze pe scenă un foc mare și că păruse foarte încântat. Auzind versul lui Euripide: „După ce mor, pământul și focul pot să fie totuna!", el exclamase: „Ba nu, să fie cât sunt încă viu!"

Nu el era cel care, evocând originile troiene ale familiei sale din partea lui Caesar, strigase: „Fericit Priam, regele Troiei, care a putut vedea cu ochii lui pierind în același timp imperiul și patria!"

Sacrificase în felul ăsta amintirea și templele Romei, zeci de mii din locuitorii ei, ca să se bucure de un spectacol, să-și acorde lira, țitera, vocea cu huruitul jarului și țipetele de suferință, distrugând în același timp construcțiile, oricum erau ele, care îi încurcau planurile, voința lui de a reconstrui Roma după cum își dorea, să ridice un palat, o Casă aurită, *Domus aurea*, în fine, pe măsura gloriei sale, puterii lui de împărat al lumii?

Voia o Romă nouă cu străzi largi care să ducă departe, cu porticuri aliniate până se pierd la orizont.

Deci ăsta era motivul pentru care va fi dat foc Romei. Doar dacă nu se folosise pur și simplu de împrejurări, călărind pe Fortuna care rădea cartierele orașului său pentru el să poată să-și ridice acolo palatele, să-și proiecteze orașul, Neropolis!

Am simțit cum furia cuprinde orașul, la început printre plebeii loviți de moartea atâtor cetățeni săraci; fiecare dintre ei avea un fiu, o nevastă, un tată pe care flăcările lacome îi înghițiseră. În același timp, săracii ăștia prăpădiți își pierduseră puținele bunuri pe care le aveau. Dar Nero interzisese ca supraviețuitorii să se întorcă printre ruine și să încerce să caute

cadavrul vreunei rude sau resturile unor bunuri. Promisese că va pune să se înlăture cadavrele şi ruinele.

Îl bănuiau că în felul ăsta voia să strângă prada pe care i-o oferise focul.

L-au acuzat că-i jefuieşte pe cei cărora le-a adus ruina sau moartea.

Au asistat fără entuziasm la ceremoniile de ispăşire pe care le-a organizat ca să-i liniştească pe zei, să-i implore pe Vulcan, Ceres şi Proserpina.

În afară de cazul când nu era el însuşi cel care pusese focul, toţi vorbeau că fusese abandonat de zeii care distruseseră oraşul, palatele, templele, trofeele.

Aşa că matroanele şi preoţii care implorau divinităţile erau neputincioşi.

În oraşul cu dărâmăturile încă fumegânde, plutea încă zvonul care făcea din Nero un criminal sau un împărat căruia Fortuna, darul zeilor, îi întorsese spatele.

37

Când i-am vorbit lui Seneca despre faptul că Nero era în continuare acuzat de incendierea Romei, a murmurat, ridicându-şi capul spre mine:

– Nenorocire nouă!

Sătea jos în bibliotecă, într-o postură care îi era familiară, cu pieptul aplecat în faţă, cu coatele sprijinite pe coapse, cu mâinile în sus şi bărbia sprijinită în pumnii strânşi.

Ar fi trebuit să fie mulţumit de faptul că zeii îl ocrotiseră: flăcările abia dacă înroşiseră chiparoşii de la marginea grădinii sale; jarul purtat de vânt fusese repede stins de sclavi. Locuinţa lui Seneca era una din puţinele de pe Palatin care nu suferise nici o pagubă.

Şi, totuşi, a repetat: „Nenorocire nouă!“ privindu-mă fix.

Trebuie să fi observat mirarea mea căci a adăugat:

– Dacă nici o ceremonie rituală destinată îmbunării zeilor, nici o generozitate a împăratului faţă de plebe...

A dat din cap şi a spus mai încet:

– S-a mai văzut vreodată un împărat primind, ca Nero, sărăcimea în grădinile lui, punând să se împartă grâu în asemenea cantităţi, fixând preţul la trei sesterţi baniţa?

A făcut o strâmbătură care îi brăzda faţa deja plină de riduri adânci.

– ... Dacă nimic, nici sacrificiile, nici invocarea zeilor, nici darurile nu pot acoperi acuzaţia infamantă şi nu pot înăbuşi zvonul care îl acuză pe Nero, atunci va trebui să înece flăcările

în valuri de sânge. Va fi nevoie de sute de acuzaţi, de torturi elaborate care vor lăsa plebea cu gura căscată, îi va distrage atenţia cu spectacole pe care nu le-a văzut niciodată, cu crime care o vor face să uite de incendiu şi de vinovăţia sau neputinţa lui Nero. Plebea va avea atunci sentimentul că a fost răzbunată şi onorată. Nero va fi nevinovat pentru că el va face să curgă sângele vinovaţilor, şi, pentru că el îi va desemna şi le va supravieţui, plebea va spune că n-a pierdut protecţia zeilor, că Fortuna îl ocroteşte sub aripa ei. Dar câtă suferinţă! Cât sânge! Poate al nostru, Serenus!

S-a ridicat şi a pus mâna pe umărul meu.

– Sângele nostru, vieţile noastre nu vor fi de ajuns pentru asta. Alţii, mulţi alţii, nenumăraţi, înaintea noastră, vor fi omorâţi.

În ziua aceea mi-a vorbit îndelung despre discipolii lui Hristos, despre Evreul din Tars, Pavel, de Petru care îl cunoscuse pe zeul lor, Hristos cel de curând răstignit în Palestina de procuratorul Ponţiu Pilat, sub domnia împăratului Tiberius, şi care îi aduna în jurul lui pe creştinii din Roma.

– Plebea nu-i iubeşte pe creştinii care nu aduc sacrificii zeilor, speră şi aşteaptă întoarcerea lui Hristos. Îl anunţă, Pavel din Tars mi-a spus: se va întoarce în mijlocul unui foc strălucitor.

A repetat aceste ultime cuvinte.

– Nu e destul pentru a-i acuza? Magii noştri, cei care şoptesc în urechea lui Nero, Simon Magicianul şi Balbilus, îi denunţă că sunt duşmani ai împăratului, că fac farmece, fac miracole, că nu respectă religia. Şi evreii, de care s-au despărţit, îi duşmănesc, îi combat cerând justiţiei imperiale să-i pedepsească. Nu uita că Poppaea îi asculta pe evrei, că poate se convertise, că evreii au acces la palatul lui Nero. Creştinii nu au decât duşmani! Sunt vinovaţii perfecţi! Nu pot fi iubiţi! Sunt atât de siguri în credinţa

lor încât par aroganţi, propovăduiesc renunţarea la plăceri, la viaţă. Aşteaptă moartea cu nerăbdare, pentru că ea îi va elibera de trup şi vor fi înviaţi.

M-a strâns de umăr şi i-am simţit degetele osoase cum se crispează.

– Eu cred în nemurirea sufletului, Serenus, dar nu în această superstiţie demnă de sclavi şi femei: învierea. Uneori, ajung să cred că adevărata şi singura crimă a creştinilor este ura faţă de viaţă.

Şi-a slăbit strânsoarea degetelor şi a şoptit:

– Mulţi dintre ei merg la pierzanie. Nero şi Tigellin au înţeles deja, fără îndoială, că trebuie să-i arunce pe creştini ca hrană plebei. O să-i acuze că au distrus Roma cu acest „foc strălucitor", pentru că ea este pentru ei oraşul plăcerilor, capitala trupului!

A adăugat după o tăcere:

– Probabil că-i mulţumesc zeului lor pentru incendiu, văd în el o pedeapsă dreaptă, anunţul întoarcerii lui Hristos al lor pe pământ, distrugerea unei lumi imperfecte, apocalipsa pe care evreii – şi Pavel din Tars la fel – o aşteaptă. O s-o trăiască, crede-mă! Şi va depăşi în grozăvie tot ce îşi imaginează. Până şi tu, Serenus, care nu faci parte din secta lor, care ai văzut deja atâtea crime, o să fii surprins. Şi poate chiar şi eu.

Am ştiut că maestrul meu Seneca ghicise viitorul, atunci când i-am auzit în forum, în faţa tavernelor, pe Câmpul lui Marte unde încă se afla mulţimea salvată de la incendiu, pe oamenii lui Nero, iscoadele şi ucigaşii lui, spunând că adepţii sectei lui Hristos, credincioşii acestei dezgustătoare superstiţii, bărbaţi şi femei care aveau obiceiuri criminale, nu participaseră la ceremoniile purificatoare în cinstea zeilor Romei. Regretau că incendiul, „focul purificator" pe care îl aşteptau, nu distrusese în întregime Roma, oraşul infam.

O anunţau solemn. Chemau fulgerul şi blestemele asupra ei. Şi ăsta era motivul pentru care împăratul Claudius, acum aproape douăzeci de ani, îi pedepsise. Evreii voiau şi ei să-i extermine, căci creştinii urau omenirea.

Am văzut plebea aprinzându-se ca un câmp cu iarba uscată. Nu mai era incendiul clădirilor şi al templelor. Flăcările răzbunării devorau sufletele.

I-am văzut trecând pe primii creştini, în lanţuri, arestaţi, înconjuraţi de pretorieni.

Şi am auzit strigătele „Creştinii la lei! Creştinii pe cruce!"

Şi am văzut ţâşnind din mulţime bărbaţi care agitau bâte ghintuite şi care loveau cefele, feţele, umerii prizonierilor.

Apoi arestările s-au înmulţit, căci primii închişi fuseseră torturaţi şi spuseseră locurile unde se adunau în jurul lui Pavel din Tars şi Petru, cei care îl cunoscuseră pe Hristos, precum şi pe lângă Linus, omul slab care îmi vorbise de curând.

Când a intrat în arenă l-am recunoscut după mers, după trup.

Căci mă aflam în mijlocul plebei care urla, care îl aclama pe Nero atunci când apărea în loja lui şi cerea cu un gest să fie aduşi vinovaţii. Printre ei, toţi acoperiţi cu piei de animale, era şi Linus.

Spectacolul era menit să surprindă şi să satisfacă mulţimea, să-i aducă mulţumiri lui Nero că o răzbună prin aceste jocuri ciudate: bărbaţi şi femei care îşi îmbrăţişau copiii, toţi înfăşuraţi în piei de urs sau de fiare mânjite de sânge, ca să atragă câinii sălbatici trimişi în arenă, să le sară la gât, să le sfâşie carnea înainte de a-i face bucăţi.

Şi i-am văzut pe creştinii goi, pe femeile care încercau să-şi apere nou-născuţii sfâşiaţi de câini.

Apoi a venit o altă zi, când i-au ţintuit pe cruci. Şi unul dintre ei, Petru, tovarăşul Dumnezeului lor, Hristos, a fost crucificat cu capul în jos, la cererea lui, se zice, în semn de umilinţă, ca să nu pară egalul Dumnezeului său.

Priveam, incapabil să mă mişc. Fiecare spectacol însemna o nouă etapă în desăvârşirea torturilor.

Şi s-a întâmplat într-o seară, în momentul când ziua se stingea, să dea foc crucificaţilor care fuseseră înainte unşi cu smoală, pentru ca flăcările care le devorau trupurile să lumineze grădinile lui Nero unde fusese primită plebea.

Iar împăratul, în ţinută de conducător de car, ţinând cu putere hăţurile celor patru cai, înconjurat de *Augustusiani* şi neronieni, de pretorienii germani din cavaleria lui, străbătea grădina la pas, zâmbind, cu faţa bucălată, cu pielea lucind de sudoare luminată de strălucirea corpurilor crucificate, pe care flăcările hrănite cu carne şi smoală le făcea să sfârâie.

Am simţit mirosul de rug.

Flăcările vii luminau grădinile lui Nero în mijlocul cărora se înălţa obeliscul din Heliopolis, adus până în inima oraşului, în inima Imperiului despre care m-am întrebat atunci dacă nu devenise mai crud decât cel mai barbar regat din Asia.

Ce am văzut în zilele următoare a fost şi mai rău.

În arenă, femei goale erau pătrunse de falusuri uriaşe, aprinse, care erau ţinute cu două mâini de sclavi, ca şi cum erau ale lor. Altele erau date, ca junincile, taurilor furioşi cu falusurile roşii ca focul. Unele erau legate goale de coarnele unui taur; se şoptea că Nero ceruse acest supliciu ca să amintească de soarta lui Dirce, femeia regentului Tebei, Lycos.

Aşa era Nero: rafinament în torturi şi iubire pentru Grecia, zeii ei, legendele, jocurile, teatrul ei. Cruzime îndulcită de artă.

L-am observat. Se bucura de ceea ce pentru el nu era decât un spectacol, regie, evocare a destinului divinităţilor şi suveranilor greci.

Roma arsese ca Troia. Încercase ceea ce simţise Priam.

Dar el era cel mai mare dintre toţi, căci Roma învinsese Grecia şi îmbina forţa cu filosofia, legiunile romane cu jocurile şi teatrul.

Şi el, Nero, concentra totul în propria-i fiinţă: actor, conducător de război, mare pontif, fiu de zeu, poet, conducător de car, împărat al lumii.

În timpul ultimei seri de torturi, când în arenă tot ce văzusem zilele precedente culmina cu o paradă finală în timpul căreia flăcări vii ca în grădinile lui Nero luminau spectacolul, câinii sfâşiau carnea, femeile erau chinuite de falusuri, târâte goale pe pistă de taurii care îşi scuturau coarnele ca să scape de trupurile agăţate de ele, mi s-a părut că plebea nu-şi mai manifesta nici ura, nici entuziasmul. Îşi exprima prin lungi tăceri stupoarea, un fel de dezgust, poate chiar milă, ca şi cum înţelegea că Nero se jucase cu ea, că toţi creştinii care piereau nu mureau spre binele tuturor, ci pentru satisfacerea cruzimii unuia singur.

Lângă mine am auzit şoptit:

– Ştiu ce risc vorbind. Numai numele de creştin este o crimă de moarte. Dar procuratorul roman l-a crucificat pe Hristos al nostru şi Hristos a înviat. Împăratul Nero l-a crucificat pe Petru, l-a decapitat pe Pavel, a torturat sute dintre noi, dar noi vom învia, ţi-o spun: Nero este fiara care anunţă sfârşitul vremurilor. O să ardă în Infern spre veşnică suferinţă. El este Răul. El este Antihristul!

Nu m-am întors.

N-am vrut să văd faţa celui care îmi vorbise.

38

N-am uitat niciodată cuvintele rostite de acel necunoscut.

I le repetam în fiecare zi lui Seneca, ale cărui îngăduinţă şi indiferenţă mă şocau. Nimic nu părea să-l surprindă în torturile aplicate creştinilor. Când îi descriam trupurile crucificate, unse cu smoală, ulei sau răşină, ca să ardă, mă întrerupea.

Era vorba, spunea el, de pedeapsa aplicată dintotdeauna incendiatorilor. Singura noutate consta în faptul că-i folosiseră pe cei care ardeau de vii ca pe nişte torţe, flăcări îngrozitoare care să lumineze jocuri sălbatice.

Dar – înălţa cu o mişcare scurtă umărul stâng, strâmbându-se în acelaşi timp – toate astea erau şi rodul iubirii lui Nero pentru arte – da, se putea folosi acest cuvânt. Nu era mai crud decât alţi tirani sau decât oricare alt om cu o putere asemănătoare cu a lui, dar dorea să inventeze, să creeze.

Eram indignat.

Roma a devenit regatul Fiarei, oraşul Răului, locul de masacru al lui Antihrist!

Seneca ridica din sprâncene, întindea mâna spre mine ca să mă îndemne să-mi regăsesc măsura, să nu mă las târât de pasiunea adepţilor lui Hristos.

În cele din urmă, Nero nu făcea altceva decât să urmeze părerea plebei şi a preoţilor evrei care îi urau pe creştini. Aveam certitudinea că acuzaţiile pe care le aduceau împotriva lor erau nejustificate? Erau mai răi decât evreii în dispreţul lor faţă de Roma. Evreii erau mai abili, ştiind să-i influenţeze pe apropiaţii

lui Nero, să pătrundă în palat, să-l distreze pe împărat cu bufoneriile mimilor lor.

Creştinii făceau parte dintr-o sectă. De ce n-ar fi vrut să distrugă Roma printr-un un foc purificator?

Nu-mi plăcea la Seneca acest fel de a răstălmăci faptele, dovezile, zvonurile aşa cum ai cerceta pe dos o haină ca să te convingi că e curată.

Stăm aşa şi vorbim, Seneca şi cu mine, aşezaţi în locul cel mai înalt al grădinii lui. Putem vedea oraşul aproape în întregime.

Peste tot nu erau decât şantiere.

O mulţime de sclavi terminau de înlăturat resturile incendiului, alţii începeau deja să descarce blocurile venite din regiunea lacului din Alba. Era sigur că piatra asta poroasă rezista la foc, pentru că ieşise din măruntaiele Terrei în timpul erupţiilor vulcanice. Şi Nero ceruse să fie folosită pentru temelia caselor în locul lemnului.

Voia şi ca străzile să fie mai late, casele mai puţin înalte, despărţite de curţi interioare, interzicând zidurile dintre ele. Crease un corp de supraveghetori care să vegheze asupra fântânilor oraşului, în aşa fel încât apa să nu fie furată de particulari... să curgă pentru toţi şi să fie folosită în caz de incendiu. La parterul locuinţelor impunea porticuri, pentru ca flăcările să poată fi împiedicate mai uşor şi să se lovească de pietre.

Toate astea, spunea Seneca arătând cu mâna întinsă construcţiile care începeau să se ridice – o piaţă mare, un circ mare –, aparţin unui om care a dat foc oraşului?

Îmi interzicea cu un gest şi o privire să-i resping remarca pe care începeau s-o răspândească toţi cei care voiau să-i placă lui Nero sau anturajului său.

– Ştiu, ştiu, relua el, o să-mi răspunzi că Nero visează la gloria de a fi fondat un nou oraş pe ruinele celui vechi. Vrea, cred, un oraş care să-i poarte numele, cum este Alexandria în Orient. Va exista deci *Neropolis*. Vrea să fie un nou Romulus şi un nou Caesar, un nou Alexandru. De ce nu? Asta nu dovedeşte că a decis să dea foc Romei, ci pur şi simplu că se foloseşte de incendiu ca să-şi atingă ţelul. Şi din cauza asta este Fiara, Răul, Antihristul, aşa cum spun creştinii pe care tu îi asculţi?

Mă ridicam, arătam în jurul *villei* lui Seneca, pe colina Palatinului, zidurile, porticurile pe care sclavii le construiau şi care începeau să dea formă noului palat al lui Nero, *Domus aurea*, Casa aurită care se va întinde în inima oraşului: împăratul îşi însuşise deja locurile caselor şi ale grădinilor pe care le distruseseră flăcările.

Amândoi am văzut de mai multe ori cortegiul lui Nero străbătând acel spaţiu din nordul Palatinului, în vârful colinei Velia. Au fost destul câteva săptămâni ca să se înalţe tripla colonadă de la intrare, împodobită cu aur şi pietre preţioase.

Se putea bănui că vor fi nişte construcţii uriaşe, că nişte mecanisme vor face plafoanele unor camere să se rotească amintind de succesiunea anotimpurilor şi de mişcarea lumii. Unele plafoane vor fi acoperite de plăcuţe de fildeş mobile şi străpunse de găuri ca să lase să se răspândească asupra musafirilor parfumuri şi flori.

Şi între construcţii, între templele lui Jupiter şi al Fortunei, care începeau să se ridice, se vor întinde păduri, lacuri, păşuni, natura adevărată care va aminti, chiar în inima oraşului, de liniştea câmpurilor şi a pădurilor.

– O să locuiesc în sfârşit ca un om, declarase în mai multe rânduri Nero miorlăind, şi niciodată nu s-a ştiut dacă îşi bătea joc sau îşi exprima cu adevărat sentimentele.

Dar voia un portic înalt de mai mult de o mie de paşi, la intrarea căruia se va ridica statuia lui colosală, a cărei înălţime va fi cea a douăzeci de oameni căţăraţi unii pe umerii celorlalţi. Şi am văzut piramida asta de trupuri când fusese adusă, ridicată, instalată şi lustruită statuia de bronz care nu era una dintre cele care reprezentau şi onorau un împărat, ci un zeu.

– Zeul Răului, statuia Fiarei, a Antihristului! am repetat eu.

Aceste cuvinte stârneau de fiecare dată ironia sau furia lui Seneca.

– Nero este fiul zeilor, fiul lui Apollo din ziua naşterii sale într-o familie ce se trage din zei. Ce ştiu eu despre acel Hristos despre care se spune că a înviat, dar care fără îndoială nu este decât unul din acei magicieni, la fel de numeroşi ca lăcustele în Iudeeea şi în tot Orientul? Nero este împărat roman. Vrea gloria cu mai multă nerăbdare şi mai multă inventivitate decât cei care l-au precedat. Ar vrea să fie un monarh, unul din acei regi ai Orientului, dintre acei despoţi care se purtau ca nişte zei coborâţi pe pământ.

Cobora vocea.

– Nu asta este ce am visat. I-am predat lecţia clemenţei, a echilibrului, a respectului faţă de legile noastre şi Senat. Dar este Nero primul care a luat-o pe drumul tiraniei? Care a domnit prin măsuri violente şi asasinate?

Seneca îndepărta braţele într-un gest obişnuit, care vorbea despre oboseala, neputinţa şi plictiseala lui.

– Tirania este viciul, perversiunea firească a Imperiului, şoptea el. Nero adaugă la asta doar geniul, nebunia lui. Trebuie păstrată măsura ca să-i apreciezi lipsa de măsură. Nu asculta cuvintele superstiţioşilor care cred în reînvierea unui evreu sfânt!

Nero Antihrist! Ca şi cum împăratul lumii putea fi comparat cu un evreu răstignit! Adevărată nebunie!

Simţeam cum, în ciuda avertismentelor lui Seneca, această nebunie pune stăpânire pe mine.

Fusesem mult prea impresionat de torturarea creştinilor, de chinuirea uneia dintre acele femei pe care o machiau ca pe o Danaidă sau Dirce şi pe care o dădeau divinităţilor subterane, satirilor, monştrilor infernului, prin ceremonii şi sacrificii împlinite în onoarea lui Nero, fiul lui Apollo. Şi întorceam capul ca să nu văd statuia uriaşă care, cum îmi şoptise poetul Marţial, „străjuieşte intrarea detestată a casei unui rege crud".

Mi se părea, de altfel, că maestrul meu Seneca renunţa încet, încet la indiferenţa lui şi ceda în faţa dispreţului şi în acelaşi timp disperării.

Cum va putea să nu-l condamne pe Nero când aflam că, pentru a strânge banii necesari construirii *Domus aurea*, aducea în ruină Italia, oraşele, provinciile?

Jefuitorii intrau în templele Romei şi puneau mâna pe aurul pe care, cu ocazia vreunui triumf sau pentru a-şi împlini jurămintele, strămunii poporului roman îl dăruiseră ca semn al victoriei sau înfrângerii.

Trimişii lui în Grecia şi în Asia luau din temple nu numai ofrandele, dar şi statuile divinităţilor pe care le trimiteau la Roma.

Toate astea erau faptele blestemate ale unui împărat al Răului, ale Fiarei, ale unui om care se proclama urmaş şi admirator al Greciei, dar care o distrugea aşa cum face un tâlhar. De fiecare dată când îi vorbeam despre aceste ticăloşii, Seneca îşi ascundea faţa palme, cu degetele sprijinite de frunte ca o vizieră, şi pometii proptiţi în degetele mari.

Repeta: „Sacrilegiu, sacrilegiu!“ Şi spera să se retragă la una din proprietăţile lui din Campania, cea mai îndepărtată de Roma, ca să nu mai audă despre fapte pe care nu le putea împiedica.

Dar trebuia să obţină aprobarea lui Nero.

Seneca mi-a citit scrisoarea pe care i-o adresa împăratului şi am lăsat capul în jos de ruşine, căci pretindea că boala, membrele înţepenite de reumatism îi cereau să trăiască departe de Roma, în liniştea şi izolarea domeniului său.

L-am văzut pe Seneca aşteptând răspunsul lui Nero.

Apoi, într-o zi, în amurg, un pretorian s-a prezentat. Împăratul îi cerea lui Seneca să rămână la Roma: poate avea nevoie să-i ceară părerea.

– Oare cum o să mă omoare? a şoptit maestrul meu.

S-a închis în camera lui, hrănindu-se doar cu fructe crude pe care le culegea singur din copac, de teamă să nu i se inoculeze otravă în pulpa unui fruct.

Îşi stingea setea de la vreunul din izvoarele din grădina lui, în fiecare zi de la altul.

– Vreau să-mi aleg singur momentul şi felul în care voi muri, spunea el. Nu vreau ca Nero să decidă pentru mine. Vreau să conduc Moartea cu mână sigură până la mine.

Pronunţase aceste cuvinte în prezenţa lui Cleonicus, un servitor care trăia alături de el de mai multe zeci de ani. Seneca îl eliberase, mulţumit de devotamentul lui, de inteligenţa cu care îl slujea.

După ce l-a ascultat, Cleonicus căzuse în genunchi, apucase mâna stăpânului şi îi mărturisise că primise ordin de la Nero să prepare otrava cu care să-l omoare pe Seneca.

– Fugi, părăseşte Roma, părăseşte Italia! i-a spus Seneca ridicându-l. Du-te în Spania, familia mea o să te primească. Schimbă-ţi numele.

Dar Cleonicus a ezitat să-i urmeze sfaturile. A lăsat să treacă mai multe zile şi a fost găsit mort în faţa statuii lui Apollo, unde Seneca şi cu mine aveam obiceiul să stăm de vorbă.

Asta era Roma acum. Ăsta era Imperiul.

Din *villa* din Preneste, gladiatorii încercaseră să fugă şi plebea şoptea că avea să înceapă un nou război al sclavilor, asemănător celui condus cândva de Spartacus.

Cu toată groaza pe care o stârnea o asemenea amintire, descopeream în mine un uşor tremur de speranţă. Căci, în acelaşi timp, plebea era avidă de schimbări, dar se şi temea de ele.

În acele zile, la trecerea unui an de la incendiu, pe cerul Romei s-a zărit o cometă.

În forum şi pe Câmpul lui Marte, mulţimea stătea cu ochii ridicaţi şi braţele întinse.

În picioare pe pietre, astrologii susţineau că trecerea unei comete anunţa întotdeauna vărsare de sânge.

În jurul meu toţi îşi puneau întrebări: cine avea să moară? Sângele cui îl vor risipi zeii? Vor alege sângele lui Nero sau pe cel al duşmanilor lui?

Am simţit cum se întinde, hrănit de toate prevestirile care se înmulţeau, zvonul că se pregătea un complot împotriva împăratului.

Se vorbea de naşterea a numeroşi fetuşi de oameni şi animale cu două capete.

Pe via Appia se descoperise un viţel care avea capul pe coapsă.

Ce voiau zeii să spună când îngăduiau naşterea unor asemenea monştri?

Printre plebei, unii şopteau că Dumnezeul creştinilor îşi anunţa astfel apropiata lui răzbunare, după chinurile la care au fost supuşi credincioşii lui.

Dar ghicitorii îi asigurau pe toţi că semnele prevesteau că în curând lumea va avea un alt conducător.

Or, pentru moment, împăratul lumii purta numele de Nero.

Partea a noua

39

Nu i-am crezut pe ghicitori.

Capul lui Nero mi se părea la fel de zdravăn înfipt pe umeri ca un neg pe piele.

Nu-l scăpam din ochi când înainta pe scena amfiteatrului, înconjurat de prefecţii pretoriului, Tigellin şi Faenius Rufus, care îi duceau lira. Era urmat de tribunii militari şi de prietenii cei mai apropiaţi, iscoadele lui, liberţii, tovarăşii de desfrâu şi de crime.

Spectatorii se ridicau imediat ce apărea şi începeau să scandeze, repetând că doreau să asculte „vocea celestă a împăratului lor".

Se deschideau jocurile neroniene cărora le devansase data, atât era de nerăbdător să fie aplaudat, binecuvântat pentru talentele de actor, de cântăreţ, de ţitarist.

Lăsa capul în jos ca şi cum aclamaţiile îl intimidaseră şi deranjaseră.

– Vrem vocea ta celestă, Nero! se striga.

El se alinta, le răspundea că le va face pe plac în grădini.

Îl vedeam pe Tigellin întorcându-se imediat spre pretorieni şi aceştia îl implorau imediat pe împărat să cânte, să cânte „pe loc", în amfiteatru, pentru poporul Romei, pentru ca vocea lui divină să se facă în fine auzită. Nero se făcea că ezită, apoi accepta, ceda.

Da, o să-l audă, asta pentru că poporul Romei o voia, dar nu va cânta decât atunci când o să-i vină rândul, după ceilalţi

cântăreți la țiteră, căci nu accepta nici o favoare, cerând să fie apreciat doar pentru arta lui.

Augustusianii ovaționau, plebea li se alătura.

Venise momentul când vanitatea îi împurpura fața și începea să cântre Oreste ucigașul mamei sale, Oedip orb, Hercule cuprins de furie. Se lăsa acoperit de lanțuri, gătit ca pentru sacrificiu, ca să-și joace rolul ca un actor de meserie.

Și se șoptea că se gândise chiar să se ducă la spectacole private, el, împăratul lumii, și să ceară să fie plătit cu un milion de sesterți de pretorul care îi făcuse această propunere!

Pe măsură ce cânta era cuprins de extaz. Mulțimea continua să aplaude, pentru că se știa că cine se va arăta plictisit va fi bătut până la moarte de oamenii lui Tigellin.

Totuși, citeam pe fețele multor senatori, cavaleri, pretorieni disprețul și ura.

Aceștia nu acceptau, în cel de al unsprezecelea an al domniei, faptul că împăratul de douăzeci și opt de ani îndrăznea să se comporte la Roma ca un bufon, la câteva sute de pași de forum și de Senat, de templul lui Augustus, de statuile lui Caesar, de trofeele luate de la popoarele învinse.

Chiar și la Napoli, în orașul grecesc, era nedemn; la Roma însă era un sacrilegiu!

Așa cum o anunțau prevestirile, capul lui Nero trebuia să cadă și un alt împărat să-i ia locul.

Trebuia să respecte tradițiile Romei, zeii ei, legile, Senatul.

Trebuia să renunțe să facă din cel mai mare oraș din lume un oraș al Orientului, o altă Alexandria, și să înceteze să se arate sub chipul unui rege din Asia, al unui faraon, fiu al Soarelui, împărat-Horus.

Roma reuşise, cu douăzeci de ani în urmă, să scape de un împărat nebun, Caligula. De ce un alt complot n-ar izbuti să pună capăt puterii lui Nero?

Or, Nero, dacă îi ascultai pe cei care îl urau şi dispreţuiau, era mai rău decât Caligula.

Dăduse foc Romei sau lăsase incendiul să se întindă pentru a construi Casa aurită ridicată pe terenurile şi ruinele locuinţelor care nu-i aparţinuseră.

Linguşea plebea, dar îi alunga, îi omora pe toţi cei care, prin strămoşii lor, riscau să-i pară rivali.

Scădea cantitatea de aur şi argint din monede.

Îşi înfunda mâinile de femeie în cuferele statului şi se folosea de impozite ca să-şi plătească târfele şi banchetele desfrânate.

Şi, prin otravă sau spadă, fără ca vreodată să-i poată fi înţelese motivele, omora.

Poate că, pur şi simplu, voia să pună mâna pe bunurile victimelor sau o asculta pe una dintre iscoadele lui care îi aruncase un nume ca momeală, pretinzând că omul, un apropiat totuşi, uneltea împotriva lui, iar Nero poruncea imediat să fie omorât un prieten acuzat fără dovezi.

Căci, studiindu-i rictusul, gura care i se strâmba, ochii mijiţi, descopeream că în vanitatea şi siguranţa de a fi zeu frica îl rodea pe Nero ca un vierme ascuns.

Se simţea liniştit doar când poruncea moartea tuturor celor care puteau reprezenta pentru el o ameninţare.

Îşi amintea şi el de Caligula, de felul în care uneltitorii se aruncaseră asupra împăratului şi îl dăduseră gata cu treizeci de lovituri de pumnal, în timp ce alţii îşi înfigeau spada în părţile zise ruşinoase.

Nero omora ca să-şi alunge obsesia de a avea soarta lui Caligula, să alunge teama care îl făcea să se albească brusc la faţă chiar şi atunci când era pe scenă şi când vedea un om îndreptându-se spre el.

Frica asta, panica pe care nu reuşea să şi-o stăpânească şi care, ca un acces de febră brusc şi neşteptat, îl dobora, făceau şi mai mare dispreţul – şi speranţa – celor care visau să se termine cu el.

I-am cunoscut pe majoritatea.

Unii erau oameni curajoşi şi dezinteresaţi, care nu se gândeau decât la gloria Romei.

Tribunul unei cohorte pretoriene, Subirus Flavius, şi centurionul Sulpicius Asper erau unii dintre aceştia.

Se gândiseră să-l omoare pe Nero când era singur pe scenă, ca să profite de momentele când pretorienii lui Tigellin nu-l puteau înconjura şi se aflau la mai mulţi paşi de el.

Dar au renunţat pentru că voiau şi să-şi salveze viaţa.

Îmi amintesc că după ce a ascultat povestea asta, Seneca a plecat ceafa, ca şi cum se afla în faţa călăului şi aştepta să cadă spada.

– Dorinţa de a rămâne neatins dăunează întotdeauna marilor fapte, a murmurat el. Cel care nu îndrăzneşte să-şi ofere viaţa ca sacrificiu, cum se poate gândi să reuşească să atingă un scop aproape inaccesibil? Ce zeu va susţine un om care n-ar vrea să plătească preţul succesului său?

Am înţeles din această reflecţie a lui Seneca faptul că, dacă ştia de existenţa complotului, nu făcea parte din el, poate pentru că îi judeca aspru pe bărbaţii care îl puseseră la cale. Nu îl plăcea pe Calpurnius Pison despre care spunea că, după planurile conjuraţilor, trebuia să-i urmeze lui Nero.

Era un fost consul care fusese exilat de Caligula. Stăpân pe un discurs vulgar care plăcea, şi el, ca şi Nero, căuta aplauzele mulţimii la teatru şi cântase de mai multe ori şi declamase ca un actor.

Trebuia înlocuit Nero cu un asemenea om pe care atâtea trăsături îl apropiau de el?

Era considerat mai generos, mai puţin crud, dar la fel de îndrăgostit de plăceri: un fel de Nero îngăduitor şi calculat, care ar fi îmbinat moravurile noi cu respecatrea tradiţiilor.

Ştiu că încercase, prin intermediul unui cavaler dintre apropiaţii lui, Natalis, să-l întâlnească pe Seneca, dar acesta refuzase.

– E un burduf plin cu vin, dar vinul pe care-l conţine nu e un soi grozav, îmi spusese el. Este un om ezitant. Un ambiţios căruia îi tremură mâna. Cum poate omorî un împărat când scapă pumnalul în momentul în care loveşte?

Ştiam că Pison refuzase să fie asasinat Nero la Baies, chiar în *villa* lui, unde împăratului îi plăcea să se ducă ca să se bucure de plăcerile unei locuinţe de la ţară, luxoasă, care era însufleţită de siluetele, de suspinele, de paşii lunecoşi ai sclavelor tinere.

Pretextul lui Pison fusese că nu voia să-i jignească pe zeii ospitalităţii şi că trebuia să-l omoare pe Nero când era pe scenă, în data de 19 aprilie.

– De ce vrei ca Nero să nu ştie ce noi toţi ştim şi ce şopteşte toată Roma: că se pregătesc să-l omoare? adăugase Seneca.

Îl acuzase pe Pison că a refuzat să acţioneze pentru a încerca să se sustragă consecinţelor faptei sale, temându-se şi că, odată crima înfăptuită acasă la el, alţi pretendenţi să nu urmărească să pună mâna pe putere.

– În momentul când este lovit un tiran, reluase Seneca, trebuie ca mâinile asasinilor să fie la fel de unite precum degetele unei singure mâini. Abia după aia se despart, ca să se sfâşie, să

se omoare între ei. Dar pe moment trebuie se împartă resturile prinţului. Dacă se urmăresc reciproc, dacă se suspectează chiar înainte de a omorî, cum ar putea spera să reuşească?

Seneca îmi deschidea ochii.

Complotul ăsta nu era serios decât în aparenţă.

Crezusem în reuşita lui pentru că aduna oameni proveniţi din toate mediile. Lateranus era un fost consul. Natalis, am mai spus, era cavaler, Flavus şi Asper, ofiţeri din garda pretoriană. Se mai spunea şi că Faenius Rufus, celălalt prefect de pretoriu, căruia Tigellin în retrăsese încet, încet adevărata putere, se alăturase conjuraţilor.

Printre ei să găseau şi scriitori, filosofi. Era alături de ei Lucanus, nepotul lui Seneca, pe care Nero îl ridiculizase, îndepărtându-l din cercul lui din invidie.

– Iată ce mă face şi mai suspicios, murmurase Seneca.

Se întorsese spre mine cu gura înconjurată de două riduri adânci care dădeau feţei o expresie de amărăciune şi de disperare.

– Fugi de mine, Serenus, fugi de ei. Nava lor va fi găurită chiar înainte să poată părăsi portul ca să întâlnească duşmanul. Nu ştiu cum vor fi descoperiţi, ce delator o să-i toarne, dar vârful pumnalului lor nu va atinge nici măcar toga lui Nero!

L-am ascultat pe Seneca. Am părăsit Roma pentru *villa* mea de la Capua. Mai târziu, am reconstituit diferitele momente ale naufragiului.

La început a fost vremea nerăbdării.

Se pregătea uciderea lui Nero, nu se vorbea decât de asta, dar se amâna.

Epicharis, o femeie măritată cu fratele mai mic al lui Seneca, Mela, s-a implicat, sigură că ar putea forța destinul.

A început să vorbească, în căutare de sprijin, ascultată cu amabilitate de comandantul unei trireme din flota de la Micene, care a fugit imediat s-o denunțe lui Nero.

Epischaris a fost arestată. Și-a surprins delatorul.

Nero, cu bărbia sprijinită în palmă, cu smaraldul înfipt în orbita stângă, a cercetat-o, a oscilat, a decis în cele din urmă ca înainte de a o da pe mâna călăului să aștepte, să o păstreze în închisoare și să-i lase astfel, dacă conjurația era adevărată, pe complici să se dea de gol, pentru că aveau să creadă că Epicharis i-a trădat.

Când am aflat de arestarea lui Epicharis, soția lui Mela, am fost sigur că Seneca, încă o dată compromis, nu va scăpa de ucigașii lui Nero.

Și am sperat în reușita lor.

Dar cel care decisese să dea prima lovitură, senatorul Scaevinus, nu era decât un flecar, pe cât de temerar, pe atât de imprudent. Punea să i se ascută pumnalul, ascuns în Templul Fortunei, de către un libert, Milichus. Poruncea să se pregătească fâșii de pânză ca să i se oprească sângele care o să-i curgă din rănile pe care i le vor face pretorienii. Petrecea, repetând că poate erau ultimele feluri de mâncare ce i se ofereau. Îi elibera pe unii sclavi și își scria testamentul. Se întâlnea cu un alt conjurat, Natalis, și amândoi vorbeau îndelung, ca niște conspiratori de teatru, sub ochii lui Milichus, care, ca toți liberții, își păstrase spiritul calculat și slab de sclav.

Și care și-a dat stăpânul pe mâna libertului lui Nero, Epaphrodite.

Scaevinus, arestat, a negat cu îndrăzneală.

– Ce complot? a urlat el. Este calomnia unui delator, Milichus, un libert care a vrut să pună mâna pe bunurile mele!

Se spune că Nero a ezitat.

L-a cercetat îndelung pe Scaevinus şi l-a închis fără să-l supună la torturi.

Apoi s-a apropiat de Natalis.

Acesta tremura. Era prieten cu Pison.

Poate Nero şi-a amintit atunci de oracolul său Balbilus care îl sfătuise, în timpul trecerii unei comete, să lovească personaje ilustre ca să întoarcă împotriva lor furia zeilor şi efluviile malefice ale cometei. O cometă traversa cerul Romei şi Pison era un personaj ilustru.

L-au legat pe Natalis cu trei rânduri de lanţuri.

Călăii s-au apropiat cu cleştii lor, cu sulițele înroşite în foc şi bicele cu fâşii din piele îngreunate de bile de metal.

Iar Natalis a început să vorbească chiar înainte de a fi atins.

Era în noaptea de 17 spre 18 aprilie. Conjuraţii deciseseră să-l omoare pe împărat în 19. Aşa cum prevăzuse Seneca, Nero a lovit înaintea lor.

40

Cine putea spera la clemenţa din partea lui Nero?

Frica îi schimonosea trăsăturile. Era numai furie şi cruzime. Îşi răsucea mâinile, îşi trosnea degetele, aplecat peste Natalis şi Scaevinus, şi unul şi celălalt îngenuncheaţi, zdrobiţi sub greutatea celor trei rânduri de lanţuri care le legau membrele, făcând să li se îndoaie ceafa, curbându-le şira spinării.

Cu pieptul gol, călăii se învârteau în jurul lor, aşteptând doar un gest ca să-i sfâşie pe cei doi prizonieri.

Dar ei vorbeau, ofereau numele pe care le ştiau. Natalis, cunoscând gelozia plină de ură care îl însufleţea pe Nero, a scăpat numele lui Seneca şi pe cel al lui Lucanus. Lor, Scaevinus le-a adăugat celelalte nume.

Nero îşi ţinea capul lăsat, aruncând în jurul lui priviri neîncrezătoare, ca şi cum se temea ca unul din pretorii din garda lui să nu sară pe el, cu spada ridicată.

Părăsea subteranele unde îi închiseseră pe Natalis şi Scaevinus cu spatele. Traversa sălile Casei aurite ştergând pereţii.

Se oprea dintr-odată, lipindu-se cu spatele de o statuie a lui Caesar, apoi se depărta cu un salt, ca şi cum îşi amintea că Caesar a murit înjunghiat la picioarele statuii lui Pompei.

Se închidea într-una din camere, îi chema acolo pe Tigellin, pe liberţi, pe apropiaţi, le spunea că prizonierii trebuiau să trădeze numele tuturor complicilor, fără excepţie.

Îi fixa pe rând pe iscoade, pe liberți, pe Tigellin, pe tribunii cohortelor sale, și adăuga:

– *Peste tot* sunt complici!

Bătea violent cu călcâiul în dale.

– Să fie arestați, să fie torturați, să fie zdrobiți! urla el, cu fața acoperită de sudoare.

Brusc zâmbea, tot trupul i se destindea. Respira ca atunci când îți recapeți suflul după ce fugi.

– O uitam pe Epicharis, soția lui Mela...

Își freca mâinile.

– Are trupul moale, de femeie. O să le placă călăilor. Și-a bătut joc de mine când am interogat-o. Acum, o să scuipe tot ce știe. Să fie sfâșiată bucată cu bucată, să nu i se lase decât limba ca să mai poată vorbi!

Nu vreau să-i condamn pe lași, pe cei care își trădează părinții când aud călăii apropiindu-se. Lucanus a fost unul dintre ei. Și-a denunțat mama, pe Acilia.

Mulți alții, care juraseră că erau gata să moară ca să-l facă pe Nero să dispară, s-au dezonorat spunând numele celor mai apropiați prieteni, mulți dintre ei neștiind nimic despre complot, dar, denunțându-i, lașii sperau să capete iertarea, îndurarea lui Nero, să câștige puțin din viața care, dintr-odată, li se părea cel mai prețios dintre bunuri.

Vreau să uit de acești cavaleri, senatori, consuli, ca să nu-mi amintesc decât de Epicharis, o femeie, o libertă asupra căreia călăii s-au aruncat, smulgându-i pielea în fâșii subțiri, răsucindu-i și tăindu-i buzele, zdrobindu-i dinții, apoi genunchii, brațele, arzându-i sânii și sexul.

Dar, la căderea nopții, după această primă zi de tortură, Epicharis nu rostise nici un singur nume. Călăii au trântit-o pe

pământul celulei, maldăr de carne torturată, suflet mândru şi nobil.

A doua zi, abia dacă mişca, având toate membrele rupte, iar călăii au fost nevoiţi s-o pună într-un scaun ca s-o ducă iar la tortură.

Oare cum a făcut Epicharis să agaţe fâşia de pânză care îi susţinea sânii arşi de rama scaunului şi, lăsându-se cu toată greutatea corpului, s-o folosească la fel ca pe un laţ cu care să se spânzure?

Nero a urlat că l-au trădat călăii, că erau complici cu moarta, că o sufocaseră chiar ei ca să nu vorbească.

Şi călăii au fost la rândul lor puşi în lanţuri aşteptând să fie împinşi în arenă, daţi la fiare.

Plebea spera să i se dea pe mână vinovaţii, indiferent cine erau ei. Încă îşi mai aminteau de marele masacru al creştinilor după incendierea Romei. Nu se mai mulţumeau cu cântecele, declamaţiile, acordurile de ţitere şi lire. Se doreau trupuri aruncate ca hrană la lei, carne care sfârâie, trupuri aprinse pe cruci, lupte de gladiatori.

Aşa se întâmpla în timpul marilor jocuri oferite de învingători, care se terminau cel mai adesea cu lupte care se dădeau în palatele şi locuinţele nobililor Romei. Şi cel mai umil, cel mai puţin informat dintre cetăţeni, cel mai dispreţuit dintre sclavi ştia că se pregătea un astfel de război.

Pe platoul de pe Esquilin, acolo unde erau pedepsiţi, torturaţi, executaţi şi îngropaţi, sclavii văzuseră nobili îngenuncheaţi care aşteptau spada să se abată peste gâtul lor.

Îl recunoscuseră printre condamnaţi pe fostul consul Lateranus care înaintase cu pas hotărât până la locul supliciului, îl privise fără să scoată un cuvânt pe tribunul Statius, care avea să-i taie capul.

Tribunul făcuse şi el parte din complot, dar, ca şi prefectul pretoriului, Faenius Rufus, era cu atât mai neiertător în a-i pedepsi, cu cât se temea în fiecare clipă să nu-l denunţe cineva.

Astfel de oameni omorau cu un fel de frenezie.

Erau văzuţi, în fruntea trupelor pe care Tigellin le înşirase pe toate zidurile oraşului şi pe străzi, agitându-se, dând furioşi ordine să fie scotocite locuinţele, să fie arestaţi toţi suspecţii.

Era destul o privire, un cuvânt, un nume aruncat de un delator ca să te trezeşti pus în lanţuri, condus în celule sau pe Esquilin, destinat torturii sau morţii pe loc.

De fiecare dată majoritatea prizonierilor spuneau alte nume, iar trupele conduse de Farnius Rufus arestau, puneau în lanţuri, adunau lungi coloane de prizonieri pe care îi duceau în grădinile imperiale unde erau interogaţi, cel mai adesea condamnaţi la tortură şi la moarte.

Faenius Rufus tremura de teama ca să nu-l denunţe cineva şi, ca să înlăture bănuielile, se dovedea la fel de crud ca Nero şi Tigellin.

Dar cine îi putea scăpa lui Nero într-un oraş în care laşitatea, delaţiunea, cruzimea, lăcomia şi ambiţia îşi dădeau mâna ca să-l slujească pe prinţul învingător?

Întors de la Capua, i-am făcut o vizită lui Seneca, care aştepta venirea pretorienilor care să-l ridice sau să-i aducă ordinul de condamnare la moarte.

Se mira că nu eram încă arestat şi mă îndemna să mă întorc repede la Capua, să mă fac uitat acolo, să răspund la toate solicitările lui Nero.

– Sufletul unui tiran nu poate fi îngrijit şi vindecat decât prin moarte, spunea Platon. Nu uita asta niciodată. Şi pentru că Nero supravieţuieşte, nu-i poţi învinge boala. Trebuie ori să mori, ori să-l slujeşti. Fugi departe de el.

Mă strângea de mână.

– Nu vreau să mori, Serenus. Un om înţelept nu merge niciodată în întâmpinarea morţii. O acceptă, n-o caută.

Îl aprobam fără să vreau să-l părăsesc, dornic să trăiesc alături de el şi de soţia lui, Paulina, ceea ce, fără îndoială, vor fi ultimele zile din viaţa lui. Îşi accepta destinul cu seninătate şi chiar cu un soi de veselie ascunsă.

– Am trăit atât, murmura el. Regretele nu sunt demne de un înţelept care toată viaţa lui a făcut ceea ce a crezut că trebuie să facă. Mă tem doar ca mai târziu să nu fiu asociat cu această uneltire de oameni mediocri. Vreau să supravieţuieşti ca să povesteşti cum a fost: că Seneca s-a ţinut departe de planurile lui Calpurnius Pison.

Bărbatul care a vrut să-i urmeze lui Nero nu fusese decât un ambiţios cu temeri mascate de prestanţă, de vocea lui frumoasă şi de bogăţia pe care o afişa.

Dar, când Natalis şi Scaevinus au fost arestaţi, n-a îndrăznit să rişte totul pe o carte, să se prezinte în faţa soldaţilor, să încerce să-i atragă jucându-şi astfel viaţa care, oricum era pierdură, căci fuseseră descoperiţi. Şi poate că, datorită ajutorului tribunului Flavus, al centurionului Asper, al altor ofiţeri care îl detestau pe Tigellin, l-ar fi obligat pe prefectul Faenius Rufus să se demaşte ca fiind unul de-al lor. Şi atunci ar fi putut învinge.

Pison n-a îndrăznit.

S-a închis în *villa* lui.

A aşteptat ca un grup de pretorieni pe care Nero îi alesese din rândul noilor recruţi – căci se temea de vechii soldaţi poate câştigaţi de partea uneltitorilor – să vină să-l anunţe că urma să moară.

A adăugat câteva fraze testamentului său, linguşeli ruşinoase la adresa lui Nero, pentru ca soţia lui, interesantă doar prin frumuseţea trupului său, să nu fie îngrijorată.

Apoi şi-a tăiat venele.

Ora morţii maestrului Seneca sosise.

41

Nu i-am ţinut mâna maestrului meu Seneca în clipa când sângele, scurgându-se din răni, îi lua viaţa.

Este remuşcarea şi suferinţa mea.

Nu l-am ajutat să treacă pragul. Nu ştiu dacă ultima lui privire era plină de speranţă sau de groază.

Sau, pur şi simplu, goală.

Martorii agoniei lui, care a fost lungă, mi-au descris fiecare dintre gesturile lui, mi-au relatat cuvintele pe care le-a rostit.

Mi s-a vorbit de curajul lui, de seninătate, de ironie, chiar şi cu glas mai scăzut, de *emoţia* lui.

Ce ascundea acest cuvânt?

Ca să răspund, n-am altă soluţie decât să citesc şi să recitesc ultima scrisoare pe care am primit-o de la el.

Când mi-a adus-o de la Roma mesagerul, fără îndoială Seneca murise.

Iată ce îmi scria.

Dragă Serenus, va veni moartea. Nu mă tem de ea.

Să pot alege felul în care ea se va strecura în mine şi momentul când o voi invita să-şi facă datoria este fără îndoială o binefacere a zeilor.

Cred că Nero se va arăta generos în această privinţă.

Moartea mea o să-i fie atât de plăcută că va consimţi, sunt sigur de asta, să merg singur în întâmpinarea ei.

Dar va veni.

Şi-a ucis mama, fratele, sora-soţie. Nu-i mai rămânea decât să adauge acestor crime pe cea a omului care l-a crescut şi instruit.

Cum ar putea renunţa la asemenea plăcere şi la libertatea, pe care astfel o va cuceri, de a trăi fără martorul copilăriei sale?

Îţi scriu de la proprietatea mea de pe via Appia, la patru mile de Roma. Nero mi-a îngăduit să mă retrag aici. Moartea mea va fi astfel mai discretă. O va anunţa când va avea chef şi chiar va putea să se lamenteze, pretextând că m-a doborât boala.

Îi place să joace astfel de roluri, să ascundă sub lacrimile actorului grimasa crudă a ucigaşului.

Părăsesc viaţa fără regrete.

Am văzut astăzi, la prânz, într-o arenă aproape goală, situată în oraşul Parus, nu departe de domeniul meu, oameni goi obligaţi să se omoare între ei.

Cei câţiva spectatori urlau de bucurie, ca şi cum descopereau că moartea de om, fără spectacolul căştilor, armurilor, suliţelor, plaselor, tridentelor, îi incinta mai mult.

Imaginează-ţi, dragă Serenus, acele piepturi goale şi expuse, sângele care ţâşnea.

Ca şi tine, cunosc toate astea.

Dar, în dimineaţa aceasta, pentru că sunt aproape de moarte, am fost mai mult ca oricând lovit de jocurile crude care nu lasă supravieţuitori.

Cel care a învins fiarele trebuie să rămână în arenă ca să continue lupta. Numai moartea triumfă, cu ajutorul colţilor sau al pumnilor, cu focul sau fierul soldaţilor însărcinaţi

să-i lichideze pe aceia dintre luptători cărora le-a întors spatele un timp.

Cum vrei să-mi regret moartea care se apropie?

Orientul şi tirania stăpânesc Roma.

Ceea ce speram pentru ea, echilibrul şi clemenţa, nu s-au împlinit.

Pun deci să mi se pregătească lamele care-mi vor tăia pielea şi venele, şi flacoanele cu otravă pentru ca treaba să se facă mai repede.

Dar nu te lăsa atras de moarte, Serenus!

Tu trebuie să trăieşti cât de mult poţi. Atât cât zeii ţi-o îngăduie. Încearcă să fii propriul stăpân şi astfel timpul care până acum îţi scăpa sau ţi se fura, nu-l risipi, ai grijă de el.

Să ştii că în afară de gânduri, tot ce lăsăm în urma existenţei noastre aparţine morţii. Ce am reuşit să scriem pe tăbliţe sau pe papirusuri prinde viaţă imediat ce le citeşte cineva.

Gândeşte-te la asta, Serenus: cunoaşterea este întotdeauna naştere.

Îţi dau sărutul prieteniei!

Când am citit această ultimă frază, am simţit nevoia să strâng la piept trupul celui care m-a învăţat atâtea.

Dar când, două zile mai târziu, m-am prezentat la intrarea locuinţei sale, am aflat că trupul lui Seneca fusese incinerat fără nici o ceremonie funebră, aşa cum poruncise în testamentul scris în vremea când, încă bogat şi puternic, se gândea la ultimele lui clipe.

Am avut impresia că totul în jurul meu se prăbuşeşte. M-am clătinat, am întins braţele ca pentru a mă agăţa de umărul maestrului meu, dar mâinile mele au lovit în zadar aerul.

Nu aveam nici trup viu de care să mă sprijin, nici cadavru ca să-mi plâng doliul, nici mormânt ca să mă reculeg.

Nu-mi rămâneau de la maestrul meu decât amintirile şi ultima lui scrisoare.

Atunci m-am decis să strâng mărturiile celor care asistaseră la moartea lui.

Totul a început odată cu venirea lui Gavius Silvanus, tribunul unei cohorte pretoriene.

A năvălit în locuinţa lui Seneca, la masă cu soţia lui, Pompeia Paulina, şi cu doi dintre prietenii lui tineri, Barinus şi Petrus, pe care îi folosea ca secretari şi pe care ajunsesem să-i gelozesc.

Tribunul, cu mâna pe mânerul spadei, a dat ordine soldaţilor care îl urmau. Soldaţii trebuia să încercuiască *villa* şi să împiedice pe oricine să intre sau să iasă.

Apoi s-a întors spre Seneca şi, respectuos, dar dur, i-a transmis întrebările la care Nero voia un răspuns.

Seneca a zâmbit.

Îşi imagina oare împăratul că maestrul meu avea să confirme mărturisirile făcute de meteorii Natalis, Scaevinus şi de toţi cei care, ca să scape de tortură, au dat numele pe care el dorea să le audă ca să găsească în ele pretextul să-i ucidă pe cei pe care deja decisese să-i suprime?

Seneca a răspuns deci că nu era chiar atât de nebun încât să-şi rişte viaţa pentru ca Pison să poată accede la demnitatea imperială, câtă vreme omului îi plăcea să declame pe scenă în costum de tragedian!

Tribunul a tresărit la gândul că trebuia să raporteze răspunsul lui Nero.

L-a asigurat că s-a achitat de sarcină, mulţumindu-se să spună că Seneca negase orice participare la complotul lui Pison.

Tigellin şi Nero s-au privit, apoi i-au poruncit lui Gavius Silvanus să se întoarcă la Seneca şi să-i transmită ordinul de a se sinucide.

Şi, dacă refuza, să fie omorât.

Înainte de a se supune, Gavius Silvanus l-a consultat pe prefectul pretoriului, şeful lui, Faenius Rufus. Oare trebuia să transmită ordinul lui Nero? Amândoi, ca şi alţi pretorieni, tribunul Flavus şi centurionul Asper, făcuseră parte din uneltire. Dar nu fuseseră descoperiţi.

Cu atât mai mult trebuia să execute ordinele lui Nero.

Toţi nişte laşi!

Gavius Silvanus n-a îndrăznit să înfrunte privirea lui Seneca, iar cel care a pătruns în camera maestrului meu ca să-l anunţe că trebuia să se sinucidă a fost un centurion, care în acelaşi timp i-a interzis dreptul de a-şi completa testamentul.

Seneca a înaintat atunci spre prieteni şi soţia sa.

– Nu vă pot arăta recunoştinţa mea, nu sunt lăsat, a spus el. Vă las deci amintirea vieţii mele, a prieteniei mele fidele şi a virtuţilor mele.

Paulina, Barinus şi Petrus plângeau.

La început le-a reproşat-o cu tărie, apoi cu o voce mai blândă. Era în asta un mod de a le arăta că trebuie să fie credincioşi filosofiei pe care le-o predase, argumentelor la care meditaseră împreună şi că toţi ajunseseră la concluzia că trebuia să accepte cu înţelepciune ameninţările Fortunei? Şi cum ar fi putut ei crede că Nero nu-şi va manifesta cruzimea, el cel pe care nici o legătură de rudenie nu-l împiedicase să ucidă?

– Haideţi, trebuie să rămânem senini.

Acela a fost momentul când, luându-şi soţia în braţe, maestrul meu şi-a dovedit ceea ce Barinus şi Petrus numesc

emoţia lui. Îşi lua adio de la Paulina în timp ce ea îşi cerea dreptul să moară odată cu el, hohotind, agăţându-se de umerii lui, cerând să fie lovită. Martorii, Petrus şi Barinus, dar şi sclavii, m-au ajutat să reconstitui cuvintele lui Seneca când i-a cedat Paulinei şi i-a spus:

– Ţi-am arătat partea plăcută a vieţii; dar tu preferi gloria de a muri. N-o să-ţi iau dreptul să dai un asemenea exemplu. Pentru că hotărârea pe care o arată un sfârşit atât de curajos este la fel de mare pentru amândoi, dar în plecarea ta din această viaţă există şi mai multă măreţie!

Apoi, cu o singură mişcare, şi-a tăiat venele de la mâini.

Din trupul lui bătrân şi slăbit de simplitatea regimului aspru, sângele se scurge încet. Seneca se apleacă. Mâna ţine horătât pumnalul ascuţit. Înfige vârful lamei în gambe şi în spatele genunchilor. Îşi caută încet venele. Îşi muşcă buzele ca să nu ţipe. Faţa păleşte, se crispează.

O vede pe Paulina al cărei sânge ţâşneşte din braţele tăiate.

Seneca se teme ca suferinţele lor să nu fie insuportabile şi pentru unul şi pentru celălalt, aşa că porunceşte să fie dus într-o cameră şi să fie lăsat cu Petrus şi Barinius cărora le va dicta ultimele gânduri.

Nu le cunosc.

Dar fără îndoială a reluat ceea ce îmi scria în scrisoarea lui.

În acest timp, soldaţii, liberţii se agitau în jurul Paulinei.

Gavius Silvanius a primit ordin de la Nero să o salveze, căci moartea ei inutilă putea păta gloria împăratului, triumful lui asupra uneltirilor, şi conferi lui Seneca încă puţin prestigiu. I-au legat braţele Paulinei. Au forţat-o să bea din elixirul vieţii.

Dar faţa şi corpul i-au rămas livide.

Şi când am văzut-o, nemişcată, cu ochii ficşi, mi s-a părut că, deşi rămasă în viaţă, elanul vital o părăsise.

Paulina n-a asistat deci la ultimele clipe ale lui Seneca.

Agonia lui este lentă. Pare că moartea îşi întârzie cu plăcere victoria.

Atunci, ridicând încet braţele, cere ca doctotul lui să-i administreze otrava pregătită de multă vreme, cea care, altă dată, folosea pentru uciderea oamenilor condamnaţi de judecata tribunalelor ateniene.

Seneca bea şi el cucuta.

Dar trupul rezistă. Trebuie deci să se termine.

Cere să fie cufundat într-o baie caldă. Apoi, este transportat într-o cadă unde, în fine, învăluit de apa fierbinte, moare.

Adio, maestrul meu întru înţelepciune şi viaţă.

Adio, Seneca.

M-am întors în *villa* lui romană despre care se vorbea că avea s-o ia Nero.

Am străbătut aleea pe care am urcat-o de atâtea ori.

M-am oprit în faţa statuii lui Apollo şi mi-am amintit de conversaţiile noastre.

Se vorbeşte prin Roma că în sânul complotului lui Pison pretorieni ca tribunul Sibirius Flavus şi centurionul Asper se pregăteau, imediat ce va fi asasinat Nero, să-l omoare şi pe Pison şi să-i dea Imperiul lui Seneca, care nu a participat niciodată la vreuna din crimele lui Nero şi pe care înţelepciunea, grija pentru echilibru şi îngăduinţă, respectul pentru tradiţii şi instituţii îl făceau demn să ocupe rangul suprem.

N-am observat niciodată la Seneca vreo urmă a acestei ambiţii.

Nero domnea. Seneca încerca să-l sfătuiască, să-l împiedice să cedeze înclinaţiilor rele. Dar cunoştea natura sălbatică şi perversă a tânărului împărat.

Şi Nero continuă să domnească fără ca nimic şi nimeni să se opună demenţei şi tiraniei lui.

42

Nero tiranul m-a iertat.

Ştia totuşi – delatorii lui trebuie să-i fi amintit – că fusesem elevul şi prietenul lui Seneca.

Şi nu-l implorasem, ca atâţia alţi nobili romani, să-mi cruţe viaţa.

Nu-i mulţumisem că mi-a omorât apropiaţii, aşa cum mulţi dintre cetăţenii bogaţi o făceau.

Măcelul fusese atât de mare, încât oraşul era străbătut în toate direcţiile de cortegii funerare. Dar casele victimelor pretorienilor lui Nero erau împodobite cu lauri ca într-o zi de triumf. Toţi lăsau impresia că se mândreau că au îndurat, prin trupul părinţilor sau al prietenilor, pedeapsa împăratului.

Şi i-am văzut pe acei oameni îngroziţi sărutând mâna lui Nero, ca şi cum era a unui zeu.

În Senat un consul a propus chiar să se ridice un templu zeului Nero. Împăratul, personal, a refuzat, ştiind că onorurile divine nu erau atribuite decât unui prinţ mort: se temea că ridicarea unui templu închinat lui să nu prevestească dispariţia lui.

Dar a acceptat să fie numită luna aprilie „luna lui Nero" şi i-a consacrat lui Jupiter, răzbunătorul, pumnalul pe care Scaevinus voise să-l folosească ca să-l omoare.

A ascultat cu un zâmbet dispreţuitor declaraţiile de supunere ale tuturor senatorilor pe care tocmai îi anunţase că fusese

zdrobit complotul şi că nu omorâse decât ca să se apere şi să protejeze Imperiul.

Şi când senatorul Junius Gallio, fratele mai mare al lui Seneca, s-a ridicat şi, în lacrimi, i-a cerut să-i lase viaţa, umplându-se de ruşine prin denunţarea ambiţiilor fratelui mai mic, Nero l-a ignorat, părăsind Senatul când laşul încă se smiorcăia, mânjind gloria fratelui şi a familiei sale.

Mă miram deci că am rămas în viaţă.

Şi când l-am văzut înaintând în vestibulul *villei* mele din Capua pe tribunul Varin, care comanda o cohortă de germani din garda pretoriană a lui Nero, m-am gândit că moartea tocmai pătrundea în locuinţa mea prin acest soldat cu cască, înaintând cu pas măsurat, cu mâna strânsă pe mânerul spadei.

Aveam pregătite stiletele pentru tăiat venele şi flacoanele cu otravă. Administratorul meu, bătrânul libert Nolis, amanta mea, Sala, şi ea tot o libertă, chirurgul grec, Cinyras, erau alături de mine, cu feţele chinuite de groază şi disperare.

Varin mi-a adus un mesaj de la Nero.

Împăratul era îngrijorat pentru sănătatea mea. Ce alt motiv decât boala m-ar fi împins să părăsesc Roma unde puteam conta pe prietenia pe care o arăta celor care îl slujeau cum trebuie?

Şi Nero credea că eram unul din aceia.

Îmi cerea deci să mă întorc imediat ce voi putea. Şi dorea să se întâmple cât mai curând posibil.

Mi-am amintit de cuvintele lui Seneca. „Când nu poţi ucide un tiran, trebuie ori să fugi, ori să-l slujeşti."

Aşadar m-am întors la Roma, convins că un zeu veghea asupra mea, oprind spada tiranului.

Nu putea fi unul din acei zei cărora Nero le oferea aproape în fiecare zi ofrande.

M-am gândit la Hristos, zeul ai cărui discipoli fuseseră persecutaţi. Poate mă apăra pentru că fusese impresionat şi revoltat de torturile pe care tiranul le aplicase credincioşilor lui?

L-am rugat pe Hristos fără să ştiu ce cuvinte trebuia să-i adresez, nici ofrandele pe care trebuia să i le aduc.

Apoi am plecat spre Roma.

De cum am sosit, am apreciat favoarea care mi se făcuse, căci cruzimea lui Nero dobora cu violente lovituri de spadă.

Copiii condamnaţilor erau omorâţi la fel ca părinţii lor. Erau alungaţi din Roma. Apoi îi omorau sau îi lăsau să moară de foame, adesea îi otrăveau alături de sclavi şi pedagogi.

Descopeream un oraş îngenuncheat în care funeraliile victimelor alternau cu acţiunile de mulţumire închinate zeilor că l-au salvat pe Nero.

El traversa forumul, Câmpul lui Marte, înconjurat de pretorienii germani. Intra în Senat, voia să-i ridice o statuie lui Tigellin şi unuia din consilierii lui, Nerva, unul dintre cei mai răi lingăi şi delatori.

Îl recompensa pe Natalis ale cărui mărturii ajutaseră la demascarea uneltirii şi care i-l desemnase pe Seneca drept adevăratul inspirator al lui Pison.

L-a acoperit de bogăţii pe Milichus, denunţătorul căruia i-a dat numele de „Salvator".

Dar continua să pună să fie executaţi cei care până atunci reuşiseră să scape de delatorii şi călăii lui.

Aşa s-a întâmplat cu prefectul de pretoriu Faenius Rufus care încercase, devenind el însuşi spion şi călău, să ascundă faptul că fusese unul din complicii lui Pison. Acuzat de alţi condamnaţi, printre care Scaevinus, şi alţi pretorieni, Rufus s-a

bâlbâit, cu trupul acoperit de sudoare, aruncând priviri de animal hăituit.

Cu un gest, Nero a poruncit să fie pus în lanţuri. Rufus a murit ca un laş, după ce, în testament, îl implorase pe Nero să-l ierte. Şi, s-a văicărit până ce spada i-a tăiat capul.

Centurionul Asper a fost mai curajos.

I-a ţinut piept lui Nero care îl interoga.

– Nu te pot ajuta decât omorându-te, pentru că eşti mânjit de toate mizeriile, i-a replicat Asper.

Nero a dat înapoi, tremurând, în timp ce Asper era trimis la tortură şi la moarte.

Tribunul Sibirius Flavus l-a acuzat şi el pe Nero care, aplecat asupra lui, îl chestiona, întrebându-l din ce cauză uitase jurământul care îl lega pe soldat de împăratul său.

– Te detestam, a răspuns Flavus. Şi nici un soldat nu ţi-a fost mai credincios câtă vreme ai meritat să fii iubit. Am început să te urăsc după ce te-ai dovedit ucigaşul mamei tale, al fratelui şi al soţiei tale, şi apoi vizitiu, bufon şi incendiator.

Vocea lui Flavius fusese puternică, iar cel care a aplecat capul şi a fugit, biciuit de asemenea acuzaţii, pe care niciodată nimeni nu îndrăznise să le aducă împotriva lui, a fost Nero.

Onoare tribunului Sibirius Flavus care, pe marginea mormântului pe care călăul lui, un alt tribun, Veianus Niger, i-l săpase, şi care atunci când acesta l-a invitat să nu se teamă să întindă gâtul, a spus:

– Numai dacă tu, Niger, eşti în stare să loveşti cu curaj.

Şi braţul lui Niger a tremurat atât de tare, că a trebuit să încerce de două ori ca să-i taie capul lui Flavus, lăudându-i-se lui Nero că l-a omorât pe Flavus o dată şi jumătate.

Căci cruzimea tiranului era contagioasă precum ciuma.

Nero îi lăuda pe laşi şi pe corupţi. Spera să cumpere sufletele, punând să se împartă fiecărui pretorian două mii de sesterţi şi grâu pe gratis.

Curajoşii erau trimişi la moarte sau reduşi la tăcere.

Am ales să tac şi mi-a fost ruşine când am aflat că Lucanus, nepotul lui Seneca, murise recitând unul din poemele sale care evoca agonia unui soldat rănit care se îneacă.

„Zdrobit, e despicat în două şi sângele lui nu ţâşneşte dintr-odată, ca dintr-o singură rană, încet picură din venele tăiate, iar tresăltările sufletului care străbate bucăţile sfâşiate ale trupului sunt oprite de ape."

Cinste lui Lucanus.

Şi salvarea tribunului Gavius Silvanus care îi dusese lui Seneca ordinul de a se sinucide.

Tigellin descoperise ceva mai târziu că Silvanus, la fel ca prefectul Rufus, şi centurionul Asper sau tribunul Flavus, făcuse parte din complot.

Totuşi Nero, morocănos, murmurase că nu voia să fie omorât Gavius Silvanus. Refuza şi să-l interogheze. În cele din urmă, Silvanus executase ordinele şi Seneca era mort.

Tribunul Gavius Silvanus să fie uitat, să fie lăsat în viaţă!

Dar Silvanus apucase spada cu amândouă mâinile şi şi-o implântase în piept, în dreptul inimii.

43

Eram la câţiva paşi de Nero când Tigellin l-a anunţat, de parcă ar fi fost o victorie, sinuciderea lui Gavius Silvanus.

I-a pierit glasul când l-a văzut pe Nero aplecându-se, închizându-şi ochii pe jumătate, lăsând capul ca şi cum voia să-şi ascundă privirea şi faţa de toţi cei care, în spatele scenei teatrului, îl înconjurau.

Erau acolo, păziţi de pretorieni, de apropiaţii lui Nero, liberţii, curtenii, *Augustusianii* şi toţi cei care, la fel ca mine, nu îndrăzniseră să refuze invitaţia la jocurile neroniene.

De la mijlocul zilei, adunaţi în gradene, îl aclamasem pe împăratul care recitase, cântase, schiţase paşi de dans, cu trupul lui fleşcăit într-o tunică strânsă care îi scotea în evidenţă picioarele groase, burta revărsată şi umerii înguşti.

Îmi manifestasem veselia şi admiraţia alături de ceilalţi.

Ştiam că iscoadele amestecate în mulţime observau comportamentul spectatorilor.

Era destul să nu-ţi manifeşti entuziasmul, sau pur şi simplu să caşti de plictiseală, pentru ca soldaţii răspândiţi prin gradene să vină să te ridice, să te arunce afară din teatru, să te bată şi adesea să te omoare.

Am rămas deci în picioare ca să-l aclam fără încetare pe Nero, Împăratul-Soare. Şi constatam surprinderea delegaţiilor venite din provinciile Imperiului, ruşinea şi dispreţul care îi cuprindeau când îl vedeau pe stăpânul Romei ştergându-şi ca un

actor sudoarea de pe față cu pulpana hainei, îndoindu-și genunchiul și salutând respectuos publicul cu un gest al mâinii, el, împăratul lumii! Părea foarte fericit și uimit când judecătorii îi decernau coroanele elocinței, ale cântului și poeziei.

Plebea aplauda și mai tare.

Când, în fine, împăratul se retrăgea, mulțimea se grăbea spre ieșirile prea înguste ca să se scurgă prin ele, și se îngrămădeau, se călcau în picioare, alergau – atât de grăbiți erau, după orele petrecute în gradene, să ajungă în cele din urmă afară.

Sufletul tribunului Gavius Silvanus alesese să fie liber.

Și asta nu suporta Nero.

După ce l-a ascultat pe Tigellin, aruncase cu o singură mișcare coroanele de lauri care tocmai i-au fost date pe scenă. Părea că nu mai aude aclamațiile care, astupând zgomotul mulțimii, țipetele, umpleau încă amfiteatrul. Rămăsese cu capul plecat și cu Tigellin în fața lui, cu mâinile atârnate, cu gura deschisă. Era nemișcat, îngrozit.

Cu o mișcare aproape imperceptibilă, Tigellin ceruse *Augustusianilor* să aplaude și ei, iar în spatele scenei luminate de torțe, bătăile din palme răsunaseră atât de tare încât pământul păruse să se zguduie.

Nero se ridicase încet, privind în jurul lui, oprindu-și privirea pe fiecare chip.

Mă retrăsesem ca să rămân în umbră, sigur în noaptea asta, cineva trebuia să fie omorât, sacrificat, pentru ca Nero să se simtă din nou stăpân pe toți și pe toate, ca un zeu, și pe faptul că nimeni nu putea scăpa voinței sale.

Trebuia să uite, prin sângele vărsat, de sufletul eliberat al tribunului Gavius Silvanus.

Iar eu i-am mulțumit zeului necunoscut care și el preferase moartea pe cruce supunerii, renegării, zeului care mă apărase și

care încă veghea asupra mea, pentru că privirea lui Nero mă ignorase, că puteam părăsi teatrul, că pretorienii pe care-i vedeam alergând în spatele unuia dintre tribunii lor nu se îndreptau spre locuința mea, ci spre forum.

Acolo, într-o *villa* bogată, care domina inima Romei, trăia consulul Vestinus.

Era un bărbat impulsiv și virtuos, pe care Pison refuzase să-l accepte în complotul lui, temându-se de un rival mai talentat și mai curajos decât el.

Vestinus nu se temuse niciodată de Nero.

Fusese tovarășul lui din copilărie. Amândoi își cunoșteau defectele. Vestinus știa totul despre lașitatea și frica lui Nero, și nu puține despre cruzimea lui. Nero avusese de suferit din cauza violenței lui Vestinus, a voinței lui de a obține cu orice preț ceea ce dorea. Îl ura deci pe acest nobil inteligent, riguros și bogat.

În casa lui, deasupra forumului, Vestinus avea în serviciul lui o mulțime de sclavi, toți frumoși, toți de aceeași vârstă, și când Nero se ducea acolo avea impresia că nu el era împăratul, că Vestinus îi scăpa așa cum Gavius Silvanus tocmai o făcuse.

Și apoi Vestinus îl sfidase de curând însurându-se cu Statilia Messalina, o femeie cu șolduri largi, cu ținută mândră, cu mers de suverană, căreia Nero i-a fost unul din amanți și pe care chiar se gândise s-o ia de soție.

Dar Vestinus i-o luase înainte.

Atunci, în acea noapte, conduși de tribunul Gerellanus, pretorienii au năvălit, cu spada în mână, în casa consulului Vestinus.

Acesta era la cină, înconjurat de musafirii care au fost cuprinși de groază văzând soldații arestându-l și închizându-l în camera lui.

Tribunul Gerellanus le-a explicat că un chirurg îl aştepta acolo, că primise ordin de la Nero să-i taie venele lui Vestinus şi cum trupul consulului era unul încă tânăr şi viguros, trebuia să-l arunce în apă fierbinte ca moartea să-l ia în stăpânire.

Pretorienii înconjoară sala unde musafirii tremură, neştiind nimic despre ce decisese împăratul în legătură cu ei.

Căutau să audă ce se petrecea în camerele vecine unde agoniza Vestinus.

Dar era linişte. Suporta torura fără să se vaite, fără să vorbească.

Noaptea a fost o lungă agonie.

În fine, în zori, pretorienii au părăsit casa, lăsând acolo trupul însângerat şi cald încă al consulului.

Musafirii au fugit aducând mulţumiri zeilor, încă înţepeniţi de frică, în timp ce zorii se revărsau asupra Romei.

Fiecare zi aducea noi crime sau întâmplări neaşteptate, ca şi cum Nero se străduia să dovedească în orice clipă că el era singura fiinţă liberă, la fel ca un zeu, şi că toţi trebuiau să i se închine şi să-i accepte bunăvoinţa.

Aşa l-a obligat să se sinucidă pe fratele mai mic al lui Seneca, Junius Gallio, o fiinţă cu suflet servil, care se dezonorase încercând să-şi salveze pielea.

Acorda credit tuturor denunţurilor, îi recompensa pe delatorii care îl ajutau să găsească pretexte ca să omoare şi să pună mâna pe averea celor morţi.

Astfel au fost găsiţi morţi în casa goală, pentru că dăduseră toate bunurile sclavilor eliberându-i, părinţii lui Rubellius Plautus căruia Nero îi provocase moartea. Plautus sperase că soţia lui va scăpa de răzbunarea lui Nero. Dar ar fi putut împăratul să-i lase în viaţă pe martorii crimelor sale?

Şi cu atât mai puţin cu cât nenorocita de soţie, Politia, văduva într-un doliu fără sfârşit, urla la trecerea lui Nero, cerând dreptate, blestemându-i pe liberţii care îl incitau pe împărat să-i lovească pe părinţii nevinovaţi ai lui Rubellius Plautus.

Nu adevărul sau dreptatea erau cele care îl îndemnau pe Nero, ci bucuria, plăcerea, neprevăzutul, senzaţia că este atotputernic faţă de tot şi toţi.

Golea cuferele statului şi pe cele ale templelor, pentru a băga în *villa* de la Lugudunum, distrusă de un incendiu, cele patru milioane de sesterţi necesari reconstrucţiei.

Punea să se navlosească trireme ca să ajungă în Africa, unde cavalerul Bassus pretindea că a visat uriaşa comoară a Didonei, fondatoarea Cartaginei. Miile de lingouri de aur erau îngropate la câţiva metri în pământ, într-un loc pe care, în visul lui, Bassus îl localizase cu precizie. Ca să umple lăzile Romei şi să facă să domnească luxul în tot Imperiul, ar fi fost destul să sape pământul câteva mii de sclavi.

Nero l-a crezut. Toată Roma aplauda. Scriitori, poeţi, cântăreţi celebrau Fortuna care, încă o dată, îi acorda lui Nero binefacerile ei.

Apoi Bassus s-a omorât.

Nu era nici urmă de comoară, zeii îşi bătuseră joc de el.

Dar nimeni n-a îndrăznit să cârtească împotriva lui Nero.

Abia dacă îndrăzneau să ridice capul ca să privească cerul care se acoperea de nori, era înghiţit de vântul intemperiilor, de furtuni purtătoare de epidemii.

Oraşele erau ruinate, copacii – smulşi, recoltele distruse în toată Campania.

La Roma, casele se umpleau de cadavre, străzile – de cortegii funerare. Nimeni, nici cavalerii, nici senatorii, nici cetăţenii plebei, nici sclavii nu scăpau de boală.

Înălţau ruguri ca să-şi ardă morţii.

Şi adesea pretorienii îi aruncau în ele pe cei vii, ale căror trupuri, după cum li se părea, erau deja atinse de epidemie.

Am supravieţuit.

Aşadar, acel an mânjit de atâtea crime s-a încheiat prin revolta naturii care, ca un tunet, venea să amintească faptul că universul avea un suflet şi că putea şi el, precum Gavius Silvanus, să se manifeste liber.

Partea a zecea

44

Voiam să cred în Hristos, zeul cel nou.

Dar adesea mă îndoiam de puterea lui.

Îl invocam, apoi îl priveam pe Nero aşezat în loja lui din mijlocul amfiteatrului. Faţa păstoasă era acum acoperită de o barbă moale, ca şi cum voise să amintească faptul că descindea din Ahenobarbi, care şi ei aveau o „barbă ca bronzul", şi că în persoana lui se adunaseră toate familiile care domniseră de la Augustus şi Caesar.

Era trunchiul puternic al Imperiului.

Se ridică.

Poartă adesea o tunică de actor, sau chiar casca verde, pe care o pune în timpul curselor de care. Şi circul sau amfiteatrul sunt drapate cu stofă din aceeaşi culoare.

Mulţimea îl aclamă, supusă. E mai servilă decât cel mai supus dintre sclavi. Aşteaptă ca Nero să dea semnalul plecării în cursă a carelor sau intrarea în arenă a animalelor sălbatice sau a gladiatorilor.

Este recunoscătoare. Nu-i pasă de moartea care ameninţă sufletele libere.

Nero o îndoapă cu serbări, concursuri, jocuri, spectacole, îi împarte sesterţi şi grâu.

Se ridică pe vârful picioarelor. Trupul lui este umflat, ţâşneşte vanitatea din el, ca şi cum tot sângele victimelor care a curs

atât de mult în acest an mânjit de crime, l-ar fi săturat, l-ar fi fericit.

Hristoase, tu ce faci?

Eşti mai slab decât zeii Romei sau ai Orientului în faţa cărora Nero îşi depune ofrandele şi aduce sacrificii?

Îl observ.

Un joc de oglinzi trimite spre el, pe faţa lui, strălucirea roşie a soarelui la amurg.

El este zeu. Mulţimea strigă că Jupiter l-a apărat şi l-a ales ca să apere Roma şi Imperiul său. Este protectorul plebei şi marele pontif care celebrează amintirea lui Augustus.

Hristoase, tu ce faci?

Laşi să moară sufletele libere.

Tu eşti cel care te-ai înălţat din morţi, care aduci învierea, dar nu văd nici unul dintre nobilii morţi ridicându-se.

Tigellin este cel care triumfă.

În picioare, în faţa lui Nero, îi şopteşte la ureche. Nero ridică puţin capul, ca şi cum cuvintele lui îi mângâie gâtul, ceafa. Face un pas, şi mulţimea îl îndeamnă să urce din nou pe scenă.

O să cânte, să declame, niciodată sătul, întotdeauna lacom de aplauze, de coroane.

Se şopteşte că va coborî gol în arenă, ca Hercule, şi că o să pună la pământ un leu – câte otrăvuri vor fi fără îndoială înghiţite de acesta – fie doborându-l cu lovituri de măciucă, fie sufocându-l în braţe.

N-am văzut asta, dar zvonul acestei fapte vitejeşti se răspândeşte în Roma: Nero este Apollo; Nero este Hercule; Nero este zeul şi Roma este lumea.

*

Se spune că a adus sacrificii cultului lui Mithra, că a coborât în fundul unei gropi deasupra căreia a fost omorât un taur negru; sângele animalului i-a inundat corpul, conferindu-i forţă, virilitate, lăcomie.

Tigellin sau chiar şi Sabinus – fiul unui gladiator şi al unei sclave, care şi-a oferit trupul şi frumuseţea tuturor celor care au vrut să plătească, fie că au fost sclavi sau cavaleri şi poate chiar împăratul –, îi şopteşte nume de oameni bogaţi cărora li se pot lua averile şi pot fi obligaţi să scrie un testament în favoarea împăratului sau al unuia din apropiaţii lui.

E destul un cuvânt de aprobare din partea lui Nero, chiar de o ezitare sau o tăcere care să treacă drept aprobare, şi pretorienii se aruncă pe pradă.

Se aduc acuze. Unul a cunoscut-o pe Agrippina. Altul a făcut parte din grupul lui Pison sau Seneca. Trebuie să se supună, să-şi cedeze bunurile, să moară tăindu-şi venele.

Poate am supravieţuit pentru că, doar cu excepţia locuinţei mele din Capua, nu aveam nimic?

Iar *villa* asta, pentru Nero, delatorii şi liberţii lui nu era decât o construcţie veche, modestă, ridicată sub Republică, în vremea lui Caesar, de strămoşul meu Gaius Fuscus Salinator.

În ce-l priveşte, Nero, nu mai termina de extins Casa aurită, muşcând fără încetare din pământurile Romei. Se putea citi pe zidurile *villei* această epigramă: *Întreaga Romă va fi casa lui! Cetăţeni, plecaţi spre Veies, până când blestemata de Casă nu înghite curând şi Veies!*

Ca toţi trecătorii, abia îndrăzneam să ridic ochii ca să descifrez inscripţia. Delatorii stăteau la pândă ca să prindă privirile, să audă comentariile, să-i indice pretorienilor pe cei

care lăsaseră impresia că zâmbesc, întârziaseră, păruseră că aprobă critica la adresa împăratului.

La animalele sălbatice cu ei! La torturi, cu imprudenţii!

Iar pentru iscoade, recompense.

Nero este generos cu cei care îl slujesc.

Liberţii care îl înconjoară, Epaphrodite, Sabinus, se îmbogăţesc, obţin magistraturi şi glorie.

Sabinus devine prefect al pretoriului în locul lui Faenius Rufus, omorât ca fiind complice al lui Pison.

Tovarăşii de desfrâu, şi acea femeie, cea care-i procură plăcerile, Calvinia Crispinilla, sunt acoperiţi cu daruri.

L-am văzut pe Nero, cu trupul lungit, ridicând încet mâna, indicându-l pe ţiteristul Menecrate şi dându-i cu un simplu gest o avere şi o locuinţă de triumfător. Şi face acelaşi lucru, din loja lui din amfiteatru, pentru Spiculus care, cu spada lui scurtă, apărat numai de un scut şi o cască, reuşea să respingă asalturile a trei retiari pe care îi omorâse cu toate tridentele şi plasele.

Toţi aceştia, actori, gladiatori, muzicanţi, liberţi, delatori şi chiar plebea, îl aclamau pe Nero.

Nimic nu-i putea revolta!

Nici chiar faptul că a poruncit să i se facă funeralii demne de un rege lui Paneros Cercopithecus, un cămătar care îl îmbogăţise, oferindu-i domenii şi *ville!* Nici că onora în fiecare zi, în faţa apropiaţilor săi şi uneori sub ochii tuturor spectatorilor din amfiteatru, o mică statuetă din lemn reprezentând o tânără fată, pe care un necunoscut, cetăţean din plebe, i-o dăduse, asigurându-l că îl va apăra de conjuraţii. Pentru că Pison şi complotul lui fuseseră descoperiţi în acelaşi timp şi membrii ei torturaţi, Nero onora statueta ca pe o divinitate atotputernică, oferindu-i în fiecare zi trei sacrificii!

N-am auzit niciodată ridicându-se vreo voce sau pur şi simplu un murmur de uimire că împăratul lumii, precum cel mai superstiţios plebeu, se închină la o statuetă stângaci sculptată, câtă vreme Jupiter învingătorul sau chiar Apollo îl consideră fiul lor!

M-am gândit că plebea Romei va accepta orice.

Iar cei care îl disprețuiau sau îl urau se temeau prea tare ca să-l combată.

Şi cei care îl înconjurau profitau prea mult de puterea lui ca să-l abandoneze sau trădeze.

Putea deci să-şi permită totul.

Se vorbea chiar – am mai spus-o – că se gândea să schimbe numele Romei. Voia ca oraşul lui Romulus şi Remus să se cheme de-acum înainte Neropolis.

Şi aşa a fost timp de mai multe săptămâni, când regele Armeniei, Tiridate, după o călătorie de nouă luni, a debarcat în Italia.

Îi promisese generalului Corbulon că vine să fie încoronat, el, deja rege şi preot al religiei sale, la Roma de către Nero.

Întregul oraş era entuziasmat, l-a sărbătorit pe Nero împăratul triumfător, pacificatorul, cel care, în sfârşit, obliga Imperiul parţilor să recunoască măreţia Romei şi puterea ei.

Ascultam laudele. Asistam la serbări, la celebrări. Eram fascinat, cu trupul prins în mulţimea atât de întesată, că părea că se încheagă.

Roma mea era puternică, glorioasă, invincibilă.

Îl făcea să îngenuncheze pe regele parţilor, care îşi încrucişa braţele în semn de supunere şi îl implora pe Nero să-l facă rege.

În haine de triumf, înconjurat de toţi senatorii, în faţa forumului plin de cohortele pretoriene cu steagurile lor, Nero a luat tiara de pe fruntea lui Tiridate şi i-a pus pe frunte o coroană.

Pentru prima oară, Roma îşi impune legea până la capătul Asiei, şi Nero, tiranul, împăratul histrion era cel care triumfa.

Am ascultat mulţimea aclamându-l. Era beat de entuziasm, de orgoliu şi de bucurie.

Era o zi de aur.

Niciodată nu se văzuse în Roma defilând un cortegiu atât de somptuos, regele, regina cu viziera de aur, copiii lor, părinţii regilor din Asia, şi trei mii de cavaleri în fruntea cărora de afla Vinicianus, ginerele generalului Corbulon.

Am străbătut străzile oraşului.

În acea noapte, întreaga Romă era luminată.

Cursele de care se desfăşurau la lumina flăcărilor şi a torţelor. La venirea zorilor, spectacolele erau în toi.

Cele dintâi s-au desfăşurat la Napoli unde Nero se dusese ca să-l primească pe Tiridate. Apoi caravana regală luase calea Romei, oprindu-se în majoritatea oraşelor prin care trecea.

La Puteoles, un libert bogat le oferise regelui şi împăratului dueluri între gladiatori etiopieni. Ceva mai departe, oameni goi se înfruntau în luptă cu animale sălbatice.

Am făcut parte din rândul celor pe care Nero îi invitase să i se alăture ca să-l primească pe Tiridate, apoi să-l însoţească de la Napoli la Roma.

Aşa m-am întors în oraşul meu.

L-am descoperit cu ochii unui străin, mare, puternic, vesel, populat de o mulţime care îl aclama pe Nero. Senatori, cavaleri, pretorieni aclamau într-un glas.

„Împăratul face şi desface regii tuturor naţiunilor!“, „Împăratul impune pacea în întreaga lume!“, repetau.

Şi regele Tiridate, înconjurat de femeile şi de preoţii lui, de cavaleri şi de părinţi, repeta că era supusul lui Nero.

Un pretor traducea cuvintele pentru plebe. Aplaudau. Apoi, regele Tiridate a spus că avea să reconstruiască Artaxata, capitala lui, şi o să-i dea, dacă împăratul îi dădea dreptul, numele de Neroneia.

Nero a înaintat şi l-a invitat pe Tiridate să se ridice.

L-a îmbrăţişat.

M-am simţit singur, înghesuit în mijlocul mulţimii, în faţa cohortelor de pretorieni purtând mândre steagurile lor.

Hristoase, spune-mi, în sărbătoarea asta mare, în acest triumf al lui Nero, tiranul de aproape douăzeci şi nouă de ani, îi pasă cuiva de cei torturaţi?

45

Nu i-am uitat pe cei torturaţi, dar n-am făcut nimic ca să împiedic alte crime.

Ştiam totuşi că delatorii şi ucigaşii se aflau mereu la datorie.

În fiecare zi, Tigellin şi ginerele lui, Cossutianus Capito, complicii lor Sabinus şi atâţia alţii, cei care erau numiţi „cei mai răi prieteni ai prinţului", îi livrau acestuia numele prăzilor lor.

Nero se strâmba, părea să ezite.

Se pregătea să se ducă în forum ca să-l îmbrăţişeze pe regele Tiridate în faţa plebei adunate.

Escorta de pretorieni îl aştepta.

Părea plictisit că trebuia, în asemenea zile de triumf, să se preocupe astfel de cei care, uneori, fuseseră cei mai apropiaţi prieteni ai lui, cu care împărţise chiar şi nopţile de desfrâu.

Asculta totuşi, cu capul puţin aplecat.

Delatorii îşi înşirau lista. Era vorba de Mela, atât de bogat, tatăl lui Lucanus, uneltitorul deja condamnat. Dar Nero să aibă grijă să nu uite că Mela era şi soţul lui Epicharis, femeia care preferase să se spânzure decât să dezvăluie numele uneltitorilor...

Şi Nero adăuga atunci că Mela era fratele lui Seneca.

Mai era şi Petronius.

Nero a clătinat din cap. Tigellin s-a întrerupt, şi a reluat numai atunci când împăratul, cu o privire, l-a invitat să continue.

Petronius, a continuat Tigellin, fusese prietenul lui Scaevinus, cel care a vrut să-l omoare pe Nero cu mâna lui.

– Petronius..., murmura Nero cu voce uimită.

Ţinea la Petronius. Îi urma sfaturile. Petronius este cel pe care toată lumea îl imita la Curte. Întrupa eleganţa. Ştia de asemenea să pună la cale pentru fiecare noapte noi plăceri.

Nero zâmbea.

Îşi amintea de clipele de desfrâu, de prietenia pe care o simţise pentru Petronius, mai mult decât pentru oricare alt curtean.

Spunea:

– Petronius doarme ziua şi trăieşte noaptea.

Tiggelin insista.

– Eşti gelos pe Petronius, observa Nero cu voce amuzată.

Le amintea că Petronius era un bun poet, dar şi că administrase cu pricepere, ca proconsul şi consul, Bitinia.

– Iubeşte prea mult plăcerile ca să unelteasca. Dar te temi că o să te uit pentru Petronius, adăuga el, ca şi cum îşi aţâţa câinele.

Şi Tigellin avansa cu înflăcărare noi motive ca să-l acuze pe Petronius.

Mai era şi fiul Poppaeei, Rufrius Crispinus, care, în sinea lui, avea obiceiul să-şi atribuie rolul de împărat. Cine ştie dacă, într-o zi, tatăl lui nu se va folosi de acest copil ca să adune în jurul lui uneltitorii?

Nero se strâmba, mormăia:

– Împărat? Se crede împărat...

Era pe listă şi Thrasea cel virtuos, senatorul respectat, despre care se spunea că era un nou Caton.

Ştia Nero că Thrasea refuzase să depună jurământul solemn faţă de împărat?

Îşi mai amintea Nero că Thrasea refuzase să acorde onoruri divine Poppaeei?

Şi că, şi mai înainte, părăsise Senatul ca să n-o condamne pe Agrippina?

Sclavii din casa lui îi spuseseră că fiica lui, Servilia, de abia de douăzeci de ani, îşi vânduse toate bijuteriile pe care le primise ca dotă, ca să adune banii pentru celebrarea ritualurilor magice care trebuiau să atragă nenorocirea asupra împăratului şi să-l apere pe tatăl ei.

Trebuia deci ca Senatul să-i judece şi pe Thrasea şi pe Servilia. Cossutianus Capito va fi acuzatorul. Şi senatorii vor vota moartea.

Trebuia: Thrasea voia să fie noul Caton, dar un Caton învingător de Caesar.

Mai era şi generalul Corbulon, care avea sub comanda lui, în Asia, cea mai mare armată romană de pe vremea celei comandate de Augustus. Sora lui fusese măritată cu împăratul Caligula. Făcea deci parte din această familie ai cărei membri puteau aspira la Imperiu.

Ginerele lui, Vinicianus, avea şi el încrederea armatei. Era la Roma, alături de regele Tiridate, şi comanda trei mii de cavaleri care îl însoţiseră pe rege.

– Teme-te, şuşotea Tigellin, de Vicinianus şi de Corbulon. Pison nu dispunea de nici o legiune, nici măcar de o cohortă. Ei au o armată, şi cine ştie dacă legiunile din Germania şi cele din Galia nu se alătură armatei din Asia?

Sudoarea acoperea acum faţa lui Nero.

Îşi rodea unghiile.

Îi privea pe pretorienii din escortă cu groaza în ochi. Apoi îngâna că Roma nu se gândea decât să-l sărbătorească. Era împăratul lumii care stabilise pacea pretutindeni.

Glasul îi tremura de îngrijorare şi furie.

– Şi se ridică împotriva mea! Mă trădează, pe mine care sunt măreţia Romei, pe mine care care încoronez regi?

Se apropia de Tigellin.

– Du-te, Tigellin, du-te!

Apoi, ridicându-şi capul, se aşeza în mijlocul escortei şi se ducea să-l întâlnească pe Tiridate.

Toţi sunt morţi, toţi cei ale căror nume au fost menţionate de Tigellin şi delatorii lui Nero.

Atâta lăcomie şi perversiune servilă, atâta risipă de sânge omenesc din cel mai curat, cel mai pur, dezgustă spiritul şi strânge sufletul de tristeţe.

Copilul, fiul Poppaeei, Rufrius Crispinus a fost cel care a murit primul.

Sclavii l-au înecat când pescuia în mare.

Tatăl lui a fost omorât de un centurion câteva zile mai târziu.

Apoi a venit rândul lui Mela.

Era bogat. Renunţase la orice magistratură, preocupat doar să-şi mărească domeniile şi să-şi umple cuferele.

Cei doi fraţi ai săi, Seneca şi Gallio, fuseseră obligaţi să se sinucidă, ca şi fiul lui, Lucanus. Soţia lui, Epicharis, nu scăpase de călăul care a torturat-o decât murind.

Îşi scrisese testamentul. Dar ce vor deveni bunurile lui? Nero jefuia cadavrele.

Mela i-a întâlnit pe Tigellin şi Cossutianus Capito. Îşi pregătise pumnalul şi tăbliţele testamentare. Le-a propus o sumă enormă, cu condiţia să-l lase să dispună de restul averii.

Tigellin a acceptat.

Mela a scris câteva fraze, apoi, văitându-se de moartea lui nedreaptă, şi-a tăiat venele, şi sângele a curs de-a lungul braţelor.

Petronius era un suflet liber şi mândru.

Îşi adunase prietenii în locuinţa lui de la Cumae, în Campania. Primise ordin de la împărat să nu mai iasă. Cunoştea gelozia lui Tigellin şi perversitatea lui Nero.

Şi unul şi celălalt voiau ca frica să-l sfâşie, ca teama să fie însufleţită de speranţă.

Petronius a refuzat să se supună. A ieşit, liber, din acest joc crud.

A început să recite cu indiferenţă poeme uşoare, în timp ce-şi tăia venele, apoi a cerut o fâşie de pânză, căci voia să-şi mai ofere puţin timp.

S-a aşezat la masă. A dormit.

A dat recompense şi libertatea unora din sclavii săi. Şi a pus să fie biciuiţi alţii.

Apoi a început să scrie, povestind, fără ca niciodată să citeze numele lui Nero, nopţile de desfrâu, descriind acuplările neobişnuite, neaşteptate, punându-le pe seama necunoscuţilor. Dar toţi înţelegeau că împăratul era personajul principal.

Apoi a sigilat cartea şi i-a trimis-o lui Nero.

În fine, a cerut să i se scoată fâşiile, a băut câteva pahare de vin de Falerno şi de Alba, şi, cu o mână sigură, şi-a tăiat venele de la picioare.

Corpul s-a golit repede şi Petronius a murit ca şi cum ar fi adormit.

Senatul este cel care trebuie să decidă soarta lui Thrasea şi a fiicei sale, Servilia.

Într-o zi de august, în zori, am văzut două cohorte de pretorieni înarmaţi luând poziţie în jurul templului lui Venus.

La intrarea în Senat, am zărit grupuri de bărbaţi în togă purtând în mod ostentativ spadele.

Am auzit comenzile centurionilor care repartizau escadrele de soldaţi în forumul roman şi în cel al lui Augustus şi Caesar, în timp ce altele înconjurau bazilicile Aemelia şi Julia.

Sub privirile şi sub ameninţările lor, senatorii au pătruns în Curia.

Mi s-au relatat cuvintele acuzatorilor.

Cossutianus Capito a afirmat că Thrasea era un individ care umbrea fericirea tuturor, care considera forumurile, teatrele, templele ca pe nişte deşertăciuni.

Thrasea îi aduna în jurul lui pe toţi duşmanii lui Nero, fiul lui Apollo, care tocmai asigurase gloria Romei şi pacea lumii.

Se gândea să plece în exil.

Senatul trebuia să se arate nemilos.

Trebuia ca Thrasea s-o rupă, pierzându-şi viaţa, cu acest oraş pe care încetase de multă vreme să-l iubească şi pe care acum nu voia nici să-l mai vadă.

Apoi a apărut Servilia.

S-a lungit pe jos în faţa altarului lui Augustus. A îmbrăţişat treptele. A plâns jurând că nu invocase nici un zeu păgân, nu pronunţase nici o formulă duşmănoasă.

– Nu am cerut în nefericitele mele rugăciuni altceva decât ca tatăl meu, cel mai bun dintre taţi, să fie salvat şi de tine, Caesar, şi de voi, părinţii Patriei.

A fost ascultat Thrasea.

Dar ce senator îi putea asculta pe tată şi pe fiică atunci când adunarea era încercuită de oameni înarmaţi?

S-a decis deci ca Thrasea şi Servilia să fie condamnaţi, dar li se lăsa să-şi aleagă felul morţii.

În privinţa lui Cossutianus Capito, el a fost răsplătit pentru acuzaţia lui cu cinci milioane de sesterţi.

Un chestor tânăr i-a raportat lui Thrasea textul *senatus-consulte*. Thrasea s-a retras în camera lui şi a întins imediat amândouă mâinile chirurgului său ca să-i deschidă venele.

Sângele s-a scurs, s-a răspândit pe pământ.

Atunci Thrasea i-a spus chestorului:

– Oferim această libaţie lui Jupiter eliberatorul. Priveşte, tinere, şi fie ca zeii să schimbe această prezicere, dar eşti născut ca să trăieşti o epocă în care e necesar să-ţi întăreşti sufletul prin exemple de hotărâre.

Servilia avea, ca şi tatăl ei, un suflet liber. A murit cu demnitate.

Aşa cum au murit şi Vicinianus şi Corbulon.

Primul, chiar la Roma, denunţat înainte de a putea să adune câţiva oameni hotărâţi să-l omoare pe Nero.

Corbulon, convocat de Nero, a crezut în elogiile pe care i le-a transmis în mesajul lui împăratul. S-a dus la el, abandonându-şi astfel armata care era în acelaşi timp şi scutul, şi spada lui. Când s-a prezentat la Nero, soldaţii l-au înconjurat şi a primit ordin să se sinucidă.

A strigat, înfigându-şi spada în piept:

– Mă simt demn de asta!

46

„Demn."

De fiecare dată când îl auzeam pe Nero pronunţând acest cuvânt înroşit de sângele generalului Corbulon, mi se făcea greaţă.

Eram la câţiva paşi de împărat.

Mergea încoace şi încolo. Ridicându-se, toga lăsa să i se vadă uneori picioarele groase. Era machiat ca un actor, ca o femeie prea fardată. Părul îi era ondulat pe ceafă.

Perora aşa cum face un om beat, jucându-se cu mâinile pline de inele, apropiindu-le de faţa noi sale soţii, Statilia Messalin, căreia îi omorâse soţul şi avusese îndrăzneala s-o ia de nevastă. Văduva, care avusese deja mai mulţi soţi şi ai cărei numeroşi copii îi dovedeau fecunditatea, acceptase imediat să devină soţia ucigaşului soţului ei.

Apoi Nero se apropia de Sporus şi de Pythagoras, pe care îl luase şi pe el de soţie, unul devenit femeie, celălalt bărbatul lui, şi le mângâia bărbia, gâtul, vârful unghiilor.

Spunea, aplecându-şi capul:

– Voi fi cel mai mare dintre învingătorii celor mai ilustre jocuri ale Greciei. Apoi se îndrepta. O să fiu demn de măreţia Romei. Cu ochii pe jumătate închişi, adăuga: Împăratul lumii va face uitată gloria lui Alexandru.

Şi cineva – Tigellin sau Sabinus, sau unul dintre liberţi, poate Epaphrodite, doar dacă nu era cumva Calvina Crispinilla, care avea grijă de plăcerile şi garderoba lui Nero – spunea:

– Eşti demn să fii zeu, Nero!

Strângeam din dinţi ca să mă împiedic să-mi scuip ruşinea şi furia.

Încercam să-mi ascund faţa aplecându-mă, întorcându-mă. Mă temeam să nu fie ori de o paloare extremă, ori de o roşeaţă excesivă, căci emoţia şi revolta mă sufocau.

Îmi reproşam că am ales încă o dată calea prudenţei şi a laşităţii, acceptând invitaţia lui Nero de a-l urma în acea călătorie în Ahaia, Olimp, Delfi, în oraşele unde voia că concureze ca actor, cântăreţ, ţitarist sau conducător de car.

Toate oraşele de pe coasta Adriaticii îi promiseseră să-i decerneze coroane de învingător, să organizeze într-un singur an toate jocurile şi concursurile care de obicei se întindeau în mai mult timp.

A refuza această călătorie, a nu i mă supune lui Nero ar fi însemnat să aleg moartea.

Ştiam, toţi ştiau, că unui tiran nu i te opui decât omorându-l. Şi că voinţa lui este la fel de imperioasă ca aceea a unui zeu. Te supui deci dorinţelor lui Nero chiar şi când îţi cerea să-ţi tai venele.

Nici Tharsea, nici Corbulon, şi înaintea lor nici Pison, Petronius sau Seneca nu se dăduseră în lături, căci fiecare dintre ei credea că a se supune, a se omorî, ocrotea poate viaţa membrilor familiei, o parte din avere, şi că scăpa de călăii care prelungeau suferinţele şi agoniile.

Înainte de a părăsi Roma ca să mă alătur cortegiului imperial care se afla atunci la Benevento, gata să se îmbarce spre Corfu, marea insulă grecească, aflasem că Antonia, fiica împăratului Claudius, care refuzase să se mărite cu Nero, ucigaşul fratelui şi al surorii ei, fusese obligată să se sinucidă.

Ăsta era răspunsul lui Nero la refuzul ei.

Am plecat deci în Grecia cu senatorii, cavalerii, liberţii, soţiile lui Nero, comedianţii, neronienii şi *Augustusianii*, pretorienii, şi miile de sclavi care purtau statuile zeilor, ţesăturile, hainele, hrana şi vinurile fără de care tiranul nu se deplasa niciodată.

Era un cortegiu ciudat, nu cel al unui împărat războinic, mai mult cel al unui despot oriental care prefera să obţină gloria prin talentele de muzicant şi cântăreţ şi care dorea să le vadă încoronate la Olimp, Delfi, acolo unde se născuse Grecia.

Cum am ajuns în Corfu, l-am văzut pe Nero grăbindu-se spre scena teatrului şi, în faţa mulţimii de greci care îl aclamau, recitându-şi poemele.

Îmi amintesc de un vers pe care îl gângurea.

„În mişcare străluceşte farmecul dulcelui porumbel din Cythere."

Apoi a cântat şi, ca la Roma, pretorienii au blocat ieşirile din teatru pentru ca nimeni să nu părăsească gradenele. Neronienii şi *Augustusianii* dădeau semnalul aclamaţiilor. Mulţimea se executa, supusă, temătoare şi în acelaşi timp flatată, uimită de acest monarh care o saluta aşa cum ar fi făcut orice actor şi despre care simţea că vrea să fie iubit nu în primul rând pentru că era împărat, ci pentru că era cel mai bun dintre actori, cel mai mare dintre artişti.

L-am văzut pe Nero linguşindu-i pe judecători ca un concurent obişnuit.

I-am văzut figura crispată de îngrijorare, aşteptând anunţarea rezultatelor.

Mi-era ruşine de comedia pe care o juca şi poate o făcea chiar pentru el. Uneori, mi se părea de fapt că se temea ca judecătorii să nu-i refuze coroana de învingător.

Credea deci că e judecat numai pentru talentul lui?

Ca şi cum un judecător care nu i-ar fi acordat laurii învingătorului putea supravieţui!

Toţi ştiau, ca şi mine, că supunerea faţă de Nero era singurul mod de a evita moartea imediată, căci n-ar fi suportat să nu fie primul.

L-am auzit cerând să fie date jos statuile foştilor învingători şi să fie aruncate în latrine. Apoi să se înalţe statuile lui.

Am văzut judecători încoronându-l învingător atunci când, într-o cursă de atelaje, carul lui se răsturnase.

Simula surprinderea, apoi accepta, cu un aer de profundă modestie, cum îi stă bine unui candidat în faţa juriului, coroana de lauri a învingătorului.

Şi avea aceeaşi atitudine şi în timpul concursurilor de ţiteră sau de tragedie, când îi juca pe Oedip, Oreste sau Hercule, sau chiar când, cu masca Poppaeei, interpreta un rol de femeie sau se apuca să cânte.

Laurii triumfului se adunau, dar Nero era nesătul.

Îl observam. Îl ascultam. Nu voiam să părăsesc Grecia din care nu voia să audă totuşi de Atena şi de Sparta, oraşe care îi fuseseră ostile lui Alexandru.

Întârzia în Ahaia, refuza să fie iniţiat în misterele eleusine, se temea să nu i se refuze intrarea în sanctuar, interzisă criminalilor.

Îl aşteptam să se ridice împotriva lui Tigellin, care tocmai îi aducea un mesaj de la libertul Helius care, la Roma, îi ţinea locul împăratului şi îl îndemna să se întoarcă, neliniştit de atitudinea

legiunilor din Galia şi din Germania şi chiar de cea a plebei romane şi a senatorilor.

Împăratul care părea că vrea ca Imperiul să se îndrepte spre Orient era criticat.

Nero era bănuit că vrea să facă din Corfu o nouă Romă.

Era disprețuit monarhul care prefera coroanele de lauri ale tragedianului, ale țiteristului şi ale conducătorului de car în locul celei a generalului victorios.

Nu voiau ca, imitându-l pe Alexandru, să se îndrepte spre Caucaz, Marea Caspică sau India.

Or, Nero începuse să constituie ceea ce se numea „Falanga lui Alexandru", o legiune de uriaşi, pentru că soldaţii trebuiau să aibă cel puţin şase picioare înălţime.

Se temeau de această aventură îndepărtată care ar fi tras şi mai mult Imperiul spre Orient.

Caesar şi Augustus nu căutaseră aclamaţiile plebei în teatre!

Îngrijorat de aceste critici, Helius insista deci ca împăratul să se întoarcă.

Am auzit răspunsurile date de Nero.

Încrucişase braţele, cu bărbia ridicată, apoi declarase cu voce răsunătoare, pentru ca toţi să audă:

– Cei care doresc să mă grăbesc să mă întorc la Roma, acum, ar trebui mai degrabă să mă sfătuiască să mă întorc demn de a fi Nero! Înaintase, se postase în faţa celor care erau cel mai aproape de el şi îi măsurase cu dispreţ. Numai grecii ştiu să asculte, le spusese.

Le scrutase feţele căutând să descopere o contestare, chiar o simplă rezervă.

Ar fi fost destul ca să moară.

Dar eu, ca toţi ceilalţi, m-am făcut că-l aprob, fără ca măcar să îndrăznesc să-mi plec capul de teamă să nu mă bănuiască de faptul că vreau să-i ascund sentimentele.

Şi am aplaudat, l-am aclamat pe tiran, lacrimile îmi umpleau ochii.

Îmi plângeam demnitatea pierdută.

Nero a zâmbit, chipul şi trupul, pântecul proeminent pe care îşi încrucişa braţele exprimându-i vanitatea.

– Grecii sunt singurii demni să-l asculte pe Nero şi arta sa. Fiţi *demni* de împăratul vostru! adăuga el, folosind încă o dată cuvântul pe care îl furase de la victimele lui.

47

Ştiam că n-aveam să mai păcălesc multă vreme.

Mă învârteam în jurul lui Nero în fiecare zi şi îl descopeream mai monstruos, mai nebun şi mai grotesc decât îmi imaginasem vreodată.

L-am auzit spunându-i lui Tigellin că trebuia să trimită medicii ca să-l îngrijească pe centurionul din armata lui Corbulon, care tocmai sosise din Corfu şi care era îngrijorat, în numele legiunilor, de soarta rezervată generalului lor.

Înţeleg că sarcina medicilor era să-i taie venele celui care întârzia să moară.

Asta însemna la Nero „a îngriji".

Îl ascultam când, înainte de un concurs de cânt sau o cursă de care, se adresa umil juraţilor.

– Am făcut tot ce mi-a stat în puteri, spunea el, dar succesul este în mâinile Fortunei. Nu uitaţi, în înţelepciunea şi competenţa voastră stă şansa.

Juraţii se înclinau şi îl liniştea.

Nero se lansa, lua frâiele unui atelaj de zece cai, câtă vreme îl condamnase într-un poem pe regele Mitridate care murise din aceeaşi lipsă de măsură.

Eram în gradene, înconjurat de *Augustusiani*, pândit de delatorii lui Tigellin sau Sabinus, de toţi cei care ştiau că denunţătorii erau recompensaţi.

M-am făcut că aplaud, dar, în ciuda mişcării braţelor mele, mâinile nu pocneau şi, dacă gura mi se deschidea, nici un sunet nu se auzea.

Laşitatea mă dobora. Îmi apăsa în ceafă şi pe umeri, şi mă străduiam totuşi să mimez entuziasmul până la greaţă.

Apoi trebuia să mă alături dezmăţaţilor care, când Nero părăsea scena sau pista circului, participau la banchete care ţineau până în zori.

Organizatoarea plăcerilor, Calvina Crispinilla, trecea printre trupurile goale ale tinerilor greci invitaţi să-l surprindă, să-l distreze, să-l facă să se simtă bine pe divinul Nero, fiul lui Apollo.

Era înconjurat de soţiile sale, Statilia Messalina şi Sporus castratul, care, fardat ca Poppaea, semăna cu defuncta împărăteasă.

Curteni, efebi, Pythagoras, „soţul" lui Nero îi mângâiau pieptul şi coapsele.

Apoi venea vremea împerecherilor, cele despre care Petronius scria, înainte de a muri, că erau „neobişnuite".

Încercam să mă strecor afară din sălile unde mirosul acru al trupurilor se împletea cu cele ale parfumurilor vărsate.

Mergeam clătinându-mă de oboseală spre mal.

Soarele se ridica, mă orbea.

Marea respira liniştită, molatică, acoperind pietrele la fiecare suspin.

Uneori intram în apă şi mă cuprindea dorinţa de a mă afunda pentru ca îmbrăţişarea ei să mă purifice.

Apoi părăseam valurile, convins că nu mai puteam să trăiesc astfel.

A te supune unui tiran înseamnă să trăieşti? Să participi la dezmăţul lui, să-i aplauzi minciunile? Şi să-i trădezi astfel pe cei pe care i-a omorât?

Ştiu că n-aş fi supravieţuit dacă trebuia încă multe luni să continui să mă cufund cu fiecare zi mai mult în agonia la care se reducea acum viaţa mea.

Într-o zi, când ne întorceam din Corint, unde Nero, în aclamaţii, îşi anunţase decizia de a săpa în istm un canal care va apropia Roma de Orient, l-am auzit pe Tigellin vorbind de Iudeea, de poporul evreu care se răscula. Trupele romane ale procuratorului Iudeei, Gessius Florus, şi cele venite în ajutorul lor din Siria, ale lui Cestius Gallus, fuseseră înfrânte.

Tigellin părea îngrijorat.

Evreii cuceriseră fortăreţele. Cei mai fanatici dintre ei erau stăpânii Ierusalimului unde se găsea Templul religiei lor.

Îi masacraseră pe soldaţii romani care s-au lăsat păcăliţi după ce li se promisese că sunt lăsaţi în viaţă. Un singur roman, centurionul Metilius, care comanda o cohortă, fusese iertat, acceptând circumcizia.

Ierusalimul, a amintit Tigellin, fusese cucerit cu aproape o sută de ani în urmă de Pompei. Trebuia ca Nero, fiul lui Apollo, să accepte provocarea, pentru ca Roma să nu rămână umilită, cu atât mai mult cu cât întregul Orient se aprindea.

Populaţiile care îi urăsc pe evrei şi pe care pacea romană le oprise să profite de revolta din Iudeea ca să-i masacreze. Sirienii omorâseră mai mult de douăzeci de mii în Cesareea, egiptenii – cincizeci de mii în Alexandria.

Prefectul Egiptului, Tiberius Alexandru, evreu renegat, trebuise să ordone legiunilor să intervină, dar Delta, cartierul evreiesc din Alexandria, fusese devastat şi era acoperit de cadavre.

Trebuia acţionat repede.

Ascultasem.

Iudeea, Ierusalim, poporul evreu: zeul Hristos îmi dădea semne.

L-am cunoscut pe generalul Flavius Vespasian despre care Tigellin spunea că e potrivit să i se încredinţeze comanda armatei din Orient.

Ştiam că viaţa lui atârnase de o hachiţă al lui Nero.

Delatorii îi raportaseră că Vespasian nu asistase la toate concursurile şi spectacolele la care participase Nero. A fost chiar surprins moţăind când „vocea celestă şi divină" se înălţa.

Am crezut, auzind toate astea, că Nero avea să-şi trimită medicii ca să-l „îngrijească" pe Vespasian.

Dar, în aceeaşi clipă, veniseră juraţii ca să-i decerneze lui Nero o nouă coroană a triumfului.

Şi Vespasian nu fusese decât exilat într-un orăşel din Ahaia.

A fost deci desemnat să comande legiunile din Iudeea şi s-a răspândit imediat zvonul că Orientul era pântecul de unde se năşteau stăpânii lumii.

Toţi îşi aminteau că viaţa lui Vespasian fusese însoţită de numeroase prevestiri.

Într-o zi, în timp ce mânca, un câine ciudat îi adusese de la o răspântie o mână de om şi i-o pusese pe masă.

Altă dată, în timpul cinei, un bou de povară, care îşi scuturase jugul, năvălise în sala de mese, punând pe fugă servitorii, apoi căzuse chiar la picioarele lui Vespasian, în faţa patului său, şi îi întinsese gâtul.

Pe unul din pământurile familiei sale, un chiparos care, fără să fie doborât de vreo furtună, căzuse la pământ, dezrădăcinat, s-a ridicat a doua zi, mai verde şi mai puternic.

Se mai zvonea şi că, puţin după sosirea lui în Ahaia, alături de Nero, Vespasian visase că o perioadă de prosperitate va începe pentru el şi ai lui, imediat ce i se va smulge un dinte lui Nero. În ziua următoare, doctorul i-a arătat, înaintând în atrium, un dinte pe care tocmai i-l scosese împăratului.

Ascultam zvonul, dar maestrul meu Seneca mă învățase să mă feresc de prevestiri.

Știam doar că Vespasian pleca spre Iudeea în fruntea a trei legiuni, și că țara și poporul care trăia acolo îl văzuseră născându-se pe Hristos, Dumnezeul unic, pe care Nero nu-l cinstise niciodată, ci, dimpotrivă, fusese împotriva lui, torturându-i pe cei care credeau în el.

Nero era, spuseseră creștinii, Antihristul, Fiara, Răul.

Împărtășeam această idee.

Auzem în mine o voce care îmi repeta: „Du-te, du-te!"

L-am urmat pe Vespasian.

Era un soldat aspru care luptase în Germania și în Bretania, obținuse triumful și fusese numit guvernator al Africii.

Integru, ajunsese atât de sărac, încât trebuise, ca să-și țină rangul, să se apuce de meseria de vânzător de cai, așa că fusese poreclit „Samsarul".

M-am așezat în fața lui și i-am cerut să fac parte din statul lui major.

Am îndrăznit să-i spun că preferam războiul jocurilor, Iudeea Greciei.

M-a privit cercetător. Îl alesese deja ca legat pe fiul său mai mare, Titus, dar puteam să mă alătur lor.

Îmi aminteam de Titus.

Fusese, ca adolescent, tovarășul de joacă al lui Britannicus.

Gustase din băutura otrăvită care l-a omorât pe Britannicus și fusese bolnav timp de mai multe zile.

Era de o mare frumusețe și cu un temperament viu și vesel. Se spunea că e destrăbălat; dar fusese și tribun militar în Germania și Bretania.

O clipă am ezitat, temându-mă ca Titus să nu fie unul dintre acei tineri pe care moravurile noi, pervertirea lor, exemplul lui Nero să nu-l fi corupt pentru totdeauna.

Dar cine putea fi la fel de monstruos, la fel de tiranic, la fel de malefic ca Nero?

Aşadar am ales.

Am părăsit Grecia şi pe Nero pentru Iudeea, ţara lui Hristos.

Am călărit alături de Vespasian şi Titus, încredinţându-i lui Dumnezeu ce-mi mai rămânea din viaţă.

În seria

ROMANII

a apărut

volumul I

SPARTACUS

Revolta sclavilor

va apărea

volumul 3

TITUS

Martirul evreilor

Fiecare volum din seria ROMANII aduce în prim-plan o perioadă legendară, un moment cheie din istoria Romei.

Nero, după cum spuseseră creștinii, era Antihristul, Fiara, Răul.

Cine a fost, de fapt, acest tânăr împărat care se înfățișa ca bufon, cântăreț, poet, în fața plebei? Cum a izbândit el, cel care a ordonat moartea mamei sale Agrippina, a fratelui său Britannicus, a soției sale și a altor apropiați? A fost Antihristul care, după incendierea Romei, a pus masacrul în cârca creștinilor, arzându-i pe rug pentru a lumina una dintre sărbătorile imperiale? A fost omul care și-a torturat și ucis fără milă rivalii, iar apoi cânta și recita, în vreme ce mulțimea îl aclama în amfiteatre?

rao
international
publishing
company

ISBN 978-973-103-989-3

9 789731 039893

www.rao.ro
www.raobooks.com